DUMITRU POPESCU

Impresii de călător

- PRIN EGIPT, IRAK, CUBA -

În jurul lumii *

Impresii de călător

- PRIN EGIPT, IRAK ŞI CUBA -

de Dumitru Popescu

EDITURA TINERETULUI

EGIPT

Jos se aşterneau întinderile nesfîrşite ale Meditieranei. Apa părea o imensă spinare de crocodil, cu solzii lucind orbitor în bătaia razelor soarelui. Pîcla opacă, care îngusta orizontul, se destrăma pe măsură ce soarele cobora spre asfinţit.

Pe Mediterană se lăsa amurgul. în avion, pasagerii aşteptau asfinţitul cu emoţie, lipindu-şi obrazul de sticla geamurilor duble.

Soarele începuse să-şi resoarbă razele-i orbitoare, să le recheme şi să le închidă în sine. Şi, pe măsură ce văzduhul pălea, astrul zilei se aprindea pe dinăuntru.

Deasupra apelor mării, la orizont, părea că atîrnă acum o monedă veche, egipteană, de aur.

Apoi păru că pluteşte un rege antic, sau un faraon aflat în culmea măreţiei şi puterii. Un magnific monarh al Mediteranei care, atunci cînd toată firea îl privea cu admiraţie mută, luă deodată o hotărîre neaşteptată, sălbatică : îmbrăţişînd pentru ultima oară întinderea apelor, coborî cu întregul său alai încet, solemn, în abisul deschis la orizont, la marginea lumii.

11 urmăream cu respiraţia tăiată. Marele rege al aştrilor dispărea. Cînd nu i se mai văzu decît vîrful coifului aurit, de sub ape, din străfundul mormînt marin, izbucni un imn de aur. De o mie de ori mai puternic, mai măreţ – izbucniră de sub ape, pe întregul semicerc al orizontului, flăcările de aiur. Totul, topit sub ape intr-un misterios proces, renăştea în această pulbere de aur ce se înălţa la capătul apelor, la orizont.

Şi acest miraculos spectacol dură aproape o oră. Aproape o oră a purtat Mediterana superba coroană de aur portocaliu-violet. Apele s-au înnegrit, devenind ca smoala, solzii de crocodil s-au estompat şi au dispărut în noapte, dar la orizont, pe cer, a rămas nemişcată brăţara de aur egiptean.

Apoi, la fereastra avionului, apăru colţul fin al unui condur de argint, parcă scăpat în fugă de o palidă prinţesă cartagineză, care a alergat pe bolta întunecoasă, vrăjită de ispita portocalie de la orizont.

Dar iată, în sfîrşit, ţărmul african, tivit de luminile de neon ale Alexandriei. În golf, steluţele vapoarelor sînt pulverizate pe un cer răsfrânt.

Continentul african mi se păru o imensă piele de leopard, aşternută la marginea Mediteranei.

...În călătorii, prima clipă a contactului cu mediul nou e cea mai intensă. Se amestecă nerăbdarea, curiozitatea, emoţia. Fantezia dă ocoluri iuţi, ca o pasăre de pradă. Intuiţia rulează în plină viteză ca pelicula unui aparat de filmat. Impresiile pătrund simultan, în avalanşe, prin văz, prin miros, prin auz şi se încheagă într-o sinteză, căreia apoi nu-i mai poate da naştere nici luni de observaţie meticuloasă, de studiu metodic şi aprofundat.

în clipa cînd avionul se scutura, scăpărîndu-şi roţile pe pista betonată a aeroportului din Cairo,

făceam atingere —■ într-o aproape asemănătoare scăpărare spirituală – cu pământul misterios şi fascinant al Africii, vatră străveche a civilizaţiei omeneşti, stinsă şi năpădită din nou, de-a lungul mileniilor, de buruienile primitivităţii.

Parcă auzeam în juru-mi foşnetul unor grele reproşuri trimise de mileniile ce-au dispărut, plînsul marilor arhitecţi şi matematicieni ai Egiptului antic, a căror operă a fost uitată sau îngropată pentru totdeauna în morminte şi catacombe, sub lespedea grea a pămîntului.

Din depărtare, auzeam zvonurile nedesluşite ale celui mai necunoscut continent al lumii, ascuns în desişul pădurilor virgine apărate de lumea crudă a fiarelor. Printre liane, în luminişurile pădurilor, în miezul fioros al acestei insule a planetei, a supravieţuit însăşi preistoria. Oamenii au trăit acolo în tăcere, milenii de-a rîndul, uitaţi de fraţii lor care au descoperit focul şi aburul şi şi-au însuşit toate bunurile lumii.

Şi nu erau, unii de alţii, decît la doi paşi...

Au fost uitaţi şi lăsaţi să trăiască mai departe goi, prin păduri, luptîndu-se cu fiarele, înarmaţi cu o bucată de piatră ascuţită, împarţindu-şi hrana cu şerpii, cu hienele, cu leoparzii şi cu monstruoasele orhidee carnivore.

Iar cînd, într-o zi, la marginea luminişului în care-şi aveau bordeiele, au văzut o cască colonială şi un chip omenesc, înainte de a putea zîmbi, de a putea deschide braţele tremurătoare în emoţia marei clipe a revederii, au auzit şuierul glontelui şi s-au prăbuşit în genunchi.

Aşa a început cucerirea Africii negre. Oamenii care au mai întîrziat în păduri cîteva mii de ani, au devenit robii, animalele de povară ale celor ce au ieşit mai devreme la lumină.

Grumazul Africii a fost prins într-un jug greu, care i-a ros carnea pînă la os timp de sute de ani. în memoria Africii, secolele colonialismului vor rămîne totdeauna un coşmar.

Păşind pe pământul continentului african mi se părea acum că aud răsunînd de pretutindeni vuietul luptelor de eliberare, şi strigatele de victorie ale popoarelor care-şi scuturǎ jugul.

...Pe aeroportul din Cairo sufla un viscol fierbinte. Dîre de nisip se tîrau pe beton ca nişte şerpi. Cit de ciudat semăna totul cu un peisaj nordic, în care vîntul se joacă cu zăpada, o pulverizează, o răsuceşte şi o despleteşte pe cîmpurile îngheţate.

Simţeam în obraz respiraţia fierbinte a Africii. De jur împrejur, în golurile pe care le ghiceam nesfîrşite, pustiul dormea obosit, bîntuit de taine. Nilul venea greoi, mătăhălos, învăluit în misterele pădurilor virgine ale Africii.

La luminile tulburi ale serii, oamenii de pe aeroport mi se păreau nişte statui de bronz sau de lemn înnegrit de vreme, care se confundau cu siluetele de bronz şi de piatră ale faraonilor şi dregătorilor acestora, aşezate în sălile de aşteptare. Erau de statură potrivită, zvelţi. Aveau nasul drept, fin şi fruntea frumoasă, desenată în linii graţioase.

Priviţi mai atent, oamenii nu semănau însă întru totul cu statuile. În timp ce acestea aveau buze subţiri, arcuite imperceptibil, oamenii rîdeau cu o gură cărnoasă, senzuală, care trăda firea înclinată spre plăceri, expansivă şi puţin leneşă a arabilor.

Statuile priveau cu ochi reci, încremeniţi într-o fixitate mistică, cu >o căutătură plină de trufie dispreţuitoare, în timp ce ochii negri ai oamenilor ba străluceau vii, cu scînteieri aproape demonice, ba se stingeau leneşi, adormiţi, într-o expresie de nepăsare şi de totală uitare de sine.

între oamenii care şi-au cioplit chipul în aceste pietre, şi oamenii vii care se mişcau în căldura

serii, se aflau, zburind în jur ca nişte lilieci nevăzuţi, cinci mii de ani.

Deşi atît de aproape ¡unii de alţii, între ei se afla un drum de cinci milenii pe care se înşirau mormintele celor treizeci de dinastii ale regatului „Misr", şi cohortele milioanelor de sclavi care au murit pentru nemurirea faraonilor.

După ce triburile de vînăitori ale epocii de piatră au pierit, după ce omul a început să lucreze arama pentru a-şi făuri unelte de muncă, pe Valea Nilului au apărut ţăranii. Trebuind să dea un nume acestei ţări, ei, oamenii pămîntului, care-şi petreceau toată viaţa cu privirile în brazdele negre, i-au spus Egiptului de mai tîrziu „Kemi" (Ţara neagră). Dacă ne gîndim la uimitoarea cultură a Egiptului antic, la faptul că încă în mileniul al treilea dinaintea erei noastre, egiptenii scriau şi calculau cu cifre pînă la un milion, numele de „neagră" pare nepotrivit. Dar dacă ne amintim de sîngele, de lacrimile şi sudoarea 'omenească care au îmbibat acest pămînt, de gemetele şi vaietele ieşite, aici, mii de ani, din piepturile oamenilor, atunci trebuie să recunoaştem că, dîndu-i acest nume Egiptului, cei vechi s-au dovedit nişte profeţi.

Istoricii spun că pe Valea Nilului s-au purtat cele dintîi lupte de clasă ale 'omenirii. Exploatarea a fost atît de crîncenă, suferinţele foamei şi ale muncii atît de mari, dezastrele războaielor atît de înspăimîntătoare, incit, de la 18 000 000 de oameni, populaţia Egiptului a scăzut în timpul domniei Ptolemeilor la 3 milioane. O molimă cumplită părea să stîrpească acest popor atît de înzestrat, pus- tiind văile Nilului pe care preoţii antici le numiseră sfinte.

Cîteva dinastii de faraoni luaseră cu ei în mormînt 15 milioane de oameni.

Sute de ani, Egiptul a rămas aproape pustiu, ca o ţară moartă. Căci au năvălit asirienii şi l-au pustiit. Apoi perşii. Apoi oştite lui Alexandru Macedon. Apoi dinastia Ptolemeilor. După ce s-au sfîrşit aceştia, peste pămînturile Egiptului s-a aşezat puterea tiranică a împăraţilor romani. Apoi din nou au venit perşii şi după ei arabii, şi după arabi mamelucii, şi după mameluci turcii şi, în sfîrşit, în vremurile mai noi, ţara a încăput în cleştele de fier al imperiului colonial englez.

Cum se mai puteau înmulţi oamenii ?

în timpul invaziei lui Napoleon, în Egipt nu mai erau decît 2 milioane de locuitori. Fiinţa acestui popor a fost la un pas de pietre. întir-un singur an, în 1619, ciuma a secerat o jumătate de milion de oameni. Douăzeci şi patru de ani mai tîrziu, molima s-a abătut din nou asupra ţării stîrpind încă 230 000 de inşi.

Şi cu toate acestea, vitalitatea poporului, forţa lui de rezistenţă şi de luptă, curajul şi setea de libertate, nu s-au stins nici o clipă.

Una dintre cele mai vestite răscoale ale lumii antice a avut loc în Egipt. încă în anul 2280 înaintea erei noastre, sărăcimea Egiptului s-a ridicat împotriva bogaţilor, le-a aprins casele şi i-a alungat de pe pămînturile pe care nu le munceau. „Cel mic a devenit mare – scriau mai tîrziu istoricii despre zilele acestei răscoale – Săracul mînca, în sfîrşit, după pofta inimii". în anul 17'50 î.e.n. poporul a năvălit din nou în palatele faraonului şi aristocraţilor, împărţind flămînzilor averile. în anii 175—174 î.e.n., a izbucnit o răscoală împotriva birurilor romane.

În ciuda sîngeroaselor lor urmări, răscoalele felahilor şi beduinilor s-au ţinut lanţ de-a lungul întregii istorii a Egiptului.

Lupta dintre clase ascunde adevărate paroxisme ale cruzimii şi barbariei exploatatorilor şi asupritorilor. Se spune că în 1499 e.n., un anume emir mameluc Tuman Bei, care înfrînsese un trib beduin revoltat, intra în Cairo în triumf, aducînd cu sine, drept trofee, soţiile celor ucişi. În faţa mul-

ţimilor mgrozite, mii de femei defilau, tîrîndu-şi prin praf, de funii, copiii strangulaţi, şi purtînd la gît, ca pe nişte podoabe sinistre, capetele bărbaţilor ucişi.

Deseori, la porţile cetăţilor, erau spinzuraţi de picioare sute de răsculaţi. Sub ameninţarea pedepsei, toţi trecătorii trebuiau să pună mina pe piatră sau pe cîrjă şi să-i lovească.

Dar să lăsăm istoria în seama istoricilor. Nerăbdarea cititorului e pe de-a-ntregul îndreptăţită : călătorul să povestească ce a văzut cu ochii lui.

Este neîntemeiată impresia generată de o anumită lectură, că în Orient viaţa e acoperită de văluri, că totul apare acolo străinului tulbure şi de neînţeles. O dată ce fantomele vremurilor străvechi, stîrnite de fantezia surescitată a călătorului, dispar, reintrînd în sarcofagele lor, ochiul poate pătrunde şi răscoli pretutindeni, mintea poate explica orice, totul putînd fi aşezat între cauză şi efect, pe patul de operaţie al raţiunii.

Orientul ţi se dezvăluie spontan, fără rezerve, în tot pitorescul său, în toată contradictoria sa diversitate, în tot ceea ce are el mai dulce şi mai amar, mai romantic şi mai grotesc. El răsare din complexa interferare a ceea ce poartă semnele trecutului şi aparţine viitorului şi se face cunoscut în vulcanica participare a poporului – răscolit de furtuna luptei pentru independenţa naţională – la viaţa politică a lumii. Orientul este dominat de o cumplită ură antiimperialistă, de care cu greu se vor putea goli vreodată inimile arabilor.

Am cutreierat pe străzile Cairo-uilui, învăluite în boarea umedă a Nilului, în seara zilei de 23 iulie – ziua „Sărbătorii revoluţiei antiimperialiste". în seara precedentă, o jumătate de milion de arabi manifestaseră în pieţele capitalei împotriva colonialiştilor ale căror convoaie de război se îndreptau atunci ameninţătoare spre Beirut şi spre Aman.

Acum, împrăşt'iaţi pe străzi, prin pieţe, arabii gustau paşnica seară subtropicală. în piaţa Muzeului Naţional ei dansau după tactul melancolic al

instrumentelor populare. în iarba parcului, pe care jucau reflexele marilor reclame cu neon multicolor – în plin centru – bărbaţi, femei, copii, stăteau tolăniţi alături de resturi de mîncare şi de sticle goale. Desigur, pentru mulţi dintre cei pe care-i vedeam, schimbările începute în 1952 nu avuseseră în viaţa materială consecinţele pe care poate le-au sperat la început. Dar „Sărbătoarea revoluţiei" este ziua care simbolizează prima abolire a monarhiei în lumea arabă şi primul pas spre scuturarea jugului colonial. Or, lucrul acesta găseşte ecou în conştiinţa celor mai mulţi egipteni.

Aceasta a fost prima seară pe care am petrecut-o în Egipt. Eram încă sub impresia schimbării decorului. Culorile, formele şi sunetele noi, laolaltă cu mirosurile şi alte atribute ale mediului, dădeau naştere unui vîrtej de senzaţii asemănător unui caleidoscop irăsucit fără încetare. Cu toate acestea tabloul maselor mi-a rămas oel mai puternic întipărit în minte. Nu numai exotismul frapează în primul contact cu Orientul, ci şi viaţa socială, manifestările în care sînt exprimate interesele şi aspiraţiile poporului.

Cînd ceaţa dimineţii dezvăluie obrazul cenuşiu şi somnoros al Nilului, cei dintîi care inaugurează, în Cairo, noua zi de muncă, sînt bâtrînii pescari. Oamenii al căror umil cămin e însăşi băncuţa în care, anevoie, cu braţele lor slabe, încearcă să taie pieptul mătăhălos al apei. în hainele lor mohorîte, cu chipul ascuns în bărbile mari, încîlcite, cu bietele lor undiţe, Sînt icoana dureroasei resemnări a omului strivit de rînduielile care nu cunosc milă pentru cei umili.

Din loc în loc, îngropate în apă – ca nişte vechi schelete metalice înfundate pe jumătate în pămînt – încremenesc greoaie şi primitive ambar-

caţiuni fluviale, încărcate cu baloturi de bumbac. Aplecate într-o parte, diforme, par în fiecare clipă gata să se scufunde. Ele îşi aşteaptă însă săptămîni întregi lîndul, pentru a se urni .apoi pe drumul fără sfîrşit al Nilului.

între timp se trezeşte bazarul, mahalaua aurarilor, argintarilor, arămarilor, a şlefuitorilor de chihlimbar, a celor care cu mîinile lor vrăjite fac faima talentului arab. Pe străduţele înguste ca nişte ganguri, răsună – în ritmuri şi cadenţe care se suprapun, se completează, se armonizează într-un concert plin de veselie – răpăiala ciocănelelor. în splendide desene, firul subţire este incrustat pe marile tipsii de aramă şi de argint, pe burtoasele ulcioare şi amfore de metal, care împodobesc locuinţele celor cu stare. E o originală combinaţie de atelier de artă şi de comerţ oriental.

Şi, în sfîrşit, se ridică obloanele pe arterele comerciale ale oraşului. Năvălesc pe străzi vînzătorii de rnango, de tinsuichi [J], de banane, de smochine, de pepeni şi de struguri, sacagii cu sucuri răcoritoare. începe vacarmul. Ţipetele negustorilor, forfota gălăgioasă, neostoită a cumpărătorilor, a trecătorilor. A celor cu treabă şi a celor – cei mai mulţi – fără nici o treabă.

Nimic nu poate fi mai aderent, mai tenace, mai perseverent şi mai inepuizabil ca vînzătorul ambulant din Cairo.

Ai făcut imprudenţa să priveşti în treacăt, poate numai cu coada ochiului, spre mica tarabă de pe trotuar ? Vînzătorul ambulant te-a văzut şi din clipa aceea ai devenit, iremediabil, clientul său. Poţi să te prefaci dintr-o dată mai sever ca un patriarh, poţi să devii mai indiferent ca un surdomut, poţi să te enervezi, să te răsteşti, să ţipi, cred că poţi să-l şi loveşti cu bastonul. Vînzătorul ambulant te va însoţi netulburat, zimbitor, cu ochii strălucind de speranţă, iexplicîndu-ţi de zeci de ori calităţile „unice” ale mărfii sale. Te va însoţi cinci-

[1] Fructe tropicale.

zeci, o sută de metri pînă ce exasperat, înspăimîntat că nu vei mai scăpa de el niciodată, vei cumpăra totuşi io caramea sau un pieptăn de cîţiva piaştri.

Cum s-air putea vinde altfel atîţia piepteni şi atîtea caramele c'îte se află pe nenumăratele tarabe ale vînzătorilor ambulanţi ?

Dar, uneori, la colţul străzii te aşteaptă o nouă pasăre de pradă. Un binevoitor te smulge deodată, energic din mîinile a trei ambulanţi care te dispută vehement, eliberîndu-te şi depunîndu-te pe un trotuar neutru. Eşti gata să-i mulţumeşti cu recunoştinţă, dar, „salvatorul", care te-a şi luat afectuos de braţ, începe să te conducă cu zel spre locul unde, în sfîrşit, „te poţi aproviziona fără nici un risc, la preţurile cele mai ieftine". Acolo se află propriul său magazin, pînă la care parcurgi uneori încă cîţ?va kilometri.

Am făcut o dată imprudenţa să primesc sugestia unui asemenea „binevoitor" ; a trebuit să trec în revistă toate cele cinci magazine aflate în proprietatea sa.

Am asistat adesea, în bazar, sau pe alte străzi comerciale ale oraşului, la ceremonia tocmitului. Nu există nici un brevet în acest sens. Cred însă că aceasta este o invenţie a Orientului, un mijloc de epuizare a energiei arabilor atîta vreme latentă, de manifestare a talentului dramatic refulat şi, mai ales, de plăcere ieftină, adesea gratuită.

în Orient, tocmitul este o practică transmisă oral, din generaţie în generaţie. Ca bocitul sau ca pantomima descîntecului şi a ghicitului. Presupune puţină ipocrizie şi viclenie, amestecată cu inventivitate, vervă oratorică şi, mai ales, rezistenţă. Rar poţi vedea o soenă de teatru mai plină de dinamism, de efervescenţă, rar poţi auzi o replică mai promptă şi mai suculentă.

în discuţie se foloseşte o inepuizabila gamă de tonuri. Cumpărătorul începe tocmeala cu o notă de indiferenţă regească. Ia lucrul în mînă, aşa, în

treacăt, îl pipăie vag şi trece cu ochii peste el, mai

departe. Dacă negustorul intră în acţiune şi aruncă – în treacăt şi el – cîteva epitete pline de rezonanţă, cumpărătorul reia obiectul în mînă, cu un aer de neîncredere şi de scîrbă apriorică. Parcă ar .spune :

— Cum poţi să te ocupi cu vînzarea unor asemenea fleacuri ?

Cu gesturi de prestidigitator, negustorul face să sclipească – pe şalul pe care, să zicem, îl ia în mînă – cîteva reflexe de lumină. Arborează o mină care exprimă elocvent următoarea convingere :

„Aşa ceva n-ai văzut de cînd ieşti".

Cumpărătorul nu suportă afrontul. Ia cuvîntul, şi partida începe...

îi 'asculţi şi uitîndu-te la obiectul în cauză ţi se pare că acesta îşi schimbă înfăţişarea subit. Lucrul e, la un moment dat, umil şi prost, plin de defecte, bun ide aruncat la gunoi. Atunci îl descrie cumpărătorul. Te întrebi de ce-şi mai pierde acest om timpul lingă o asemenea otreapă sau vechitură. Deodată însă articolul devine strălucitor, plin de ispite, unic, o adevărată bijuterie, o ocazie rară, în clipa aceea vorbeşte proprietarul.

Apoi, într-un anumit stadiu al discuţiei, obiectul nici nu mai contează, nimeni nu-l mai ia în seamă. Disputa se desprinde de realitate, cifrele care se încrucişează, drept preţuri cerute şi oferite, nu mai au nimic comun ou valoarea mărfii, epitetele folosite nici măcar nu se mai referă la obiect. Se ajunge la invective personale, încep manevrele mari, abandonarea mărfii şi părăsirea terenului de ostilitate, alergătura pe stradă, readucerea de mînă a clientului, supărarea.

Dacă se depăşeşte cu bine această etapă violentă, de maximă intensitate, înseamnă că proba de foc a fost trecută şi că tranzacţia se va încheia cu succes. După acest „punct de fierbere", spiritele încep să se domolească, părţile se reîntorc la marfă, preţurile se apropie de valoare. încet, încet, se încheagă acea ciudată prietenie de bazar, ,.că-

lită în luptă", care uneori dăinue toată viaţa.

Negustorii arabi au o memorie extraordinară, îşi recunosc clienţii şi după ani de zile. Revederea prilejuieşte o efuziune impresionantă, în bună parte desigur mimată. Foştii rivali se îmbrăţişează, se sărută, apoi... totul e luat de la început.

Uneori se întîmplă însă ca în momentul „maxim" de care am vorbit, lucrurile să ia o întorsătură neplăcută. Dacă nu se desfăşoară după toate regulile artei, între beligeranţi „înzestraţi", „educaţi", tocmeala nu numai că nu duce la nici un rezultat comercial practic, dar încetează de a fi o „plăcere", degenerează într-un spectacol dizgraţios şi sălbatic. Am fost o dată martor la o tocmeală neizbutită, care s-a terminat cu o ciocnire sîngeroasă.

Pe străzile comerciale totul e amestecat în chipul cel mai contrastant. Alături de cafenelele în aer liber, unde oamenii stau pe scaune ca la cinematograf, alături de elegante magazine cu pantofi albi sau stofe „tropical", întîlneşti potcovării zgomotoase şi murdare sau ganguri în care sînt instalate ateliere primitive de vulcanizare.

Şi peste tot, pe afişe, panouri, firme – tronează silueta zveltă a unei sticle. Profilul obsedant al unei sticle. Emblema lichidului cafeniu dulce-amar pe care poţi să-l cumperi la frizerie, în magazinul de confecţii sau chiar la potcovărie : Coca-cola.

Pe străzile oraşului, în afară de miile de oameni cu meserii şi ocupaţii îndeobşte cunoscute, se află o categorie destul de numeroasă, extrem de inventivă, promptă, omniprezentă : „încasatorii de bacşiş". Sînt întotdeauna lîngă portiera unui taxi, la uşa hotelului, în magazin. Se oferă să se tocmească în locul tău în bazar, te călăuzeşte prin trei magazine dacă vrei să-ţi cumperi un blocnotes, este gata să-ţi arate Nilul pe care reuşiseşi şi singur să-l contempli ore în şir. Te sancţionează elegant, amabil, dar ferm. Trebuie să dai bacşiş pentru îndepărtarea unei imaginare scame de pe haină, pentru o coajă de pepene, pe care – dacă n-ar li fost înlăturată la timp – „inevitabil" ai fi călcat.

Pentru... (prietenii arabi mi-au făcut într-o zi o confidenţă spirituală)... chiar pentru imprudenţa de a te fi lăsat privit mai insistent.

Pretutindeni, unul din zgomotele de dimineaţă ale marilor oraşe sínt strigătele vînzătorilor de ziare. La Cairo, o dată cu zorile, pe străzi se revarsă o lume zgomotoasă, iute şi neastîmpărată ca argintul viu, care inaugurează fiecare zi nouă, ţipînd în gura mare primele veşti.

Sínt copiii mahalalelor.

Slabi, murdari, înfăşuraţi în pînza largă şi vărgată a galabiilor b trădează de departe că abia au fost treziţi din paturile lor calde – la ora celui mai dulce somn – şi trimişi să deschidă ziua de muncă a oraşului o dată cu pescarii săraci ai Nilului.

Am fost într-o zi acolo, în mahalaua de unde pornesc ei în fiecare revărsat al zorilor spre inima oraşului, pentru a anunţa, ca nişte majordomi ai străzii, faptele noi ale lumii. Era tîrziu, spre amiază. Ediţiile de dimineaţă fuseseră epuizate. Termi- nîndu-şi munca, vînzătorii se reîntorseseră în bîr- logul lor, pe maidanul mahalalei şi redeveniseră iarăşi, pentru cîteva ore, copii. Cei mai mari îşi încercau norocul la un fel de „rişca” cu piaştrii cîşti- gaţi în zorii zilei. Fiecare spera să capete şi micul cîştig al celorlalţi, fără să se gîndească la faptul că dacă norocul în care-şi punea speranţele îi va su- rîde, ceilalţi vor rămîne flămînzi.

De jur împrejur, străzile păreau mîncate de carii. Din cauza uriaşelor spaţii goale, a caselor măcinate p'înă la temelie, cartierul nu prezenta nici cea

[1] Un fel de rochii care constituie veşmîntul tradiţional al arabilor.

mai elementară geografie urbanistică. Părea mai

degrabă un şantier – dacă poate fi numit astfel locul unde în Loc să se construiască, clădirile se năruiesc cu încetul.

M-am întors în centrul oraşului şi am urcat în: clădirea de opt etaje a marelui cotidian egiptean „Al Akhbar” de la care-şi cîştigau existenta copiii mahalalelor. „Al Akhbar” avea patru ediţii de dimineaţă. Pentru el lucra o armată de asemenea mici „stentori” ai străzii, şi am vrut să văd cine sînt „binefăcătorii” lor.

Directorul, în acelaşi timp patronul ziarului, un om de statură uriaşă, a ţinut să explice înainte de toate cum şi-a strivit concurenţii. Gu iani în urmă plecase la drum doar cu o fiţuică de cîteva exemplare pe care nu o citea nimeni. Metodele de parvenire – pe care stăpânul ziarului se străduia să le prezinte drept originale – au fost împrumutate din arsenalul luptei de presă din Occident : atacuri, manevre, diversiuni.

M-au interesat mai mult subiectele ziarului. Ceea ce micii difuzori erau puşi să anunţe în dimineţile acelor zile pe străzile 'oraşului. Iată ce am aflat : reporterii primiseră însărcinarea să depisteze un bolnav de cancer mai pios, un muribund „cu frica lui Dumnezeu”. Odată găsit, omul a fost convins că singura sa salvare ar fi să obţină protecţia cititorilor ziarului „Al Akhbar” în faţa „atotputernicului”. Aşa se face că în coloanele ziarului a apărut un apel al bolnavului către oameni : „Ru- gaţi-vă pentru mine”. Exact nu ştia nimeni cum îi mai mergea bolnavului, dar de cîteva săptămîni de cînd se publicau răspunsurile dreptcredincioşilor, tirajul ziarului începuse să crească.

Inventivul patron m-a dus la fereastră, a ridicat storurile şi mi-a arătat strada.

— Aceasta e strada mea.

Jos se întindeau patrulaterele joase şi lungi ale clădirilor tipografiei, depozitelor şi birourilor de expediţie la care se prezentau, ân revărsatul zorilor, micii vânzători de ziare.

...La amiază, cînd soarele face din apele Nilului o

lentilă cu mii de focare ce fulgeră raze lungi prin aer, străzile încep să se golească. Asfaltul devine o baltă de catran. Gheaţa din borcanele vîn- zătorilor de sucuri se topeşte în oîteva clipe. Aerul îţi opăreşte plămânii, hainele .se îmbibă de sudoare şi se lipesc de trup. Ochii te ustură arşi' parcă de conjuctivită. Strada se încinge ca o plită de cuptor.

E ora cînd intră 'în funcţiune, cu toată intensitatea, instalaţiile de aer condiţionat, ventilatoarele electrice. Răcoarea dobîndeşte semnificaţie socială. Devine un etalon al ierarhiei : creşte şi scade numai în raport direct proporţional cu gradul şi rangul.

E ora pauzei de prînz.

La „Shepeard's Hotel" nu poţi lua dejunul decît în jachetă. Este desigur vorba de eticheta rigidă a unei mari case care se respectă, dar totodată aceasta corespunde perfect temperaturii din austera sală de mese. Sînt prea multe ventilatoare, este prea multă gheaţă.

în pieţe, mulţi îşi iau la această oră dejunul frugal – o lipie umplută cu legume fierte – sub soarele torid. înmuiaţi de căldură, de oboseală şi poate de foame, cei care prin natura îndeletnicirilor lor nu pot părăsi strada, se lasă pe vine sau se lungesc pe caldarîm, căutînd adăpost la umbra precară a unui cărucior, a unei cutii, a unei tarabe. E ora cînd şi o piatră creează omului încolţit de soare, iluzia unui adăpost.

Sergenţii de stradă se strîng sub acoperişurile înguste ale gheretelor lor fără pereţi, aruncînd priviri somnolente după cîte un vehicul care se tîrăşte epuizat la marginea trotuarului.

La „Shepeard's Hotel" holul se umple de turiştii care se întorc din vilegiatură. Cei mai mulţi sînt americani : pasionaţi amatori arheologi, numismaţi, egiptologi. Studiază numismatica prin satele egiptene – unde am întîlnit cîţiva demonstrînd cu zel „primejdia comunistă" –, cercetează urmele trecutului prin zonele unde forţele armate egiptene fac exerciţii militare (autorităţile egiptene tocmai descoperiseră câţiva

asemenea „vilegiaturişti” în zona Tahrir).

La ora aceasta se întorc cu toţii, prăfuiţi şi gălăgioşi, în holurile hotelurilor. Printre ei sânt şi tineri. Feciori de bani gata de 19—20 de ani, lungi, deşiraţi, blonzi, spălăciţi, care călătoresc pentru a-şi completa instrucţia geografică. Sînt încărcaţi cu portharturi şi genţi pline cu ghiduri. Nu-şi complică existenţa cu sistematizarea impresiilor personale, cu aprofundarea observaţiilor. Pentru orice nevoie, recurg la ghid. Se uită tot timpul în ghiduri şi bifează punctele recomandate. Caută şi găsesc cu uşurinţă paragrafele, cifrele de care au nevoie, confruntă diferiţi autori. În orice împrejurare reproduc automat opinia ghidului. Se pare că vilegiatura îi supune în special la eforturi fizice. Memoria, spiritul de observaţie, reflecţia sînt apanajul autorilor de ghiduri. Funcţia de a înregistra elementele suplimentare revine exclusiv aparatelor de fotografiat, care ţăcăne fără întrerupere, consumând kilometri întregi de rolfilm.

Din cînd în când, îşi etalează însă proverbiala „originalitate yankeie” prin manifestări lipsite de sens.

Iată o mostră :

Un tînăr s-a prezentat într-o zi în sufrageria hotelului, la ora mesei de prînz, în cămaşă. Un „maître” onctuos i-a ieşit în întîmpinare, şi l-a informat în şoaptă că -a încălcat protocolul. Tînărul s-a înroşit de furie, cu toate că privindu-i pe ceilalţi comeseni şi-a dat seama că nu era victima unui regim abuziv. La un moment dat a zărit însă la o masă un autohton, probabil ceva mai conservator, îmbrăcat în galabie. La observaţia pe care tînărul a făcut-o imediat, i s-a explicat că aceasta este singura excepţie pe care protocolul o admite, în semn de omagiu pentru portul naţional. Tînărul a părăsit indignat localul şi, luat de alte gînduri, a uitat repede incidentul. Peste o jumătate de oră însă

„originalul” yankeu a reapărut îmbrăcat din cap pînă în picioare în veşminte arăbeşti.

în timpul acesta el chemase un taxi, alergase la primul magazin de obiecte populare şi reuşise să se împopoţoneze în modul acela lipsit de sens, doar pentru a nu face pe placul chelnerului, care-l sfătuise să urce în cameră şi să-şi ia cravata şi haina.

Fetele sînt insipide, fără nici o culoare, fără personalitate. Gravitează în jurul călăuzelor şi pun întrebări stupide, puerile. Cele mai multe sînt îmbrăcate băieţeşte, poate dintr-o pornire inconştientă de a-şi găsi un profil. Nu se deosebesc decît foarte vag de doamnele bătrâne care le însoţesc şi care vorbesc toată ziua, debitînd tone de banalităţi. Nu ştiu de ce mi-a făcut impresia că atunci cînd vorbesc, doamnele acestea parcă mestecă vată. în schimb sînt extrem de rezistente şi de minuţioase. Amănuntul este lucrul pe care pun cel mai mult preţ, şi pe care pretind tuturor să-l respecte.

în holurile marilor hoteluri din Cairo ţi se oferă însă – din cînd în cînd – şi tablouri pitoreşti. Poţi avea, de pildă, prilejul să treci în revistă suitele fastuoase ale unor mici regi sau ale unor puternici şefi de trib din Africa Centrală. Cu umerii lor herculieni de abanos goi, cu trupul lor uriaş, înfăşurat numai într-o fîşie lată de stofă – o splendidă stofă ţesută de mâinile de artist ale femeilor dintr-un îndepărtat sat african – păşesc încet şi grav, ca nişte elefanţi- de paradă. Au braţele, fruntea şi picioarele încărcate cu podoabe de aur. Tichia e cusută cu benzi de aur. Pe braţe şi pe picioare au brăţări de aur. La încheieturile mîinilor au mănunchiuri de fructe tropicale, din aur masiv, în mărime naturală. Pînă şi pe sandale au bucăţi de aur cusute, de cele mai multe ori, la întîmplare. în oraşele în care descind, se duc la ghişeele băncilor şi aruncă pe mesele funcţionarilor miraţi o banană sau o rodie de aur. Pleacă cu bu-

zunarele încărcate de bancnote.

Acolo, la picioarele şi 1a mîinile lor, se află adunată truda sutelor de căutători de aur care scormonesc rocile tari din Kenya şi Kilimangiaro, truda satelor sărace de negri şi, uneori, rodul vînzării libertăţii şi independenţei propriului popor. Aici, la Cairo, ei îşi' poartă bogăţia cu o grandoare plină de grotesc, duc după ei cîrduri de ghizi, se lasă fotografiaţi de o sută de ori pe minut şi zîmbesc inocent tuturor, închipuindu-şi că s'înt centrul atenţiei generale.

Unul din principalele locuri de întîlnire a turiştilor ce vizitează Cairo este Muzeul Naţional. Sînt adunate aici marile comori ale culturii vechi, ale puterii de creaţie a antichităţii, dovezile impresionantei sensibilităţi şi măiestrii artistice a sculptorilor, aurarilor şi bijutierilor care au trăit cu patru şi cinci mii de ani în urmă. Cînd străbaţi sălile unui muzeu modern, cînd priveşti pînzele lui Rembrandt sau Repin, emoţia artistică, cu toată intensitatea ei, nu are nimic tainic, misterios. Operele epocii noastre ne sînt apropiate. în ele vedem geniul omului modern pe care-l cunoaştem, pe care-l înţelegem. Ne-am format, în sfîrşit, despre om, o părere mai completă, avem aoum imaginea giganticelor sale capacităţi, a înălţimii ameţitoare pînă la care se pot ridica talentul, inteligenţa, forţa sa creatoare.

Dar ce-am ştiut noi despre omul antic ? Despre vremurile acelea îndepărtate, pierdute în negura mileniilor ? Istoria ne vorbea mult de cruzimea şi înapoierea societăţilor vechi. Omul, abia ieşit din orizontul îngust al tribului, făcea primii paşi pe drumul civilizaţiei[1]. Natura, universul, i se păreau de nepătruns şi îl apăsau cu o forţă nemiloasă. Omul era naiv şi fricos în faţa naturii pe care nu o înţelegea. Se închina la boi, la rîuri, la pietre.

Atunci, cum s-a născut în el harul acesta sacru care a însufleţit marmura ? Treci prin sălile lungi, printre şirurile de statui uriaşe şi, involuntar, tresari. Un fior adînc te încearcă. Chipurile lor te urmăresc şi, în expresia lor ciudată, de o puritate desăvîrşită, ţi se pare că citeşti o dojana : „Te-ai îndoit ? Noi am fost tot oameni. Te-au speriat cei ■cinci mii de ani care ne despart ? O, e atît de puţin. Dacă lumea de astăzi arată în multe privinţe atît de schimbată, aceasta nu se explică prin proporţiile timpului scurs, ci prin viteza cu care merge înainte omenirea. Sufletul minunat al omului, care arde de mult pe acest pămînt, s-a zbuciumat întotdeauna pentru făurirea frumosului".

Vizitînd acest muzeu de o mare valoare istorică şi artistică, străbătînd sălile lungi, străjuite de trupurile de piatră ale faraonilor, ale preoţilor şi înalţilor dregători, ale delicatelor prinţese şi preotese antice, galeriile încărcate cu sarcofage de argint şi abanos, încăperile ■—■ ele înşile cît un muzeu – în care se află expusă strălucitoarea bogăţie găsită în mormîntul lui Tutankamon ; amestecîndu-te printre toate acestea, pierzi pentru un moment ordinea cronologică a secolelor. Priveşti vestigiile străvechiului „Misr" şi mesajul lui e atît de clar, de inteligibil, de apropiat prin frumuseţea sa desăvîrşită sufletului veşnic setos de frumos al omului, încît totul pare că aparţine prezentului, iar prezentul, trecutului îndepărtat.

Numai afară, în vuietul străzii oraşului modern, trecutul şi prezentul se separă din nou, refăcînd scara imuabilă a istoriei, pe care cu fantezia noastră reuşim să urcăm şi să coborîm într-o singură clipă.

...Poate că iîn nici un moment al zilei panorama capitalei Egiptului nu este atît de izbitor orientală, ca în amurg. Luna apare palidă, rotundă, transpa-

rentă ca o meduză. Cerul – imensă piatră de safir – se termină la orizont în culori de aur şi de sînge. în această lumină feerică se profilează siluetele fine, elegante ale palmierilor. Culorile văzduhului se reflectă în apele Nilului, laolaltă cu primele lumini care se aprind pe cele două ţărmuri, pe marile poduri.

în aerul serii izbucnesc puternic mirosurile Orientului, amestecîndu-se într-o aromă unică, inimitabilă. Pe străzi apar cîrduri de copii cu coroniţe albe de *ful* [1] – poate cea mai suavă floare din cîte există – pe care le aruncă pe fereastra maşinilor. în urma lor rămîn efluviile unui parfum necunoscut, care te fac să gîndeşti la curtezanele antice. Prin pieţe, prin parcuri, pluteşte în aerul fierbinte un miros iute, tare, de condimente, de fructe uşor fermentate, de coji de citrice, de cafea.

La Cairo înrepe viaţa de seară. încep să se aprindă florile de neon pe frontispiciul marilor magazine şi al marilor localuri de noapte. La „Fontana'[1] încep să apară colecţiile „robe-sac". Limuzinele strident colorate ies din oraş urcînd dealurile de calcar – din care odinioară sclavii Egiptului au cioplit blocurile pentru piramide – şi[1] se opresc la „Mokatam".

în curtea imensă, pustie, sînt cîteva duzini de maşini lungi, cu siluete de rechini. E o tăcere apăsătoare. Parcă toate zgomotele au fost absorbite de pustiul care se întinde în jur, ascuns în întuneric. Numai vîntul aduce, din cînd în cînd, o dată cu aburul fierbinte al nisipului, frînturi de acorduri dintr-o melodie de jaz ce pare mai degrabă o tînguire, un plînset înăbuşit. Stelele au un clipocit agitat şi parcă se mişcă, parcă se foiesc neliniştite. Undeva, jos, departe, oraşul pare o spumă de lumini care fierbe mocnit pe scoarţa pămîntului.

în singuraticul local de noapte, aşezat la margi-

1 O floare albă, extrem de parfumată, care seamănă oarecum cu lăcrămioara.

nea pustiului, scînceşte – sub lampioane care proiectează pe pereţi cercuri mari de lumină roşie, galbenă, verde – o orchestră străină, adusă de undeva din Italia sau din Spania. Chelnerii în frac alunecă ca nişte gîndaci negri, neauziţi. Se destupă sticle scumpe. Pocnesc discret buteliile de şampa- panie. La mese sînt bărbaţi tineri, graşi, în haine albe din stofă tropicală, lucioasă, şi femei tinere. Pe chipurile bărbaţilor, care de pe acum au căpătat o uşoară imobilitate, se citeşte indiferenţa şi lipsa de graba cu care se pregătesc să urce treptele clasei lor. Deocamdată fac ucenicie în întreprinderile părinţilor. Femeile sînt frumoase, dar foarte plictisite. Par nemulţumite de şampania fină, de chelnerii în frac, de rochiile lor elegante, de însoţitorii lor îmbrăcaţi ireproşabil. Zîmbesc puţin şi rece, mai mult pentru a face să sclipească pentru cîteva secunde dinţii lor albi şi strălucitori.

S-au adunat aici, pe stînca de calcar de la Mokatam, patruzeci de perechi, pentru a sorbi în tihnă, nestingherit, din pahare de cristal, picături mari de aur. îi învăluie semiobscuritatea şi tăcerea pustiului. Jazul scoate urlete înăbuşite, aşa cum scot şacalii cînd ling oasele înălbite de vreme, găsite în deşert.

Poate oamenii aceştia presimt ceva, intuiesc ceva în adîncul fiinţei lor. De ce sînt atît de plictisiţi şi nemulţumiţi ?

Coborînd într-o asemenea noapte de la „Mokatam", din saloanele descoperite, învăluite în lumina clar-obscură a lampioanelor de serai, am trecut prin străzile de la periferia oraşului. Jos, pe peti- cile de iarbă împrejmuite cu pitice grilaje de lemn, dormeau, prăbuşiţi de oboseală, extenuaţi după goana zilnică pentru existenţă, oamenii nevoiaşi. Dormeau în stradă, sub cerul liber, din fericire atît de cald şi primitor. Sub cel mai ieftin aşternut al omului sărac.

...Triste urme ale unei epoci negre, ale unui tre-

cut dureros, isemne ale unor amare anomalii sociale.

Actualul regim a luat o serie de măsuri. în zilele petrecute la Cairo, am fost martor al inaugurării unui grup de locuinţe, construite de stat. Dar toate acestea reprezintă încă atît de puţin în raport cu nevoile şi cu lipsurile I Ele sînt abia un indiciu al unei vieţi mai bune ce poate fi hărăzită oamenilor.

Cucerirea independenţei naţionale a deschis calea dezvoltării industriale a ţării. Au fost construite unele întreprinderi atît de către stat, cît şi de către capitalul privat autohton, a cărui ascensiune a fost încurajată 'în unii care au urmat după lovitura de stat din 1952.

în perioada cînd mă aflam în Egipt au fost inaugurate cîteva uzine noi, dintre care cea mai importantă este uzina siderurgică de la Heluan, prima oţelărie din Egipt şi din Orientul Arab.

Am plecat într-o dimineaţă, într-o nesfârşită coloană de maşini, spre Heluan. Aparatele de radio transmiteau neîntrerupt muzică eroică – marşuri şi imnuri. Pe şoseaua asfaltată, care şerpuieşte paralel cu Nilul, erau aşezate, din loc în loc, pancarte cu lozinci festive. La locul cu pricina era adunată o numeroasă asistenţă oficială. Mi-am propus să notez aici acest eveniment atît pentru semnificaţia sa socială, cît şi pentru originalitatea sa.

Alături de furnalele şi de laminorul care aveau să topească şi să modeleze în aceea zi prima bară de oţel a siderurgiei arabe, fusese înălţat un splendid cort din cele mai fine covoare de Buhara şi de Şiraz. în interiorul său fuseseră aşezate 1000 de scaune aurite cu spătare înalte, capitonate, pe care poate ¡stătuseră cîndva beii mameluci sau generalii iui Mohammed Aii, la consiliile lor militare. Se oficia crearea unuia dintre cei mai

puternici pioni ai capitalismului egiptean modern, în cel mai tipic decor feudal, într-un cadru ce amintea cu o putere neobişnuită de vremurile sultanilor, paşilor şi beilor care s-au perindat de-a lungul secolelor pe pământul egiptean. Cu o voce nazală şi monotonă, ca un piuit ascuţit, metalic, un preot bătrîn cînta versete din Coran la... microfon. Am aflat cu acest prilej cit de complicată este tehnica cîntatului din Coran. Fiecare frază se repetă în alte melodii, fiecare melodie în alte tonuri şi cu toată această mare variaţie, atât melodiile cît şi tonurile par absolut identice.

Cortul, bătrînul preot mahomedan, galabiile vărgate ale muncitorilor pe care le flutura vîntul prin curtea uzinei, contrastau ciudat cu siluetele furnalelor noi, cu coşurile înalte care începuseră să fumege. în Orient se pare că peisajul industrial reuşeşte încă cu greu să-şi pună amprenta pe mediul înconjurător. Ba mai mult chiar, cîteodată, ca în cazul de faţă, el este asimilat pentru un moment de cadrul exotic tradiţional.

Fără îndoială, aceasta ţitne de faza de început a dezvoltării economice. Semnele tradiţionale fac însă tot mai mult loc unor semne „moderne". Iată cum apar acestea la „Mehala El Kubra" – centrul industriei textile, „Manchesterül" arab, cum le place egiptenilor isă-.l numească. Fabrica a fost construită înainte de război, prin anul 1929, dar pe baza politicii economice noi, de dezvoltare a exportului' de bumbac prelucrat şi de reducere a vînzării de materie primă textilă brută, „Mehala El Kubra" a evoluat în ultima vreme continuu, ajungînd să numere în 1958, când am cunoscut-o, aproximativ 20 000 de salariaţi.

în cursul vizitei pe care am făcut-o în fabrică, am constatat tocmai' ceea ce spuneam mai sus. Galabiile au dispărut cu totul, muncitorii au căpătat acea înfăţişare universală a proletarului pe faţa căruia se citesc oboseala, grijile, amărăciunea, izvorîte din conştiinţa că o parte a muncii' sale intră

în buzunarul patronului.

Directorul general al fabricii, membru al consiliului de administraţie al societăţii pe acţiuni „Mehala El Kubra”, m-a asigurat că muncitorii sînt fericiţi. Cred mai degrabă că acesta era un fel destul ,de înflorat de a se exprima, pentru că în cursul discuţiei, reilatîndu-mi pe larg despre randamentul şi prosperitatea întreprinderii, domnul director general n-a pomenit decît de sporurile, cu adevărat impresionante, ale beneficiilor încasate de patroni. Mărturisesc, m-am îndoit că aceste sporuri de dividende şi de tantieme trimise acţionarilor de la Cairo să fi putut provoca, cît de cît, sentimente de fericire muncitorilor.

în fabrică exista şi un sindicat destinat, după cîte mi s-a spus, să apere interesele tuturor salariaţilor, de la muncitor piua I director. Directorul general părea foarte mulţumii de activitatea conducătorilor acestui sindical cu care, afirma el, se înţelege şi colaborează de minune. în ce-l priveşte, el m-a lăsat să înţeleg că aceşti mici lideri sindicali reuşeau destul de bine să-i apere interesele. Conflictele, care totuşi izbucnesc intre direcţie şi muncitori, interlocutorul meu le numea „subiective”. De altfel, a adăugat el, aceste conflicte nu îngrijorează prea mult consiliul de conducere atîta timp cît grevele sînt interzise prin lege şi pedepsite sever.

„Mehala El Kubra” făcea parte pe atunci din grupul „Misr” – unul dintre cele mai mari şi mai puternice grupuri financiare din Egipt.

La ora cînd se tipăreşte această carte, o parte din tentaculele marei caracatiţe imperialiste, care reunea aproximativ 40 de firme, pătrunzînd în toate sectoarele economiei egiptene, au fost tăiate. Pe baza unui decret, „MiS-r” a intrat sub controlul guvernului, fiind astfel definitiv îngenuncheat de marea sa concurentă – „Organizaţia economică de stat”. Acesta este un important succes în campania de egiptenizare ¿1 marilor societăţi financiare şi industriale, în angrenarea acestora la înfăptuirea

planurilor economice proiectate de guvern.

în acelaşi timp, pentru realizarea lucrărilor de amploare, Egiptul continuă să solicite ajutor financiar dinafară, punînd condiţia – este vorba despre declaraţiile publice – ca acesta să nu afecteze independenţa naţională a ţării. Viaţa a arătat insă că un ajutor de asemenea factură nu poate veni din partea monopolurilor occidentale. Cu atît mai puternic este eroul produs în popor de gestul prietenesc al Uniunii Sovietice, care s-a oferit să sprijine Egiptul în realizatea unuia di'n visurile sale milenare – barajul de la Assuan – ce va face posibilă fertilizarea vastelor suprafeţe de pămînt sterp.

La ieşirea din Cairo decarul se schimbă brusc.

Marea de nisip arzător se topeşte la orizont intro ceaţă gălbuie. Fîşia de pămînt fertilizată de anele Nilului este ^înghiţită de deşert şi acolo, pe cerul spălăcit, decolorat de soarele de foc, se profilează deodată trei gigantici munţi de piatră.

Piramidele !

Cine, ce forţă, ce voinţă, ce minte a săvârşit acest act de neînţeles ? Ce misterios rost a fost hărăzit acestor nemuritoare santinele ale deşertului ? Braţul cărui uriaş a făurit această minune a lumii ?

îţi vine să crezi că, după ce marile mişcări geologice ale pământului s-au oprit, undeva, pe valea Nilului antic, unde oamenii şi-au început cu o clipă mai devreme istoria, cineva şi-a zis :

— Nu, nu a fost totul terminat. Intrarea omului în istorie trebuie să fie însemnată cu ceva. S-o însemnăm cu primul mare act de supunere a naturii.

Aşa gândeam – privindu-le – că s-au născut piramidele, acum patru milenii. Aşa am găsit un rost

acelor nemăsurate sacrificii pe care trebuie să le fi făcut omul antic, neputincios încă în faţa naturii, neînarmat încă pentru a o supune. Pentru că indiferent de adevăratele motive ale creării lor, aceşti munţi artificiali, ridicaţi de mîna omului în pustiu, au rămas un măreţ îndemn pentru omenirea viitorului, pentru generaţiile care creează mări, fertilizează pustiuri, smulg atomului tainica sa putere, cuceresc Cosmosul.

Dar adevărul e că acest prim mare act creator al omului în natură a fost tocmai produsul neînţelegerii naturii de către om. Aceasta e contradicţia în care inteligenţa şi puterea sínt puse să slujească ignoranţei.

în Egiptul vechi, care credea în mitul nemuririi sufletului, faraonii se socoteau reprezentanţii pe pămînt ai divinităţii. Şi această autoritate ei aspirau să şi-o menţină şi dincolo de moarte. Să o exercite asupra poporului şi din mormînt. Aşa s-a făcut că ceea ce a fost mai îndrăzneţ, mai perfect, mai înaintat în gîndirea omului, a fost încorporat în monumentele funerare.

Se ştie că egiptenii vechi venerau soarele căruia i se închinau în templul Heliopolis. Legenda spune că într-o zi, pe un copac din curtea templului, s-a aşezat o pasăre albă. Preoţii au interpretat întâmplarea ca un semn ceresc şi din această imagine au făcut simbolul soarelui. Reproiducînidu-l, în loc de copac au pus un obelisc, al cărui vîrf avea forma unei piramide. Dornici să împrumute din măreţia soarelui, faraonii au început să-şi zidească mormintele după asemănarea semnului sacru.

Aşa ar fi apărut ideea piramidelor.

în vremea faraonului Khufu, căruia grecii i-au zis Kheops, tehnica construcţiilor funerare de piatră ajunsese la cea mai mare înflorire. El şi-a ales locul de veci nu departe de capitala de azi a Egiptului.

Herodot scria, după 2000 de ani de la zidirea piramidelor, că n-a rămas nici un locuitor al Văii Nilului care să nu fi participat la gigantica construc-

Alexandria – plăsmuită din spuma mării

Nilul. Bătrinul, multimilenarul părinte al Egiptului

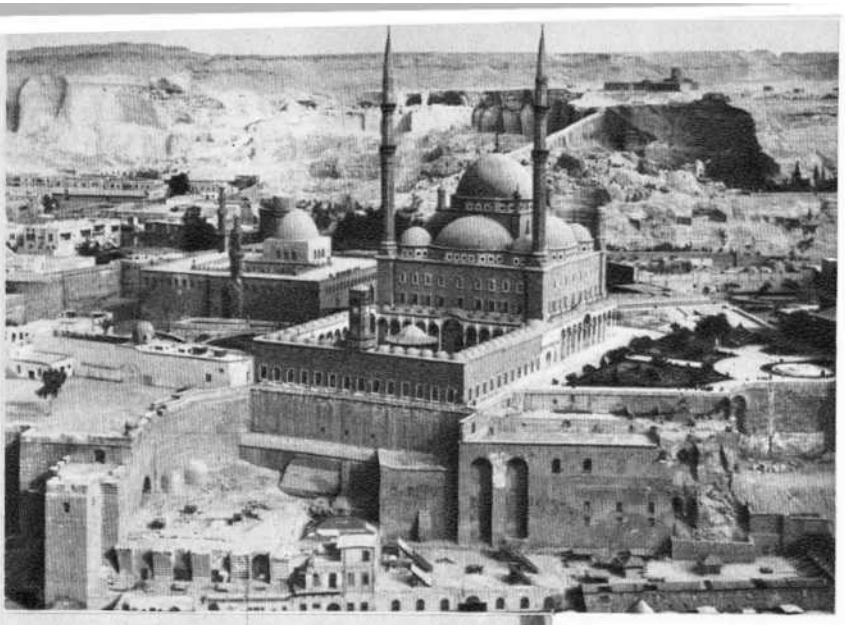

Cairo — cetatea și moscheea lui Mohamed Aly

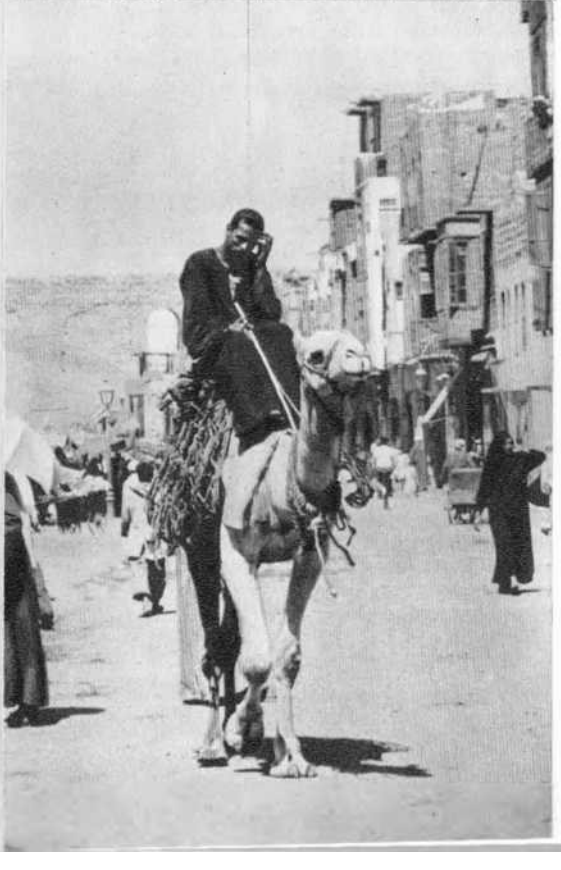

Și-a vîndut curmalele... Ghemuit pe spinarea cămilei, trist, felahul se îndreaptă spre satul său, unde ..

...<lc-a lungul unicei ulito se înşiră cocioabele de lut.

Templul Luxor – vestigiu al străvechiului AAi ST

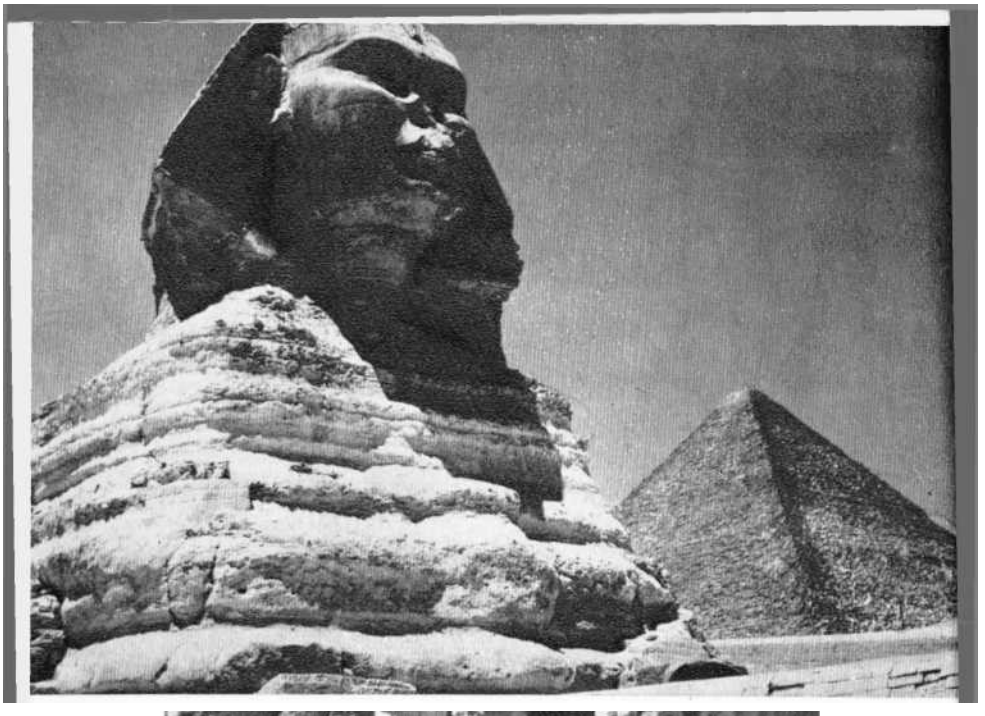

Piramidele ! Munţii deşertului

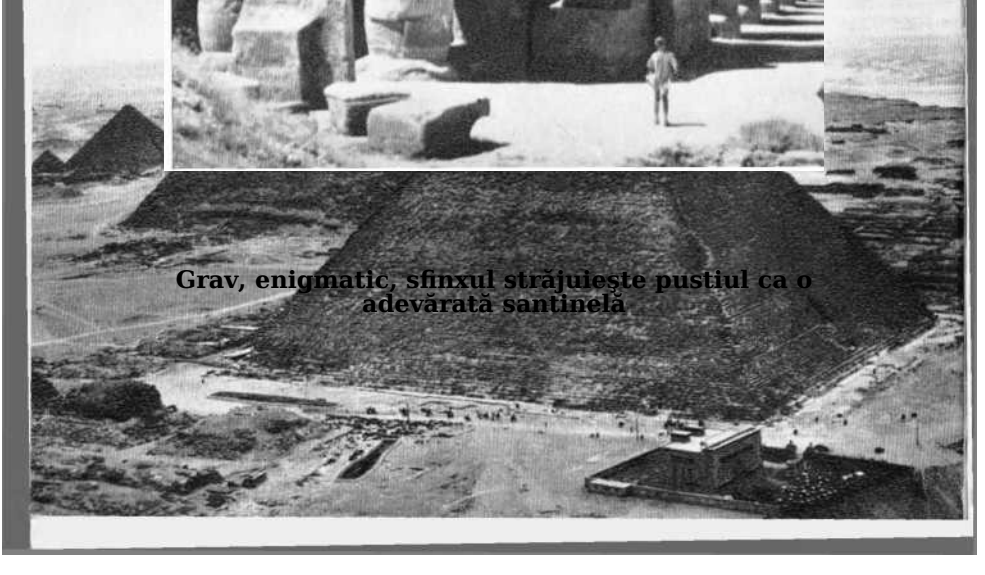

Grav, enigmatic, sfinxul străjuieşte pustiul ca o adevărată santinelă

ţie. Chid r dacă această afirmaţie nil este întru totul exacta, e incontestabil că tăierea, şlefuirea, transportarea şi montarea celor 2 300 000 de blocuri de piatra (iiecare în greutate de 2 500 kg) – cît au fost necesare pentru ridicarea piramidei lui Kheops – au necesitat o risipă de braţe de muncă cum numai sclavagismul putea face.

Am ajuns la înălţimea pe care a fost construită piramida, urcînd pe marele platou de transport, pavat cu piatră, pe care odinioară sclavii au tras, fă- rîmă cu fărîmă, munţii, în pustiu. Pe aici se înşira – ca un neostoit furnicar – cohorta tragică a sclavilor cu spinările goale, scăldate în sudoare, însingurate de frânghiile încordate ca arcul. Pe aici erau tîrîte, scrâşnind. înfundat, marile blocuri tăiate din cariera de calcar de lîngă Mokatam, blocurile de piatră albă aduse de dincolo de fluviu, şi stâncile de granit smulse tocmai din sud, din masivele As- suanului, de la 600 de mile depărtare.

Nepăsător, pe tronul său sacru, faraonul Khufu privea tabloul de iad şi visa la nemurirea sa eternă, la veşnica sa strălucire.

Cînd piramida se înălţase de o sută patruzeci şi şase de metri şi un centimetru jumătate, cu fiecare latură de 230 m, întinzîndu-se pe o suprafaţă de 52 900 mp ; după ce se cărase atîta piatră cît ar încăpea în 575 000 de vagoane înşirate pe 1 725 km : cînd lungile şi pustiile coridoare interioare care duc în inima muntelui, la acea mică încăpere simplă de granit în care trebuia aşezat sarcofagul, fuseseră, în sfîrşit, terminate – privirile faraonului s-au tulburat de mânie.

Faraonului nu i-a plăcut.

Şi cu toate că, prin jertfe de neînchipuit, prin efortul supraomenesc al întregii sărăcimi a Egiptu- lui, sleită cu totul de puteri, muntele fusese ridicat, faraonul a cerut să se schimbe întreaga poziţie a cavoului şi a galeriilor interioare.

Am urcat în inima muntelui, în camera funerară, prin galeria strimtă, cu aer greu, irespirabil. Nimeni n-a putut încă dezlega taina miraculoasei tehnici a

repartizării uriaşei presiuni de piatră asupra acestor încăperi interioare, mişcate după pofta faraonului nebun. A rămas o enigmă, ca atîtea alte enigme ale lumii antice, nedezlegate încă.

Se spune că 'însăşi intrarea în piramidă a fost descoperită, după multă vreme, de o banda de hoţi care, atraşi de speranţa descoperirii fabuloaselor bogăţii de care pomeneau legendele, au ciocănit, timp de zeci de ani, toate blocurile exterioare ale piramidei.

Tot aici şi-au ridicat mai tîrziu piramidele funerare faraonii Khafra şi Menkaura, care în limba greacă au fost numiţi Khefren şi Mikerinos. Khafra era fiul lui Khufu. Piramida lui a fost mai albă decît a părintelui său. Se spune că la amiază, atunci cînd soarele îşi împrăştia razele peste toţi pereţii, lumina se reflecta astfel încît aveai impresia că piramida însăşi luminează. Şi acum se mai vede în vîrf piatra albă cu care fusese învelită. Piramida lui Khafra nu e decît cu 3 m mai scundă decît cea a lui Khufu. Dar cea de-a treia, zidită de Menkaura, are numai 66 de metri. Ea marchează un mare declin. Poporul n-a mai putut suporta uriaşa încordare la care fusese supus. Oamenii erau sleiţi de putere. Pămînturile zăceau .nelucrate, date uitării. Era nevoie de hrană. Epoca marilor exaltări se terminase.

De-atunci a rămas însă şi „Abu-.el-Hul", marea statuie căreia grecii i-au zis „Sfinx" datorită asemănării cu unul din propriile lor personaje mitologice ce avea cap şi piept de femeie pe trup de leu. Legenda spune că Sfinxul poartă pe un trup de leu însuşi capul faraonului Khafra. Acest straniu monument al pustiului a fost cioplit dintr-un singur bloc de stîncă, lung de aproximativ 80 de metri. Cine şi cu ce l-a adus pînă aici ? Cine i-a dat acea inexplicabilă expresivitate pe care nu i-au şters-o nici secolele, nici intemperiile ? Doar soldaţii lui Napoleon, care au vrut să jefuiască Egiptul de această podoabă a sa, iritaţi de neputinţă, i-au cioplit nasul. Dar poate aceasta-l

face şi mai tulburător, accentuîndu-i primitivitatea şi acea enigmatică impasibilitate care i-a ¡fascinat pe poeţi. Turiştii, atraşi de farmecul său, au început să-şi însemne trecerea pe aici încă de acum trei mii de ani.

Azi, valea marilor piramide, Sfinxul şi templul de la Giseh, tăiat în carnea translucidă a alabastru- lui, sînt unul din punctele cele mai frecventate de pe glob. Beneficiile pe care le aduc statului aceste vestigii monumentale ale antichităţii capătă o utilizare a cărei destinaţie nu e departe, prin proporţii, de sursa ei. Barajul de la Assuan, spre care sînt concentrate azi energiile poporului egiptean, urmăreşte însă nu o himerică nemurire cerească, ci o trainică şi mult aşteptată fericire pămîntească.

Aceasta este deosebirea dintre concepţia Egiptului antic şi a celui modern, cu privire la monumental.

Sahara... Papirusurile vechi şi pietrele pe care sînt zgîriate semnele hieroglife vorbesc de cîm- puri veşnic verzi, de pamînturi ce cunoşteau harul fecund al ploii şi pe care viaţa se reproducea ne- stingherită, în felurite forme. Ce înfricoşătoare drame ale naturii trebuie să se fi petrecut aici pînă cînd scoarţa pămîntului se va fi măcinat în acest nesfîrşit ocean de fire de nisip ? Ce vînturi vor fi izgonit pentru totdeauna de pe cerul acesta spălăcit, norii ? Ce gură arsă de sete se va fi deschis în adîncul pămîntului pentru a soarbe şi ultima picătură de apă ?

Priveam ce a rămas aici şi mă cutremuram. N- am văzut şi cred că nu există un tablou mai dezolant, care să aplatizeze mai mult spiritul şi să reducă la proporţii mai mici jocurile fanteziei, exuberanta minţii !

Pe mare, spiritul devine transparent ca unda

apelor. Prin el săgetează gîndurile fulgerător, ca nişte

peşti care-şi arată numai o fracţiune de secundă solzii scînteietori. E un joc viu şi te simţi plin de o lume imensă, bogat ca un pescar care s-a trezit într-un banc nesfîrşit de scrumbii.

în văzduh, simţămintele omului se cern ca o pulbere. Piatra sterilă, impurităţile cad undeva, jos. în ciurul sufletului se opresc numai bulgării de aur. Aşa pluteşti şi urci, înţelegînd pe de-a-ntregul cit eşti de bun, cit pioţi fi de bun.

Aici, în deşert, spiritul însuşi pare de nisip. Uscat, sfărîmicios, fără surprize şi fără taine. Sterp. Orice gînd rătăcit singuratic pare fără scăpare, condamnat să piară ca şi caravanele care nu mai pot suporta biciul nemilos al soarelui, setea şi pînzele galbene ale nisipului ce sug toată vlaga privirilor, în Sahara, spiritul -rămâne ca un calcar poros, ca o piatră ponce – spumă de mare odinioară palpi- tîndă, astăzi rece şi încremenită.

Mă gîndesc la beduinii care trăiesc în pustiuri, la nomazii ce cutreieră dunele nestatornice, purtate de vînt, înălţate şi spulberate ca nişte vise deşarte. Oamenii aceştia ar trebui duşi pentru reîmprospătarea spiritului undeva în grădini pline de flori şi de portocali, pe ţărmul apelor argintate de lună, să asculte muzică şi poezie şi să viseze.

Am străbătut pustiul pe drumul de la Cairo la Alexandria.

Numai nisip. Valuri de nisip galben.

Cerul e tulbure, gălbui, parcă a împrumutat culoarea nisipului, parcă nisipul se reflectă în apele cerului. Şoseaua e îngustă şi în zare abia pare un fir de păr negru. Pe vreme de furtună se acoperă şi ea cu nisip şi nu se mai vede nimic. Atunci rarele maşini care circulă sînt paralizate, şi nu mai pot ieşi din pustiu.

De o parte şi de alta a şoselei sînt înşirate, ca nişte pietre de hotar, butoaie negre de fier – strîmbe, turtite, ruginite, aduse probabil cu catran pe vremea construcţiei drumului. Apropiindu-ne. mi s-a părrut că un butoi se mişcă, apoi s-a desprins de pe nisip şi a zburat. Nu era un butoi,

ci un imens corb negru de deşert, de mărimea unui curcan. Cel mai sinistru personaj al pustiului. El apare acolo unde cutezătorii caravanieri sînt gata să abandoneze. Tenace şi perseverent, îi urmăreşte pe oameni de departe, dar nu se arată decît atunci cînd le simte puterile sleind, grăbindu-le sfîrşitul prin înspăimîntătoarea sa prezenţă. Nu se întoarce decît după ce lasă la marginea drumului de caravane grămăjoare de oase – puncte de reper ale groazei şi ale morţii.

Din cînd în cînd, traversează şoseaua, pierzîndu-.se în zarea galbenă, corăbiile deşertului. Ele plutesc prin aerul arzător alene, ca nişte gondole. Cînd se opresc să se odihnească, întinse la pămînt, cu gîtul lor lung şi capul teşit, cămilele par nişte imense broaşte ţestoase. Călătoresc în cîrd, păşind una după alta într-un monom graţios, dar cu o încetineală de somnambul. După ele se târăsc beduinii.

Cînd vor străbate aceste sărmane echipaje zările fără margini ale pustiului ? Cînd vor ajunge undeva, la un punct unde se poate trăi ?

în deşert nu se grăbeşte nimeni. Imensitatea galbenă înăbuşe orice avînt, orice acceleraţie juvenilă. După câţiva paşi iuţi, după prima grabă, pustiul se răzbună. îţi ia de zece ori mai mult decît ai cîştigat. îţi stoarce vlaga, îţi secătuieşte puterile şi-ţi dezarmează voinţa. în pustiu se merge încet, parcă în vîrful picioarelor, ca într-un templu. Poate oamenii se tem să arate că vor să fugă din pustiu, se tem să nu dezlănţuie mînia monstrului galben.

O, dar pustiul, noaptea ! întunericul nopţii se dezlănţuie brusc şi violent, ca o inundaţie. A fost imposibil să-mi amintesc cum a apus soarele, dacă a fost amurg, dincotro a venit întunericul. Ne-am trezit priviţi de sus de o puzderie de ochi ciudaţi şi bănuitori. Stelele ne urmăreau ca nişte bufniţe sau alte lighioane ale nopţii. Ici-colo urla cîte un şacal – iscoade care-şi dădeau de ştire că se apropie fiinţe necunoscute.

Noaptea, pustiul pare el însuşi un animal. Un animal sălbatic, care e at)ît de aproape încât îi simţi

răsuflarea. îţi vine să-ţi ţii respiraţia de teamă să nu te audă. în întuneric, aripile vântului fîlfîie ca nişte păsări nevăzute. E uimitor cit de însufleţit pare pustiul noaptea, după inerţia mută a zilei.

Undeva, la jumătatea drumului dintre Alexandria şi Cairo, se află o staţie de benzină şi un bar. Am oprit. La început ne-am bucurat, scoţînd un suspin de uşurare. Vraja pustiului avea să se destrame. Aveam să fim iar între oameni, între pereţii unei locuinţe omeneşti. Dar se pare că acest singuratic han fusese aşezat acolo mai degrabă pentru a sublinia această vrajă. Curtea era înconjurată de un zid înalt de cărămidă ca la ospiciu sau ca la închisoare. Sau ca într-un fort. Undeva, pe o gheretă suspendată, un om rotea un far puternic pe cercul orizontului. Mi se părea că sCnt cînd pe un crucişător rătăcit care caută drumul în ceaţa oceanului, cînd în curtea unui lagăr de prizonieri.

Rătăciţi în deşert, sau prizonieri ai deşertului.

Curtea era pustie. Omul de la staţia de benzină era în bar. Stătea pe un scăunel cu un pahar de rom în faţă şi tăcea. Tăcea şi barmanul, privind în gol pe fereastră. De-ar fi fost măcar muzică. Aşa, nu se auzea decît soîrţîitul unui oblon. Afară începuse să sufle, rece, vântul de noapte.

Zidul acela înalt care înconjura curtea, şi farul, fuseseră neputincioase. Pustiul pătrunsese înăuntru.

N-am mai cerut nimic. Am deschis uşa în tăcere şi am plecat.

Un singur lucru reuşeşte să împrăştie întrucîtva gravitatea dramatică a atmosferei pustiului : reclamele de comerţ. Este cunoscut efectul pe care-l produce într-o sală de concert, într-o clipă de maximă intensitate, un strănut. Cîţiva oameni înzestraţi cu o doză mai exagerată de umor r*îd, alţii îi sîsîie, şi toată atmosfera s-a destrămat. Aşa este şi în deşert. Cînd „apa morţii" începe să licărească la capătul şoselei, cînd aerul devine vîscos, ca un nor de praf galben, şi „fata morgana'[1] începe să se plăsmuiască, pe şosea apare o uriaşă

pancartă de pe care-ţi su- rîde imaginea unei sticle de coca-cola, Nicăieri nu e mai bună aceasta ,coca-cola decît în deşert, unde nici măcar nu trebuie băută. Aici banalitatea ei e salvatoare. Ca la auzul unui strănut, vraja tulburătoarei simfonii a nisipului se destramă fulgerător. Mai departe, acelaşi rol îl îndeplineşte imaginea unui „be-be" care-şi datoreşte zîmbetul fericit pudrei „Mimosa". Şi aşa mai departe.

La un moment dat, am reîntîlnit în deşert o faimoasă dansatoare din Cairo. Bineînţeles tot pe un asemenea panou. Mi-a fost greu să înţeleg, în general, sensul acestor reclame „în pustiu", dar cu atît mai puţin am înţeles ce căuta aici portretul acestei dansatoare. Pentru cine n-a văzut-o, panoul acela nu spunea absolut nimic.

Eu o văzusem. Era o siriană tînără care interpreta celebrul dans tradiţional oriental al pântecului. Pe scenă, femeia aceasta cu părul de aramă, cu obrazul sculptat parcă într-un aliaj de marmură şi aramă, cu ochii negri, largi, scăldaţi în nu ştiu ce ape necunoscute, părea o regină trezită dintr-uin sarcofag, în aer plutea uşor o melodie tristă, tărăgănată, a cărei intensitate creştea pe nesimţite, încărcîndu-se de sunete grave, adinei, răscolitoare şi stingîn- du-se deodată ca într-un ecou, în suspine, într-un plins dulce. Femeia dansa şi trupul ei vibra aşa cum vibrează în vînt frunza de argint a plopilor. Nici măcar o singură clipă nu răzbătea vulgaritatea în palpitaţia pîntecului, a sinilor, a coapselor, a pulpelor. Trupul omenesc vorbea, declama parcă, stăpî- nit de o pasiune fără seamăn. Era poemul minunat al senzaţiilor, durerilor, stăpînirii şi dăruirii omeneşti. Şi în toată această frămîntare chinuitoare, faţa dansatoarei rămînea imobilă. Genele se aplecau leneş peste ochii mari, tulburători, care parcă uitau de toate, renunţau la tot. Arareori, un zîmbet pierdut, îndepărtat, îi despica buzele şi atunci ochii i se deschideau, învionîndu-se, şi parcă căutau ceva. Nu găseau însă şi adormeau din nou, în timp ce

trupul se unduia şi mai chinuitor în ritmul tamburinei.

Dansul acesta a duiat aproape o orâ pînă cînd fruntea dansatoarei a început să strălucească sub lumina reflectoarelor, scăldată în broboane mari de sudoare.

Era sufletul Orientului dezvăluindu-şi adîncurilei necunoscute. Sub masca lenei şi impasibilităţii, el agită pasiuni mistuitoare. în epoca modernă sufletul pătimaş al Orientului nu şi-a spus încă pe deplin cuvântul în marele forum al culturii omeneşti, nu s-a dezlănţuit încă în laboratorul creaţiei. Dansatoarea exprima, în mişcările trupului ei minunat, aspiraţii şi avînturi spirituale. Era una din expresiile artei. Intr-o zi, spiritul acesta se va exprima multilateral. Va fi încă una din sărbătorile viitoare ale culturii.

... Ne apropiam de Alexandria. Pustiul se pigmenta pe neaşteptate. în nisip se ghemuiesc, una lingă alta, mii de tufe pipernicite, şi peisajul arată aşa cum sînt desenate în hărţi mlaştinile. încet, încet, şi aerul începe să se învioreze. De departe răzbate imperceptibil o undă umedă.

Aşa cum cei care plutesc multă vreme pe oceane caută cu nerăbdare la orizont, de cum se luminează şi pînă cînd apele sînt înghiţite de întunericul nopţii, linia neclintită a pământului – oamenii care se află în deşert scrutează neîncetat zările, în căutarea liniei mişcătoare a apei.

Toate gândurile celor de pe ape sînt legate de pă- mînt. Pământul este seva fanteziei lor. Toate visurile lor plutesc deasupra pământului, ca aburii. Visele fug de pe ape ca păsările călătoare, spre ţărm.

în pustiu, limanul spre care tinde sufletul ars al omului e apa. Apa îi excită imaginaţia îmbolnăvită, apărîndu-i sub înfăţişările cele mai ispititoare.

Toate proprietăţile acestei, de obicei atît de ignorate, forme a materiei, sînt rememorate în mintea înfierbîntată şi amplificate pînă la absurd. Această stare de spirit este accentuată de prezenţa obsedantă a lacului acela mincinos spre care ţi se pare că alergi mereu, şi care a fost botezat atît de sinistru, „apa morţilor”.

Acum adulmecam – ou o ascuţime neobişnuită a simţurilor – prezenţa apropiată a apei. în curînd, se putu vedea chiar, în depărtare, o pată albă ce creştea mereu. Era un lac cu suprafaţa albă ca o banchiză. Ce căuta acest ciudat peisaj nordic aici, la marginea Saharei ? Nu era oare aceasta „fata morgana” ?

Apropiindu-ne, distingeam din ce în ce mai clar zăpada aceea uimitoare, sau mai degrabă zahărul sau sarea care strălucea în soare.

Nu, nu era „fata morgana”. în zare se vedea ţărmul lacului Mahmudia. Valurile albe erau intr-adevăr de .sare, sarea fiind depozitată în cantităţi uriaşe la marginea apei. Ieşea 'însă acum la iveală din larg, apa neagră, ca smoala, a lacului, iar dincolo de ea, cu nişte priviri pure de fecioară, ne priveau surîzători ochii albaştri ai Mediteranei.

Mii de ani, farul de marmură albă, zidit de meşterii regelui Ptolemeu, a luminat din portul Alexandria drumul corăbierilor Mediteranei.

De mii de ani, corăbierii Mediteranei care plutesc spre Orient sau se întorc din Orient, se opresc o clipă din drumul lor şi aduc Alexandriei omagiu.

Alexandria 1

Minunată creaţie născută din spuma albă a Mediteranei şi din fantezia marelui cuceritor macedonean.

Oraş mîndru al celei mai frumoase regine din

istorie, creat parcă pentru a străluci alături de strălucirea maiestuoasă a reginei Cleopatra.

Străveche poartă a Levantului, în faţa căreia Europa îşi îngrămădeşte splendorile pentru a te înlănţui, iar Orientul începe să-şi dezvăluie tainele ademenitoare, să-şi arate ispitele, chemîndu-te.

... Descoperind-o ila orizont, aşa pierdută între mare şi cer, nimănui nu-i vine să creadă că a zărit pămintul. Alexandria nu pare o podoabă a uscatului. Mai degrabă o vedenie albă, plutitoare, o vedenie a corăbierilor cu capetele înfierbîntate de vise şi năluciri. Peste oraşul alb curge o ploaie torenţială de aur. Din mare se ridică un abur difuz, siniliu.

De pe puntea corăbiei care se depărtează, mateloţii privesc cu nesaţ, pînă cînd ochii încep să-i usture, pînă cînd în oglinda apelor se pierde şi ultimul contur, şi ultima părere. Numai în priviri le rămîne 'întipărită pentru totdeauna imaginea albei cetăţi plutitoare, pe care, din clipa aceea, doresc cu patimă s-o revadă. Şi să pătrundă taina tulburătoarei ei frumuseţi.

De aproape, Alexandria pare un şirag orbitor de dinţi, o gură de fată care rîde în soare. Dinspre mare nu se vede decît faţada albă a oraşului. Despărţit de valurile înspumate numai de plajă şi de panglica şerpuitoare a autostrăzii, oraşul se întinde pe aproape treizeci de kilometri. Pe aproape treizeci de kilometri se încolăceşte acest colier urban. E o creaţie arhitectonică modelată parcă de înseşi capriciile şi fantezia mării.

Alexandria e un oraş al Mării Mediterane, care dacă ar fi transplantat în oricare alt colţ al pămîntului s-ar ofili, şi-ar pierde tot farmecul şi toată strălucirea. E ca o scoică de sidef pe care valurile au adus-o la ţărm după ce au şlefui t-o în adînc,

după ce nisipurile au curăţat-o, cu grijă, după ce algele au impregnat-o de un parfum nepieritor. Oriunde ai duce-o, ea va purta în piept vuietul surd al valurilor, nostalgia apelor din care s-a născut.

Faleza Alexandriei e bătută în rnii de blocuri albe. în malul înalt sînt incrustate, din loc în loc, terase de 3—4 etaje, construite din lemn, sculptat, cu restaurante, cofetării şi cazinouri. Peste valuri, în larg, înaintează suple poduri suspendate, de care se lovesc în treacăt, sunînd uşor, aripile pescăruşilor.

Mînglîiat de palmele subţiri ale talazurilor, se aşterne apoi nisipul alb şi fin – plaja imaculată ca o coală de hîrtie velină. Pe plajă, o floră stranie : mii de ciuperci colorate îşi rotunjesc cochet pălăriile. Aici, sub pădurícea de umbrele multicolore, îşi petrece după-amiezele protipendada Alexandriei. Aproape nimeni nu face baie. Oamenii lenevesc, îmbătaţi de briza umedă care vine din larg, privind în gol ceasuri întregi. Plaja fină a Alexandriei e în ultimă instanţă un salon select – ca şi restaurantele, cafenelele şi cazinourile de pe faleză – unde lîngă spuma transparentă a mării, se adună şi „spuma“ societăţii oraşului.

Atmosfera puţin glacială a plajei e completată în mod pitoresc de zmeiele înzorzonate ale copiilor, care prin coloritul lor ţipător, prin excesul de podoabe, îţi reamintesc, în sfîrşit, că te afli pe continentul african.

Aceasta e Alexandria modernă, Alexandria turiştilor, armatorilor, a marilor negustori care adună la un loc mărfurile Orientului şi cele ale Occidentului. Aceasta e Alexandria cazinourilor, a tripou- rilor de noapte. E Babilonul lumii contemporane în care auzi toate graiurile pămîntului.

în spate, ascunsă undeva în dosul acestei faţade

orbitoare, jenată de sărăcia ei, de înfăţişarea ei demodată, stă ghemuită, gîrbovită sub povara celor treizeci de secole, Alexandria cea autentică, creaţia regelui ce visase să supună întregul pământ.

Privind-o, simţi dorinţa de a-i striga : de ce pleci capul, mînldră regină a lumii antice ? De ce te ruşinezi de ridurile tale, de obrazul tău ofilit, de veşmintele tale uzate ? Alături străluceşte obrazpl tî- năr, fraged al Alexandriei noi, dar el se învăluie în strălucirea faimei tale milenare. Tu eşti adevărata Alexandrie pe care o slăvesc istoriile tuturor popoarelor ! Tu eşti leagănul celebrei biblioteci a cărei pieire a îndurerat toate generaţiile ! Tu, cu vestita ta Academie, cu înţelepţii tăi filozofi ai ţinut bastonul de decan al culturii lumii vechi !

De ce te ascunzi în zidurile tale cenuşii, măcinate de secole, şi laşi ca toată gloria să cadă pe fruntea urmaşei tale moderne, care ţi-a luat numele ?

Mă întorc pe cornişă L Alexandria tînără se întinde nepăsătoare la soare. Pare, în superba ei graţie leneşă, o uriaşă pisică de Angora.

Cît de egoistă e frumuseţea !

Pe asfaltul autostrăzii alunecă fără zgomot, trupurile de şopirle ale limuzinelor. Pe ziduri, pe pancarte, atrag ochiul reclamele ţipătoare, culorile vii ale afişelor. Pe un gard înalt, cît faţada unei clădiri, scrie cu litere pestriţe de carnaval : „Luna Park”. Sub umbrare mari, cafenelele – de manieră pariziană – au ieşit în stradă. La mese, oamenii beau cafea, ciocolată sau apă cu gheaţă. într-un expres încărcat cu instalaţii nichelate, sclipitoare, fructele se prefac pe loc în lichid. Se introduc în recipiente de sticlă pline cu gheaţă banane, mango sau bucăţi de trestie de zahăr şi în paharele oamenilor curg sucuri parfumate, dulci, răcoritoare. E o

fericire să înghiţi asemenea lichide, dar un pahar în-

[1] Faleză.

ghite el însuşi o treime din leafa zilnică a unui muncitor. De aceea mulţi se opresc în prag şi, resemnaţi, se întorc să se răcorească cu briza aromată a mării.

Din jos, dinspre oraşul vechi se aude, cînd şi cînd, un trap mărunt, ritmat. O trăsură lăcuită urcă pe cornişă. Pe perna de catifea – un om cu haină albă şi fes roşu, cu ciucuri negri. Are obrazul lat, măsliniu, nasul mare, iar buza de sus e acoperită de o mustaţă neagră ca smoala. Stă ţeapăn în trăsură, sprijnindu-şi trupul într-un baston gros de abanos şi priveşte în jur cu un aer de mandarin. E armatorul, negustorul de bumbac sau proprietarul de cazinou. Nu merge niciodată la plimbare cu maşina. îi place să fie văzut, salutat, îi place să-şi guste în tihnă puterea. Stă ore întregi la cafeneaua de lux, sprijinit în acelaşi baston, privind, peste capul văcsuitorului ce-i lustruieşte ghetele, spre femeile frumoase care trec pe stradă. Are mîinile subţiri, nemuncite, pline de inele şi seamănă izbitor cu proprietarul de la ţară care are 100 de fedani de pămînt.

Pe cornişă îşi mai face apariţia din cînd în cînd – urmărită de cortegiul tuturor privitorilor – „femeia superbă" a lumii interlope. Trece pe stradă ca o regină. Nu are nici un cusur. Are trupul minunat proporţional, e minunat îmbrăcată şi e stăpîna unei arte care face ca nici cea mai neînsemnată calitate fizică să nu rămînă necunoscută. Capul ei e nefiresc de frumos, nepăsător, mândru. E perfect conştientă de frumuseţea ei, îşi cunoaşte toate virtuţile fizice, oontabilizîndu-le cu rigurozitate, ca o gestionară. Seamănă izbitor cu produsele de seră ce împodobesc galantarele marilor restaurante la începutul fiecărui sezon : de o perfecţiune căreia nu-i poţi reproşa nimic, degajă un vag aer artificial, trezindu-ţi bănuiala că totul e de ceară.

Aceasta e femeia marilor mize, femeia pentru care se fabrică în Occident limuzinele aerodinamice cu opt cilindri, femeia ce se măsoară pe sine în aur, a cărei supremă dorinţă e să strice echilibrul unei averi, să scoată din amorţeală un sate. E poate cea căreia istoria i-a transmis, pe nevăzute căi, moştenirea înfricoşătoarei frumuseţi a Cleopatrei, ce ştiuse să facă din inima învingătorilor ţării sale, din inima slăvitului Cezar şi a crudului Antonius jucăriile ei docile.

Alături de această fiică contemporană a Cleopatrei trece grăbită, ascunzîndu-şi obrazul, îngropîndu-şi tot ceea ce tinereţea dăruie femeii în vălul negru ca un cavou, fuxişînidu-se ca o fantomă pe lingă ziduri – trista vestală a legilor vechi. Sub vălul cernit, ghiceşti uneori un trup zvelt, un obraz dulce ca de copil, nişte ochi umezi şi catifelaţi de gazelă. Dar nimeni, nici privirile omeneşti, nici mîngîierea soarelui, nici sărutul brizei parfumate a mării, nu le poate atinge. Ea umblă printre oameni, dar încătuşată în groaznicul sicriu negru, e cu totul străină oamenilor.

Oraşul alb a început însă să sfîşie vălul negru. Viaţa se eliberează. Am văzut păşind alături pe străzile Alexandriei cele două generaţii. O ciudată pereche de bal mascat. Mama – un manechin negru, o diformă siluetă neagră alunecînd neauzită pe trotuar. Fiica – o provocatoare întruchipare a feminităţii. Alături de vălul negru, fusta roşie strînsă pe şoldurile pline, legănătoare, bluza albă întinsă pe bustul proeminent, par o chemare la libertate, un semn al primăverii surîzătoare.

E un tablou din ce în ce mai frecvent al străzilor Alexandriei. Perechea aceasta bizară a început să coboare jos, spre mare, spre străzile luminoase ale oraşului modern, acolo unde legile vechi îşi găsesc pieirea în marele malaxor care frămîntă totul, după dorinţa omului cu fes roşu şi baston de abanos.

Da, între cele două trupuri ale Alexandriei există un continuu schimb de substanţe. De sus, din oraşul vechi – cu străzi înguste, cu ziduri pământii, cu paleta pestriţă a galabiilor, cu aerul încărcat de ţipetele neodihniţilor ambulanţi, cu pieţele şi gangurile suprapopulate la orice oră din zi – coboară pe cornişă, ca fluturii spre felinar, oei ce simt crescîn- du-le aripi, ce-şi simt pieptul plin de speranţe.

Iar din oraşul nou, în sens contrar, încep *să urce* (ce ironie) cei ce s-au prăbuşit lîn drum cu aripile arse, cei pe care cornişa i-a refuzat, cei măturaţi din drum, de pe asfaltul sclipitor al autostrăzii.

I-am văzut pe aceştia. Am văzut omul ce şi-a pierdut pentru totdeauna rostul în viaţă. Omul ce nu mai e util nimănui, pe care nimeni nu-l mai solicită, care nu mai are nici vise, nici speranţe şi a trecut, ireversibil, de vîrsta avîntului şi căutărilor. Omul obosit, care s-a abandonat soartei. Murdar, de cele mai multe ori bolnav, atins de una din molimele necruţătoare ale Nilului, uneori cu ochii stinşi de trahomă, aleargă pe istrăzi în neştire. Ar vrea să facă orice pentru o jumătate de piastru, în schimbul căreia să-şi cumpere bucăţica de lipie umplută cu zarzavat fiert. Se opreşte îndelung în jurul tarabelor cu mâncare pentru săraci, aşezate la marginea pieţelor, în gangurile dosnice. Bojocul de oaie, fiert pe cărbuni, umple strada de un miros greu, greţos. El se îmbată însă de plăcere, buzele îi tremură de dorinţă. Mănîncă ceva aici, sau dezghioacă o fructa ieftină şi apoi cade ostenit undeva pe trotuar, unde doarme toată noaptea. Uneori îl găseşti şi ziua dormind în soarele dogoritor, bîzîit de muşte. Poate doarme de foame, poate pentru a se izola de viaţa crudă ce curge pe lîngă el şi care nu-i mai poate aduce nimic bun şi frumos în valul ei larg.

Acesta e săracul oraşului, lumpenproletairul Alexandriei, care nu se deosebeşte de felah decît doar prin aceea că moare altfel de foame, în mod urbanistic, dar tot atît de tragic.

Valurile Mediteranei spală însă indiferente totul, şi Alexandria – acoperindu-şi petele – rămîne mereu albă, pură, aceeaşi ispititoare nălucă ce farmecă de mii de ani corăbierii care se duc spre Orient, sau se întorc din Orient.

Născută din spuma dantelată, Alexandria se dăruie mării fără rezerve. Se abandonează mării într-o largă şi pătimaşă îmbrăţişare. Niciodată nu am văzut un oraş care să-şi ofere cu atîta voluptate tot ceea ce are mai frumos. Oraşul pare un om cu braţele larg deschise spre nemărginirea albastră.

Priveam în vara anului 1958 această candidă manifestare a oraşului şi o tulbure nelinişte mă cuprindea. La cîteva zeci de mile în larg, treceau, duduind sumbru în liniştea apelor, nesfîrşite convoaie de război sub pavilion american şi englez. În zbateri spasmodice, sute de elice împingeau coloşii de oţel, ale căror lungi guri de tun se plimbau în neştire pe semicercul orizontului.

Toată lumea arabă stătea crispată, cu ochii ţintă spre gurile de tun. Toată lumea arabă avea pumnii strînşi şi asculta cu încordare spre Liban şi Iordania, încercînd să prindă prima bubuitură. Priveam în larg din golful liniştit şi mi se părea că ghicesc la orizont cîrdul de rechini. Mă speria expresia surîzătoare, parcă inconştientă a oraşului. Dar oraşul se temea. înţelegea primejdia groaznică şi aştepta cu pumnii strînşi, cu respiraţia tăiată.

Au trecut zile în care fiecare fracţiune de secundă avea o importanţă istorică, în care, sub zîmbetul nepăsător, oraşul stătea cu toţi nervii încordaţi.

Apoi cîrdul de rechini a fost alungat. Vocea intransigentă a Uniunii Sovietice i-a pus pe fugă pe agresori. Cum ar putea uita vreodată popoarele arabe această voce care le-a făcut să respire uşurate după atîtea momente de grea cumpănă pentru soarta libertăţii lor ?

La Alexandria, marea s-a liniştit din nou, învăluind în aburu-i difuz, siniliu, oraşul alb. Din larg a început iar să vină pe briza parfumată salutul fierbinte al corăbierilor Mediteranei, care de mii de ani bat drumul luminat de farul regelui Ptolemeu.

Pe orizontul pur al Egiptului, pe coama melancolică a ogoarelor, pe drumurile de ţară învăluite în ţărînă clocotitoare, se profilează, aruncîndu-şi umbra pe apele tulburi ale Nilului, o siluetă firavă, sculptată parcă în fildeş. E felahul, milenar simbol al Egiptului, delicat contur alb ce se pierde în zarea pustie. Gîrbov peregrin pe spinarea de copil a măgăruşului – tot atît de tăcut, de răbdător şi de pipernicit – împreună cu care alcătuieşte o unică efigie a tristeţii.

Colonialismul a întîrziat cu secole ascensiunea istorică a popoarelor subjugate. El nu-şi poate hrăni trupul parazitar decît direct din solul evului feudal. întîrziat peste limitele sale istorice, feudalismul a devastat satul egiptean, viaţa felahilor, la fel ca o ciumă. Şi prin carantina drastică, instalată de colonialişti la graniţele acestei sărmane lumi, nici un sol al progresului n-a mai putut pătrunde.

Pe uliţa satului Gezira din zona Kaliubia, aveam strania impresie că retrăiesc viaţa unei aşezări omeneşti din îndepărtata societate primitivă. De-a lungul unicei uliţe, abia puţin mai largă decît un gang, se înşiră cocioabe de lut din care vîntul mătură vîrtejuri de ţărînă. într-o singură încăpere, pe cîteva scînduri, dorm oamenii şi, alături de ei, pe paie, animalele. Felahul şi animalul său de muncă dorm la un loc, înfrăţiţi intr-un tragic destin.

Am fost în mai multe sate egiptene şi am intrat în colibele acestea ale felahilor. Pe praguri, sau aşezate pe pămînt în micile curţi interioare, îţi atrag de la început atenţia femeile ţăranului – cele două, trei sau chiar mai multe neveste care-şi alăptează sau îşi leagănă copiii.

La felahi – mai ales în regiunea deltei Nilului – bigamia, pe care legea nu o interzice, are o

explicaţie strict economică. Lucrătoarea-nevastă reprezintă forţa de muncă cea mai ieftină. Ea munceşte la cîmp, coase plasele pescarilor, se ocupă de gospodărie şi nu pretinde decît hrana şi poate, arareori, o mîngîiere sau o vorbă bună din partea soţului-stăpîn. Pe de altă parte ea creează forţa de muncă. Ea duce lupta cu sinistra concurenţă a mortalităţii infantile. După cum se vede, această luptă este susţinută în bizarul front comun al nevestelor- surori, care-şi unesc laolaltă toată capacitatea prolifică. Altfel cum ar ajunge unele familii de felahi să aibă pînă la 25—30 de copii ?

Uneori felahul nu-şi ia la început decît o singură nevastă, şi inima lui nu mai are nevoie de altă femeie. Dar dacă ea nu-i poate face atîţia copii cit îi trebuie, dorinţa inimii nu mai are nici o valoare. El nu >are cu cine să muncească, nu-şi poate agonisi hrana şi se vede încolţit de sărăcie. Poate în clipa aceea sínt strivite cele mai gingaşe sentimente omeneşti, e sfărîmată o dulce armonie sufletească, e retezată brutal o simplă şi frumoasă poveste de dragoste. Dar viaţa felahului e grea. Surdă şi grea. Felahul are nevoie de braţe de muncă. Fără acestea e condamnat să moară de fogamé. El îşi mai ia o femeie, sau poate două, care să muncească alături de el şi să-i facă copii. Din momentul acela femeia devine pentru el un factor economic. Atît.

Cum trăiesc oamenii aceştia ? După ce legi ale moralei se scurge viaţa lor ? Ce se ascunde în cutele intime ale acestei stranii convieţuiri ? Am încercat o dată să capăt răspuns la aceste întrebări de la un intelectual, el însuşi bigam. Dar n-am obţinut decît o frază echivocă, un fel de glumă puţin cinică.

Aşadar, pe pragul colibelor felahilor, primul lucru care te izbeşte este tabloul femeilor înveşmîntate în negru. După o zi trudnică de muncă, ele îşi alăptează sau îşi leagănă copiii. Dorm cu toate în aceeaşi încăpere, laolaltă cu copii şi cu bărbatul, pe scînduri, pe o rogojină, sau direct în

paie.

Aici, la Gezira din zona Kaliubia, la cîţiva paşi de satul de lut, de locuinţele îngropate în lut ale ţăranilor şi animalelor, se ascunde, în răcoarea parfumată a corolelor de mangotieri [1], în umbra parcului secular, siluetei delicată a unui castel. Ai

[1] Arbori tropicali care produc fructele numite mangó. în faţă imaginea plastică a sălbaticului proces social caracteristic orînduirii bazată pe exploatare, care adună de o parte fericirea şi de alta mizeria. Prin canale nevăzute, sîngele şi sudoarea felahilor se transmiteau în castelul princiar, metamorfozate în aur, în plăceri, în putere. Niciodată n-am văzut atît de aproape, de ostentativ asociate, cele două consecinţe ale exploatării.

Satul e încins, ca un lazaret de leproşi, într-un cordon de lut. Prinţesei îi produceau dezgust feţele urîţite de foame şi boli. Oamenii nu se străduiau probabil îndeajuns să-şi ascundă chipurile, cu toate că o lege feudală le interzicea să se lase văzuţi de stăpîni. Ori de cîte ori o zăreau pe prinţesă ei trebuiau să se facă nevăzuţi, înainte ca ea să-i poată distinge. Pînă la urmă, îngreţoşată, prinţesa a închis ermetic întreaga viaţă a felahilor în interiorul zidului de lut.

Din afară, din lume, nu mai pătrundeau în sat decît cîinii de la castel. Cîinii de vînătoare ai prinţesei scăpaţi din lanţ, care nu ştiau să deosebească vînatul din pădure de cel din sat, picioarele şacalilor de cele ale felahilor. Şi hăituiau deopotrivă şi bietul vînat omenesc. Sfîşiau trupurile neputincioase ale copiilor, picioarele betege ale bătrînilor, se repezeau, dresaţi, la beregata oamenilor.

Şi nimeni nu se putea apăra. Nimeni nu putea pune mîna, măcar pe o piatră, pentru a goni fiarele. Nimeni nu se putea feri de colţii fioroşi.

Omul trebuia să se supună fiarei. Trebuia să închidă ochii şi să se lase sfîşiat.

Animalele erau învestite prin lege cu rang nobiliar şi nimeni nu le putea atinge.

Ele trebuiau respectate ca şi stăpînii lor de viţă regală. Prerogativele nobleţei fuseseră trecute şi asupra cîinilor. Şi cel care ar fi îndrăznit să aducă cea mai mică ştirbire acestui monstruos rang canin, ar fi fost, după lege, ucis pe loc împreună cu întreaga sa familie.

Jos e Gezira sufocată în cordonul ei sanitar. Alături, castelul primei mătuşi a ex-regelui Faruk, în care consiliul cooperativei „Reforma agrară" îi primea, în interese de muncă, pe felahii cooperatori. Iar mai sus, dincolo de parc, un pîlc de curmali în pîrg, cu moţurile în vînt, cu grele săculeţe de fructe gata să se desprindă şi să cadă, bufnind, pe pămînt.

Printre curmali, sclipeau luminişuri şi pete mari, roşii. Ce se petrecea printre curmali ? Mă uitam de jur împrejur şi mi se părea că întreaga pădurice priveşte cu ochii holbaţi.

Case noi de felahi ! Case drepte, aliniate, cu linii şi unghiuri regulate ! Cu cărămizi egale, şlefuite ! Cu orbite de ferestre largi, muşcînd aerul !

Patruzeci de case noi deocamdată. Vor fi un sat. Va fi Gezira renăscută, întinerită, transfigurată. De pe atunci oamenii îi spuneau „Satul nou". Acolo se va muta o parte dintre cei care au primit cîte treipatru fedani de pămînt după alungarea prinţesei, după exproprierea marilor latifundiari.

Felahii vor plăti treizeci de ani despăgubirea pămîntului. Vor plăti apoi mult timp preţul caselor noi. Aceasta, desigur, împovărează mult bugetul lor anemic. Dar orice privaţiune nu va mai putea atinge supliciul pe care l-au îndurat felahii în trecut. Şi ce poate marca mai bine această primă dezrobire socială a felahilor decît smulgerea din sufocantul zid de pămînt în care-i încătuşase trecutul ? Decît această triumfătoare apariţie a cărămizilor roşii printre curmali ?

Desigur, acesta nu este un tablou frecvent în satul egiptean. Dar poartă în el atîta

surprinzătoare noutate, încît nu poţi să nu-l reţii. îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă este încă o chestiune de perspectivă pentru felahi. Ceea ce am văzut era o primă consecinţă a primului pas care s-a făcut : lichidarea marii proprietăţi funciare.

La Gezira, cooperativa – a cărei trăsătură caracteristică nu este tendinţa de socializare, fiecare continuînd să-şi muncească pămîntul în mod individual – ajută pe felahi să construiască un sat nou. De asemenea, în schimbul unei taxe, ea ajută pe felahi cu unelte, maşini agricole şi vite de muncă. A fost deschisă o şcoală de un an pentru fiicele membrilor cooperativei.

La complexul social de la Kaha – spitalul, policlinica, şcoala şi cursurile de pregătire agrozootehnică create recent deservesc patru sate din jur. Aici începe lupta organizată, cu mijloace şi forţe moderne, împotriva vechilor şi atotputernicilor duşmani ai felahului : microbii, promiscuitatea, ignoranţa.

Iată primele semne de progres. Un stimulent pentru aspiraţiile spre mai bine ale felahilor.

Totodată însă noile procese sociale care evoluează în lumea satului egiptean poartă în ele noi contradicţii. Pe baza legii reformei agrare, un număr limitat de ţărani a primit pămînt. Pămîntul trebuie însă răscumpărat. Ei vor fi debitori ai statului timp de treizeci de ani. Statul încasează preţul pămîntului, indiferent dacă, la rîndul său, a răscumpărat de la latifundiari sau a expropriat pămîntul, fără nici o despăgubire (au existat ambele cazuri).

în cadrul cooperativelor se creează, de asemenea, relaţii contradictorii. în primul rînd, trebuie reţinut că nu pot fi membri ai cooperativelor decît ţăranii proprietari de pămînt. în al doilea rînd, unii dintre membrii cooperatori mai săraci – care alcătuiesc majoritatea celor împroprietăriţi – îşi vînd pămîntul cooperatorilor bogaţi. Prin aceasta ei se exclud din cooperativă.

Cei bogaţi însă nu-şi pot lucra singuri pămîntul şi atunci îi tocmesc cu ziua pe cooperatorii săraci, sau angajează lucrători dinafară cooperativei. în cadrul cooperativei se dezvoltă astfel raporturi clasice de exploatare. Chiaburii îşi consolidează poziţia economică, în timp ce masele ţăranilor cu gospodărie mică se ruinează şi intră în rîndurile proletariatului agricol.

în afară de aceasta, ţăranii trebuie să plătească cooperativei 5 la sută din valoarea recoltei, pentru organizarea vînzării la piaţă a produselor lor, şi o cotă-parte anuală pentru nevoile administraţiei.

în cooperativa „Valea verde" din zona Kaliubia, administratorul Mohammed Nuseir avea 50 de fedani de pămînt pe care-i lucrau cu ziua ţăranii cooperatori. Un zilier primea între 10 şi 15 piaştri pe zi, ceea ce înseamnă 3—5 lire pe lună. Administratorul primea, în afara veniturilor aduse de pămînt, un salariu de 70 de lire lunar.

A doua figură proeminentă era aici şeicul b Ismail Aii Seifudin era un om dichisit şi foarte curat îmbrăcat. Purta umbrelă albă de soare, iar galabia şi turbanul îi erau imaculate. Distona puternic cu hainele şi înfăţişarea felahilor. El era printre altele şi un fel de judecător de pace. „Mă străduiesc să cîntăresc dreptatea oamenilor – spunea el, adăugind şiret : cînd se poate !" Dar principalele sale atribuţii sînt acelea de reprezentant al poliţiei. Are la dispoziţia sa patru sau cinci poliţişti şi este învestit cu drepturi executorii largi.

...Stăteam în uşa cocioabei lui Taha Abdelati şi a lui fbrahim Husein el Hatîr – felahi din satul Gezira, şi ascultam cu cea mai mare atenţie cuvintele acestora. Peste umăr, simţeam privirile batjocoritoare ale unui „turist" american. Se mulţumea să-şi reverse întregu-i dispreţ 'în priviri.

Taha Abdelati îmi explica tocmai o foarte im-

portantă idee politică.

— Pe lume, spunea el, sînt două grupe de oameni. într-una se află ruşii, într-una americanii. Americanii vor să-i colonizeze din nou pe arabi. Ruşii Vor să fie libertate.

[1] Primarul.

Abdulati mărturisea că speră ca Dumnezeu să intervină pentru rezolvarea situaţiei, dar dacă cu toate acestea duşmanii vor atenta din nou la libertatea arabilor, el nu va şovăi să pună mina pe armă.

Interlocutorul meu schiţa tabloul lumii, redus Ia elementele sale esenţiale. Era analfabet, dar în politică dovedea o mare putere de pătrundere. Ajunsese, în modul cel mai simplu şi mai direct, la miezul lucrurilor.

Ibrahim Husein era mai bătrîn. El îi cunoştea pe englezi din 1914, din ziua cînd soldaţii Marii Britanii au pătruns în satul Gezira şi şi-au început îndeplinirea „misiunii lor civilizatoare'[1] prin incendierea moscheei. A doua zi, cu ţeava puştilor în coaste, feciorii felahilor au fost încorporaţi în faimoasele batalioane de băştinaşi. în acele revoltătoare batalioane care trebuiau să asigure ca arabii să fie împuşcaţi de arabi şi să creeze acel infam tip de trădător pe care-l simbolizează „eroul" Gunga Din – senzaţia filmelor hollywoodiene dinainte de război. Bătrînul Ibrahim a slujit ani de zile sub acest murdar drapel imperialist, cu sufletul şi sîngele otrăvite continuu de ură şi de sete de răzbunare.

Ignoranţa, obscurantismul, frămîntarea necurmată pentru bucata de pîine veşnic nesigură, nu au atrofiat simţul de luptă al felahilor arabi. Sămînţa dorului de libertate şi independenţă naţională n-a pierit în conştiinţa lor. Stînd în faţa acestor oameni atît de săraci, ascultîndu-le povestea vieţii atît de tristă, înţelegi imediat de ce destinele contemporane ale poporului arab nu lasă

indiferentă conştiinţa omenirii. înţelegi imediat de unde a ţîşnit impresionantul curaj al acestui popor, care a înfruntat pe cei mai fioroşi briganzi ai vremurilor noastre.

Curajul desperării înzeceşte puterile, răscoleşte din străfunduri toate forţele adormite, însufleţeşte şi morţii.

într-un alt sat egiptean, El Sahafa, eram oaspeţii unei familii înstărite. Am fost poftiţi să luăm loc, în mijlocul celor mai importanţi reprezentanţi ai casei, pe o rogojină aşezată la umbra unui palmier. Ne-au cinstit cu fructe şi must proaspăt de struguri. Aveau feţele destinse, joviale, neumbrite de necazuri şi amărăciuni. Erau îmbrăcaţi în galabii croite din stofă subţire, fină şi aveau toţi pantofi în picioare. Unii dintre ei aveau şi ceasuri de mînă prinse cu brăţări metalice strălucitoare.

Ceea ce mi-a atras cel mai mult atenţia, au fost însă mîinile. Aveau mîini subţiri, curate, fine. Arabii au în general mîini frumoase. Au palma îngustă şi degetele lungi, nervoase, de muzicanţi sau de prestidigitatori. Le diformează munca grea a cîmpului, care le îngroaşă, le umple de noduri şi de bătături.

Privindu-le mîinile i-aş fi putut lua mai degrabă pe amfitrionii noştri, drept intelectuali. Se vedea că nu-şi agonisiseră averea prin truda braţelor lor. Aveau 300 de fedani. în satul acesta cu 9000 de locuitori, grupaţi în 200 de familii (de observat că media unei familii este aici de 45 de membri), numai 20 de familii posedau pămînt. Restul populaţiei satului muncea cu ziua la cei avuţi. O mare parte dintre familiile de dijmaşi şi zilieri lucra pe pămînturile gazdelor noastre.

Datorită condiţiilor foarte grele de muncă – aratul rudimentar, sistemul primitiv de irigare, lipsa oricăror mijloace mecanizate etc. – pentru cultivarea unei suprafeţe de 30 de fedani de pămînt e nevoie de 10 familii de felahi. Iată că numai pe proprietăţile acestei familii lucra aproape o jumătate a satului.

Singurele instituţii publice din sat erau biserica şi şeicul. Nu exista nici medic, nici şcoală. Nu ştiau carte decît 20 de inşi, care urmaseră şcoala din Kafr I Seich —■ un tîrguşor aflat la 30 de km depărtare. Acolo se duceau – cei care puteau închiria un taxi – să consulte un medic. Dar cei mai

mulţi locuitori ai satului nu văzuseră niciodată l<i faţă un medic sau un învăţător.

Nu mi s-a părut de aceea de mirare că la vestea sosirii noastre s-a adunat aproape întregul sat. Cu atît mai mult cu cît tînărul nostru însoţitor din Cairo era originar din acest sat, ba chiar mai mult, era fiul familiei înstărite, pe rogojina căreia mă străduiam din răsputeri să stau în poziţia atît de incomodă, cunoscută sub numele de „turcească".

Prin apropiere se afla un felah bătrîn, dintre aceia care munceau în dijmă pămînturile gazdei. L-am invitat pe bătrînul El Baguri să se aşeze pe un scaun. Avea chipul încremenit, parcă acoperit de o mască de lut. Obrazul lui avea culoarea pămîntului. Un zîmbet fugar de copil i-a schimonosit faţa şi instinctiv s-a îndepărtat de scaunul cu care îl îmbiam. Credea că e o batjocură. Am insistat, dar aceasta a început să-l înfricoşeze.

Tălmaciul m-a lămurit că, pentru prima oară în viaţa lui, bătrînul era poftit să stea pe scaun. în faţa stăpînilor.

L-am aşezat pe scaun cu forţa. A stat cîteva minute, apoi s-a ridicat ca ars. Era împins de un resort ancestral, de cei şaptezeci de ani de umilinţă, de resemnare, de renunţare la drepturile sale de om, de uitare a legilor omeniei ; de resortul sutelor de ani, în care lungul şir al strămoşilor săi încetase de a-i mai transmite conştiinţa valorii de sine.

Cînd i-am întins mîna pentru a ne despărţi, s-a aplecat s-o sărute. M-a cuprins, pentru lumea care schimonosise astfel fiinţa bătrînului felah, o ruşine, o amărăciune şi o indignare fără margini. Am cerut tălmaciului să-i spună ceea ce gîndeam. Mă uitam atent la ochii lui obosiţi, în care de mult nu mai sclipise nici o lumină şi nici o scînteie. Asculta pierdut, parcă o îndepărtată melodie de vis, un cîntec vrăjit. A plecat tăcut, mirat, ducînd poate în adîncul pieptului său o tulburătoare rezonantă.

Şi, cu toate acestea, minunata flacără a spiritului omenesc luminează şi aici. Pasiunea

pentru frumos S-a aprins şi aici. în inima omului, ale cărei adîncinii nu le cunoşteam pe de-a-ntregul, a răsunat şi aici, abia îngînată, dar cu neputinţă de strivit, dulcea chemare a artei. în toate casele felahilor, pe pereţii de lut, strîmbi, măcinaţi, goi, am văzut zugrăvite —■ naive, stîngace, dar mişcătoare prin optimismul lor – o mulţime de picturi colorate. Figuri omeneşti, lei coloraţi, animale cu săbii. Poate aceleaşi pe care le zugrăveau cu patru mii de ani în urmă strămoşii lor ce întemeiau pe Valea Nilului prima civilizaţie. Dar cită căldură omenească, ce liniştitoare regăsire a etern inepuizabilei forţe omeneşti aduceau ele în tragicul morman de ruine pămîntii.

...Din oceanul galben al deşertului african, apa s-a scurs de mult, pînă la ultima picătură. Prin miliarde de pori, a alunecat în adînc, în străfundurile îndepărtate ale pămîntului. Din văzduh a supt-o uriaşul burete uscat şi fierbinte. Apa a. rămas ca un diamant. Tot atît de rară, de fascinantă, de nepreţuită.

Singurul izvor care întreţine viaţa acestui popor însetat, e Nilul, odinioară însuşi Dumnezeul egiptenilor. Uriaşă arteră deschisă, care ţîşneşte din pieptul pămîntului pentru a stinge jarul din pieptul oamenilor. El astîmpără şi foamea şi setea felahu- lui. întregul Egipt e îngrămădit de-a lungul Nilului, în jurul lui pămîntul e brăzdat de sute de canale prin care felahii trag şuvoaiele din trupul generos. I-am văzut udîndu-şi ogoarele. Unii învîrtesc cu mîna – înlocuind munca animalelor de povară – rudimentare rîşniţe de lemn care împing anevoie şuviţe subţiri de apă. Alţii udă pămîntul cu o singură găleată, aplecîndu-se de sute, de mii de ori, pînă la completa epuizare, pînă la pierderea ultimului strop de putere.

O, cel puţin dacă pîinea cîştigată astfel ar putea

înlocui vlaga zvîrlită de felah în pămînt o dată cu apa. Dar şi pămîntul îi dă felahului mai puţin decît îi cere.

Poate bea apă felahul pe săturate din Nil ?

Natura e deopotrivă darnică şi crudă, bună şi sălbatică. Uneori în parfumul cel mai suav stă ascunsă otrava. Apele dătătoare de viaţă ale Nilului poartă în ele şi germenele morţii. O dată cu mîlul fertil, Nilul aduce şi sămînţa unor groaznice molime.

Un pumn de apă sorbită din Nil atunci cînd ai ajuns la capătul răbdării, atunci cînd creierii încep să-ţi fiarbă în arşiţă, poate să fie fatală. Microbul trahomei nu iartă. Urmele sale pustiitoare se văd în orbitele goale ale atîtor felahi, în Egipt am aflat un lucru cutremurător. Ravagiile trahomei au făcut necesară crearea unei fabrici de ochi artificiali. O fabrică producătoare de reci lespezi peste bezna adîncă din orbitele felahilor ! Egiptul deţine tristul record al celor mai mulţi orbi din lume.

Şi aceasta nu este decît una din primejdiile care pîndesc în apele îmbietoare ale Nilului.

Felahii, femeile lor, aduc apa în urcioare de pămînt, kilometri întregi, de la primul canal din apropierea satului. Dar în vasele pline ei îi aduc în casele lor – unde copiii aşteaptă apa cu buzele arse —■ şi pe nevăzuţii duşmani. înainte de a bea, trebuie să-i răpună. înainte de a uda gura copiilor, trebuie să-i stîrpească. Dar cum ?

Cu ce să lupte felahul sărac, incult, total dezarmat, împotriva milioanelor de fiinţe nevăzute, viclene, atotpătrunzătoare, care atentează la viaţa sa şi a copiilor săi ?

Am fost martor în casa felahului, la una din cele mai triste ceremonii. Fiecare strop de apă se naşte în chinuri, în torturi. în duhoarea fierbinte, cînd trupul e o rufă stoarsă, cînd gîtlejul e uscat, cînd setea o resimţi şi în vinele în care sîngele parcă începe să se evapore, felahul cu întreaga sa familie, cu puzderia sa de copii, îşi aşteaptă apa de

băut... picătură cu picătură.

Nu într-o noapte, accidental, nu într-o perioadă oarecare a anului. Ci zi şi noapte, neîntrerupt, în tot decursul vieţii sale chinuite. Am văzut groaznicul instrument de tortură care se numeşte „Zir". E format din două urcioare mari, aşezate unul deasupra celuilalt. Cel de deasupra are forma unei pere cu coada în jos. Apa zace în urcior pînă cînd începe să se filtreze prin pereţi, prin porii acestuia şi să mustească afară. Apoi încet, chinuitor de încet, se prelinge pînă în vîrful subţiat, unde se adună într-o picătură transparentă.

Aceasta e prima victorie. Ochii privesc dilataţi, parcă dorind ei înşişi s-o soarbă. Dar picătura rotundă, strălucitoare, nu şi-a încheiat drumul. Ea se desprinde şi cade, strivindu-se, într-un vas mic, abia vizibil perforat în cîteva locuri cu acul. Un nou drum, greu, trudnic, aşteaptă micul strop de apă. El trebuie să străbată micile orificii printr-un îndelung efort şi să reapară, renăscînd în vechea-i formă, mai strălucitoare încă, dar încă şi mai mică. Abia acum, eliberată, ea va cădea în ultimul urcior, pe fundul căruia se adună, unul după altul, minunate boabe de mărgăritar.

Timpul zboară, minutele curg. Se adună ceasuri. Dar de pe fundul „zirului" încă nu se poate aduna nimic. încă nu poţi potoli setea copiilor. Trebuie să mai aştepte. Trebuie să mai rabde. Copiii trebuie să înveţe preţul apei cu preţul unor chinuitoare suferinţe.

Şi totuşi felahii iubesc Nilul. Fără apa aceasta tulbure, care poartă în pîntecele ei sămînţa morţii, ei ar muri. Felahii sînt copiii Nilului. Ei trăiesc adunaţi în jurul lui ca în jurul unui bătrîn părinte despotic. Fără el sînt neputincioşi. Şi tot neputincioşi sînt să i se împotrivească, să-l îngenuncheze şi să-l supună voinţei lor. Poate va veni o dată şi ziua aceea. Dar pînă atunci, ei sînt aceia care i se supun lui, acceptînd resemnaţi viaţa ce le-a hărăzit-o.

Am străbătut cu maşina satele şi tîrguşoarele

din nord, care se înşiră de-a lungul Nilului, pînă în zona mlăştinoasă a deltei. Aici pămîntul se ascunde la adăpostul răcoros al vegetaţiei. Aici şi privirile se însănătoşesc, odihnindu-se pe verdele crud al cîmpurilor. Pămîntul e fecund şi darnic. El îşi trage viaţa din apele miloase ale Nilului pe care matca nu le mai încape, zvîrlindu-le prisosul pe cîmpiile ţăranilor. Aici se apleacă în valuri largi porumbul şi grîul, pata albă a bumbacului decorează cochet ţarinile.

Pe pămîntul golaş al Egiptului se întind, în sfîrşit, umbre, sub plantaţiile de portocali şi de mangotieri. Pe şosea se încrucişează tot mai des harabale mari încărcate cu coceni, cu verdeţuri, cu legume. Ici-colo, la marginea drumului, ca şi pe]a noi, ţăranii vînd pepeni verzi, ardei şi pătlăgele roşii, vinete. De fapt numai din obişnuinţă le-am numit aşa pe acestea din urmă, pentru că în Egipt vinetele sînt... albe. Se văd tot mai multe cămile care duc, ca nişte vagoane de marfă, mari baloturi de paie aşezate de o parte şi de alta a trupului lor deşirat.

Pe aici ţăranii au ce transporta. Roadele muncii lor se văd pretutindeni. Ei culeg două culturi de roşii pe an. Vara strîng grîu şi iarna porumb. Vara culeg bumbacul, strugurii, piersicile, merele, pepenii, mango, curmalele. Iarna bananele, portocalele. Trestia de zahăr se face tot anul.

Calendarele vorbesc de patru anotimpuri, dar o oarecare diferenţă se vede prin aceste ţinuturi numai între iarnă şi vară. Iarna plouă şi e frig, dacă se poate vorbi astfel despre temperatura de plus 26 grade Celsius pe care o cunoaştem din timpul verilor noastre. De altfel e atît de frig, încît oamenii umblă şi iarna tot în cămaşă. Cei din oraşe preferă iarna pentru că e mai răcoare, dar ţăranii, pe care ploile îi înglodează în noroi, se simt parcă mai în largul lor vara. Pînă la urmă însă toţi recunosc că iarna e mai bună, mai sănătoasă.

Zăpadă n-a văzut nimeni niciodată. în trecut, cei

bătrîni povesteau copiilor că sînt ţări, undeva la miazănoapte, unde apa se transformă în piatră, iar din văzduh cad mari bucăţi de bumbac alb, rece, care, atingîndu-le cu mina, dispar. Acum însă de cînd frigiderele electrice ale cîrciumarilor şi cafegiilor au lansat moda cubuşoarelor de gheaţă cu care se răcesc paharele cu coca-cola şi de apă, toată lumea îşi închipuie cam cum trebuie să arate zăpada. Primul lucru pe care-l vezi, intrînd într-un orăşel sau într-o comună mai mare, este cafeneaua sau circiuma, sub şopronul căreia stau tolăniţi toată ziua bătrînii, sorbind cafea din ceşti cît un degetar, şi trăgînd alene din ciubucul narghilelelor. Stau neclintiţi ore întregi şi privesc undeva într-un punct, reflectînd poate la înţelesurile vieţii, visînd la o fericire ascunsă în negura viitorului pe care n-o desluşesc încă decît foarte tulbure.

Şoseaua face un cot brusc şi din Ismailia se apropie, la doi paşi, de o apă liniştită, surîzătoare parcă, în adîncul căreia, în toamna anului 1956, a clocotit timp de cîteva săptămîni, zbuciumînd omenirea, vulcanul gata să erupă al unui nou război mondial.

Canalul de Suez !

Convoaie de cargoboturi mari sub pavilion englez, francez, grec, alunecă, duduind încet, spre Suez, spre Marea Roşie. „Algol”, „Glenglocy”, „Chaumont”, „Stamos”.

Vîna aceasta lată de apă parcă doarme. Face impresia unui funcţionar conştiincios şi tăcut, a cărui îndeletnicire este să separe în mod imparţial două continente, şi să conducă cu amabilitate, de la Port-Said la Suez şi de la Suez la Port-Said, convoaiele parcheboturilor cu pavilion străin.

Pe ţărmul african şoseaua şerpuieşte la cîţiva metri de apă. Alături e calea ferată. Ici-colo, răsar pilcuri de palmieri şi porţiuni mari de trestie. După vegetaţie, pe alocuri te-ai putea crede pe malul unui fluviu.

De cealaltă parte, pe ţărmul Asiei, malul e pustiu, într-un singur loc am văzut un grup de corturi şi o mulţime de oameni goi, o masă mişcătoare de oameni înnegrind malul ca un furnicar. Aşa cum se profila pe pământul pustiu, pe orizontul gol şi vast al peninsulei Sinai, aceasta părea o scenă cu sclavi, reînviată din Egiptul antic. Mai tîrziu am aflat că erau muncitorii aduşi de societatea egipteană la lucrările de lărgire a albiei canalului. Treizeci de mii de muncitori pot sugera, într-adevăr, concentrările omeneşti antice.

Cu cîţiva ani în urmă liniştea aceasta adîncă a fost tulburată de bîzîitul flotei aeriene a Angliei şi Franţei care a umplut albia canalului cu bombe. Prima reacţie în faţa perspectivei de a pierde dreptul de stăpînire asupra Canalului de Suez, a fost aceea de a-l distruge.

Aceasta a fost doar ultima, nu singura dramă din istoria acestui braţ de apă. Concesiunea construirii canalului în istmul Suez a fost acordată de Said Paşa societăţii franceze „Companie Universelle" în anul 1854, Cheltuielile construcţiei au căzut însă – prin acele cinice urzeli diplomatice şi financiare ale puterilor occidentale – în sarcina Egiptului. Au fost necesare noi împrumuturi înrobitoare în Apus. Pe de altă parte, această – cea mai mare construcţie hidrotehnică a secolului al XIX-lea – a fost construită în întregime de felahii egipteni, prin muncă forţată. Am ascultat ici-colo, frînturi ale zguduitoarei poveşti a celor cincisprezece ani de robie silnică în deşert a felahilor, care au săpat cu mîinile lor albia acestui fluviu de 173 km. Cu arcanul, ca nişte animale, erau prinşi ţăranii cei tineri, în putere, şi duşi să muncească în pustiul Sinai.

în cei cincisprezece ani, cît a durat construcţia, au pierit, seceraţi de mizerie şi de oboseală, de boli şi de accidente, peste douăzeci de mii de felahi egipteni.

Şi atunci, cui aparţinea el ?

Canalul de Suez a fost întotdeauna al egiptenilor, născut pe pământ egiptean, plănuit de milenii de egipteni, creat din sîngele şi truda egiptenilor. Cu umărul lor biciuit de hoţii străini, egiptenii au împins Marea Mediterană peste pustiu – spre Marea Roşie. Un secol au privit arabii cu mina streaşină la ochi cum se scurgeau zi de zi, noapte de noapte, pe fluviul creat de ei, la cîţiva paşi de ei, de sărăcia lor, de cocioabele lor – marile bogăţii ale lumii care lăsau vama de aur în mîna uriaşă, lacomă, întinsă la Pont-Said şi la Suez, a cotropitorilor.

Egiptului, canalul i-a adus numai pagubă şi sărăcie. Vechea rută terestră Cairo-Suez a fost abandonată. Portul Alexandria a trecut pe planul al doilea. Marele tranzit al mărfurilor Occidentului spre Orient şi ale Orientului spre apusul Europei, care se făcea pe drumurile Egiptului, şi-a schimbat cursul. Desigur, din punct de vedere economic, canalul reprezintă, faţă de vechile drumuri, un pas înainte, un progres. Dar de ce acest progres a trebuit să se realizeze prin sacrificarea unui popor ?

Neputînd să-şi plătească datoriile contractate cu prilejul construirii canalului, guvernul egiptean a trebuit să-şi vîndă acţiunile. în timp ce băncile de la Paris şi Londra, care aveau în mînă capitalul societăţii, încasau beneficii de ordinul miliardelor de franci, finanţele şi economia Egiptului erau într-o continuă şi vertiginoasă decădere. în 1938 profiturile atinseseră cifra fabuloasă de 649 553 000 000 franci aur. Egiptul primea din aceasta un bacşiş ridicol.

Miliardarii londonezi şi parizieni au ţipat în gura mare că prin naţionalizare comerţul mondial a fost deposedat de Canalul de Suez, că fără administratori englezi şi francezi Canalul de Suez va rămîne o apă moartă, un biet şanţ de irigaţie. Mă gîndeam la aceasta privind convoaiele marilor cargoboturi şi pacheboturi cu pavilion englez şi francez care se îndreptau acum spre Marea Roşie.

La sediul administraţiei canalului din Ismailia am văzut albumul cu fotografii din zilele lui

octombrie

1956. Albia canalului răscolită de bombe, dragele ieşind înclinate din fundul apni, atelierele distruse. „Suvenir anglo-francez”.

Guvernul egiptean a început marea lucrare de ameliorare a canalului pe care companiile anglo-franceze n-au reuşit s-o realizeze în aproape o sută de ani. 30 000 lucrători au fost aduşi pentru lărgirea albiei canalului pe întregul curs de 173 km. Se prevede ca circulaţia pe canal să se poată face în ambele sensuri deodată, chiar cu cele mai mari ambarcaţiuni. Naţionalizarea Canalului de Suez nu numai că n-a impietat cu nimic asupra traficului naval, dar în ultimii ani acesta a crescut vertiginos. Este fără îndoială o expresie a capacităţii noii administraţii egiptene a canalului, care nu mai poate fi contestată de nimeni.

...Port-Said. Acest oraş a intrat a doua oară în cronica vieţii internaţionale în 1956. Asupra sa s-au năpustit 1 500 de avioane englezeşti. însoţitorii m-au dus pe plaja unde au invadat gentlemenii englezi. Nimic nu mai amintea de cele întîmplate. Ca şi la Alexandria, plaja era năpădită de flora multicoloră a umbrelelor mari înfipte în nisip, sub care oamenii se lăsau îmbrăţişaţi de briza Mediteranei. Apa mării era călduţă ca o baie de copil. Pentru turişti au fost amenajate hoteluri mobile, vagoane de felul celor cu care peregrinează prin lume artiştii de circ. Pe plaja aceasta veselă, cu greu mai puteau fi evocate zilele sîngeroase ale agresiunii englezilor, francezilor şi izraelitenilor.

în schimb, nu departe de ţărmul Mediteranei, se află cartierul arab care a fost complet nimicit în bombardament (la scurt timp după agresiune el a fost reconstruit).

în Port-Said au fost distruse sau avariate aproape 10 000 de case. Au fost ucişi patru mii de locuitori

şi încă patru mii au fost răniţi. Populaţia a pus mina pe arme şi s-a apărat. Au protestat toate popoarele. Guvernul sovietic i-a somat pe imperialişti să-şi ia mîinile de pe Port-Said. încolţiţi, bătuţi şi alungaţi de arabi, cărora ura le înzecise forţele, agresorii s-au retras. Şi s-au acoperit de ruşine şi de oprobiu.

În modul acesta lamentabil s-a terminat pentru foştii „epitropi" ai Egiptului, ultima încercare de a-şi prelungi tutela faţă de un popor care ajunsese de mult la majorat. Prea mult durase această tutelă instaurată cu forţa.

Cu aproximativ 200 de ani în urmă au început puterile colonialiste să se apropie – într-un fel sau altul – de Egiptul care atrăgea prin poziţia sa strategică de cheie a Levantului, prin drumurile sale spre Marea Roşie ce scurtau cu cîteva luni călătoriile spre Indii. Unii istorici atribuie expediţiei lui Napoleon tocmai intenţia de a pune mîna pe drumul spre Indii şi înlătura din cale pe puternicul rival englez. Napoleon, mînat de gîndurile sale de cucerire, vedea poate în Egipt şi o poartă de intrare spre Africa, care-l fascina cu fabuloase bogăţii necunoscute. în acelaşi timp, Anglia folosea manevrele diplomatice şi pîrghia capitalurilor pe care le infiltra tot mai adînc în economia Egiptului.

Ofiţerul turc Mohammed Aii, care în primul deceniu al secolului al XlX-Iea ajunsese paşă al Egiptului, deschide larg drumul penetraţiei vest-europene. Acest venetic, care acaparase puterea Egiptului, declarase unui elveţian pe nume Buckhardt următoarele cuvinte (reproduse în cartea acestuia despre călătoriile făcute în Orient) : „Peştele cel mare îl înghite pe cel mic... într-o zi Anglia va pune mîna pe Egipt, partea ce i se cuvine după destrămarea imperiului turc".

Era cea mai oribilă profeţie pe care un conducător a făcut-o vreodată despre poporul său.

în această perioadă, societăţile engleze reuşesc să obţină monopolul asupra comerţului cu bumbac

egiptean. În timp de trei ani, din 1821 – anul cînd primele fibre sînt prelucrate în ţesătoriile din Lancashire – şi pînă în 1824, comerţul Angliei cu bumbac egiptean a crescut de 200 de ori. Nevoile din ce în ce mai mari de bumbac ale fabricilor engleze determină pe latifundiarii egipteni, în goana lor după profituri, să înăspreasc㠄 munca pe moşii, să folosească formele cele mai ascuţite de exploatare a ţăranilor. Sub ameninţarea celor mai grele pedepse, iobagii sînt siliţi să asigure recolte tot mai mari. Sistarea exportului de bumbac american orientează pe fabricanţii englezi spre presiuni nemiloase asupra Egiptului, care este obligat să-şi abandoneze toate celelalte culturi agricole, să imprime un caracter unilateral întregii economii. La jumătatea secolului al XIX-lea, poziţia Angliei în Egipt se întăreşte considerabil. Ea deţinea jumătate din exporturile egiptene de mărfuri, furnizînd totodată aproape jumătate din întregul volum al mărfurilor importate de Egipt. Şi comerţul Angliei cu Egiptul poate fi numit numai cu mare bunăvoinţă comerţ.

în această perioadă începe şi construcţia Canalului de Suez. Statul egiptean contractează împrumuturi peste împrumuturi. Risipa protipendadei corupte determină cheltuieli exorbitante din bugetul statului. Datoriile externe ale ţării cresc mereu, ajungînd în anul 1875, în timpul domniei Kedivului Ismail, la 91 000 000 lire.

în această clipă se întîmplă un eveniment uluitor. Aşa-zisul „Tribunal mixt” declară Egiptul în stare de faliment. Egiptul este adus în faţa instanţelor judecătoreşti, în boxa acuzaţilor, ca cel din urmă pîrlit de falit care şi-a risipit banii fără chibzuinţă, şi este declarat incapabil de a mai face comerţ. Statul egiptean pierde orice drepturi economice şi financiare. El nu-şi mai poate încasa nici măcar veniturile. Acest lucru îl face acum „Caisse de la Dette Publique”, adică britanicii şi francezii. Ei controlează domeniile statului, administraţia căilor ferate, portul Alexandria. Dig

acest pioment viata Egiptului intră definitiv sub dublul control al monopolurilor anglo-franceze.

Aşa-zisele datorii apasă din greu pe umerii populaţiei. în decurs de 12 ani impozitele cresc de patru ori. Ţăranii, care sînt obligaţi să-şi vîndă produsele la preţuri de nimic, părăsesc ogoarele şi fug în deşert, de unde expediţiile unităţilor militare îi aduc înapoi la muncă sub stare de arest.

în mase se coace revolta. Din Occident se întorc de la studii tineri pătrunşi de idei liberale. în păturile intelectualităţii arabe începe să se dezvolte curentul naţionalist. Pînă şi în armată pătrunde nemulţumirea. în ţară începe să se agite lozinca : „Egiptul pentru egipteni". Astfel se declanşează marea luptă de eliberare naţională, care avea să triumfe abia după aproape un secol de sacrificii şi înfrîngeri. Masele mai adaugă o lozincă : „Eliberarea de cămătar şi moşier". Cu toate că nu ştiau să scrie şi să citească, oamenii de rînd puneau să li se tatueze pe braţe şi pe piept aceste cuvinte de luptă.

Răscoala împotriva exploatatorilor dinafară şi dinăuntru se întinde repede în toate oraşele ţării. Este pretextul pentru debarcarea primei escadre de represalii britanice. Vasele militare englezeşti bombardează portul Alexandria şi pătrund în ţară. Poporul îi înfruntă pe cotropitori. în fruntea maselor răsculate se ridică un fiu de felah, Arabi-paşa, care organizează rezistenţa. Se dă o luptă dîrză la Tal-el-Kebir, dar din cauza trădării unor comandanţi beduini, egiptenii sînt învinşi.

La 14 septembrie 1882 trupele engleze invadatoare pătrund în Cairo, şi Egiptul este proclamat colonie a Angliei. Guvernatorul numit de „maiestatea sa", lordul Cromer, începe deînkiată reprimarea în masă a răsculaţilor. Au loc mii de execuţii. în ministerele egiptene sînt numiţi consilieri englezi. Moneda egipteană începe să fie bătută de Banca Angliei,

Dar mişcarea împotriva dominatorilor se înteţeşte, Muncitorii încep să se organizeze în sindi-

cate. Apar noi grupuri ale opoziţiei în rîndul burgheziei intelectuale. Ţăranii se agită.

Intre timp izbucneşte primul război mondial. întreaga ţară este ocupată de trupele britanice. Economia Egiptului este subordonată integral nevoilor de război ale Angliei, care stabileşte pentru produsele egiptene preţuri de patru ori mai mici decît cele de pe piaţa mondială. Comisarii englezi rechiziţionează totul, pînă şi vitele de muncă ale ţăranilor. Peste 500 000 de felahi sînt mobilizaţi în „corpurile de muncă" pentru front.

Consemnez faptele în simplitatea lor istorică pentru că istoria Egiptului nu are nevoie de nici o pledoarie. Ea acuză singură, fără nici o posibilitate de apel.

După Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie, valul mişcării naţionale de eliberare creşte în întreaga lume. Creşte şi în Egipt. în 1918 o delegaţie egipteană pleacă la Londra pentru a cere independenţa ţării. Anglia respinge cererea. Aceasta a fost semnalul declanşării unor noi şi largi mişcări de masă. Au loc greve ale muncitorilor, demonstraţii studenţeşti. Felahii încep războiul de partizani. în diferite oraşe şi sate se creează organe revoluţionare ale puterii. în unele regiuni ale ţării, masele proclamă Republica. Trupele engleze înecă în sînge mişcarea insurecţională, dar nu o pot înăbuşi. După semnarea Tratatului de pace de la Versailles, care ignorează dorinţa de independenţă a poporului, în Egipt izbucneşte răscoala generală. Pentru a „potoli spiritele" Anglia acceptă ca Egiptul să devină monarhie constituţională. E o independenţă formală, între baionete. Trupele engleze rămîn pentru „asigurarea apărării ţării". Controlul comunicaţiilor feroviare şi al porturilor continuă să fie exercitat mai departe de englezi.

în 1921, în viaţa poporului egiptean are loc un eveniment important : creareti partidului comunist. Programul său de luptă sperie însă burghezia şi

moşierimea egipteană şi, în anul 1924, partidul este scos în afara legii. Comuniştii egipteni au adus o contribuţie activă la victoria luptei pentru cucerirea independenţei naţionale a ţării. Ei s-au dovedit patrioţi înflăcăraţi, luptători devotaţi pentru interesele patriei.

Reuşind să înlăture din viaţa politică a ţării forţele patriotice şi progresiste, englezii impun – în anul 1927 – încheierea faimosului acord care prevede menţinerea ocupaţiei militare a Egiptului. Se întîmplă însă un lucru neaşteptat : Parlamentul egiptean refuză ratificarea acordului. Iritată, Anglia înlocuieşte guvernul ce se dovedise prea slab, suspendă constituţia şi dizolvă Parlamentul nesupus.

Aşa s-a dovedit totdeauna Anglia în exercitarea funcţiei de stăpînă a Egiptului : expeditivă şi „bună organizatoare". Niciodată n-a tergiversat lucrurile, niciodată n-a făcut ceva numai pe jumătate.

Criza din 1929-1933 dezlănţuie un dezastru asupra economiei egiptene. Desfacerea bumbacului şi tutunului îngheaţă. Şomerii năpădesc drumurile. Salariile, dacă n-ar fi fost tragice, ar fi părut ridicole. Foamea bîntuie cu furie, poporul e cuprins de desperare. în aceste împrejurări, sindicatele, în care se aflau numeroşi comunişti, organizează o nouă grevă generală. Masele îşi însuşesc şi susţin lozinci politice înaintate. Ele se ridică împotriva asupritorilor străini, a guvernului şi a constituţiei reacţionare. Cuvîntul de ordine al greviştilor este : „Anglia e duşmanul nostru".

Constituţia se abrogă.

La scurt timp după aceasta, în perioada de încordare internaţională creată de războiul italo-abisinian şi de războiul civil din Spania, Anglia găseşte pretextul pentru a înăspri din nou regimul politic din Egipt. Ea reuşeşte să impună Parlamentului egiptean ratificarea tratatului înrobitor din 1927. Mai tîrziu, în timpul celui de-al doilea război mondial, cu toate că ducea lupta

'împotriva puterilor fasciste, Anglia susţine pe toate căile dezvoltarea mişcării fasciste din Egipt, văzînd în aceasta singurul antidot antiprogresist şi antidemocrat. De altfel nu e lipsit de semnificaţie faptul că Egiptul n-a declarat război „Axei" decît în 1945.

Partidul comunist a fost singura forţă care s-a opus cu îndîrjire extinderii fascismului, mobilizînd în această luptă sindicatele, păturile largi de cetăţeni. Ca rezultat al presiunii maselor populare, în condiţiile în care Armata Sovietică se acoperea de glorie în lupta pentru nimicirea fascismului, Egiptul stabileşte relaţii diplomatice cu U.R.S.S. Se creează un front unic al organizaţiilor democratice, condus de reprezentanţi ai clasei muncitoare, care se situează în fruntea luptei pentru eliberarea naţională, exercitînd totodată presiuni puternice asupra guvernului. Sub această presiune, guvernul cere Angliei revizuirea tratatului ratificat în 1936. Ne aflăm în anul 1946. Drept răspuns, guvernul laburist trimite noi unităţi militare în Egipt, dezlănţuie un nou val de represiuni. Asasinatele şi execuţiile sînt atît de numeroase încît ţara intră în grevă generală de doliu.

Să reţinem, grevă generală de doliu ! Englezii reuşiseră să prindă – la un an după încheierea războiului mondial – eşarfa neagră la braţul unei naţiuni întregi.

În 1947, nemaiputînd tăcea, guvernul egiptean prezintă plîngerea sa împotriva trupelor engleze, în faţa Consiliului de Securitate. Cu toate pertractările prealabile cu reprezentanţii Statelor Unite ale Americii, care începuseră să manevreze în scopul dislocării englezilor din Egipt, în Consiliul de Securitate S.U.A. votează, împreună cu celelalte state occidentale, împotriva Egiptului. Singura apărătoare a acestui popor însîngerat este U.R.S.S.

Mecanismul Consiliului de Securitate se declanşează în direcţia indicată de colonialişti.

în ţară însă – la capătul unei experienţe dure

roase de aproape două secole – pierzîndu-şi orice speranţă, poporul se pregătea de asaltul final. Arestările şi teroarea nu mai pot opri valul mişcării populare. Nici chiar „lagărele morţii" construite în deşertul Sinai.

La adăpostul războiului cu Israelul – organizat de imperialişti ca o manevră diversionistă – guvernul egiptean face noi concesii puterilor occidentale. Unii dintre politicienii burghezi mai sperau ca, prin slugărnicie, să poată obţine independenţa ţării. Masele muncitoare nu se lasă însă legănate în iluzii. La Canalul de Suez muncitorii încrucişează braţele şi refuză să mai deservească trupele engleze. Tineretul, muncitorii, ţăranii, toţi patrioţii se înrolează în detaşamentele de eliberare. Parlamentul se vede nevoit să denunţe tratatul din 1936, dar guvernul trădează mişcarea pentru independenţă, recurgîrid la un compromis cu S.U.A. şi Anglia. Trupele engleze primesc întăriturі şi încep lupta împotriva detaşamentelor de eliberare.

în aceste împrejurări are loc lovitura de stat din 1952, organizată de membrii Asociaţiei „Ofiţerilor liberi" – „Ad-dubat-el-ahrar", sub conducerea locotenent-colonelului Gamal Abdel Nasser. Regele Faruk este alungat. Se proclamă Republica.

Iată, schiţat în linii foarte sumare, profilul istoriei moderne atît de zbuciumate şi de nefericite a Egiptului, intrat în raza poftelor marilor puteri colonialiste. în 1956 imperialiştii au făcut ultima încercare de proporţii mari, neizbutită, de a determina continuarea istoriei ţării pe linia veche.

în prezent acest popor de aproape 30 de milioane de oameni, care trăieşte într-o ţară întinsă pe 1 200 000 km^2, are de rezolvat probleme noi, dificile şi complexe, dar el a depăşit una dintre cele mai negre etape din istoria sa. Eliberat de lanţurile sclaviei coloniale, îşi poate consacra în viitor forţele progresului şi prosperităţii ţării, cuceririi unei vieţi mai bune şi mai drepte.

La Port-Said am fost invitat să vizitez o tabără de

fete. Vreau să descriu în cîteva cuvinte această întîlnire, pentru că ea îmi prilejuieşte o scurtă referire la tînăra generaţie de azi a Egiptului, la preocupările şi aspiraţiile ei.

Era un fel de han de tipul celora din secolul al XVHI-lea. O clădire veche, construită rudimentar de meşteri amatori parcă, de forma unei potcoave, cu un cat mărginit de o balustradă de lemn pe care dădeau uşile camerelor înşirate la rînd, una după alta. Aici locuiau cîteva zeci de fete din Cairo, în aşa-numita „Tabără de autoeducaţie".

Invitaţi în jurul unor mese de tablă, aflate în curtea hanului, am fost înconjuraţi în cîteva minute de tinerele noastre gazde. Majoritatea erau studente, cîteva de curînd licenţiate, profesoare care nu apucaseră încă să-şi ia în primire catedrele. Vreo două-trei erau chiar măritate, iar una dintre ele avea şi un copil.

Nu atrăgeau atenţia prin ceea ce se numeşte trăsături delicate şi nici prin acea graţie castă care face farmecul fetelor de douăzeci de ani. Erau chiar anormal dezvoltate, cu o feminitate opulentă pe care veşmintele nu reuşeau s-o atenueze. Aveau însă în ochii lor calzi, cafenii, în rîsul plin pe care-l risipeau cu dărnicie, o veselie contaminantă.

Şi în plus, o adevărată vocaţie penru discuţiile de principiu.

începută cu două-trei dintre ele, discuţia noastră a căpătat repede proporţiile unui colocviu general. A fost nespus de plăcut schimbul de păreri cu aceste tinere intelectuale avînd o conştiinţă naţională deja formată, o pondere impresionantă în gîndire şi în analiza fenomenelor politice internaţionale.

„Detestăm goana după titlul academic în sine, spuneau ele. Momentul istoric trăit acum de poporul nostru condamnă prin el însuşi orice parazitism intelectual. Lupta pentru ridicarea poporului din înapoierea în care a fost ţinut, ne obligă mult, dar creează largi spaţii de afirmare pentru fiecare dintre noi".

Unul din aspectele caracteristice, noi, pe care l-

am putut sesiza în cursul călătoriei făcute în această ţară, este efortul pentru formarea unei culturi naţionale, pentru apropierea de cultura mondială, pentru crearea corpului de intelectuali indispensabil unei vieţi civilizate.

Focarul culturii este fără îndoială, în mod nemijlocit, şcoala. Ea este etalonul principal al gradului de civilizaţie al unui popor. Or, îndelungata spoliere imperialistă – al cărei narcotic e pretutindeni ignoranţa —■ a ridicat între şcoală şi poporul arab un zid pînă acum de netrecut.

— Yankeii – îmi explica prorectorul universităţii din Cairo – nu concep un arab în afara tuturor atributelor primitivismului.

Cu prilejul unei vizite făcute la New York, profesorul egiptean constatase că nici un american nu ştia despre Egipt mai mult decît că este ţara piramidelor, iar despre arabi, că mureau de inaniţie şi că poartă galabii.

— Dumneata, i-au mărturisit cinic mai mulţi americani, interlocutorului nostru, cu veşmintele dumitale europene şi cu cultura dumitale, ne-ai dezamăgit profund.

Desigur, tot ceea ce e rodul procesului progresist, ireversibil, al istoriei, e de natură să dezamăgească profund pe cei care se menţin numai prin ceea ce este perimat în istorie.

Realitatea lăsată moştenire de trecut, care cere schimbări radicale, pune în faţa intelectualităţii arabe şi a tineretului universitar o înaltă datorie. Nu trebuie uitat că numai 30 la sută din populaţia Egiptului ştie să citească şi să scrie, că bunurile materiale ale culturii sînt încă departe de masele largi ale poporului, că boli endemice grave fac mari ravagii în rîndul oamenilor simpli.

Este semnificativ că din întregul sistem al învăţămîntului universitar egiptean, a cărui apariţie are o dată relativ recentă, excepţie face doar Facultatea de medicină, veche de 150 de ani. Poate că este vorba şi de continuarea unor străvechi tradiţii ce pornesc de la marele medic al antichităţii – Avicenna ; este vorba însă în mod sigur şi de imperativul unei stringente necesităţi.

Corpul profesoral se străduieşte să facă conştient pe fiecare tînăr, care s-a hotărît să îmbrăţişeze această profesiune, că dincolo de porţile facultăţii îl aşteaptă o imensă operă socială, că el nu are dreptul să dezerteze de la această operă pentru confortul şi rentabilitatea unui cabinet urban. De altfel, paralel cu unele stimulente materiale acordate celor care pleacă să lucreze la sate, guvernul egiptean proiecta o lege care să prevadă obligativitatea stagiului în mediuj rural pentru fiecare medic.

Samia Elgatuar – de la tabăra din Port-Said – urma să fie inginer electrician. Intenţiile ei personale se împleteau organic cu unul din marile şi străvechile vise ale poporului egiptean : barajul de la Assuan. „Acesta – spunea ea înflăcărat – este foarte important pentru progresul economic al Egiptului. Acolo vreau să muncesc”.

în tabăra de la Port-Said, fetele frecventau un seminar politic. Ele erau la curent cu ultimele noutăţi din domeniul vieţii internaţionale. în acele zile, opinia publică arabă condamna cu vehemenţă agresiunea americano-engleză în Liban şi Iordania şi ele găseau în acest seminar cadrul pentru a-şi exprima simţămintele antiimperialiste, pentru a comenta şi interpreta zilnic faptele. Una din temele care făcuse recent obiectul seminariilor, fusese politica de neutralitate.

Am fost iniţiaţi, în sfîrşit, şi în legătură cu modul specific de organizare a autoeducaţiei tinerelor studente arabe.

întrucît ele proveneau din diferite medii şi clase sociale, tabăra îşi propunea să organizeze schimbul de concepţii şi, mai ales, crearea unui punct de vedere politico-moral unic, pe deasupra tuturor deosebirilor determinate de originea socială şi

apartenenţa politică a fetelor. În ce priveşte combaterea unor moravuri tradiţionale desuete, acest procedeu educativ părea să aibă o anumită eficacitate. Fetele au demonstrat influenţa pe care o avea tabăra asupra unor colege provenind din familii conservatoare, bigote, care-şi îmbîcsiseră progeniturile cu mentalitatea lor retrogradă, ridicolă. Se pare că o temă frecventă a dezbaterilor de natură etică, o constituiau relaţiile dintre sexe.

în ce priveşte însă crearea armoniei între concepţiile ideologice de clasă opuse – argumentele sunau fals şi, de altfel, destul de neconvins, în gura fetelor.

Cu toate acestea, din discuţiile avute cu diferiţi militanţi din mişcarea.j de tineret egipteană, s-a desprins clar că acesta era unul din obiectivele esenţiale ale educaţiei politice a tineretului. Explicaţii edificatoare am căpătat, în acest sens, de la dr. Alem, care mi-a fost prezentat ca unul din conducătorii „Consiliului suprem pentru tineret şi sport" (un fel de federaţie a organizaţiilor de tineret din Egipt). Această orientare se inspira din însăşi ideologia oficială a regimului, care încerca insistent să acrediteze ideea posibilităţii creării unităţii naţiunii prin împăcarea claselor, prin armonizarea intereselor şi contradicţiilor antagoniste sub drapelul naţionalismului arab. Această idee, cu o vechime apreciabilă în arsenalul ideologic al capitalismului, şi-a dovedit însă de mult inconsistenţa, în ce priveşte Egiptul, însăşi îndîrjirea neîmblînzită cu care autorităţile persecută pe comunişti, oameni ce exprimă interesele unei clase importante a societăţii egiptene – clasa muncitorească —- dezvăluie ipocrizia ascunsă în această teză.

Politica reacţionară, persecuţiile îndreptate împotriva comuniştilor, măsurile abuzive de împiedicare a participării lor la viaţa politică a ţării, nu fac de fapt decît să adîncească scindarea forţelor naţiunii, să slăbească capacitatea de apărare a poporului în faţa atacurilor imperialismului şi colonialismului. Este ştiut că imperialiştii – şi experienţa proprie a Egiptului a dovedit-o nu o dată –

nu s-au împăcat încă cu pierderea privilegiilor şi a surselor de profit din ţările pe care le-au asuprit odinioară ; ei nu se dau în lături de la nici o josnicie pentru a crea în aceste ţări fisuri şi breşe, pentru a asmuţi forţele reacţiunii împotriva forţelor progresului, pentru a aţîţa dezbinarea naţională.

Interesele naţionale ale tinerelor state independente cer întărirea frontului antiimperialist al poporului, înfăptuirea revendicărilor democratice ale maselor, operarea unor temeinice schimbări social-economice. Pe această bază poate fi obţinută unirea forţelor înaintate ale naţiunii.

Pe de altă parte, istoria demonstrează cu putere că dacă comuniştii, ca oameni, pot fi prigoniţi, idealurile lor nu pot fi încătuşate îndărătul gratiilor, nu pot fi suprimate prin teroare. Ele pătrund prin zidurile închisorilor, printre baionetele jandarmilor şi ajung la mintea şi la inima oamenilor. Ideile comuniştilor arată poporului singura cale care poate asigura lichidarea înapoierii trecutului, înflorirea economiei şi culturii ţării, fericirea şi bunăstarea celor ce muncesc. Tocmai de aceea comuniştii se bucură de simpatia maselor, care protestează cu indignare împotriva persecuţiilor şi suferinţelor la care sînt supuşi cei mai devotaţi şi mai dîrji apărători ai intereselor poporului, ai cuceririlor sale revoluţionare.

în taberele de tineret, mijloacele folosite în scopul de a demonstra „împăcarea claselor" mi s-au părut de-a dreptul puerile. Se considera că supunerea tuturor tinerilor – de la odraslele bancherilor şi industriaşilor pînă la fiii umililor felahi – unui oarecare regim de disciplină unic, poate sădi convingerea egalităţii depline între clase. Că participarea cîtorva adolescenţi provenind din familii care nu muncesc niciodată, la îndeletniciri practice de o jumătate de oră, pe nişte cîmpuri .experimentale situate în jurul taberei poate demonstra... unitatea efortului constructiv al întregii naţiuni.

La sfîrşitul programului de „înfrăţire”, feciorii de bani gata şi micile prinţese cu obrazul de culoarea ciocolatei îşi schimbau şortul, îşi spălau îndelung mîinile, îşi periau unghiile şi, trîntind portiera limuzinelor, apăsau pe accelerator cu un uşor oftat, îndreptîndu-se spre un alt univers, liber de corvoada „unităţii”.

Nu ştiu cum au evoluat aceste utopice „falansteruri” egiptene, ştim însă cu toţii că înseşi principiile care le-au generat au suferit revizuiri serioase, chiar în sferele conducătoare ale ţării. Nu de mult preşedintele Nasser mărturisea : „Noi nu am reuşit să rezolvăm contradicţiile pe cale paşnică...”

Viaţa •—■ supremul judecător al ideilor oamenilor

— nu poate fi ignorată la nesfîrşit, realitatea este un uriaş a cărui goliciune nu poate fi acoperită cu petice. Multă vreme în Egipt a fost la modă ideea caragialească : „să se modifice dar să nu se schimbe nimic”. Se exprima, de asemenea, convingerea că apelurile vor îmblînzi ferocitatea exploatatorilor şi vor uşura suferinţele exploataţilor. La umbra lozincilor se înăsprea însă şi exploatarea şi mizeria. Alături de vechea aristocraţie funciară

— convertită la practicile capitalului – şi de clica compradoră a speculanţilor greci, armeni, evrei, libanezi, sau italieni, se forma grupul noilor îmbogăţiţi, profitorii politicii de încurajare a iniţiativei particulare. Alături de marii acţionari ai concernului „Misr”, ai grupurilor financiare Abbuda, Fargali, Jahia etc., se îngroşau rîndurile armatorilor, cămătarilor şi traficanţilor de stupefiante.

Referindu-se la statisticile anului 1960, Nasser spunea : „Numărul persoanelor cu un venit de peste 10 000 de lire anual aproape s-a dublat” ; şi mai departe : „cînd poporul a citit în ziare listele persoanelor cu asemenea venituri, el s-a întrebat: cum de au tolerat conducătorii această situaţie, din 1952 ?”

în locul unităţii naţionale – se adîncea prăpastia naţională ; în locul armoniei —- se manifestau tot

/

/

mai violent contradicţiile între clase, între săraci şi bogaţi.

Realitatea a arătat autorităţilor egiptene că soluţia nu stă în espectativă şi în utopii, ci în măsuri radicale. De aici, şirul de reforme decretate în cursul anului 1961, care a adus sub controlul guvernului o mare parte din mijloacele de producţie ale ţării, transporturile, sistemul financiar şi de credit, comerţul exterior şi interior „en gros".

Concernul dominant al Egiptului este acum „Organizaţia economică de stat" condusă de un Consiliu suprem. A fost creat monopolul statului asupra comerţului exterior ; a fost decretată naţionalizarea băncilor, a societăţilor de asigurări şi a unor firme industriale şi comerciale (recuperarea se va face în termen de 15 ani pe baza bonurilor de tezaur nominale, cu dobîndă anuală de 4 la sută) ; s-a majorat la 90 la sută impozitul pe veniturile anuale ce depăşesc 10 000 lir§ egiptene ; s-a limitat deţinerea de acţiuni pînă la 10 000 de lire j a fost naţionalizat pămîntul aparţinînd străinilor şi s-a limitat proprietatea funciară de la 200, la 100 fe- dani de pămînt (ceea ce nu permite totuşi decît împroprietărirea a 3 la sută din populaţia rurală) ; au fost sechestrate capitaluri însumînd 500 milioane de lire ; au fost anunţate măsuri de înlăturare din viaţa politică a unui număr de capitalişti şi moşieri care au colaborat în trecut cu imperialismul.

Toate aceste acţiuni au fost primite cu satisfacţie de opinia publică egipteană, care revendică de mult o intervenţie hotărîtă în viaţa economică şi politică a ţării. Aceste reforme au fost punctul de plecare al unei adevărate campanii publice pornită de cercurile democratice împotriva milionarilor. În presa egipteană au fost divulgate unele din marile averi cu numele posesorilor acestora, şi, uneori, relatări despre originea milioanelor.

În prezent se preconizează şi o serie de schimbări în sistemul organelor puterii de stat ale Egiptului. La baza lor stă însă o concepţie confuză despre democraţie. O linie negativă în viaţa politică a ţării, care continuă să se menţină, este îndepăr-

tarea arbitrară şi dăunătoare pentru interesele naţiunii a forţei de avangardă a proletariatului – Partidul Comunist din Egipt – a energiei şi entuziasmului revoluţionar al clasei muncitoare. Teza socialismului fără dictatura proletariatului este un produs al concepţiilor care ignoră legile obiective ale societăţii.

Dar să ne întoarcem în tabăra fetelor din Port-Said.

O dată epuizată discuţia de principii, fetele au devenit... fete. într-o izbucnire entuziastă, ele s-au năpustit asupra carnetului meu de note, pe filele căruia şi-au scris migălos şi citeţ minunatele lor nume orientale : Karima, Isis, Leila, Zamzam.

La început timide, au cerut să le mijlocesc corespondenţa cu cîte o fată, cu cîte o studentă romîncă. Apoi, cînd una mai curajoasă şi-a exprimat dorinţa de a schimba scrisori cu un băiat, toate comenzile au fost contramandate şi n-am mai auzit solicitîndu-se decît băieţi : înalţi, blonzi, bruneţi şi frumoşi...

Dincolo de latura gingaşă, pur feminină, această manifestare exprima sentimentele tineretului unui popor, care doreşte prietenia cu toate popoarele paşnice ale lumii, sentimentele tinerei generaţii arabe care vrea să colaboreze activ în lupta pentru pace, alături de tineretul întregii lumi.

Trecuse de mult miezul nopţii. Cei ce aveau să-şi petreacă noaptea pe aeroport, se retrăseseră în ungherele sălii de aşteptare. Se căznea fiecare să aţipească în culcuşul lui. Un chelner bătrîn şi murdar apărea arareori, aducînd cu gesturi leneşe o ceaşcă de cafea vreunui pasager ce voia să-şi alunge somnul. În asemenea clipe timpul stă pe loc,

în inima Saharei

o oază ... Snva

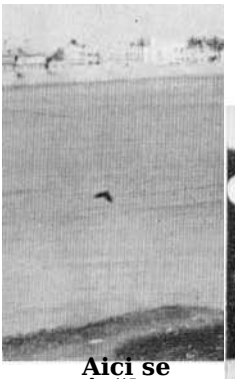

Aici se înălța vestita cetate a

Tigrul străbate leneș străvechea capitală a

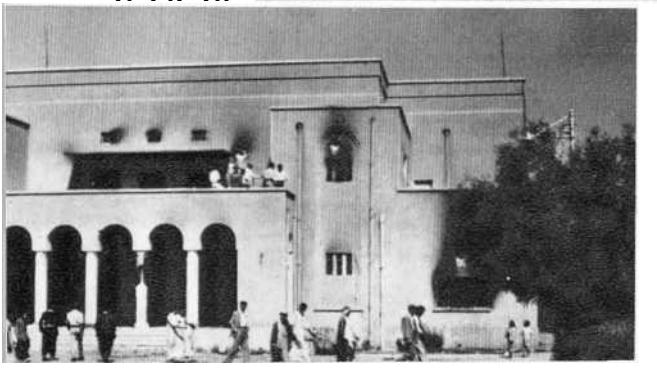

Palatul regal mistuit de flăcările

Limuzina satrapului Nuri Said a împărtăşit soarta stăpînului

Procesiunea înmormîntării ţăranilor ucişi de duşmanii poporului

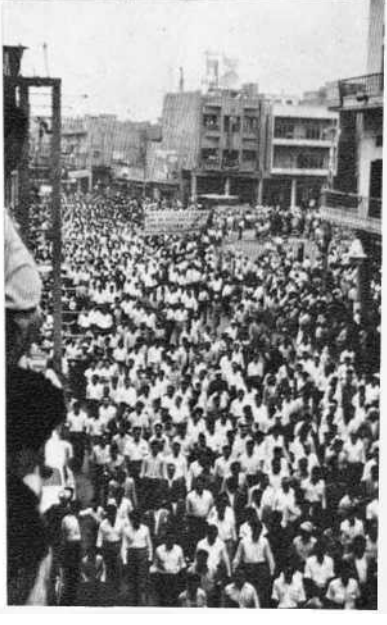

Țara de piatră a

till

Vechea strada a negustorilor din Bagdad

pentru că nimeni nu-l bagă în seamă, pentru că dacă ar curge s-ar irosi în zadar.

Aşteptam avionul pentru Bagdad şi, fiindcă somnul mă ocolea, încercam să-mi omor plictiseala privind chipurile oamenilor adormiţi.

Venind de pe cine ştie ce drumuri ale planetei, căile lor se întretăiaseră pentru o noapte şi adormiseră ghemuindu-se unul într-altul : un om înalt şi blond, de undeva din nord, de pe chipul căruia somnul ştersese toată asprimea ; un altul cu obrazul lat, poate un tailandez, care se vedea că nu doarme, ci numai visează cu ochii închişi ; o femeie tînără cu profilul pur de copil, legănînd prin somn un prunc lipit de sîn – poate o prinţesă indiană ; o femeie şi un bărbat – desigur soţ şi soţie – oameni în vîrstă, cărora îndelunga convieţuire aproape că le uniformizase chipurile.

Aici, dormind laolaltă, sau prefăcîndu-se că dorm, ei erau nespus de aproape unul de altul. Mîinile lor se atingeau şi, adesea, unii îşi rezemau capul de umerii celorlalţi. Cît de bine păreau să se simtă ei aşa, nişte străini veniţi de pe toate drumurile planetei, împărtăşindu-se unii de la căldura omenească a celorlalţi.

Cînd aveau să se trezească însă legătura aceasta efemeră, înnodată între ei prin somn, avea să se rupă brusc. Aveau să se privească cu răceală, cîntărindu-şi din ochi rangul şi punga, fugind toţi, preocupaţi numai de propriile lor interese, îmbrîncindu-se, la ghişee, bătîndu-se ca să se aranjeze fiecare mai bine decît celălalt. Aveau să-şi continue apoi călătoria mai departe, prin lumea lor strîmbă, în care rangul şi punga nu-i mai lasă să redevină fraţi, decît, cel mult, în somn.

Dar, în sfîrşit, nu despre asta voiam propriu-zis să scriu.

Pe aeroport se afla în noaptea aceea un grup de dreptcredincioşi mahomedani care plecau spre Mecca să se sfinţească. Erau cam douăzeci de oameni, cu trupurile înfăşurate în nişte eşarfe albe, imaculate, cu umerii, braţele şi picioarele goale.

Aşa cum erau înveşmîntaţi, ar fi părut nişte mumii dacă trupurile lor n-ar fi fost atît de puternice, de musculoase şi de bine hrănite. Cu toate acestea, învăluiţi în razele lunii – care se proiectau pe pînzele lor albe, pe capetele descoperite, rase, pe umerii goi – păreau nişte stafii. Nişte stafii care plecaseră să se „purifice", şi care aşteptau cursa din zori a companiei „K.L.M." spre Arabia Saudită.

Odinioară, pelerinajul de purificare se făcea cu toiagul. Oamenii băteau drumurile luni de zile spre „locul sfînt", cu nădejdea că acolo vor găsi împăcare. Acolo nu găseau nimic, dar poate însăşi drumul acesta lung şi obositor era un prilej de întîlnire a omului cu sine. De aceea unii spuneau la reîntoarcere că se simt mai înţelepţi.

Dar acum oamenii aceştia mergeau să se purifice cu avionul. Aveau chiar bilete de clasa întîi. E evident că nu oricine putea plăti biletul unei asemenea călătorii. Pelerinajul aerian apare astfel ca un privilegiu de clasă. Iar pe această cale, concu- renţii la sfinţie din rîndul gloatei au dispărut.

Singurul zgomot care răzbătea de afară, în liniştea adormită a sălii de aşteptare, erau vocile lor egale, paşii lor uniformi care măsurau pămîntul. începusem să mă obişnuiesc cu acest zgomot monoton, care fusese parcă asimilat de tăcerea înconjurătoare, cînd un schimb de voci răzleţe mă făcu să tresar. Rumoarea crescu, devenind, în cîteva clipe, o gălăgie babilonică. Răzbăteau voci stridente, îngroşate de ură şi de furie, sălbăticite. Călătorii au alergat afară neliniştiţi.

Un om prăbuşit în genunchi, plin de sînge, se zbătea în spasmele morţii între „evlavioşii" pelerini înfăşuraţi în pînzele acelea albe, imaculate. Aceştia îl loveau cu sete, orbeşte, ca nişte bestii dezlănţuite.

Era primul pas către purgatoriu, pe calea iertării păcatelor, pe care porniseră.

Se năpustiseră asupra omului acela pentru că

era dintr-o altă sectă religioasă. Cineva îl descoperise

ghemuit pe aeroport, unde îşi petrecea noaptea laolaltă cu ceilalţi pasageri, şi toţi „sfinţii” aceştia se repeziseră la el ca la o iscoadă, ca la o paria sau ca la un duşman de moarte. Acelaşi fanatism religios care îi purta spre locurile sfinte se dezlănţuise în ei ca un val de nebunie, ca o pornire oarbă, împingîndu-i spre asasinat.

Şi nici unul nu-şi dădea seama cît era de departe de curăţirea sufletească, de echilibrul spiritual şi de înţelepciunea în numele cărora se aflau acolo. Izbeau cu sete în omul acela lipsit de apărare fiind încredinţaţi, în sinea lor, că purificarea e o marfă pe care în bună măsură o şi achitaseră o dată cu tlaxa exorbitantă a biletului de călătorie spre Mecca, „par avion”.

Trecuseră 20 de zile de la căderea „Bastiliei Orientului”...

Peste tot se vorbea atunci despre Bagdad într-un mod foarte familiar. Bagdadul îşi pierduse rezonanţa literară de oraş al celor „O mie şi una de nopţi” şi străvechea sa rezonanţă istorică. Numele oraşului se încărcase de un sens nou, care le estompa pe toate celelalte, şi care era foarte simplu şi foarte familiar.

Revoluţiile sînt un mare numitor comun al tuturor locurilor. Ele scot ţările şi oraşele din lîncezeala lor istorică, pun pe planul al doilea tot ceea ce este bizar, misterios, exotic şi necunoscut în existenţa lor îndepărtată şi le apropie de simţurile şi de mintea oamenilor, le face inteligibile şi actuale.

Datorită revoluţiei democratice, antiimperialiste şi antimonarhice de la 14 iulie 1958 (izbucnită cu douăzeci de zile înaintea primei călătorii pe care am făcut-o în Irak), Bagdadul a părăsit deodată îngustul său ungher istoric – din care îl scoteau arareori doar scriitorii, istoricii şi dascălii de

şcoală – şi a intrat viguros în circulaţia internaţională, în viaţa politică a lumii, ca un adevărat oraş contemporan.

După o noapte petrecută în avion, venirea zorilor – cei decolorează ferestrele şi smulge una cîte una perdelele cu care fusese învăluită lumea – e o clipă de neuitat.

Din haosul în care păruse că a pierit – reapare buna, strămoşeasca vatră pămîntească.

Parcă-ţi redescoperi deodată şi tovarăşii de călătorie. Figurile lor sînt mai familiare, mai intime.

E o clipă răscolitoare ca o revelaţie.

— Uite pămîntul ! strigă într-un glas oamenii. Jos e Asia, sau America, sau o insulă pierdută în cine ştie ce arhipelag. Dar oamenii se bucură că şi-au revăzut pămîntul, leagănul comun unde de mii de ani trăiesc la un loc, unde vor mai trăi împreună în veacuri.

Mă gîndeam la acest profund şi firesc sentiment omenesc, în timp ce zorile sidefii se revărsau din toate părţile peste pămîntul roşcat al Mesopotamiei, peste peisajul lunar al deşertului irakian, peste ţinuturile legendare ale Tigrului şi Eufratului.

Jos, pe pămînturile ce se desfăşurau sub privirile noastre, se petrecuseră în acele zile mari evenimente istorice. Irakul îşi sfărîmase lanţurile. Arsese toate hîrtiile care-i pecetluiseră robia. Poporul făcuse, în sfîrşit, uz de cel mai sfînt drept al său.

Sunase şi aici ceasul colonialismului.

Eram în avion doi romîni, cîţiva englezi, un grec, un sudanez, mai mulţi arabi şi trei americani. Ne bucurasem deopotrivă văzînd paşnicul pămînt irakian. Prin el ne reîntîlneain toţi cu bătrîna noastră

planetă pe care viaţa curge – mai lin sau mai tu-

multuos – pe diferite albii, de-a lungul tuturor meridianelor, ca o sublimă minune a naturii.

Aş fi vrut să-i întreb pe tovarăşii mei de drum americani, şi pe cei englezi, de ce în clipa aceea, pe plaja liniştită a Libanului, săreau din vapoare mii de soldaţi îmbrăcaţi în pantaloni golf – compatrioţi de-ai lor – trăgînd cu ei care blindate şi tunuri cu gurile aţintite spre pămîntul Irakului ? De ce reactoarele de război cu semnele ţărilor lor zumzăiau ameninţător pe cerul albastru al Orientului ?

Cînd avionul a început să descrie prin aer cercuri largi, coborînd, ne aflam deasupra Bagdadului. Oraşul dormea adînc, ca după o boală grea, ca un om abia ridicat de pe masa de operaţie. Sîngele primenit începea să-i coloreze obrazul.

La ora aceea boarea apelor răcorea aerul şi străzile erau pustii. Toţi locuitorii oraşului dormeau pe acoperişurile-terasă pe care se desena o ciudată geometrie de spaţii parcelate, separate prin pînze şi cearşafuri albe, întinse ca nişte vele în vînt.

O singură vietate părea trează în oraş – imensul şarpe de argint care se mişca, sclipind în bătaia primelor raze ale soarelui : Tigrul.

Pe aeroport ne-au întîmpinat autorităţile militare. Un tînăr ofiţer examina amabil, dar cu atenţie, bagajele călătorilor. Aflînd că sîntem romîni, o mirare şi o curiozitate greu ascunsă i s-a întipărit pe faţă. Ne privea cu un zîmbet prietenesc, cu o dorinţă vădită de a ne vorbi. Eram doar, după atîţia ani, primii romîni pe pămîntul Irakului. Iar prezenţa noastră era o dovadă de simpatie faţă de cauza care triumfase în Irak. îndatoririle nu-i dădeau însă răgaz. La plecare,

zîmbind cu toţi dinţii

lui strălucitori, ne-u oferit cîte o ţigară. Cit de familiar e acest gest! Pretutindeni, schimbul de ţigări e un prim semn al prieteniei.

împreună cu un alt ziarist – sudanez – am fost luaţi în primire de către un căpitan care ne-a instalat într-o maşină militară. După cîteva minute intram în oraş.

Aşa am cunoscut Bagdadul, la cîteva zile de la proclamarea Republicii.

...Era ora cînd conturul graţioaselor poduri ce se arcuiesc peste străvechiul fluviu biblic, începea să se desprindă din noapte. Apele Tigrului curgeau mohorîte spre Oceanul Indian, ascunzînd parcă, conspirativ, sub obrazul lor metalic, lipsit de orice sclipire, o neliniştitoare taină.

Era ora somnului dulce. După noaptea fierbinte, văzduhul respiră uşurat, învăluind Bagdadul într-o răcoare binefăcătoare.

Orologiile băteau cu o rezonanţă nouă, de cinci ori.

Sunase ceasul unuia dintre cele mai abominabile regimuri politice pe care le-a cunoscut secolul nostru.

— La ora aceea, spunea colonelul Uasfi Taher, primisem misiunea de a-l aresta pe Nuri Said.

De ce a primit tocmai colonelul Uasfi această importantă şi grea însărcinare ? îi priveam chipul mare, lat, bărbătesc, cu pielea măslinie, cu mustaţa neagră, groasă, militărească, statura masivă. îi ascultam glasul aspru, dur, de om încercat.

Colonelul Uasfi a fost timp de doi ani aghiotantul personal al lui Nuri Said. A trăit în apropierea lui ca o umbră mută, docilă, indiferentă. Dar ca o umbră teribilă, care ţi se ridică deodată de sub picioare, vie, cruntă, neîndurătoare, pentru a te pedepsi pentru tot ce ai lăsat-o să vadă.

Colonelul Uasfi, membru al organizaţiei conspirative militare „Ofiţerii liberi”, care plănuia de vreme îndelungată revoluţia, a înconjurat în noaptea de 14 iulie, cu un grup de soldaţi, palatul lui Nuri Said. Un foc de armă tras imprudent de unul din ostaşi, i-a dat însă acestuia de ştire. în pijama, pe o uşă din dos care dă chiar pe malul Tigrului, el s-a năpustit afară şi, cu o barcă cu motor, s-a pierdut în noapte.

Postul de radio Bagdad transmitea sonor, laconic, repetat pe toate lungimile de undă, victoria revoluţiei.

De o zi şi o noapte oamenii îl căutau pe Nuri Said.

Cînd toate speranţele păreau pierdute, undeva s-a auzit vocea agitată a unui trecător :

— Priviţi această femeie, priviţi această femeie !

Pe stradă, o femeie alerga bezmetic, împletindu-se în văluri. Vălurile îi căzuseră şi, în faţa ochilor uimiţi ai celor de faţă, apăruse numai în pijama, aşa cum reuşise să dispară în noaptea revoluţiei, însuşi criminalul fugărit – Nuri Said.

Cineva a tras un foc de revolver. Apoi alţii. Apoi a răsunat un răpăit de mitralieră.

Colonelul Uasfi nu-şi mai putea îndeplini întocmai misiunea. El nu-l mai putea preda viu pe Nuri Said înaltului Tribunal Militar.

Poporul însuşi, cel mai pătimaş acuzator al călăului, i-a pronunţat şi i-a executat sentinţa.

Tribunalul poporului şi-a ţinut la Bagdad, la ora aceea, prima sa şedinţă istorică.

...Nuri Said.

Iată un personaj pe care probabil istoricii, scriitorii şi psihologii viitorului îl vor examina cu mult interes, pentru a stabili gradul pînă la care societatea trecutului a împins degenerescenta

conştiinţei

umane. Nuri Said a fost o înspăimîntătoare creaţie de laborator a imperialismului. El a întrunit toate viciile politicianismului burghez. A fost lacom şi crud, slugarnic şi răzbunător, lipsit de orice demnitate şi ambiţios. N-a avut nici o milă pentru poporul său pe care l-a furat, l-a trădat, l-a vîndut duşmanilor, răpunînd cu o ferocitate de fiară pe cei mai buni fii ai poporului. Era fricos, tremura şi de umbra sa, şi de teamă omora fără să stea o clipă pe gînduri.

Poporul nici nu-i mai spunea pe nume. Toţi arabii îi spuneau „clinele“. Nimeni nu mai vedea în el un om.

Cînd a fost prins şi răpus, vestea s-a răspîndit cu iuţeala fulgerului. Populaţia trăia atunci în surescitarea revoluţiei. Poporul era în stradă şi aerul era inflamabil.

Oamenii se chemau, se adunau unii pe alţii şi alergau cu toţii spre locul unde vedeau că se îndreaptă, fugind, cei dinaintea lor. Uliţele erau pline. Cei care veneau în urmă nu se mai puteau strecura pe ele.

Circula zvonul că un anume student Naket el Hakim tăiase o mînă a cadavrului şi, agăţînd-o la parbrizul unui taxi, cutreiera străzile Bagdadului, vestind mulţimea.

Am reuşit să-l întîlnesc şi să stau de vorbă cu acest tînăr. L-am găsit întîmplător la un centru de înscriere a voluntarilor. Avea o faţă luminoasă. Nu exista nici cel mai mic semn de cruzime sau de sadism pe chipul său. Ceea ce a făcut atunci, cu braţul înţepenit al lui Nuri Said, a fost altceva – mi-a spus el. Cunoştea sentimentele poporului şi de aceea simţise nevoia să împărtăşească tuturor bucuria acelei zile.

Ura maselor împotriva oprimatorului a izbucnit violent. Oamenii au ciopîrţit cadavrul în adevăratul înţeles al cuvîntului. Se spune că membrele mortului au fost împărţite cu chitanţă în regulă, sub semnătură de primire. Nu mai rămăsese întreg decît trunchiul cadavrului atunci cînd o companie

de soldaţi a venit să-l ia pe împuşcat pentru a-l înmormînta. Oamenii s-au împrăştiat. Se părea că acest episod al revoluţiei a luat sfîrşit.

Noaptea, cîteva grupuri de cetăţeni au pătruns însă în cimitirul unde fuseseră îngropate resturile trupului lui Nuri Said. Secretul fusese deconspirat. Se vede treaba că oamenii nu cunoşteau încă mormîntul, căci paznicul cimitirului i-a surprins dezgropînd morţii la întîmplare. Ameninţarea de a răscoli tot cimitirul a înfrînt şovăiala acestuia. Cetăţenii au fost conduşi la locul respectiv. Locuitorii Bagdadului nu puteau suporta ideea pîngăririi cimitirului cu hoitul celui pe care de mult încetaseră de a-l mai socoti om.

Cineva – ce se pretindea martor ocular – mi-a istorisit întîmplările din noaptea aceea, pe care le povestesc, cum se spune, cu beneficiu de inventar. Masa aceea de carne inertă ce mai purta numele de Nuri Said a fost legată cu o sfoară şi purtată pe străzi. Trecătorii o scuipau, o loveau cu pietre. Blestemele cădeau ca grindina. Văzduhul vuia, într-un tîrziu, lugubrul obiect al acestei ceremonii nocturne a fost stropit cu benzină şi aprins. A ars tot, pînă cînd n-a mai rămas decît cenuşă, iar cenuşa a fost strînsă şi împrăştiată pe apele negre ale Tigrului care curgeau încruntate spre sud, spre Şat-El-Arab.

Mulţimea dezlănţuită a Bagdadului, poporul încărcat de ură şi mînie, nu mai voia să păstreze din odiosul criminal nici măcar amintirea.

în presa engleză, Nuri Said a fost regretat îndelung. Aceasta nu e de mirare. Nuri Said fusese cea mai reuşită plăsmuire a „Inteligent Service „-ului. Ceva atît de „perfect” nu s-a mai putut realiza, nici înainte, nici după aceea.

Hazul stă însă în faptul că, la un moment dat, în presa occidentală s-a scris că irakienii au rămas nemîngîiaţi de pierderea lui Nuri Said. Şi acest lucru a fost dat ca adevăr numai pentru faptul că un gazetar american a jurat cu mîna pe

„conştiinţă”

că a văzut cu ochii lui, la puţină vreme după revoluţie, întregul Bagdad îndoliat.

E greu de spus dacă ziaristul cu pricina era un excroc de duzină sau prezenta un caz tipic de inocenţă desăvîrşită. El descrisese cu lux de amănunte ceremonia religioasă a „sărbătorii profetului", punînd pur şi simplu, deasupra acestui reportaj, titlul : „Doliu după Nuri Said".

Am trecut pe unde călcase poporul în noaptea revoluţiei. Prin cenuşa palatelor din Bagdad.

Am intrat pe o poartă înaltă din fier forjat în palatul lui Nuri Said. Totul era neclintit, aşa cum a rămas după noaptea de 14 iulie.

într-un chioşc – limuzina neagră zdrobită.

în curte – în căldura sufocantă în care aerul părea că poate lua foc la o simplă scăpărare a unui chibrit – mitraliori irakieni se odihneau în tăcere la umbra unor chioşcuri.

într-un salon larg, jos pe covor, un uriaş safe de fier. Aici fuseseră, după uşile duble, căptuşite cu oţel, mapele de piele tixite cu documente, cu actele de vînzare a ţării, cu mărturiile atîtor trădări.

Safeul era verde, gros, stătea în mijlocul încăperii ca un cadavru, ca un monstru răpus. Era spart pe toate părţile, fîşii groase de oţel erau răsucite din el. Era gol, pustiit.

Poporul a intrat în posesia vestitelor planuri ale „Pactului de la Bagdad" şi a listelor celor ce urmau să mai fie ucişi, ale luptătorilor pe care Nuri Said se pregătea să-i tortureze şi să-i arunce după gratiile temniţelor, umplute pînă la refuz.

Pe aici trecuse poporul !

Un fior de mîndrie pentru acest mare şi puternic erou, pentru forţa uriaşă şi de neînvins a celor care-şi făuresc isteria,

Am ieşit pe terasa de pe acoperişul palatului. De sus se vedea oglinda sclipitoare a Tigrului, apa largă, molcomă, pe malul căreia se scăldau, zbenguindu-se, copiii. Copii neştiutori care trăiseră marile, furtunoasele zile ale abolirii monarhiei, ale răsturnării despotismului.

Cînd am plecat, la poarta mare din fier forjat aştepta în tăcere o masă de oameni.

Toţi aveau o mină severă, gravă, pregătită parcă pentru un rechizitoriu.

Sobri, încruntaţi, nemişcaţi, aşteptau sub dogoarea soarelui nemilos, în căldura de 60 de grade, înşiraţi de-a lungul porţii înalte de fier, să fie lăsaţi să pătrundă în palat. Erau probabil dintre cei care nu fuseseră la Bagdad în zilele revoluţiei, solii oamenilor din provincie trimişi să vadă, să se întoarcă şi să povestească.

Am fost apoi la palatul „Mehab", la curtea regelui Feisal.

Cu orbitele negre ale uşilor şi ferestrelor arse, cu pereţii brăzdaţi de dîre de fum, cu coloanele sale mistuite de limbile flăcărilor pînă la armătura de fier, palatul regal te întîmpina încă de departe ca un spectru al unei lumi moarte într-un groaznic incendiu.

înăuntru totul era ars.

Oamenii, nenumăraţi, mii de oameni – bătrîni, bărbaţi în lungi şi multicolore galabii, din nordul şi sudul ţării, şeici cu halate negre şi albe, femei în văluri negre, copii, mame cu prunci în braţe – toţi călcau în neştire peste moloz, peste cenuşa palatului, peste cenuşa monarhiei, o răscoleau, o pisau în picioare.

Oamenii treceau, cortegiu nesfîrşit, dintr-o încăpere în alta. Toate erau la fel, fiecare semăna cu cealaltă, palatul fiind totuna : urme de fum, moloz şi cenuşă.

Undeva, într-un salon, am găsit jos, pe podeaua arsă, o bucată de carte de joc ruptă. Un as de treflă.

Am ieşit.

La colţul aripei drepte a palatului se află un copac pitic cu coroana rotundă, tunsă elegant. În tulpina sa erau două răni proaspete, două găuri făcute de glonţ. Două gloanţe care au trecut mai întîi prin trupul regelui Feisal şi al regentului Abdul Elah.

Mai încolo, spre ieşire, o fîntînă arteziană încremenită. Gurile leilor regali erau prozaic înfundate cu hîrtii şi gunoaie.

Afară, oamenii se mişcau iuţi şi veseli. Aerul era (fierbinte, dar pe faţa oamenilor se citea plăcerea de a respira.

Bagdadul nu mai avea palate regale. Dar se simţea mai bine aşa, mai liber.

După cum nu mai avea nici statui. Acesta era încă un semn al revoluţiei. în pieţe şi parcuri, pe străzi, la intersecţiile marilor artere, acolo unde odinioară se înălţau trufaşe trupurile de piatră ale statuilor, rămăsese locul gol.

Un piedestal de piatră – şi spaţiul gol.

— Aici a fost Feisal, aici generalul englez Maude, aici... şi degetul arăta mai departe spaţiul gol.

Pe piedestale se căţăraseră trădătorii. Acum fuseseră răsturnaţi. Bagdadul se eliberase şi de statuile lor.

Era la douăzeci de zile de la revoluţie. Entuziasmul, tensiunea maselor nu slăbiseră. Capitala Irakului era în stănînirea armatei şi a poporului. Oamenii se adunau prin pieţe cu sutele, cu miile. Discutau aceleaşi şi aceleaşi lucruri. Recapitulau evenimentele. Se întrebau : ce va fi ? Se declanşau spontan explozii de bucurie. Răsunau din senin tamburinele. Se încingeau jocuri populare vijelioase. Anumiţi oameni erau purtaţi în triumf. Ziarele se vindeau din zbor, la cîteva minute după ce

ieşeau din rotativă. Era un du-te-vino continuu şi aveai impresia că oamenii ezită să părăsească strada, că le e teamă să nu survină ceva important la care să nu fie de faţă. Pe la chioşcuri, se vindeau cărţi poştale ilustrate cu figurile bărbaţilor ce participaseră la conducerea revoluţiei.

Mă duceam adesea la sediul Radiodifuziunii irakiene. Aici se simţeau puternic bătăile inimii Republicii. Poate mai mult ca oriunde, aici simţeam freamătul revoluţionar al acelor zile. Peste tot domnea o puternică agitaţie. în sălile de lucru ale reporterilor se scria cu febrilitate. Nu se auzea decît scîrţîitul peniţelor care alergau grăbite pe hîrtie, descriind în fraze nervoase, în imagini vulcanice, atmosfera de mare avînt patriotic al ţării. Era o mare datorie pentru gazetarii irakieni de a face cunoscute lumii sentimentele poporului, neînfricarea în faţa primejdiei care începuse să planeze din nou asupra ţării.

Din studiouri se auzeau acordurile marşurilor ce exprimau starea de spirit a maselor, şi care răsunau – înaripînd inimile – în văzduhul întregii ţări.

Apropierea trupelor americane, debarcate în Liban şi Iordania, nu producea panică, cu toate că se ştia foarte bine că acestea vizau Irakul, revoluţia din Irak. Oamenii erau gata de luptă. Gata să înfrunte pe oricine. în Bagdad era stare excepţională şi la propriu şi la figurat.

în oraş se aflau trupele Armatei a Il-a – armată care întorsese armele împotriva vechiului regim. Toate unităţile militare erau zi şi noapte în poziţie de atac. La colţuri de stradă, în ganguri, pe trotuar, erau grupuri de puşcaşi şi cuiburi de mitralieră, iar soldaţii, lungiţi pe caldarîm, stăteau pur şi simplu în poziţie de tragere. Pe acoperişurile plate ale clădirilor se aflau tunuri şi mortiere. Din loc în loc, pe străzi, erau postate care blindate.

Oamenii treceau pe lîngă tancurile gălbui – de culoarea nisipului din deşert – şi le băteau uşor cu palma peste oţelul încins, cu satisfacţia cu care

pălmuiesc călăreţii crupa calului bun, credincios.

La intrarea în instituţii, ofiţerii zmibeau politicos, se scuzau îndatoritori, d^r te cercheziţionâu minuţios. Spre marea noastră satisfacţie cuvintele „sahafi rumâni" – ziaridi romîni – aveau un efect magic şi ne scuteau de multe ori de această obligaţie.

În seara zilei de 10 august am întîrziat 1? oilatul Radiodifuziunii irakiene peste ora zece. După această oră se aplicau normele stării excepţionale. Am căpătat o autorizaţie specială şi am plecat pe jos spre hotel. Drumul trecea peste Tigru, peste unul din frumoasele poduri-arc. Pe pod – pichete de soldaţi. La capetele podului – care blindate şi artilerie. Oraşul gol, pustiu. în stradă, pe caldarîm – bivuacuri, paturi de campanie sau pur şi simplu pături aşternute direct pe asfalt, pe care dormeau soldaţii ce-şi aşteptau schimbul.

Păşeam muţi pe străzile pustii, străjuite ici-colo de pichete de soldaţi. Pe aceste străzi, cu cîteva ceasuri în urmă, abia puteai să te mişti, maşinile nu puteau circula minute în şir din cauza aglomeraţiei, iar arabii care vînd, cumpără, se ceartă, ţipă, umpleau aerul cu vocea lor stridentă. Acum, străzile păreau largi, nemăsurat mai largi decît ziua şi nefireşti, stranii, deghizate ca într-o farsă orientală.

Am fost martor la crearea primelor detaşamente de luptă ale tineretului. O mare masă de oameni, tăcută, răbdătoare, aştepta îndelung la cozile centrelor de înscriere. într-o superbă explozie de generozitate, tinereţea îşi depunea aici, în mîinile Republicii, însăşi viaţa. Tinerii treceau unul cîte unul prin faţa registrului de înscriere şi, ca într-un înflăcărat plebiscit pentru cauza libertăţii patriei, îşi aruncau parcă inimile într-o nevăzută urnă.

Acest pelerinaj al spiritului de sacrificiu a durat zile şi săptămîni.

Republica – tînăra mamă a poporului – putea fi mîndră de fiii ei. Se angajau solemn să lupte pentru dreptul ei la viaţă, pînă la ultima lor picătură de singe.

O constatare surprinzătoare şi emoţionantă : afecţiunea irakienilor faţă de ţara pe care o reprezentam, deşi despre Romînia nouă nu se vehiculaseră pînă atunci în Irak decît minciuni şi calomnii, în cărţi, în manualele şcolare, nu se mai scrisese aproape nimic. Romînia era prezentată în fugă, în cîteva cuvinte, ca o ţară de dincolo de „cortina de fier".

Acum nu trecuse nici o lună de la revoluţie şi oamenii ne întindeau braţele cu chipul zîmbitor, arătîndu-ne deschis prietenia. Ei înţeleseseră deci că cele spuse despre noi în vechiul regim fuseseră minciuni. Nu crezuseră o iotă. Ba mai mult, se pare că la urechea lor ajunseseră şi fărîme de adevăr.

Ştiau că şi la noi stăpîniseră în trecut imperialiştii. Că şi houă ne furaseră bogăţiile, lăsînd poporul sărac. Ştiau că poporul romîn s-a eliberat. Auziseră despre viaţa nouă a Romîniei şi spre o asemenea viaţă tindeau şi ei acum. Unii vorbeau de tractoarele romîneşti, alţii de utilajul nostru petrolifer. Petrolul era subiectul cel mai frecvent al discuţiilor. Vedeau în ţara noastră un model de felul cum poate fi valorificată în folosul poporului această bogăţie naţională, care reprezintă şi tezaurul ţării lor.

Ne strîngeau mîinile cordial. Ni se deschideau toate uşile. Acolo unde gazetarii occidentali trebuiau să bată îndelung, noi eram primiţi imediat. Am stat de vorbă cu principalii oameni politici ai zilei, cu ofiţeri superiori care luaseră parte la organizarea insurecţiei, cu miniştrii, cu conducătorii partidelor politice. Şeful Partidului Naţional-Demo- crat, Kamel Ciadîrgi, a ţinut să ne explice pe larg esenţa programului partidului său. Avea intenţii democratice frumoase, dar, cu toate că poseda o experienţă politică îndelungă, părea un visător. Una din principalele sale revendicări era să se legifereze dreptul Partidului Naţional-Democrat la... revoluţie. El spunea că, în ultimă instanţă, şi partidul său vizează un viitor socialist, dar de o factură la care, ce-i drept, nu se gîndise

încă prea îndeaproape. De altfel, etapa nouă în care intrase Irakul, ne-a informat el, reclama reexaminarea programului partidului şi aşezarea sa pe baze noi. În ce priveşte sarcinile politice curente, partidul susţinea revendicări democratice importante : întărirea frontului comun al forţelor patriotice, lărgirea libertăţilor populare, măsuri de redresare a economiei, înlăturarea capitalului străin din ţară.

într-o zi, la hotelul „Sindbad" în care locuiam, am primit o carte de vizită. Numele nu-mi spunea nimic. Eram intrigat. Nu cunoşteam pe nimeni şi bănuiam de asemenea că nu mă cunoaşte nimeni.

Cel care mă căuta se dovedi a fi un om tînăr, care părea puţin emoţionat. M-a făcut să înţeleg că doreşte să vorbească fără interpret, cu toate că în felul acesta discuţia noastră în limba... arabă, ameninţa să sporească în mod îngrijorător misterul întîlnirii şi să se prelungească la nesfîrşit. Realitatea e însă că oamenii dispun de o infinitate de mijloace de a se face înţeleşi. în plus, cîteva cuvinte sună aproape la fel în toate limbile. Unul dintre acestea este cuvîntul *comunist.* Pînă la urmă am înţeles sensul vizitei acestui tînăr. Eram invitat, împreună cu tovarăşul meu de drum, la o reuniune prietenească într-un grup de comunişti irakieni.

Trebuie să spun că am petrecut o jumătate de zi de neuitat. Am fost primiţi ca nişte rude apropiate, nespus de dragi, care nu mai fuseseră văzute de vreme îndelungată. Ne strîngeau la piept şi rîdeau ca nişte copii. Femeile încărcaseră mesele cu bunătăţi, cu tot ceea ce face deliciul bucătăriei arabe. Ar fi vrut să mîncăm deodată totul, dar în

acelaşi timp ar fi vrut să nu piardă nici un minut pentru a ne auzi vorbind, povestind, explicînd.

N-am cunoscut niciodată atîta aviditate faţă de nişte oameni străini. Era un grup de comunişti, de patrioţi înflăcăraţi, care abia ieşiseră din iadul celei mai negre opresiuni. Din închisori, din lagăre, din adîncă ilegalitate, dintr-o lume tenebroasă şi sălbatică în care viaţa le era ameninţată la fiecare pas, în care trebuia să lupte şi să trăiască fugăriţi şi hărţuiţi. Fuseseră tot timpul animaţi de speranţă. Urmăreau ceea ce se petrece în lume şi trăiau cu o intensitate neobişnuită fiecare victorie a marii familii a comuniştilor, din care făceau şi ei parte. În sufletul acestor oameni sălăşluieşte o dragoste fără margini pentru ţările socialiste în care idealul lor a triumfat. Pentru comuniştii de pretutindeni, aceste ţări sînt averea lor cea mai de preţ, imaginea viitorului spre care aspiră cu toată fiinţa, din care sorb voinţa şi energia aceea care-i uimeşte şi-i înspăimîntă pe duşmani.

Şi acum ne aveau în faţa lor. Ne ascultau cu nesaţ vorbind despre lucruri atît de scumpe comuniştilor. Fără să ne dăm seama, adusesem în casa lor o lumină şi o bucurie uriaşă. Sentimentul acesta copleşitor aveam să-l mai încerc şi cu alte prilejuri, atît în Irak cît şi în alte călătorii, dar clipele petrecute în casa aceea vor rămîne neuitate.

Vorbeau, la rîndul lor, cu pasiune despre evenimentele pe care le trăiau. În zilele revoluţiei fuseseră în mijlocul poporului, în primele rînduri. În organizaţia secretă insurecţională din armată, partidul comunist desfăşurase o muncă politică intensă. El şi-a adus din plin contribuţia la răsturnarea vechiului regim, la victoria revoluţiei. Acum comuniştii munceau neobosit pentru consolidarea marilor cuceriri democratice ale poporului. Succesul nu-i îmbătase. Vorbeau cu realism despre greutăţile care mai trebuiau înfrînte, despre lupta îndelungată şi grea ce trebuia dusă cu duşmanii democraţiei, atît din

străinătate, cîţ ^i din ţară.

Aveam să apreciez mai tîrziu justeţea cuvintelor lor, cînd în Irak a început să scoată iar capul reacţiunea, cînd duşmanii poporului au început să acţioneze, sabotînd cuceririle revoluţiei, încercînd să le diminueze şi să reprime din nou forţele patriotice care luptaseră pentru ele.

...Intr-o zi, o persoană din preajma primului-ministru, ne-a dat întîlnire pentru dimineaţa următoare la Palatul Ministerului Apărării Naţionale. Ştiam că acolo e reşedinţa conducătorului guvernului irakian, generalul Kassem, şi cum solicitasem un interviu, începusem să întrevedem surpriza.

La ora fixată ne aflam în curtea largă a ministerului, din care intrau şi ieşeau, foind necontenit, maşini, tancuri şi care blindate. Pe scările clădirii urcau şi coborau în fugă ofiţeri de toate gradele, care aduceau rapoarte, primeau dispoziţiuni, alergau să transmită ordine. Ne-am prezentat corpului de gardă. Vizita noastră fiind anunţată, am fost conduşi imediat prin culoarele largi pe unde se încrucişau, grăbiţi, ofiţeri superiori, cu pistoale mari înfipte în tocurile de la centură. La ora nouă fix am fost instalaţi în sala de consiliu a înaltului Stat-Major.

Pe un perete se afla o uriaşă hartă lucrată în relief, reprezentînd Europa şi ţările cuprinse în bazinul mediteranian. În păienjenişul de linii, care acoperea pata ovală a Mediteranei, am ghicit punctat drumul convoaielor de război americane şi engleze care se îndreptau zi şi noapte spre Orient, avînd ca ţintă inima vitează a poporului irakian.

După cîteva minute, un ofiţer a intrat şi ne-a comunicat că, datorită unor obligaţii neprevăzute, întîlnirea noastră cu Abdel Kerim Kassem se amînă cu cîteva ore. în schimb, în dorinţa de a ne ajuta să ne informăm cît mai bine, generalul

Kassem ne trimitea pe doi dintre conducătorii armatei care participaseră activ la revoluţia de la 14 iulie.

în sfîrşit, la orele 12 şi 25 de minute şi-a făcut apariţia în sala de consiliu a înaltului Stat-Major, generalul Kassem, premierul Irakului. Era îmbrăcat în uniforma militară de campanie. Cu pistolul atîrnînd în tocul de la centură, în bluza uşoară, kaki, deschisă la gît, l-ai fi putut lua – dacă n-ai fi văzut mai întîi portretele expuse în oraş – drept unul dintre ofiţerii care se încrucişau grăbiţi pe culoarele palatului.

Vreau să remarc în mod deosebit consideraţia manifestată de preşedintele guvernului irakian faţă de ţara noastră, cuvintele pline de recunoştinţă cu care s-a referit la poziţia Romîniei faţă de constituirea Republicii Irak, însufleţirea cu care schiţa perspectivele relaţiilor de viitor dintre ţările noastre.

El vorbea despre hotărîrea cu care guvernul şi poporul se pregăteau să riposteze unei eventuale agresiuni imperialiste. Vorbea despre democraţie, ca fiind baza noului regim irakian ; despre faptul că poporul va avea dreptul şi posibilitatea să se manifeste liber, şi despre unele măsuri pe care guvernul avea intenţia să le ia pentru îmbunătăţirea stării materiale a maselor.

Un an mai tîrziu, cu prilejul unei a doua călătorii făcute în Irak, am participat din nou la o întîlnire cu generalul Kassem. De data aceasta premierul Irakului primea delegaţiile străine care participaseră la Congresul Federaţiei Tineretului Irakian. El a făcut o expunere largă asupra politicii guvernului, insistînd în special asupra bazelor ei democratice.

O serie de fapte au venit însă mai tîrziu în contradicţie cu aceste declaraţii. Ministerul de Interne a refuzat cererea de legalizare a Partidului Comunist din Irak. Aceasta a dat posibilitate autorităţilor să ia măsuri abuzive de persecutare a

comuniştilor. Un număr tot mai mare de patrioţi au luat drumul închisorilor, reeditîndu-se episoadele trecutului pe care poporul sperase că, o dată cu revoluţia, le-a încheiat pentru totdeauna. încurajate, elementele reacţionare, antipopulare, din ţară, şi-au intensificat presiunile şi şi-au sporit influenţa, dedîndu-se la acte teroriste, la nelegiuiri.

Veştile de acest fel parvenite din Irak sînt de natură să provoace o adîncă îngrijorare. Cu atît mai pline de amărăciune sînt ele pentru cei ce au avut prilejul să cunoască îndeaproape poporul irakian, uriaşul entuziasm cu care acesta a participat la revoluţie, speranţele pe care şi le-a pus el în noul regim.

Odinioară, ţinutul dintre Tigru şi Eufrat se numea Mesopotamia, adică „Ţara dintre rîuri". Numele de azi al ţării – Irak —■ înseamnă în limba arabilor „stîncă". E greu de explicat această metamorfoză, dar nu e imposibil ca ea să exprime schimbările care au survenit în însăşi structura pămîntului.

Legendele localizează faimosul Eden – raiul biblic – pe pămîntul Mesopotamiei. Această legendă este legată, desigur, de viaţa uşoară pe care oamenii o duceau aici în antichitate, de marea dărnicie a naturii, de fertilitatea pămîntului, de înflorirea activităţilor omeneşti, de gradul înalt de civilizaţie. Pămînturile extraordinar de roditoare, împînzite de un vast sistem de canale de irigaţie – în acea vreme cel mai perfecţionat sistem de irigaţie din lume – hrăneau o populaţie de peste 30 de milioane de locuitori ; adică de aproximativ

cinci ori mai numeroasă decît cea care trăieşte azi pe aceleaşi locuri.

Chiar şi în evul mediu agricultura Irakului a fost mai prosperă decît azi. Irakul era prima provincie a imperiului ara'b. Califii aduceau învăţaţi vestiţi pentru întreţinerea irigaţiilor şi perfecţionarea lucrării pămîntului.

O lovitură distrugătoare au dat-o economiei Irakului invaziile turcilor selgiucizi şi ale mongolilor conduşi de Gingis-han şi Timur Lene, în secolul al XIH-lea. Amintirea prădăciunilor şi cruzimilor acestora, care s-a transmis din generaţie în generaţie, face şi acum pe irakieni să se cutremure de groază. Se spune, de pildă, că Timur Lene a pus să se ridice o sută douăzeci de turnuri numai din craniile bărbaţilor ucişi în Irak. Ţăranii au părăsit satele, fugind încotro vedeau cu ochii, înnebuniţi de spaimă. Canalele de irigaţie au căzut în paragină, iar cîmpiile roditoare s-au uscat, au crăpat, devenind deşerturi.

De atunci, agricultura ţării nu şi-a mai putut reveni. Colonialismul a continuat opera distrugătoare a barbarilor din secolul al treisprezecelea. Şi-au lăsat urmele, jaful celor 100 de proprietari care stăpînesc două treimi din întregul pămînt agricol al ţării, plugul de lemn, lipsa de îngrăşăminte, decăderea sistemului de irigaţie.

Din cele 60 de milioane dunani[2] cît pot fi cultivaţi în Irak, nu se mai lucrează decît 23 de milioane, iar în unii ani, pentru a se feri pămîntul de sterilitate totală, nu s-au lucrat decît 11 milioane de dunani. Pentru a salva agricultura din această stare de înapoiere, e nevoie de o acţiune radicală şi îndelungată, dirijată de stat, de concentrarea unor mijloace materiale importante. Reforma agrară – iniţiată .imediat după revoluţie – a avut un caracter foarte limitat şi timid. În fapt, în multe regiuni ale ţării, latifundiarii au anihilat în întregime efectele ei.

2 1 dunan = 1/4 ha.

Cum poate fi viaţa pe care o duc ţăranii în aceste condiţii ?

După ce stai numai cîteva ore într-un sat, te copleşesc o durere şi o deznădejde care te apasă pe inimă ca o piatră. într-un asemenea sat am avut, la un moment dat, senzaţia că însuşi sentimentul bucuriei sau rîsul e impudic în faţa acestor oameni.

Privit mai de departe, satul pare o îngrămădire de muşuroaie de pămînt. Nişte umflături de pămînt, aşa cum fac cîrtiţele pe cîmp. Colibele sînt împrejmuite cu nişte diguri de lut în formă de cerc. Acestea ţin loc de garduri. Sînt foarte groase, per- miţînd femeilor să se urce pe ele şi să-şi legene acolo copiii sau să coasă.

într-o curte am găsit trei muşuroaie de pămînt în care locuiau trei familii alcătuite din 7—8 persoane fiecare. M-am aplecat, şi printr-o gaură de aproximativ un metru şi un sfert înălţime, care ţinea loc de uşă, am pătruns în interiorul uneia dintre ele.

După primul pas, am rămas ţintuit locului, înăuntru era beznă. Afară era ziua în amiaza mare, dar înăuntru nu pătrundea decît o singură rază de lumină, strecurată prin gaura pe unde intrasem. Abia atunci mi-am dat seama că locuinţa aceea omenească nu avea nici o fereastră, că era cu adevărat o văgăună de cîrtiţă.

Este un lucru de o adîncă tristeţe. Pretutindeni în lume, şi în cele mai sărace şi mai umile bordeie şi cocioabe, fereastra este un fel de aspiraţie a oamenilor spre lumină. Spre lumină, spre aer, spre lume. Fereastra împiedică claustrarea omului, izolarea sa între zidurile pe care le-a clădit. Prin ea, omul îşi păstrează permanent

legătura cu natura înconjurătoare, cu mediul social înconjurător, cu arborii, cu cerul, cu strada, cu oamenii.

Cum poţi să trăieşti fără fereastră ? Cum poţi să te înmormîntezi între pereţii negri din lut bătătorit ? Să renunţi la lumină, la aspiraţia elementară de a vedea, de a urmări continuu viaţa care curge în afară de tine ?

După o zi de muncă, trudiţi, taciturni şi flămînzi, ţăranii aceştia nu mai voiau, probabil, să ştie de nimic. Se strecurau prin gaura colibei şi se trînteau la pămînt, unul lîngă altul, şapte sau opt, într-o beznă desăvîrşită. Şi adormeau. Aveau şi un opaiţ pe care-l aprindeau atunci cînd trebuia să îmbuce ceva. Jos, la baza pereţilor, erau cîteva orificii de mărimea unui pumn, lăsate pentru a pătrunde un fir de aer în nopţile calde, cînd oamenii sînt pe punctul de a se asfixia.

Satul aparţinea moşierului Aii Celebi Sehli. Avea numai cincizeci de familii, exact atît cît era nevoie pentru lucrarea celor 1 500 de dunani ai săi. Pămînt propriu nu aveau în sat decît 6 familii, care moşteniseră din tată în fiu cîţiva dunani.

Am stat de vorbă cu oamenii pe un fel de maidan în mijlocul satului. La drept vorbind nu luau parte la această discuţie decît vreo doi dintre ei. Ceilalţi tăceau, mulţumindu-se să clatine capul din cînd în cînd, ca muţii. Şi aici era un fel de ierarhie. Nu vorbeau decît cei care aveau o sfoară de pămînt propriu. Ei păreau ceva mai siguri de ei şi mai independenţi. Vorbeau puţin mai degajat şi-şi permiteau să facă şi unele remarci critice la adresa moşierului. Ceilalţi nu-şi acordau dreptul de a-şi exprima părerea. Le era teamă de ceea ce ar fi putut să spună. Tăceau.

Lucrau în dijmă la moşier şi primeau cam 40 la sută din recoltă. Restul revenea stăpînului. Pentru pămînt şi pentru apă. Din aceşti 40 la sută trebuiau să plătească seminţele, vitele, impozitul, chiria şi nu ştiu cîte alte obligaţii născocite de mintea moşierului. în plus, fiecare bărbat datora

stăpînului 300 de dinari, ceea ce este egal cu 300 de lire sterline. N-a putut să explice nimeni de ce toţi datorau aceeaşi sumă. Probabil că acesta era un capriciu ah moşierului sau un procedeu de a facilita ţinerea socotelilor, pentru că, spuneau ei, ori de cîte ori creştea datoria, creştea în mod uniform la toţi.

Acum toată speranţa şi-o puneau în revoluţie. Nu se poate, repetau ei, nu se poate ca revoluţia să nu schimbe ceva.

Se apropia înserarea. Umbra trupurilor noastre se lungea nefiresc pe pămînt. Pe nesimţite se strînse- seră în jurul nostru toţi copiii satului. Erau cuminţi, stăteau pe vine şi se uitau la noi în tăcere. Privin- du-i la rîndu-mi, mi-am dat deodată seama cât sînt de frumoşi. Copiii aceştia erau de o frumuseţe fermecătoare. Genele lor lungi se plecau cu o sfiiciune plină de graţie peste ochii negri, adînci. Aveau sprâncenele subţiri, arcuite şi gura fragedă, pură, ca fructele aromate ale Orientului. Fetiţele păreau nişte mici prinţese, în fiinţa cărora se plămădeau, încet, o distincţie şi un Ifarmec tulburător.

Părinţii îi priveau cu veneraţie şi se citea în privirile lor suferinţa sărăciei, neputinţa de a le oferi un strop de fericire. Cît de mişcătoare mi s-a părut grija cu care oamenii aceştia, atît de săraci, încearcă să împlinească marile lipsuri hărăzite copiilor lor – prin ieftine şi neînsemnate podoabe ! Fetiţele purtau, prinse graţios de o aripioară a nasului sau de ureche, cerceluşi de cositor şi de aramă. La mîini, la picioare, la gît, aveau brăţări şi mărgele din pietricele colorate. Şi toate aceste podoabe ieftine şi proaste sporeau şi mai mult farmecul acela straniu al copiilor celor mai săraci oameni pe care i-am întîlnit vreodată. Frumuseţea aceasta mi s-a părut un fel de tainic dar al naturii, un fel de compensaţie strecurată la naştere celor care de la viaţă n-aveau să capete nimic.

Dar vai, ei sînt deposedaţi apoi chiar şi de această avere ascunsă în fiinţa lor. Nu aveam decît să privesc chipurile părinţilor lor, unii încă

tineri. Unde era frumuseţea cu care se născuseră ? Obrazul lor

era boţit. Finele, gingaşele trăsături ale rasei —devastate de leşia vieţii, de lepra sărăciei şi umilinţei. Totul dispăruse în ridurile suferinţelor, lipsurilor, mizeriei şi muncii silnice, aşa cum dispare apa în crăpăturile pământului uscat.

Cînd mi-am luat rămas bun de la ţărani şi am plecat, seara începuse să învăluie satul ca o năframă cernită. Pe digurile late de lut bătătorit, care împrejmuiau movilele de cîrtiţă, se profilau siluetele înveşmîntate în negru ale femeilor. Păreau nişte preotese antice care se pregăteau să oficieze o misterioasă ceremonie cerută de un zeu neîmblînzit al nopţii şi al întunericului. Bărbaţii şi copiii se îndreptau spre adăposturile de soboli.

Cînd va pogorî aici zeul luminii pentru a sparge acest blestem ?

...Pe proletarii irakieni i-am văzut prima dată în stradă, la o manifestaţie. Intonau un cîntec muncitoresc melodios, plin de vigoare. Se opreau şi, ridicînd în aer braţele încleştate, cîntau : „noi luptăm, luptăm”.

în masa demonstranţilor, proletarii treceau ca un val, aşa cum se ridică uneori în ocean un dig de apă care se rostogoleşte fără ca nimeni să-l poată opri. Vocile lor răsunau mai sacadat, suprapunîndu-se şi contopindu-se într-una singură. Şi rîndurile lor erau mai compacte, şi pasul mai ferm, mai dur, mai apăsat.

Cîntau ridicîndu-şi mîinile împreunate deasupra capului : „noi luptăm, luptăm”.

în zilele acelea s-a deschis la Bagdad primul Congres al muncitorilor petrolişti. Delegaţii veniţi din Kirkuk şi din Moşul stăteau pe nişte bănci lungi de lemn, într-o grădină de vară. Cei mai mulţi aveau pe piept cocarde roşii. Pe fundalul tribunei fusese agăţată o insignă mare, ce reprezenta o roată

dinţată, un soare şi o mină care izbea cu un ciocan. Deasupra scria: „Proletari din toate ţările, uniţi-vă!” Oamenii nu se înscriau la cuvînt. Pe măsură ce unul termina, altul se ridica şi venea la tribună. Vorbeau concentrat, laconic, formulînd parcă punctele unei rezoluţii :

— Să trimitem delegaţi în ţările socialiste !

— Să unim uniunile sindicale !

— Rolul sindicatului e să-i înveţe pe muncitori să lupte împotriva imperialismului !

— Slugile societăţilor străine au tras în petrolişti ! (Se referau la puciul contrarevoluţionar de la Moşul.)

— Să fim vigilenţi !

— Locuinţe mai bune !

— Salarii mai bune. La munci grele – salariu suplimentar !

— Şi asistenţă socială !

— Cu ce ajungem la sonde ?

— Autobuze !

— Să ne sprijine guvernul. Să-i oblige pe capitalişti !

Un muncitor s-a urcat la tribună şi a spus numai atît :

— Sîntem o parte a clasei muncitoare internaţionale !

De ce o fi simţit el nevoie să amintească delegaţilor acest lucru ? Mi s-a părut că a rostit această frază ca un îndemn, ca o îmbărbătare, ca un apel la sentimentul responsabilităţii internaţionaliste, în- tr-o clipă cînd principalul detaşament al proletariatului irakian îşi schiţa planul luptelor sale viitoare.

Obiectul celei de a doua vizite pe care am făcut-o în Irak, a fost tînăra generaţie a acestei ţări. Eram delegat din partea Uniunii Tineretului Muncitor la Congresul Federaţiei Tineretului

Democrat. Con-

greşul s-a deschis într-o sală de cinematograf, pe pereţii căieia sînt pictate, într-o manieră asiatică, scene din străvechi legende orientale. Abundă femei, păsări, flori, animale, conturate în linii graţioase, alungite.

Prin amploarea manifestărilor sale, acest Congres a fost apreciat ca unul din marile evenimente politice interne din perioada de după revoluţie. La deschiderea lui a luat parte şi primul-ministru, care a rostit o cuvîntare elogioasă la adresa tineretului democrat al Irakului, plină de îndemnuri patriotice. (Din păcate însă – doar cu cîteva luni mai tîrziu – cînd Federaţia a început să-şi îndeplinească sarcinile asumate la Congres, tinerii patrioţi irakieni s-au izbit de ostilitatea autorităţilor. în faţa conducerii Federaţiei au fost puse condiţii restrictive, iar unii dintre membri săi de frunte au fost şi arestaţi.)

După festivitatea oficială, Congresul şi-a continuat lucrările mai bine de o săptămînă, examinînd laborios multiplele îndatoriri care reveneau organizaţiei în educarea tineretului irakian, în ridicarea politică a maselor, în atragerea tuturor tinerilor la apărarea democraţiei cucerită prin revoluţie. Erau printre tinerii delegaţi la Congres şi membrii vechii gărzi a Federaţiei, cei care au luat parte la fondarea organizaţiei ilegale în 1951, în vremea teroarei. Vorbind, ei aduceau un salut straniu şi impresionant : salutul de dincolo de moarte al celor sacrificaţi pentru libertate, al celor schingiuiţi în închisori, ucişi în lagăre, împuşcaţi în ceafă în plină zi pe străzile Bagdadului de către agenţii lui Nuri Said. Asistenţa se ridica în picioare cu pioşenie, păstrînd lungi clipe de reculegere în memoria eroilor.

Asemenea momente alternează izbitor la arabi cu clipe de agitaţie maximă. Ei se aprind repede în adunări. Cineva strigă o lozincă. Ţipă, mai bine zis. Lozinca e lungă şi el trebuie să vorbească şi să menţină tot timpul aceeaşi intensitate a vocii.

Aceasta în cel mai rău caz, pentru că de obicei se străduieşte să strige din ce în ce mai tare. I se

umflă vinele gîtului şi răguşeşte. Atunci se mai ajută de mîini, pe care le mişcă în aer, precipitat. Toate lozincele sînt repetate apoi în cor, într-o variantă mai laconică. întreaga asistenţă reia de cîteva ori, de cele mai multe ori pe o scurtă melodie improvizată. Astfel se creează o stare de surescitare politică care dă adunărilor un dinamism şi o intensitate cum numai în lumea arabă poţi vedea.

Arabii, şi în special irakienii, sînt oameni extrem de expansivi, care-şi manifestă sentimentele zgomotos şi violent. Cred că nicăieri sentimentul bucuriei, de pildă, nu este exprimat cu atîta plenitudine ca aici.

Intr-o duminică, în timpul Congresului, gazdele ne-au îmbarcat în cîteva maşini şi ne-au dus să vedem ruinele Ctesiphonului – una din cele mai măreţe cetăţi ale antichităţii. De departe, acest monument istoric are înfăţişarea unui morman gigantic de stînci diforme, tocite de vînturile cîmpiei, măcinate de ploi. A rămas un zid ca o catapeteasmă – înalt de 40—50 de metri – şi două ziduri laterale pe care se sprijină o boltă, sau un arc, sau acoperişul unei săli regale de festivităţi. Oamenii se urcă pe crăpăturile zidurilor laterale, ca pe un munte. Faţada are o grosime înspăimîntătoare ; cred că atinge şapte-opt metri.

Este o masă indestructibilă de cărămizi, peste care mileniile au trecut ca apa, fără să o clintească. Zace în cîmpia Mesopotamiei ca o stafie a timpurilor străvechi. Se coace în soarele torid şi parcă se căleşte, se mineralizează. Se cramponează să existe, mascîridu-işi înlfăţişarea, încercînd să pară un fenomen al naturii.

Cîteodată, în asfinţit, profilate pe cerul ivoriu, zidurile par că se redeşteaptă. O aureolă de măreţie, ascunsă poate în cărămizi, în crăpăturile măcinate, se reaprinde şi învăluie arcul gigantic ridicat sub cer de regii Caldeei. Arheologii ştiu că ruinele foarte vechi au o mare capacitate de sugestie. Sînt ca nişte melci care stau neştiuţi în

cochiliile lor de var, pînă într-o clipă cînd ies din ei înşişi. Intr-un asfinţit, într-o noapte cu lună sau într-un revărsat de zori, legendele trecutului par să iasă din ziduri ca un fum, ca un abur.

Priveam în linişte scheletul acestui monument arhitectonic al Mesopotamiei. Contemplarea fu însă tulburată de o rumoare mereu crescîndă, de vacarmul unor mulţimi care ocupaseră în cîteva clipe, într-un nor de praf, toată cîmpia de la picioarele Ctesiphonului.

în satele vecine se dusese vestea că la Ctesiphon au venit „prietenii". În jurul nostru se adunaseră cîteva mii de oameni, cu chipurile scăldate în sudoare, cu respiraţia tăiată de alergătură, cu ochii scăpărînd ca nişte tăciuni de bucurie şi plăcere. Cercul lor se strîngea mereu. Fiecare dorea să ne vadă de aproape, să ne atingă. Fiecare om din mulţimea aceea uriaşă voia să ne strîngă mîna. În jurul nostru mîinile întinse se înmulţeau, ca într-o pădure miraculoasă în care trunchiurile copacilor dau mereu ramuri verzi, fragede.

Scena aceasta s-a repetat, cu mici deosebiri, în Bagdad, în ziua închiderii Congresului. Marea demonstraţie populară din ziua aceea a început printr-un miting la care am fost invitaţi. Străzile din apropierea localului respectiv erau tixite de tineri. Treceam printr-un culoar de oameni atît de strîmt, încît de mai multe ori şoferii au fost la un punct de a strivi sub roţi picioarele manifestanţilor. Unii apucaseră să se urce pe scările maşinilor, unde stăteau agăţaţi ca nişte ciorchini. Alţii se urcaseră chiar pe botul maşinii. Celorlalţi nu le mai rămînea decît să ne strîngă mîna, să ne atingă, să-şi bage capul pe fereastră pentru a ne arăta chipurile lor asudate, zîmbetele şi ochii arzători. Pătrundeau neîncetat pe fereastră mănunchiuri de mîini şi nu mai ştiai pe care ai apucat s-o atingi, că apăreau altele.

Trebuie reţinut faptul că noţiunea de „tînăr" în accepţiunea Federaţiei din Irak are o semnificaţie diferită. Organizaţia primeşte în rîndurile sale „ti-

neri” între 18 şi 46 de ani. Deci nu e vorba numai

de manifestările unor adolescenţi intempestivi. Printre delegaţii la Congres am văzut bărbaţi de o maturitate impunătoare, posesori ai unor chelii ce inspiră cel mai adine respect, cetăţeni corpolenţi care, chiar dacă şi-au pierdut întru totul vioiciunea şi supleţea mişcărilor, respiră o vigoare demnă de admiraţie.

întrucît acelaşi fenomen l-am constatat şi în Egipt şi, după unele indicii, este caracteristic şi celorlalte ţări arabe, am tras concluzia că orientalii au o concepţie destul de originală despre stadiul vîrstelor omului. Oamenii de 45 de ani nu se jenează să ducă activitate socială alături de colegii copiilor lor. Acceptarea lor în organizaţia de tineret – care trebuie să exceleze prin energie, mobilitate şi elan – mi se pare o recunoaştere tacită a vitalităţii şi potenţialului lor sufletesc, a capacităţii de a îmbrăţişa idei spontane, alături de perspective de fond, şi de a le exprima prin manifestări de cea mai înaltă intensitate – de tipul celor descrise mai sus.

De altfel lucrurile merg şi mai departe. La unele evenimente ale tineretului, limitele de vîrstă se şterg cu totul. Aşa a fost la această demonstraţie de închidere a Congresului Tineretului, de care am vorbit mai sus.

...În ziua aceea, pe strada Al Raşid, s-au scurs, timp de cinci ore, patru sute de mii de oameni. Am stat undeva, la al patrulea etaj al unei clădiri, şi am privit această demonstraţie cu sentimentul că asist la una dintre cele mai grandioase confesiuni politice ale unui popor. Toţi locuitorii Bagdadului ieşiseră să salute primul Congres al Federaţiei Tineretului Democrat.

Pe case, pe acoperişuri, pe ziduri, în balcoane, pe orice suprafaţă situată la o anumită înălţime, erau ciorchini de oameni. Pe trotuare ploua cu

flori

şi bomboane. Peste tot – feţe exuberante. Pînă şi ochii stinşi de trahomă păreau acum că strălucesc, pînă şi feţele boţite de boli şi mizerie păreau frumoase.

În hore vijelioase se învîrteau împletindu-şi braţele kurzi, arabi, armeni – toate naţiile care trăiesc laolaltă pe pămîntul Irakului. Bărbaţi mătăhăloşi, graşi se opreau în mijlocul străzii şi executau în ritmul tobelor, figuri din faimosul lor dans al pîntecu- lui. Dansau şi ţipau – galvanizaţi de frenezia generală – şi oamenii cei mai săraci, cu hainele zdrenţuite şi murdare. O voce omenească gigantică se ridica deasupra oraşului. O voce ieşită din sute de mii de piepturi, care te învăluia ca freamătul unei mări în furtună : „democratîe-salam", „democratîe- salam" L

În văzduh se pregătea înserarea. Luminile amurgului colorau fantastic tălăzuirea omenească care se scurgea jos, miile de pancarte şi drapele albe, roşii, galbene, verzi, albastre, portocalii. Apoi, peste oceanul de pe Al Raşid, au început să se aprindă luminile de neon. Pe zidurile pămîntii ale Bagdadului, peste smocurile de curmali profilate pe orizont, cădea înserarea. Jos, energia dezlănţuită devenise parcă şi mai intensă. De cîteva ore se auzea, necontenit, un ropot de aplauze sacadat, ritmic, care acompania cele două cuvinte „democratîe-salam".

Ici-colo se auzea „mir i drujba". Ici-colo, fîlfîiau în masa demonstranţilor drapelul de stat al U.R.S.S. şi al celorlalte ţări socialiste.

La picioarele clădirii în care ne aflam noi, delegaţii tineretului din ţările socialiste şi din unele ţări afro-asiatice, o mare de tineri scanda pe rînd, minute în şir: U.- R.- S.- S., Ro-mî-ni-a, Ce-ho- slova-ci-a...

Era noapte. Balcoanele clădirii noi, neterminate, în care ne aflam, erau neluminate. Dar jos, cei care scandau numele ţărilor noastre, parcă ne vedeau şi ne priveau în ochi adînc, pătimaş.

[1] „Democraţie-pace".

Au trecut femeile mobilizate de Uniunea de luptă pentru drepturile femeii. Femeile irakiene, venite din străfundurile obscurantismului feudal al Orientului, învăluite încă în sumbrul lor văl negru, expri- mîndu-şi bucuria încă în mod primitiv, printr-un gutural ţipăt de junglă, ieşiseră în rînduri compacte în stradă, cu miile, cu pancarte pe care scrie răspicat : „democraţie", „libertate", „drepturi şi egalitate pentru femei".

Au trecut apoi beduinii din pustiu şi ţăranii din Cîmpia Tigrului şi Eufratului, cu broboadele lor vărgate pe cap, ţopăind, dar strigînd răspicat : „Jos feudalismul". Au trecut studenţii cu portretele martirilor lor, căzuţi în lupta pentru libertate. Au trecut şoferii Bagdadului, feroviarii, hamalii.

încercam să ghicesc în noapte, ferestrele cu storurile trase după care se vor fi ascuns tremurînd, dezgustători în panica lor de moarte, duşmanii poporului. Au avut poate viziunea lucidă a adevăratei forţe a celui pe care în ura lor bolnavă vor să-l îngenuncheze din nou.

Bagdadul numără aproape 1 200 de ani. El a fost construit de arabi, în epoca marelui imperiu. întemeiat de califul Al Mansur între anii 754—775, cali- fatul din Bagdad a devenit repede unul dintre cele mai vestite centre economice, politice şi culturaic- ale lumii medievale. în anul 830 califul Al Mamun a înfiinţat în Bagdad celebrul „Bait al Hikma" – Casa învăţăturii – un adevărat complex cultural- ştiinţific care cuprindea Academia, Biblioteca, Observatorul astronomic şi Centrul de traducere a operelor scriitorilor greci, latini, indieni şi perşi. Modul cum era alcătuită această instituţie, indică interesul profund manifestat de arabi pentru cunoaşterea celor mai înaintate culturi ale antichităţii, pentru în

suşirea experienţei literare şi ştiinţifice a marilor popoare ale trecutului.

În acest climat începe să înflorească geniul poporului irakian. Se deschid cenacluri literare în care se formează cei mai renumiţi poeţi de limbă arabă ai vremii. Apar nuclee de cercetători şi savanţi. Iau amploare matematica, arhitectura, astronomia, geografia, medicina. Din această epocă de avînt ştiinţific al Bagdadului, omenirea moşteneşte numărătoarea zecimală. Un matematician arab, probabil membru al proaspetei Academii create de Mamun, a înscris într-o zi pe pergamentul său un cerc, căruia i-a spus „cifra zero". Acest atît de simplu şi de banal semn , avea să fie unul din fermentele uluitoarei evoluţii a ştiinţei, un colac de salvare pentru savanţii viitorului, în oceanul dimensiunilor infinite ale naturii.

În vremea califului Harun al Raşid, contemporan regelui Carol cel Mare al Franţei, numele Bagdadului devine un simbol al prosperităţii şi culturii. Probabil atunci s-a născut şi sîmburele celor „O mie şi una de nopţi". Fapt e că aceste splendide povestiri orientale au purtat, de-a lungul şi de-a latul lumii, numele Bagdadului încărcat de un farmec şi de o savoare nespusă. Cititorul acestor romantice cîntece orientale îşi imaginează Bagdadul ca o cetate graţioasă, cu turnuri şi minarete argintate de lună, cu grădini de flori, cu fiice de califi care nu aşteaptă – ascunse după zidurile înalte ale palatelor – decît un semn al cavalerilor străini pentru a li se arunca în braţe ; un oraş cu cîntăreţi rătăcitori, cu mulţimi vesele şi nepăsătoare.

Şi oricine merge la Bagdad, fiind sub impresia acestor reprezentări plăsmuite încă din lecturile anilor copilăriei, e cuprins de nedumerire, de tristeţe şi de deziluzie. Regimurile antinaţionale ale trecutului au lăsat oraşul pradă timpului, procesului lent de îmbătrînire şi năruire. Cu excepţia cîtorva cartiere de vile, reîmprospătate şi

modernizate anual de cele trei sau patru sute de familii ale protipendadei, cu excepţia cîtorva instituţii publice şi a celor trei-patru hoteluri noi – decenii de-a rîndul Bagdadul a fost literalmente abandonat.

Sînt străzi întregi, unele în plin centru, ce par devastate de un cataclism, de bombardament sau de cutremur. Din zeci şi zeci de clădiri, unele dintre ele părînd a fi fost odinioară mari şi impunătoare, n-au mai rămas decît nişte colţuri de zid – resturi de dinţi mîncaţi de carii. Peste ele au fost bătute scînduri, tinichele şi rogojini. În plină capitală, lăturile şi murdăriile se scurg pe un şanţ săpat în mijlocul străzii, exalînd miasme insuportabile.

La Bagdad am văzut cel mai straniu cartier urban care se poate imagina : Sarifele !

Chiar pe prundişul Tigrului, săracii oraşului au construit un „cvartal" de locuinţe din rogojini. în bătaia soarelui torid, cocioabele improvizate astfel par iesle pentru animale.

Oraşele lumii au culori diferite. Cele de pe ţărmul mărilor şi oceanelor sînt albe. Oraşele industriale au zidurile înnegrite de funingine. Sînt moho- rîte, sobre, dar au demnitatea gravă a marilor producătoare de maşini, de bunuri necesare civilizaţiei omeneşti. În plus sînt citadelele muncitorimii. Altele, oraşele de munte şi de cîmpie – sînt verzi, învăluite în răcoarea proaspătă şi odihnitoare pe care o împrăştie în respiraţia lor copacii, florile, iarba.

Bagdadul e pămîntiu. Are culoarea unui om bolnav de ficat sau de cancer. Vînturile îi macină şi îi spulberă zidurile, acoperind totul cu ţărînă. Alteori peste Bagdad se abat teribilele furtuni de praf ale deşertului. Atunci soarele nu se mai vede. Peste tot domneşte o culoare galbenă,' de mort. Cerul e galben. Văzduhul, casele, fluviul, copacii, totul e îmbîcsit de praful galben înecăcios, răscolit din pustiu. Curmalii se ofilesc. Elegantele lor crengi se albesc, se ard, şi încep să atîrne ca nişte braţe moarte. Praful, fin ca o pudră, se depune pe haine,

pe feţele oamenilor, pe păr, intră în gură, în ochi, în plămîni, în pori. în stradă nu mai poţi să respiri, te înăbuşi. în casă, îl simţi îngrămădindu-se la fereastră şi strecurîndu-se prin crăpături. Nimeni nu se poate ascunde de praful galben. Zile de-a rîndul planează deasupra oraşului ca un blestem. Cînd se despresurează cerul, oraşul rămîne parcă acoperit de o cenuşă radioactivă.

Zidurile pămîntii sînt răscoapte de soare. Sînt atît de arse incit ai impresia că la prima suflare se vor spulbera, ca tăciunii, care printr-o miraculoasă omogenitate a cenuşei rămîn intacţi, pentru ca la cea mai mică atingere să se dezagrege total.

La Bagdad termometrul arată în anumite luni ale anului, în miezul zilei, 50—60 de grade Celsius.

La ora 10 dimineaţa aerul devine inflamabil. Frige. Intră în plămîni sfîrîind. Plămînii îl refuză. Se sufocă. Creierii par cufundaţi într-o baie de metal fluid. Fierb. Şi sîngele fierbe. Ochii se tulbură şi se umflă. încercînd să se protejeze, trupul se învăluie în sudoare. Sudoarea trece în haine, care se îngreunează şi se încing. Nu te poţi aşeza pe nimic. Laşi în urmă o baltă de transpiraţie. Cînd te dai jos din maşină, iei apa de pe haină cu pumnul. Hainele se usucă repede. în cinci minute. Trupul însă deshidratat, stors prin toţi porii ca o rufă, îşi cere apa înapoi. Bei şapte-opt litri de lichid pe zi. Transpiri şi bei. Bei şi transpiri. De zeci, de sute de ori pe zi. Cămaşa se murdăreşte şi se boţeşte la două minute după ce ai îmbrăcat-o.

Nu mai ştii unde să intri. Doar în pămînt. Acolo mai pare a fi răcoare. E o tortură chinuitoare. O luptă inegală, desperată cu un duşman neîndurător.

în afara oraşului e şi mai rău. Am făcut imprudenţa de a traversa ziua o porţiune a deşertului mesopotamic. Maşina zbura pe şoseaua asfaltată cu 140 de km pe oră. în mod obişnuit, la o asemenea viteză, cobori toate geamurile şi se face curent. De data aceasta însă a trebuit să le închidem ermetic. Pe fereastră pătrundeau pur şi simplu flăcări. Preferi să respiri într-o etuvă decît

pe un rug. După această călătorie am zăcut timp de şapte ore sub o elice enormă care se învîrtea cu viteza maximă deasupra capului. Sîngele, creierul, plămînii se reanimau încet, ca după o catalepsie. în gură mi-a rămas multă vreme un gust de plumb topit.

În acest aer aproape vîscos, nemişcat, autohtonii rîd, se mişcă, vorbesc şi muncesc cu mai multă dezinvoltură decît noi – cei din clima temperată – în zilele de vară, cînd termometrul arată 30 de grade Celsius. M-a încercat, la un moment dat, bănuiala că poate se prefac. Să nu uităm că sînt învăluiţi în adevărate valuri de cîrpe şi pînze. Peste galabiile lor lungi pînă în pămînt, beduinii poartă o pelerină aspră de păr de capră. Pe cap au o broboadă vărgată şi un colac negru, gros. La rîndul său, văzîndu-ne cum ne chinuim, un sudanez, care nu umbla decît cu cravată şi jachetă şi era de o vioiciune şi bună dispoziţie sfidătoare, îşi mărturisea bănuiala că ne exagerăm suferinţa.

La Bagdad, în stradă, domneşte paradoxul. Printre casele cu ziduri vechi, măcinate, printre cocioabele în ruină, prin decorul Bagdadului devorat de timp şi de vînturile lacome din pustiu, se îngrămădeşte, sufocîndu-se fără spaţiu şi aer, o bună parte a producţiei uzinelor americane „Kreissler", „Pontiac" şi „Ford". Iată unica mărturie a „misiunii civilizatoare" a Apusului. Strălucind în nichel, alamă şi plexiglas, clipind din uriaşele lor lumini roşii ca nişte ochi de balaur, maşinile ultramoderne, aerodinamice alunecă în şiruri nesfîrşite pe lîngă trecătorii desculţi, ca un ultim gest de dispreţ al imne- rialismului la adresa poporului irakian.

Noaptea, oraşul trăieşte o miraculoasă metamorfoză. Peste profilul real, irakienii au suprapus conturul unui alt Bagdad, plăsmuit din fantezie. Un

profil invizibil la lumina zilei, desenat parcă cu cerneală simpatică, care prinde viaţă numai după căderea nopţii. Atunci, Bagdadul, dezlegat dintr-o vrajă, se transfigurează. Reintră în veşmintele sale

străvechi din „O mie şi una de nopţi”, vizibile numai după căderea nopţii. Noaptea, Bagdadul îşi dezvăluie un chip proaspăt, cochet, fastuos pe alocuri. Pe fundalul nopţii se profilează liniile graţioase ale ghirlandelor de becuri multicolore întinse peste tot, de-a lungul fluviului, de-a lungul străzilor, pe frontispiciul cafenelelor şi birturilor populare. Oraşul străluceşte în jocul multicolor al sticlelor şi cutiilor conturate din tuburi de neon care se sting, se aprind, învăluind totul într-o mişcare feerică.

Această subtilitate negustorească face din cea mai murdară cafenea sau circiumă o cochetă grădiniţă de seară. Străzile dobîndesc o uimitoare noutate festivă, iar oamenii, pe chipul cărora se joacă umbre şi lumini, par mai frumoşi, mai bine îmbrăcaţi şi oleacă mai fericiţi.

Seara şi Tigrul capătă viaţă. Pe cît este ziua de dezolant, cu apa sa masivă, galbenă, miloasă, urîl mirositoare pe alocuri, pe atît se însufleţeşte o dată cu venirea serii.

Malul stîng este pavoazat ca pentru un carnaval. Pe prundişul umed al fluviului, pătat de umbrele luminilor colorate, e o forfotă de bîlci. în sute de putini, peştii, vii încă, clefăie alene din urechi. Pescarii, la tarabe, îi îmbie pe cetăţeni la una dintre cele mai delicioase şi mai originale cine.

Oamenii se strîng în faţa putinilor şi arată cu degetul peştii mari de 5—6 kilograme, pe care vor să-i mănînce. în timp ce aceştia încă se zbat, pescarii îi despică cu cuţitele lor lungi şi ascuţite şi arată curioşilor carnea groasă şi fragedă, îmbrobonată ca o rouă. Apoi jumătăţile de peşte, mari cît nişte copăiţe, sînt puse la proţap în jurul grămezilor de jeratic aprins, unde sfîrîie, împrăştiind în aer efluvii de arome irezistibile chiar pentru cel mai stoic abstinent. îngrămădiţi la tarabele pescarilor, smulgînd cu mîna fîşii lungi de came rumenită, arabii mănîncă, vorbind toţi deodată, topiţi de satisfacţie, cu gura plină.

Folosirea mîinii este de altfel, la anumite festi-

nuri, un ritual naţional. Masa tipică, care reclamă

o adevărată artă manuală, este oaia. Oaia e alimentul preferat al arabului. Foarte mare şi extrem de grasă, cu o coadă dezvoltată diform, ce atinge uneori 4—5 kilograme de seu, oaia se frige şi apoi se aduce la masă întreagă. începe ceremonia... Stăpî- nul casei sau un specialist amator îşi suflecă mîne- cile şi începe să sfîşie trupul animalului fript. Lucrul acesta se face cu atîta artă, încît la urmă scheletul rămîne intact, ca şi cînd carnea ar fi fost volatilizată prin cine ştie ce miraculos procedeu chimic. La consumarea oii, în practică cuţitul este aproape prohibit. Nu ştiu dacă pentru motive de comoditate sau din subtile consideraţiuni de ordin culinar. Fapt este că a-l împiedica pe arab să simtă, împreună cu gustul oii fripte, gustul propriilor sale degete, înseamnă să-l lipseşti de una din marile sale plăceri...

Seara, malul drept al Tigrului e cufundat cu totul în întuneric. Nu se simte şi nu se aude decît curgerea grea a apei, şi, din cînd în cînd, lătrînd ca la ţară, cîinii. Malul e abrupt, sălbatic, rupt de ape.

Ce va însemna acest fluviu pentru capitala Irakului, cîndva, cînd poporul îşi va reconstrui oraşul după dorinţa sa !

Noaptea tîrziu, după ce forfota încetează, pe străzi, pe caldarîmul încins, rămîn resturile. Grămezi de coji de fructe şi de hîrtii şi, alături de ele – grămezi de oameni. Femei cu chipul desfigurat de obsesia foamei, răsturnate în neştire alături de copii goi. Lîngă căpşorul plin de vise, se mai văd ultimele coji de pepene ronţăite înainte de a adormi.

Din cînd în cînd grupuri mari de oameni ies de la cinematografele unde se rulează, fără întrerupere, sutele de filme americane care au inundat de mult piaţa culturală a Bagdadului. Pe lîngă producţiile tipice ale Hollywoodului – clădite pe triunghiul: împuşcături, lovituri de pumni şi sărutări – Orientul se bucură de o atenţie cinematografică specială. Cinematografele din Bagdad sînt asaltate de versiunile arabe ale

„capodoperelor” americane, în care „eroii” capătă turbane sau burnusuri, iar în loc de

pistoale – săbii şi iatagane. Aceste filme poartă şi titluri adecvate : „Sindbad marinarul”, „Samson”, „Semiramida” etc.

Alţii, cei mai puţini, ies după miezul nopţii de la „Ambassy” – aproape unicul local cosmopolit al Bagdadului. Restaurantul în sine nu este extravagant. Dimpotrivă. Dacă nu ar fi orchestra italiană (orchestrele italiene par să fie o slăbiciune a Orientului), ar părea chiar destul de anost. Pînă a nu fi văzut aşa-numitul „restaurant-vapor” care în calitate de capriciu este destul de reuşit, mă întrebam chiar cum de s-a mulţumit protipendada cu acest searbăd „Ambassy”. în ce priveşte tineretul, cu cîteva mici excepţii, acesta boicotează toate excesele occidehtaliste. Rock and roll-ul, de pildă, datorită reputaţiei sale de produs imperialist, are destul de puţini aderenţi în Irak. De aceea atracţia „Ambassy”-ului rezidă mai ales din faptul că este frecventat de corpul diplomatic occidental şi că aici îşi expune sexul slab al „înaltei societăţi” noile extravaganţe vestimentare.

Nevăzut, soarele arde seara peste Bagdad cu flăcări negre.

Stranie este această dogoare nocturnă a soarelui !

Duhul neîmblînzit care încercase, rînjind sălbatic pe cerul gol, să carbonizeze viaţa însăşi, se ascunde acum în vălul nopţii. Ghearele sale încinse pipăie însă mai departe din întuneric gîtul oamenilor, pentru a-i sugruma.

Seara, vioiciunea oamenilor slăbeşte. Sînt obosiţi, sleiţi de lupta cu focul. încep să se tîrască pe străzi încet, retrăgîndu-se ca nişte învingători învinşi.

Nici duşmanul nu mai poate însă lupta. Şi puterile lui slăbesc. Suliţele se pleacă. încet, încet, văzduhul se eliberează. Aerul începe să plutească ca o pînză uşoară, fluturată de vînt.

în văzduh sînt clipe de răgaz. Natura se

odihneşte.

Oameni, animale, arbori – dorm. Calci pe stradă încet, ca în preajma unui bolnav ieşit din criză, cuprins de somnul binefăcător,

În Bagdad, uneori, freamătul monoton, vacarmul intens dar egal care pluteşte deasupra oraşului, mişcarea pe loc, ca o colcăială, a mulţimilor —■ capătă un sens, un curs, o direcţie.

Şi istoria nouă a capitalei Irakului are zguduirile sale. Un curent, o furtună străbat uneori valurile omeneşti, răscolindu-le din adine, agitîndu-le, pornindu-le în şuvoaie năpraznice pe străzile oraşului inundat de proprii săi locuitori.

...La Nasaria, în sudul Irakului, moşierii împuşcaseră în vara anului 1959, cinci ţărani. Exasperaţi de aşteptare, ţăranii se duseseră la boieri să întrebe de reforma agrară şi să-şi ceară drepturile. Boierii îi împuşcaseră.

Acum trupurile morţilor fuseseră aduse la Bagdad. Veniseră ţăranii cu ele toată noaptea, pe drum, de la Nasaria, cu maşinile.

La ora cinci după-amiază, la Bagdad a început procesiunea de doliu. După revoluţie, toate marile manifestaţii populare sînt canalizate spontan, spre strada Al Raşid. Ne-am ales un punct de observaţie la balconul unei clădiri, şi am aşteptat.

De departe se auzea un răpăit sacadat de tobe. Oamenii ieşeau neliniştiţi din case şi se înşirau de-a lungul trotuarelor.

Au apărut întîi crainicii. Veneau repede şi strigau nişte cuvinte scurte, guturale, întoreîndu-şi capul în toate părţile :

— Loc, loc. Să se facă loc !

Trecătorii se retrăgeau în tăcere, lăsînd mijlocul străzii gol.

Apoi s-au ivit fanfarele. Muzicanţii îşi ţineau instrumentele plecate, ca pe nişte steaguri în bernă. Nu răsunau decît tobele. Şapte, opt tobe. Liniştea neobişnuită a străzii era perforată de răpăitul lor egal, monoton. Ecoul vibra neîntrerupt în piept şi în creier ca un tunet subteran. în aer plutea ceva grav, ireparabil, ca o nenorocire,

Un corp de militari fără arme şi un grup compact de conducători politici ai maselor, veneau înconjuraţi de un şir lung de bărbaţi. Aceştia se ţineau de mînă, izolîndu-i pe primii de restul străzii, ca un lanţ viu.

în sfîrşit – procesiunea ! O sută de mii de oameni.

Femei înfăşurate în văluri negre, funebre, de gîtul cărora se strîngeau înspăimîntaţi pruncii. Altele însărcinate, cu pîntecul umflat, cu acea prestanţă solemnă pe care numai maternitatea o dă femeii.

Purtau în mîini pancarte ale căror inscripţii păreau, în muţenia străzii, testamente ale morţilor.

Ţărani – cu capetele înfăşurate în basmale. Ca nişte surzi. Aveau feţele arse de soare şi tăbăcite de vînt. Pieliţa obrazului le era întinsă şi lipită pe oase. Braţele uscate, slabe, vînoase, păreau nişte cängi, nişte cleşti prinşi unul de altul.

îngropate în puhoiul manifestanţilor, cinci maşini cu cinci sicrie înfăşurate în pînză neagră.

Deasupra sicrielor, înţepenite, clătinîndu-se la toate hurducăturile maşinii, aplecate deasupra morţilor ca nişte măşti ale urii – rudele celor ucişi.

Era o masă de oameni taciturni, de o expresivitate cutremurătoare. în stradă se succedau ameste- cîndu-se mîini încleştate una de alta, chipuri de piatră încremenite, paşi apăsaţi, înfundaţi, răpăitul monoton şi necruţător al tobelor, sicriele negre, vălurile negre ale femeilor, eşarfele negre legate pe pieptul descărnat al ţăranilor.

O maşină avea un megafon. La megafon răsuna arar o voce cavernoasă care părea chiar vocea unuia dintre morţi :

— Sîngele vărsat să fie plătit !

— în fiecare zi ţărani morţi ! Pînă cînd ?

— După această crimă n-o să mai avem linişte !

— Pedepsiţi pe asasini !

Procesiunea se profila pe un cer galben ca moartea, tocmai bîntuit de una din furtunile de praf ale deşertului. în văzduhul livid, oamenii

treceau ca un şir de fantome. Cerul era lugubru. Părea încărcat cu pucioasă, cu explosiv,

La ora aceea trebuia să vină seara, dar din văzduh parcă venea moartea. Amurgul nu mai era amurg. Lumina nu se mai stingea blînd, aşa cum expiră ziua în noapte, împăcată cu sine, firesc.

Lumina părea asasinată, sugrumată. Părea că moare zvîrcolindu-se în chinuri.

Era un decor înspăimîntător pentru acest cortegiu mut de o sută de mii de oameni, care mergea du- cînd cosciugele în sunetul răscolitor, de tunet subteran, al tobelor.

Ţăranii erau obosiţi, flămînzi, nedormiţi. Alergaseră de pe cîmp, de la muncă, de la treburile lor. Lăsaseră totul baltă, uitaseră de necazurile şi de amarurile lor de acasă şi fugiseră la Bagdad să-şi arate morţii. Veniseră să ceară pedeapsă pentru criminali, să ceară dreptate.

Au trecut pe Al Raşid şi s-au oprit în faţa Ministerului de Război, unde au aşteptat îndelung un semn din partea autorităţilor.

Nu i-a văzut şi nu i-a auzit nimeni. Mai târziu s-au oprit într-o piaţă şi şi-au vărsat năduful. Răguşit, cu vocea sugrumată, cu cuvinte grele ca nişte bolovani răsunînd înfundat pe capacele sicrie!«. Vorbeau greu, cu o mare încordare de voinţă.

Apoi au plecat, pierzîndu-se în urma coşciugelor, în noapte, pe drumul spre oraşul Nedjef. După ce aveau să se întâlnească la moscheea sacră din Nedjef cu tovarăşii lor, porniţi în aceeaşi noapte, pe jos, din Nasaria, aveau să îngroape trupurile ţăranilor deveniţi martiri şi să se împrăştie, cu inima încărcată de otrava urii şi a mîniei.

Asistasem întîmplător la prima mare ieşire în stradă a ţăranilor irakieni. La prima lor mare manifestare publică în capitala ţării. Alergaseră clocotind de revoltă să se plîngă autorităţilor din Bagdad împotriva asasinilor, şi îşi purtaseră durerea de moarte pe străzile oraşului. Veniseră în neorîndu- ială, aşa cum fugiseră de pe cîmpuri după ce auziseră focurile de armă şi văzuseră

trupurile fraţilor lor prăbuşindu-se la pământ,

Aici se treziseră însă cot la cot cu muncitorii Bagdadului. Simţiseră palmele bătătorite ale acestora apucîndu-le mîinile, împletindu-i în lanţul acela nesfîrşit ce părea că zornăie pe străzile încremenite în tăcere.

Valul acelei mulţimi, care venise rostogolindu-se de-a valma, găsise deoldată o matcă şi o curgere sigură.

Nu-i ascultase cei cărora vruseseră să se plîngă, dar se simţiseră deodată mulţi şi puternici, se înfioraseră de propria lor forţă adunată la un loc. Se legaseră prin încleştarea braţelor, îşi văzuseră chipurile încordate şi îşi citiseră în ochi voinţa.

Iată ce cîştigaseră ţăranii din Irak în ziua aceea de doliu !

Intr-o dimineaţă, am plecat de pe aeroportul din Bagdad cu un bimotor de cursă internă, spre nord. Am lăsat în urmă peisajul lunar al unui deşert fără nisip, marile circuri şi uedurile[3] care brăzdează roca roşcată a podişului, am părăsit dîra de mercur a Tigrului, apoi pe cea a Eufratului, şi am intrat în decorul blînd şi sărac al Asiriei. Aici, cît vezi cu ochii, numai pămînt. Pămînt ce pare că se odihneşte, ca suprafaţa liniştită a unui lac. Orizont necuprins, pe a cărui linie vastă omul pare mai singur şi mai îndepărtat.

Moşul !

Se vedeau încă cicatricele rănilor oraşului. „Complotul de la Moşul[4]„ a intrat în istoria Irakului nu atît prin lovitura banditească a reacţiunii, cît prin comportarea locuitorilor oraşului, prin eroismul, vitejia şi devotamentul lor faţă de revoluţie.

3 Albiile vechilor rîuri secate.

4 La mai puţin de un an de la revoluţie, un grup de ofiţeri reacţionari a pus la cale un puci împotriva regimului. Au fost comise masacre împotriva patrioţilor.

Am vizitat întîi, la reşedinţa sa, pe brigadierul Huseim, care condusese apărarea oraşului în timpul atacului dezlănţuit de rebelii colonelului Şawaf. Marcînd desfăşurarea evenimentelor, el a elogiat în mod deosebit comportarea bravă a miliţiei populare în rîndurile căreia au luptat numeroşi comunişti.

Am avut apoi plăcerea de a fi, împreună cu delegaţii oîtorva organizaţii de tineret din ţările socialiste, oaspeţii colectivului de redacţie al ziarului Partidul Comunist din Moşul. Ne aştepta un grup de tineri gazetari comunişti – înalţi, vînjoşi, res- pirînd forţă şi siguranţă de sine. Unul avea la şold un revolver într-un toc de piele. Făcea, probabil, parte din echipa de apărare a redacţiei. în re- dacţie se găsea şi secretarul organizaţiei de partid a oraşului Moşul.

Eşti departe de patrie, într-un alt continent, într-o ţară în care totul e altfel, şi natura, şi clima, şi obiceiurile, şi condiţiile de viaţă. Nu l-ai văzut niciodată pe omul acesta, n-ai schimbat încă cu el nici un cuvînt. Dar tu ştii ce gîndeşte, ştii ce simte el, şi parcă-l cunoşti de cînd lumea. E o înţelegere emoţionantă, fără cuvinte, fără explicaţii. Minunat sentiment.

Le văd lacrimi în ochi. „Voi sînteţi dovada că visurile noastre se vor înfăptui" – ne spuneau. Ne priveau cu căldură frăţească şi le rîdeau ochii.

Cu cît entuziasm luptaseră oamenii aceştia în martie 1959, cînd Republica fusese din nou în pericol. Ei au sărit fără să ezite o singură clipă cînd generalul Kassem adresase patrioţilor din Moşul apelul de a-i urmări pe trădătorii conduşi de Şawaf şi de a-i nimici. Cu atît mai de neînţeles şi mai revoltătoare este prigoana pe care autorităţile au pornit-o ulterior împotriva luptătorilor din Moşul. Nimic nu poate justifica o asemenea nedreptate strigătoare la cer. O asemenea hotărâre nu a putut fi inspirată decît de cei pe care patrioţii din Moşul, în interesul Republicii, au fost chemaţi să-i în- frîngă în 1959.

„Moscheea de aur" – una din perlele

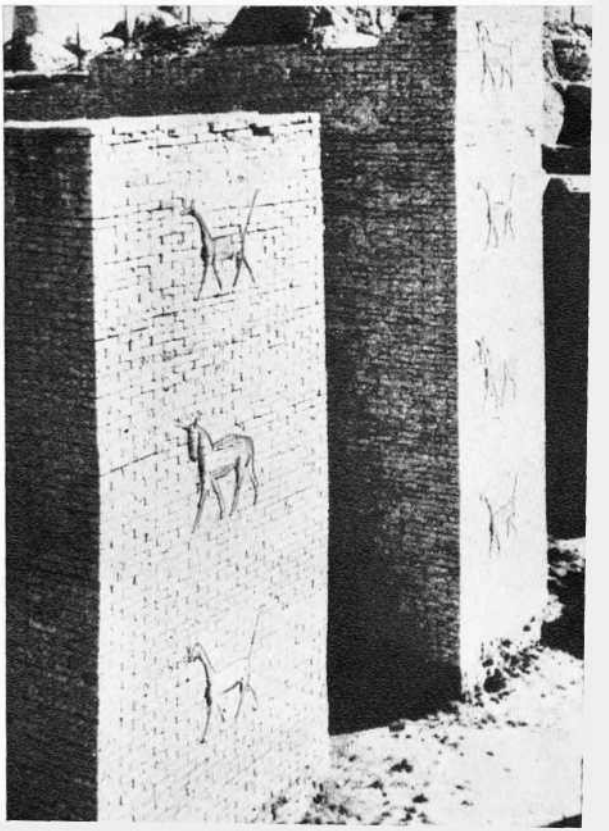

Ruinele redez- gropate ale

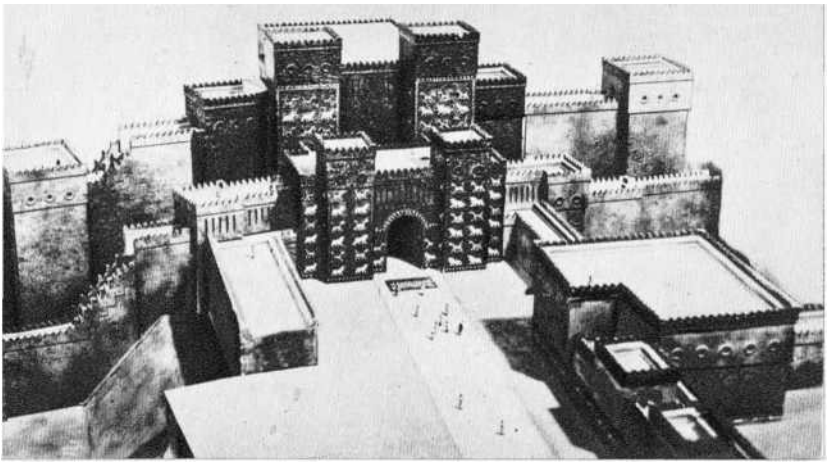

„Marea Poartă Iştar“ aşa cum arăta în zilele de glorie ale Babilonului

Săritele! Iesle de animale? Din păcate nu! Sînt locuinţe omeneşti

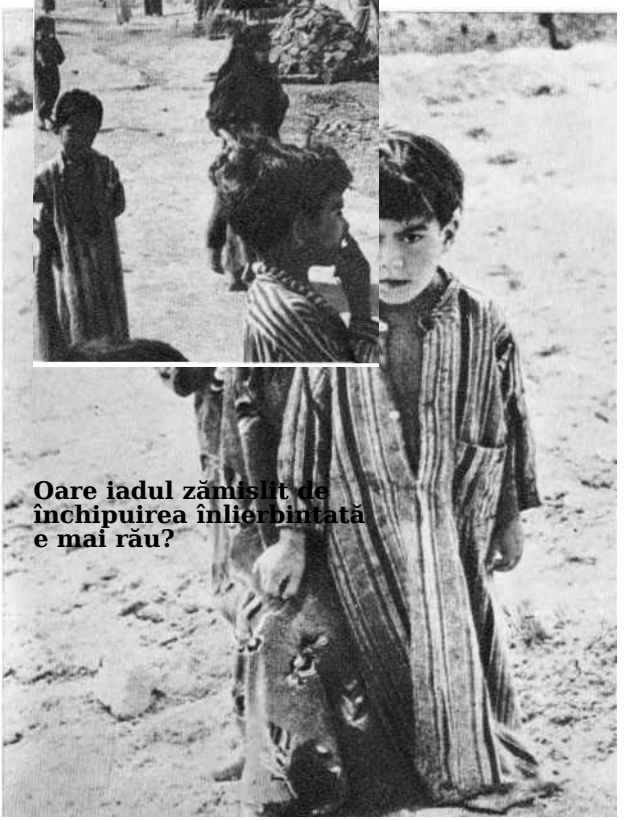

Oare iadul zămislit de închipuirea înlierbîntată e mai rău?

Mai e de mirare de ce frumuseţea acestor copii piere atît de curînd?

Gloria trecutului şi amărăciunea prezentului.

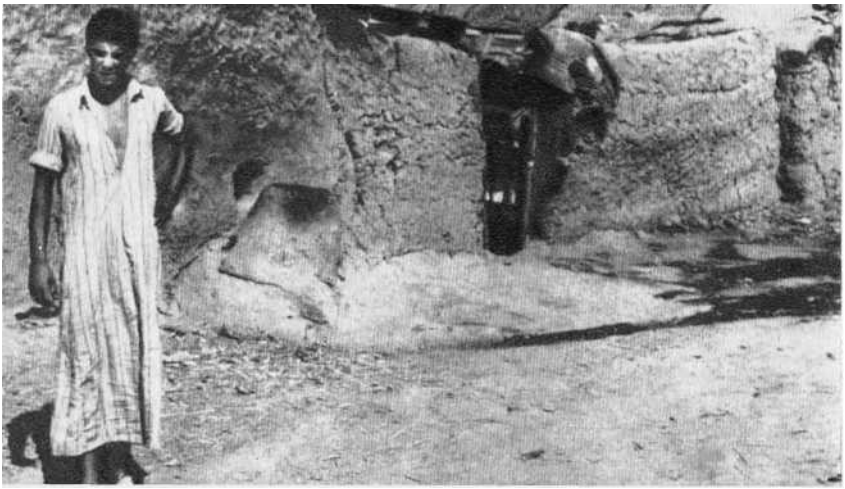

Să scoţi din închisoare pe cel care te atacă şi să-i arunci în locul său pe cel ce te-a salvat ! Monstruos raţionament. Poporul irakian nu-l va pricepe şi nu-l va aproba niciodată.

...Moşului a fost ridicat pe ruinele vechii cetăţi Ninive. La ieşirea din oraş zac încremenite de milenii uriaşe mormane diforme de pămînt. Aici a fost faimoasa cetate a antichităţii. Aici sînt strivite, pulverizate, bătătorite zidurile glorioasei capitale a Asiriei, amestecate cu oasele oamenilor, cu pietrele cimitirelor. Acolo e îngropat, cu multe din tainele sale, unul din cele mai vechi leagăne ale civilizaţiei omeneşti.

Am pătruns apoi în ţinuturile pe care-şi întindea odinioară domnia Asurbanipal, regele Ninivelui. Pămînt arid, iarbă galbenă, pipernicită, păscută de turme de capre şi herghelii de cai. Din loc în loc corturi singuratice de păstori şi în zare silueta nomadului asirian care se pierde pe spinarea

asinului, legănîndu-se.

Maşina aluneca pe şosea, părînd, în imensitatea care ne înconjura, o vietate minusculă. Mă întrebam : de unde izvorăşte tristeţea aceasta a cîmpiei asiriene ? Mă uitam împrejur şi totul mi se părea că stă aşa de la început. Nu se vedea nicăieri urma mîinilor omului, iar omul însuşi părea străin, o apariţie fugară în pustiu. Pămînturile zac nelucrate de milenii. Seva lor bogată, care ar fi trebuit să pulseze în tulpinile şi în frunzele plantelor, să se prefacă, prin misterioasa chimie a naturii, în boabe de grîu şi în fructe, se iroseşte nefolositoare. Iese la suprafaţă şi se pierde într-o pîclă uşoară de abur, ca un oftat. Pămîntul se învăluie în tristeţea sterilităţii. Parcă auzeam mugetul unei vaci nemulse, parcă auzeam plînsul unei femele care nu poate naşte.

Âpoi, în depărtare au apărut munţii.

Pătrundeam într-un decor nou, într-o lume necunoscută. Rămînea în urmă Irakul arab, rămîneau în urmă căldurile toride, Tigrul şi Eufratul, nisipurile, feţele măslinii, cerul galben sau albicios al deşertului.

Intram în ţara de piatră a kurzilor I

Aveam să cunoaştem acel popor de munteni, viguros şi mîndru, care a îmbogăţit cu atîtea pagini glorioase istoria revoluţionară a Irakului şi a participat atît de năvalnic la lupta sa pentru independenţă. Un milion de oameni înalţi şi blonzi, cu obrazul smead şi cu ochii blînzi şi surîzători, au populat povîrnişurile şi coamele domoale ale dealurilor acoperite cu vii, văile imense ca nişte funduri de mări ale munţilor şi platourilor înalte de la graniţa de nord a ţării pe care stau posturile de pază ale grănicerilor.

Am poposit pentru noapte în prima staţiune climaterică – Svara Tuka.

...În sfîrşit, după furtunile de praf din Bagdad, respiram cu nesaţ aerul pur. Revedeam luceafărul de seară, luna strălucitoare. Ceaţa se aduna pe fundul văilor. Ne odihneam ochii pe liniile largi ale peisajului cînd, pe şoseaua şerpuitoare de munte, se apropiară două camioane. Era o echipă de dansatori. Aflaseră prin staţia de radio locală că au oaspeţi şi, după două ore şi jumătate de drum cu maşina, ne cereau permisiunea de a ne oferi un mic spectacol coregrafic. Erau toţi ţărani de munte şi nu aveau drept orchestră decît o tobă şi un fel de ţeavă de suflat.

Spectacolul pe care la început, mărturisesc, l-am apreciat numai ca gest, a început chiar în şosea. Nu i-a trebuit însă dedît cîteva minute acestei modeste formaţii pentru a pune cu totul stăpînire pe cei prezenţi. Muzica, care acum părea că izvorăşte din zeci de instrumente, exercita pe nesimţite o inexplicabilă acţiune asupra întregii noastre fiinţe. Pătrundea în nervi, în simţuri, în muşchii obosiţi, infuzînd o intensă senzaţie de bucurie, de optimism,

de neastâmpăr. Aşa se face că picioarele tuturor au început să se mişte automat şi toţi să sară, să ţopăie alături de gazde, în tactul superbelor melodii kurde, cu un ciudat sentiment de bucurie aproape fizică.

Prins de cele ce se întîmplau, abia într-un tîrziu mi-am dat seama că am în faţă una din expresiile de o rară frumuseţe ale noului spirit al poporului, pe care avusesem prilejul să-l admir de atîtea ori după revoluţie.

Mai mult de jumătate din cei treizeci de ţărani kurzi, dansau cu arma la spate. Cîţiva aveau în mîini drapele. Rezemate ide camioane, se aflau două mari pancarte de pînză pe care scria : „democratîe- salam". Aveam în faţă membrii miliţiei populare din cîteva sate de munte, care ţinuseră să-şi exprime, în felul acesta de neuitat, sentimentele ce le purtau solilor unor ţări prietene.

A doua zi, în zori, am pornit mai departe. Munţii deveneau mai sălbatici, vegetaţia mai pitică, crestele golaşe mai frecvente şi văile mai largi – atingînd 7—8 kilometri – iar aşezările omeneşti tot mai rare.

Noaptea următoare am petrecut-o într-un chip foarte original. în drumul nostru se afla Sersenk – o staţiune scumpă, în cazinoul şi piscinele căreia nu pot fi întîlnite decît vîrfurile protipendadei irakiene.

Am ajuns aici noaptea, tîrziu, extrem de obosiţi. Cînd am avut în faţă cîte un pat şi, alături, un scaun pentru haine, ne-am prăbuşit cu toţii în somnul cel mai adînc, din care nu ne-am mai trezit decît dimineaţa, cînd soarele a început să ni se joace în gene. După încartiruiri nocturne, dimineţile sînt totdeauna pline de surprize. Un perete care ţi s-a părut normal apare la lumina zilei coş-

covit şi plin de igrasie. Un covor sau o carpetă, care în raza lămpii şi la puterea de observare scăzută de oboseală par strălucitoare, se dovedesc dimineaţa a fi nişte banale litografii.

De data aceasta însă surpriza a fost de-a dreptul violentă. Tavanul, pe care fiecare îşi închipuise că l-a văzut, era cerul, iar podeaua pe care călcasem. nu era altceva decît... caldarîmul străzii. În jurul nostru treceau, înăbuşindu-şi rîsul în batiste, gospodine matinale care plecau după cumpărături. La piciorul patului, în rigolă, se aflu pantofii, iar pe partea carosabilă a străzii, scaunul, sufocat sub haine şi lingerie.

Tocmai în clipa cînd încercam să mă desmeticesc, mi-a fost dat să aud ■—■ pe acest platou pierdut în îndepărtaţi! munţi ai Irakului – cunoscuta melodie romînească „Sanie cu zurgălăi”.

Că dormeam pe stradă în cea mai elegantă staţiune climaterică din Irak – aceasta mai putea fi de înţeles. Nimerisem în plin sezon şi oricît se străduiseră bieţii oameni, nu putuseră găsi ceva mai convenabil pentru noi. Dar să aud răsunînd la difuzor, întocmai ca la Sinaia, „Sanie cu zurgălăi”, şi încă pe americăneşte... După cum am aflat, melodia era cunoscută sub numele de „Jony e băiat frumos” şi se bucura de mult succes în staţiune. Numai că nimeni nu avea habar aici de adevărata sa origine.

După cum desigur mulţi îşi amintesc din cele relatate de presă acum câţiva ani, un „compozitor” american, plictisit să mai stea la cheremul propriei sale inspiraţii insuficient de fecunde, a apelat cu curaj la folclorul romînesc şi... a dat Americii o operă ce avea să servească chiar pentru demonstrarea marilor „resurse” ale muzicii uşoare occidentale.

Protestele ziarelor care au dezvăluit public acest plagiat, nu l-au intimidat pe „simpatizantul” muzicii noastre, n-au afectat „critica de artă”

americană şi în orice caz nu l-au împiedicat de „Jony cel frumos” să-şi continue înconjurul lumii şi să urce chiar pe crestele munţilor irakieni.

Şoseaua se opreşte Ia Amadia. Dincolo de Amadia nu se mai poate pătrunde în munţi decît cu măgarii. La treizeci de kilometri e graniţa Turciei asiatice. Amadia e o cetate naturală. Un punct de pază al frontierelor Republicii.

Oraşul e înarmat. Dar principala forţă de apărare nu se găseşte în cazarma de piatră deasupra căreia flutură, zărindu-se pînă departe în munţi, drapelul de stat al Irakului. Nădejdea stă în miliţia populară. Duşmanii au avut deseori ocazia să măsoare vigilenţa şi perspicacitatea acestui post de pază. Pichetele răspîndite în munţi predaseră autorităţilor militare patruzeci de spioni şi diversionişti trimişi de agenţiile imperialiste prin graniţa Turciei.

Amadia pare o cetate legendară. De sus, de pe platou, se deschide un peisaj grandios, pregătit parcă pentru proporţiile unei vieţi necunoscute, de la începutul lumii. Prin văzduh plutesc vulturi asiatici. Razele soarelui ard ca nişte flăcări albe, abia mîngîind obrazul.

De la Amadia ne-am întors şi, străbătînd din nou munţii, am coborît în cîmpie. Acum comparam fără voie totul cu dimensiunile noi, întipărite pe retină, rămase în memorie, ca un etalon de măsură.

La cîmpie, pe ape, în pustiu, nu ai simţul geometric al spaţiului. în munţi, sub forma rocilor şi a văzduhului, materia îţi apare cristalizată în cuburi gigantice, în sfere ciclopice. Coborînd la cîmpie, materia se disimulează, volumurile dispar, văzduhul se goleşte ca un clopot în care se face vid.

Oamenii de la munte sînt raţionali şi realişti,

prea puţin înclinaţi spre melancolie, spre tristeţe şi spre visare.

Cred că nu în regiunile de munte s-a dezvoltat filozofia. La munte privirile se izbesc peste tot de roci, de colţuri, de linii. Gîndurile împrumută ceva din ordinea geometrică înconjurătoare. Sînt încorsetate, adunate în jurul omului. Nu au unde să vagabondeze. În plus, la munte, oamenii sînt mai puţin numeroşi. Nu există complexitatea atît de încîlcită a vieţii sociale din zonele cu mare densitate demografică. Relaţiile dintre oameni sînt mai simple, viaţa mai liniară, mai ferită de convulsii. Aceasta nu înseamnă însă că ei nu sînt capabili de acţiuni mari, dar oamenii de la munte sînt mai odihnitori, mai tăcuţi. Au un calm care, dacă nu e enervant, tonifică. Ei compară evenimentele, lucrurile cu marile dimensiuni ale cadrului în care trăiesc, cu marile volumuri ale naturii. De aceea nu se lasă copleşiţi de amănunte, nu exagerează detaliile.

Din această incursiune recreativă prin munţi, printre oamenii munţilor, mă întorceam în viaţa tumultuoasă a Irakului. Pe alt drum, am ajuns din nou la cîmpie. Treceam prin satele care duceau la Arbil, apoi la Kirkuk.

La marginea satelor, griul era adunat în mormane, începuse treierişul. Oameni şi boi se învîrteau pe lîngă nişte roţi de lemn (poate pentru menţinerea ritmicităţii mişcărilor), şi călcau cu tălpile şi cu copitele maldărele de grîu, dezghiocînd boabele din învelişul spicului. Oamenii aveau frunţile scăldate de sudoare, erau acoperiţi de praful armanului, care arată aidoma celui al strămbunilor lor de acum trei mii de ani.

Cu toate acestea aveau ochii liniştiţi, luminaţi de o bucurie molcomă, de o satisfacţie modestă şi timidă. Ei aspirau în nări mirosul dulceag şi cald, aroma atît de plăcută a griului copt, a pîinii care este aceeaşi pe toate meleagurile pămîntului, Şi

uitau pentru o clipă de munca grea, uitau de suferinţele îndurate pentru plinea aceea neagră şi aromată, uitau de zilele chinuite ce aveau să mai vină —- zile fără pîine şi fără bucurii.

La orizont, în noapte, flăcări subţiri şi lungi ieşeau din pămînt ca nişte limbi de viperă. Pămîntul scotea limbi şuierătoare de foc şi le agita ca un şarpe gata să muşte. Cîmpul, care se deschidea în faţa noastră, părea tabăra de noapte a unei mari armate ce se pregătea de luptă.

Se vedeau „focurile eterne”.

Ne apropiam de Kirkuk !

Odinioară, preoţii asirieni adunau aici mulţimile şi le porunceau să se prosterneze în ţărînă, tălmăcind focurile drept semne cereşti ale atotputerniciei zeilor. Oamenii ridicau înfricoşaţi capetele şi, zărind limbile de foc agitîndu-se spasmodic în întuneric, se prăbuşeau în rugăciuni fierbinţi şi smerite.

„Focurile veşnice” ard deasupra pămînturilor Asi- riei de mii de ani. Istoricii antici pomeneau adesea de bălţile negre ce apăreau ici-colo, prin crăpăturile pămîntului, în ţinuturile dintre cele două fluvii gemene. Legendele povestesc ’despre regi cruzi, care-şi aruncau de vii sclavii în gropile cu lichid negru, unde cu o singură scînteie se aprindeau, mistuin- du-se ca torţele.

Bălţile negre şi focurile veşnice sporeau şi mai mult misterul acestui îndepărtat regat, în care civilizaţia omenească o luase cu mult înaintea altor neamuri ale pămîntului.

De multă vreme însă semnele care vestesc călătorului apropierea „ţării de foc” şi-au pierdut orice taină. Priveliştea are desigur acelaşi pitoresc sălbatic ca şi acum cinci mii de ani. Dar după prima clipă de încîntare, omul modern nu-şi poate

reţine un sen-

timent de tristeţe la gîndul că acolo se iroseşte fără încetare o mare bogăţie, că poporul acesta lasă să-i scape averea printre degete.

Adevărul este însă că el nu „lasă”. El nu ar lăsa. Ce le pasă însă străinilor de averea lui ?

Ne apropiam de Kirkuk !

Istoria modernă a Irakului este străbătută în întregime de şuvoiul negru al petrolului, împletit, icicolo, cu şuvoiul roşu al sîngelui poporului. Ieşind la suprafaţă, păcura a mînjit totul, a dezlănţuit un duh rău, a înnegrit viaţa ţării ca o mană a iadului.

Cel mai tragic paradox generat de colonialism constă în aceea că, cu cit o ţară subjugată a fost mai bogat înzestrată de natură, cu atît mai mare a devenit sărăcia poporului, cu atît mai lungi şi mai grele suferinţele lui.

Irakul a ajuns o ţară a mizeriei, pentru că este o ţară a bogăţiei. A şaptea producătoare de petrol a lumii a fost nevoită să umble în zdrenţe şi cu stomacul gol. Din pămîntul ţării se scot anual 35 000 000 de tone de petrol, dar ţăranii orbecăiesc la lumina opaiţului.

Totul s-a scurs în ghearele lui „Irak Petroleum Company”.

Casele de fier ale acestui căpcăun nesăţios, care şi-a înfipt de decenii picioarele la gura fluviului de petrol al Irakului, gem de saci de aur.

La începutul secolului, între marii rechini imperialişti, începuse lupta pentru acapararea petrolului lumii, pentru împărţirea prăzii.

Peste tot se scormoneau atunci măruntaiele pămîntului. Un grup de geologi ai unei societăţi germane, atraşi de legende, ajung şi în Irak, Se fac prospecţiuni şi se descoperă vîna de lichid negru. Sultanul turc care stăpînea pe atunci ţara se grăbeşte să alcătuiască actul de proprietate al

acestei averi ivite peste noapte. Apare un firman al „înaltei Porţi” care decretează petrolul irakian „proprietate absolută a pungii particulare a coroanei”.

Evenimentul atrăsese însă atenţia marilor monopoluri ale lumii occidentale. Irakul devine teatrul unor dispute acerbe. Actul de proprietate al petrolului zboară din mină în mînă şi o dată cu el cheia „pipe-line”-urilor, şi sacii de aur. Iar poporul, adevăratul stăpîn, priveşte totul neputincios, gol şi flămînd, cu buzele livide de foame.

Turcia vinde zăcămintele irakiene Germaniei kai- zerilor. La Bagdad îşi face apariţia „Deutsche Bank”. Apoi, la capătul unor îndelungi intrigi de culise, un număr uriaş de pachete de acţiuni intra în posesia milionarului englez d'Arcy. Acum, la Bagdad, se instalează „Otoman Petroleum Syndicate“. Apoi, pe rînd, se infiltrează „African and Eastern Concessions Ldt.”, „Shell Dutch”, „Amiral Chester” etc.

Anul 1914 găseşte ca principal proprietar trustul „Türkisch Petroleum Company” rezultat din contopirea Caselor „d'Arcy” şi „Deutsche Bank”. Pe baza scrisorii adresate cu această ocazie de marele vizir turc ambasadorilor Angliei şi Germaniei, „Türkisch Petroleum” obligă mai tîrziu guvernul Irakului să-i concesioneze toate zăcămintele de petrol descoperite ulterior în ţară.

O dată cu funcţionarii societăţii, o întreagă reţea de consulate şi agenţii comerciale britanice, o armată de agenţi travestiţi în misionari împînzesc Irakul. Este adusă aici o bună parte a corpului ofiţeresc al armatei coloniale din India. Pe lingă triburile arabe şi kurde sînt ataşaţi „specialişti” militari englezi.

Dar începutul propriu-zis al ocupaţiei britanice în Irak este marcat de izbucnirea primului război mondial, Tn numele securităţii centrelor petrolifere, Anglia îşi deplasează aici principalele sale unităţi expediţionare din Asia. Irakul devine terenul unor lupte îndelungi între trupele engleze şi armatele turceşti, la capătul cărora, în 1917,

triumfător, generalul englez Maude descinde deifinitiv în Bagdad,

proclamîndu-se – în răpăitul tobelor de război – „eliberator“.

„Eliberatorii” cîştigaseră ţara la tarabă, Irakul re- prezentînd oota-parte a Angliei la împărţirea prăzii, încă din 1915, cînd soarta războiului era departe de a fi cunoscută, Anglia şi Franţa încheiaseră un acord – aşa-numitul acord de la Sykes-Picot —■ care prevedea ca de pe urma reîmpărţirii Orientului arab, Marea Britanie să se aleagă cu Irakul, Transiordania şi Palestina. Toată această tîrguire cu soarta popoarelor arabe a fost dată în vileag în 1918, de guvernul Uniunii Sovietice care intrase în posesia arhivei secrete a regimului ţarist.

Acum, Irakul începe să dobîndească şi o mare importanţă strategică. El devine unul din capetele de pod ale imperialismului împotriva tînărului stat sovietic. Poate nu este o lipsă totală de legătură între aceasta şi faptul că, în 1920, prin Tratatul de la San-Remo, Liga Naţiunilor încredinţează în mod public Angliei mandatul colonial asupra Irakului.

Poporul irakian nu accepta însă să devină o masă inertă de manevră. în anul 1920, ţara devine teatrul unei adevărate furtuni revoluţionare. Reacţia împotriva dominaţiei britanice este amplificată de ecoul puternic pe care îl are eşuarea intervenţiei imperialiste în Transcaucazia şi instaurarea Puterii sovietice în Azerbaidjan. Izbucnesc răscoale în toate regiunile ţării. Se formează o armată revoluţionară de peste 100 000 de oameni, în majoritate ţărani. Mişcării revoluţionare antiimperialiste i se alătură şi păturile mijlocii ale populaţiei, şi o parte a burgheziei naţionale care cerea un guvern constituţional şi un Parlament.

Anglia îşi adună în grabă forţele militare din Orientul Mijlociu şi din India şi dezlănţuie războiul, într-o luptă sîngeroasă şi inegală, armata revoluţionară a Irakului, înarmată cu săbii şi cu flinte scoase din uz, rezistă în faţa regimentelor de artilerie, a flotei maritime şi aeriene a Angliei timp de o jumătate de an. O dată cu miile de soldaţi

pier- duţi în acest război – pe care pînă la urmă îl cîştigă

—■ Anglia pierde însă speranţa de a mai putea să îndoaie grumazul acestui popor. Ca urmare a concluziilor trase, Anglia convine la alcătuirea unui aşa-zis Consiliu de Stat, iar peste un an Irakul este proclamat monarhie constituţională. Unul din agenţii „Intelligence Service”-ului, emirul Feisal, este adus de peste graniţă şi încoronat rege al Irakului.

„Prima revoluţie naţionalistă din Irak nu a pus capăt dominaţiei imperialiste... Dar ea a învăţat poporul că, prin unitate şi luptă revoluţionară, el poate sili pe imperialişti să se retragă parţial sau total, că poate obţine victoria parţială sau deplină în funcţie de puterea şi unitatea forţelor naţionale, de fermitatea conducerii sale politice.” [5]

Anglia ar fi vrut să păstreze în Irak aparenţele unei anumite suveranităţi j pe de altă parte, ea se grăbea să se asigure împotriva unor noi zguduiri revoluţionare. Anglia se fereşte să mai amintească de regimul de mandat, dar încheie – în 1922 – un tratat de alianţă, ale cărui clauze iac din Irak o adevărată colonie engleză. Urmează un acord militar care pune întreaga armată la dispoziţia generalilor englezi şi în acelaşi timp reglementează crearea pe teritoriul Irakului a unor baze de agresiune împotriva Uniunii Sovietice. Se încheie apoi un acord financiar înrobitor.

Toate acestea aveau să declanşeze în ţară o nouă furtună. Poporul respinge tratatele impuse de Anglia. Pe atunci ministrul Apărării era Nuri Said. El nu şovăie să pună în acţiune împotriva demonstranţilor mitralierele. Pe deputăţii care trebuiau să voteze ratificarea acordurilor îi închide în Parlament cu un cordon de soldaţi. Şi totuşi, masele din stradă constrâng Parlamentul să respingă ratificarea acordurilor.

Anglia reuşeşte tot mai greu să facă faţă rezistenţei populare. Guvernele pe care le înscăunează nu se pot menţine decît foarte puţin

5 „Ittihat-al-Saab”.

timp la putere. Pe culoarele ministeriale e un du-te-vino permanent. în

răstimp de 12 ani – 1921—1933 – la conducerea ţării s-au perindat nu mai puţin de 15 guverne.

în această perioadă „Turkisch Petroleum" – devenit între timp pentru „salvarea aparenţelor", „Irak Petroleum Company" – îşi exercită cu sîrg drepturile de unic exploatator al petrolului irakian. Pe harta petroliferă mondială apăruse acum *Kirkuk-ul,* de unde ţiţeiul zbura prin conducte spre porturile siriene şi libaneze din Mediterană. Societatea însăşi se mută la Kirkuk, care devine capitala petrolului irakian.

Irakul exercită însă o putere de fascinaţie din ce în ce mai mare şi asupra altor trusturi internaţionale de păcură. „Compagnie Française de Petroles" şi concernul american „Near East Development Corporation" reuşesc pînă la urmă să obţină o participate substanţială la capitalul marii societăţi britanice.

Feisal fusese urcat pe tron de financiarii englezi. Se pare însă că puternicele trusturi americane plăteau mai mult, căci pseudomonarhul arab se lasă ispitit, şi începe să cocheteze cu milionarii din New Jersey. Aşa se explică de ce, în 1933, Feisal moare „subit" într-un hotel din Berna. „Intelligence Service"-ul nu-şi lasă cartea de vizită pe cadavru, dar are grijă ca presa să fluture pe departe ideea că soarta lui Feisal va fi împărtăşită de toţi „trădătorii".

Acum, la porţile lumii capitaliste bate criza anilor 1929—1933. Peste tot – din Nevada pînă în Irak, din Venezuela pînă în Romînia – lingurile multor sonde încremenesc în pămînt. Industria mondială capitalistă a petrolului varsă pe străzile oraşelor milioane de şomeri. Peste casele proletarilor se abate marele apocalips burghez. Muncitorimea petrolistă a Irakului trăieşte vremuri de un tragism zguduitor. Şomerii se sting de foame, înşiraţi pe bordura străzilor. Asupra tuturor muncitorilor pluteşte zi şi noapte spectrul şomajului.

Este semnalul declanşării luptelor de clasă care avea să ducă la radicalizarea revoluţionară a

prole-

tariatului, ia naşterea partidului comunist, la începerea unei noi etape în mişcarea antiimperialistă a poporului. Deşi toate acţiunile muncitorilor sînt reprimate cu sălbăticie, în 1931 izbucneşte marea grevă generală, care se prelungeşte timp de două ■săptămîni. înspăimîntaţi de forţa şi amploarea mişcărilor populare, imperialiştii englezi, ajutaţi de burghezia şi moşierimea autohtonă, organizează o uriaşă diversiune naţională. O nouă şi monstruoasă „noapte a Sfîntului Bartolomeu". Cu ajutorul unor provocatori, se înscenează o rebeliune a populaţiei creştine din nordul ţării şi apoi o expediţie de masacrare. Această oribilă manevră este cunoscută în istorie sub numele de „masacrul de la Simayl".

În atmosfera de confuzie generală care domneşte în ţară, Anglia aşază repede un nou rege de paie pe tronul Irakului.

Toate acestea nu împiedică însă ca instabilitatea politică să se agraveze de la zi la zi. în perioada 1932—1936, în Irak se schimbă în medie cinci guverne pe an.

Cînd în 1934, pe arena politică a ţării apare partidul comunist, la Londra se cade repede de acord că singura soluţie pentru menţinerea dominaţiei asupra Irakului este instaurarea regimului fascist. În 1935, sub pretextul ridicol că „sarcinile lor naţionale au fost înfăptuite", partidele burgheze se autodizolvă. Burghezia deschide drum larg fascismului.

Conducerea luptei pentru independenţă şi suveranitate revine acum clasei muncitoare, tînărului ei partid comunist, care încă de la înfiinţare îşi propune să militeze pentru alcătuirea frontului unit antiimperialist al forţelor patriotice. De-a lungul celor aproape trei decenii care au urmat, toate acţiunile şi eforturile muncitorilor, ale maselor largi ale poporului au avut ca punct de plecare şi ca ţel final acest invariabil cuvînt de ordine : „Afară cu asupritorii din Irak".

în lupta revoluţionară antiimperialistă,

petroliştii s-au aflat în primele rînduri. Greva generală a pe-

troliştilor din Kirkuk din 1946, îndreptată împotriva patronilor englezi, a avut o asemenea forţă, încît a antrenat nu numai celelalte nuclee muncitoreşti irakiene, dar a determinat puternice consecinţe asupra atmosferei politice din ţara vecină – Iran, asupra relaţiilor dintre muncitorii petrolişti iranieni şi societatea „Anglo-Iranian".

În viaţa internaţională urmează perioada războiului rece, inaugurat şi alimentat de blocul puterilor imperialiste. Planurile agresive, pe care cercurile occidentale le urzesc împotriva Uniunii Sovietice şi a celorlalte ţări socialiste, ridică din nou, vertiginos, valoarea strategică a Irakului. Ecoul rafalelor de mitralieră descărcate în pieptul muncitorilor nu se stinsese încă în urechile maselor, cînd Anglia, şi apoi, tot mai insistent S.U.A., încep să facă o curte înverşunată poporului irakian.

Anglia are nevoie de un nou tratat care să-i permită deplina acaparare militară a ţării. De aceea, „în numele vechii prietenii anglo-irakiene" ea face un apel patetic la „sentimentele frăţeşti" ale poporului, dar fără a mai aştepta ca acestea să se manifeste, pune la cale, în 1948, semnarea tratatului de la Portsmouth.

S.U.A. îşi oferă la rîndu-i „serviciile". Ea acordă, în 1949, Irakului un împrumut de 13 milioane de dolari în schimbul căruia obţine apoi aderarea guvernului acestei ţări la „programul Truman".

Irakul se transformă într-o ţară de cazărmi. Peste tot mărşăluiesc soldaţi străini, uruie tancuri şi zboară avioane străine. Din vistieria şi aşa prăpădită a ţării, 50 la sută se alocă cheltuielilor militare. Mizeria şi sărăcia poporului sînt de nesuportat. Pe terenul bolilor şi al inaniţiei, coasa morţii seceră fără încetare. Din 1000 de copii, aproape jumătate mureau la naştere. Durata medie a vieţii se reduce la 28—30 de ani. Nu

există decît o şcoală elementară la aproape 50 000 de copii. Răscoalele nu mai con-

teñese. închisorile şi lagărele sînt pline de răzvrătiţi.

Dulles clocea ideea unui bloc militar agresiv la frontierele de sud ale U.R.S.S. El începe să dea tîrcoale Irakului în care vede pilonul acestui eşafodaj menit pe de o parte să ţină U.R.S.S. sub focul armelor, iar pe de altă parte să apere interesele monopolurilor în Orientul Mijlociu, să submineze unitatea ţărilor arabe în lupta pentru independenţă, să înăbuşe mişcarea antiimperialista a popoarelor.

începutul îl face tratatul de „colaborare" turco-irakian, încheiat în februarie 1955, la care ulterior aderă Anglia, Iranul şi Pakistanul. Noul bloc constituit în această manieră cusută cu aţă albă îşi dezvăluie obiectivele tîlhăreşti la prima sa sesiune, care are loc în luna noiembrie a aceluiaşi an la Bagdad, în acest moment apar şi urechile S.U.A. care se constituie „membră în comisiile pactului". Organizaţia devine notorie sub numele de „Pactul de la Bagdad".

Pactul a fost semnat în condiţiile unei adevărate stări de asediu. Iată cum descrie, la 9 ianuarie 1956, „New York Times" această atmosferă : „Toate partidele politice au fost interzise şi s-a instituit cenzura ¡ în lagăre au fost închişi peste 10 000 de prizonieri politici ; tortura era practicată în mod curent... Nuri Said dispunea de forţe poliţieneşti instruite de britanici, de nenumaraţi spioni şi agenţi provocatori, de o presă controlată şi de un Parlament dominat de latifundiarii din sud care, în mod firesc, erau şi principalii săi sprijinitori".

în mîinile lui Nuri Said se afla cea mai puternică armată din Orientul Mijlociu.

Dar toate acestea au fost zadarnice...

Plăsmuirea lui Dulles s-a născut, dar viaţa sa a fost scurtă. La 14 iulie 1958 dominaţia

imperialistă asupra Irakului s-a prăbuşit şi, o dată cu ea, s-a năruit schelăria putredă a „Pactului de la Bagdad”.

Ce adîncă semnificaţie a conferit istoria zilei de 14 iulie !

Cu aproape două secole în urmă, o explozie a zguduit lumea, trezind-o, prevestindu-i şi mai marile zguduiri ce aveau să vină. Se prăbuşeau zidurile Bastiliei, lăsînd pentru o clipă să strălucească soarele libertăţii. Omenirea n-a uitat acest măreţ 14 iulie.

După aproape două secole, se ridicase noi ziduri de Bastilie în Orient. Bagdadul dobîndise vechiul renume sinistru. Oamenii începuseră să-i spună „Bastilia orientului". Dar, din nou, într-o impresionantă coincidenţă istorică, s-a abătut năpraznic furtuna aceluiaşi 14 iulie, măturînd zidurile blestemate.

Acest firesc eveniment al epocii noastre – căderea unei monarhii şi proclamarea unei republici – ¿t alarmat întreaga lume capitalistă. El a demonstrat că abolirea oricărei instituţii perimate este resimţită ca o dureroasă lovitură în toate organismele lumii burgheze.

Dar reacţiile – atît de divers nuanţate – ale colonialiştilor întîrziaţi faţă de abolirea instituţiilor perimate, faţă de actele de dreptate ale popoarelor, nu pot avea şi darul de a împiedica procesele obiective ale istoriei.

Procesul de redeşteptare naţională a lumii arabe n-a putut şi nu va putea fi oprit, cu toate că reacţii de antipatie, de toate gradele, au fost din abundenţă şi vor fi în muribunda lume capitalistă.

Cînd am fost prima oară în Irak, în vara anului 1958, la cîteva zile după izbucnirea revoluţiei, am ţinut să văd la faţă pe careva dintre foştii stăpîni-

tori, să aud reflecţiile unuia din reprezentanţii trufaşelor comandamente britanice. Pe străzile Bagdadului şi ale celorlalte oraşe irakiene nu se mai vedea nici picior de militar englez. Mi s-a spus că ultimele vestigii ale regimentelor care stăpîniseră aproape o jumătate de secol în această ţară se găseau undeva, într-o oază din deşertul mesopotamic, la baza militară de la Habbania, creată în virtutea unuia dintre nenumăratele pacte militare cu -care Anglia înlănţuise în trecut Irakul.

Am închiriat o maşină şi împreună cu tovarăşul meu de drum am pornit, într-o scurtă expediţie, spre această faimoasă cetate militară, de unde în 1956 agresorii englezi îşi trimiseseră trupele aeropurtate să scalde în flăcări Port-Saidul. Nu mai revin la descrierea condiţiilor în care trăiesc fiii acestei ţări, dar trebuie să spun că în faţa ochilor călătorului care a apucat să se afunde în deşertul irakian se dezvăluie una din cele mai zguduitoare privelişti din cîte a putut oferi vreodată viaţa omului pe acest pămînt.

După ce o dată cu apele Tigrului ultimele urme ale vieţii vegetale au dispărut, după ce şi ultimul sat rămîne departe în urma maşinii care zboară ca o nălucă pe asfaltul vîscos al şoselei, în podişul ars încep să răsară găuri acoperite cu rogojini de paie. Priveşti cu ochii şi refuzi să înţelegi, refuzi să crezi. Treci mai departe şi speri din tot sufletul că a fost o nălucire, o minciună a ochilor, o „fata morgana”. Găurile scurmate în rocă reapar însă şi adevărul oribil se strecoară în suflet. Acolo trăiesc oameni. Departe de apă, departe de hrană, departe de tot ceea ce mintea şi braţele semenilor lor au făurit pentru a da vieţii un sens şi o elementară plăcere.

Ceea ce religiile au imaginat despre „iad”, e un clişeu searbăd şi şters în comparaţie cu aceasta.

După drumul prin pustiul uscat în care nomazii au trebuit să-şi sape mormîntul de vii, după iadul gal-

ben prin care treci – aleile, autostrăzile şi rondurile tăiate în luxurianta vegetaţie subtropicală de la Habbania, piscinele bungalow-urilor şi întregul minuţios confort britanic de tip colonial, îţi relevă izbitor raportul lugubru de la spoliator la spoliat, de la asupritor la asuprit.

în colţul acesta paradisiac, ascuns privirilor de un înalt cerc de dune de piatră se aflau în zilele acelea 1200 de militari englezi şi americani. Se strînseseră acolo foştii instructori ai armatei irakiene şi femeile lor, aşteptînd cu nelinişte evoluţia evenimentelor. Leneveau pe şezlonguri, se bălăceau în bazinele cu apă transparentă, sorbeau cu paiul lichide răcoritoare.

în acelaşi timp cu noi sosiseră şi cîţiva reporteri de la B.B.C., trimişi să sondeze moralul ofiţerilor care păzeau ultimul cap de pod al „Pactului de la Bagdad". La început, comandantul ne luase şi pe noi drept reporteri englezi şi a început să vorbească precipitat despre situaţia lipsită de glorie în care se găseau. A tăcut însă imediat ce şi-a dat seama de compoziţia auditoriului.

L-am întrebat pe colonelul englez Forth, împotriva cui crede că a fost îndreptat actul de la 14 iulie al poporului irakian.

A răspuns ermetic, cum stă bine unui colonel din armata „majestăţii sale" :

— Nu am nici o opinie. Sînt militar.

—■ Cum este privită continuarea prezenţei dumneavoastră aici ?

— Nu ştiu, nu am contact cu lumea exterioară. Nu e treaba mea să gîndesc la aceste lucruri.

Colonelul Forth prefera desigur să facă pe orbul sau să-şi decline competenţa. Aşa procedează de altfel şi stăpînii colonelului Forth atunci cînd faptele nu le convin.

Cred însă că şi colonelul Forth a avut atunci prilejul să gîndească cu propriul său cap la semnificaţia faptelor ce se petreceau în Irak.

într-o piaţă largă, în faţa ambasadei engleze din Bagdad trona, de multe decenii, sfidătoare, statuia primului invadator englez în Mesopotamia – generalul Maude.

Simbolul acesta al trufiei cuceritoare britanice fusese zvîrlit în praf de poporul dezlănţuit.

Mai devreme sau mai tîrziu, în toate ţările, popoarele vor zvîrli în praf trufia lor cuceritoare. Şi praful se va alege din tot trufaşul sistem colonial, urît şi blestemat de popoare.

Dacă pînă la urmă colonelul Forth împreună cu oamenii săi a trebuit să părăsească raiul de la Habbania, iar pămîntul irakian să se elibereze pe deplin de cizma armatei britanice, liota de trădători care se strînsese de-a lungul anilor în jurul asupritorilor nu a dispărut din ţară. Am amintit mai înainte de moşierii care în loc de pămînt oferă ţăranilor gloanţe, de persoanele care încearcă să se descotorosească de cei mai vajnici patrioţi ai ţării – comuniştii. în rîndul armatei au rămas colonei şi generali gata la orice complot, dispuşi oricînd să readucă la cîrmia ţării oamenii Marii Britanii. Nici agenţii camuflaţi ai „Intelligence Service”-ului nu au părăsit ţara. Ei nu cruţă pungile de aur pentru a-şi împinge uneltele cît mai sus în ierarhia statului, pentru a corupe, pentru a influenţa...

Găsindu-mă din nou în Irak, la cîteva luni după complotul de la Moşul, am avut ocazia să asist, în sala Tribunalului militar din Bagdad, la procesul unui grup de ofiţeri contrarevoluţionari. Ţinînd

seama de schimbările uimitoare survenite ulterior în Irak în interpretarea faptelor legate de actul de la Moşul, nu pot spune cu certitudine dacă sentinţele pronunţate cu acest prilej au mai fost sau nu executate, dacă condamnaţi! au rămas pînă la urmă condamnaţi, sau dacă nu cumva s-au transformat apoi în executori. în acele zile însă opinia publică, care urmărea cu un uriaş şi legitim interes desfăşurarea proceselor complotiştilor de la Moşul, a avut posibilitatea să vadă în adevărata lui lumină rolul murdar jucat de reacţiune, atît în timpul revoluţiei din iulie cît şi în întreaga perioadă care a urmat.

La conducerea Tribunalului militar revoluţionar se aflau colonelul Mahdaui şi procurorul militar Mohammed Amin – două dintre cele mai reprezentative figuri de ofiţeri democraţi ai Irakului. Ei se străduiau să transforme aceste procese într-o şcoală a vigilenţei revoluţionare, să pună poporul în gardă împotriva primejdiei autoliniştirii, să demonstreze necesitatea luptei intransigente împotriva duşmanilor care continuă să unelteaască în toate ungherele vieţii publice şi sociale ale ţării. La timpul lor, procesele de la Tribunalul militar au jucat un rol important în educarea politică a maselor, în dezvoltarea stării de spirit revoluţionare a poporului.

în ziua cînd am obţinut o invitaţie, marea sală a tribunalului era arhiplină. Toate scaunele erau ocupate de o masă de oameni care prin diversitatea portului, a vîrstei şi a înfăţişării alcătuia o imagine sintetică a poporului. Se aflau acolo reprezentanţii tineretului revoluţionar, băieţi şi fete cu bluza kaki a brigăzilor patriotice de luptă, bătrîni în portul lor tradiţional, cu broboadele vărgate pe cap, femei înfăşurate în văluri negre, reprezentanţi ai forţelor armate. Pînă la apariţia completului de judecată şi a acuzaţilor, sala tribunalului a căpătat înfăţişarea unui miting. Din toate părţile răsunau lozinci de luptă, din

toate părţile ţîşnea glasul uşor răguşit al arabilor, scandînd :

— Moarte duşmanilor revoluţiei !

- Cu toţii în apărarea Republicii !

— Jos trădătorii cauzei de la 14 iulie I

într-un tîrziu, în sală au fost aduşi acuzaţii.

Era un grup de opt-nouă ofiţeri. Intrau în sala de judecată ca nişte fiare sălbatice într-o arenă, crispate sub biciul necruţător al îmblînzitorului. în jurul lor – închizîndu-se ca un cerc de fier – se afla poporul.

Parcă aveau toţi mişcările paralizate. Păşeau ca nişte somnambuli – văzînd fără să se uite, înregistrînd totul fără să privească pe nimeni. Simţeau plutind în sală o rumoare uşoară ca un vuiet îndepărtat de ape ce clocotesc, zăgăzuite. Simţeau aerul apăsîndu-le greu pe creştet şi ştiau că zgomotul acela se poate transforma într-un urlet teribil, de ape descătuşate ce rup zăgazurile.

Nici unul nu îndrăznea să întoarcă capul spre sutele de perechi de ochi care-i fixau din toate părţile ca nişte puncte de foc. Privirile lor se opriseră fascinate pe buzele celui care citea actul de acuzare.

Cuvintele acestuia răsunau în liniştea sălii, cînd sonor, cînd înăbuşit, curgînd în melodioasa limbă arabă, ca o povestire din „O mie şi una de nopţi” în care se înfruntă binele şi răul.

în ziua revoluţiei, atunci, în dimineaţa aceea memorabilă de 14 iulie, oamenii aceştia ordonaseră sol- daţilor să tragă în mulţime...

Pe măsură ce vocea procurorului se aprindea, teama dezvăluia tot mai clar pe obrazul acuzaţilor josnicia, micimea.

Priveam chipul unuia care ni se spusese că are gradul de general – un faimos comandant de armată, cunoscut prin orgoliul şi cruzimea sa de ofiţer aristocrat, prin dispreţul său nemărginit faţă de popor. Acum avea obrazul galben ca al unui cadavru, ochii îi erau stinşi şi – ceea ce îi trăda cel mai mult stare de spirit – înghiţea într-una spas-

modic, făcînd ca nodul lui Adam să i se plimbe fără încetare pe sub pieliţa uscată ca pergamentul a gîtului.

Lingă el se afla un alt general, scurt şi gras, care-şi cănise mustaţa pentru a apărea mai „falnic” şi mai „măreţ” în clipa supremă. Se străduia din răsputeri să pară indiferent şi uneori încerca să-şi mute privirile pe tavan, sau pe pereţii sălii. Ochii săi se întorceau însă maşinal spre gura procurorului şi fruntea i se acoperea neîncetat de sudoare. Era nevoit să-şi scoată din minut în minut batista şi să-şi şteargă tîmplele zbîrcite şi obrajii căzuţi, şi atunci se vedea cum îi tremurau mîinile.

Procurorul povestea cum unul dintre acuzaţi – o importantă figură a vechii armate regale – încercase să arunce în aer un tren cu partizani ai păcii care se îndrepta spre Moşul.

în rîndul din faţă se afla un grup de copii de 7—8 ani care ascultau cu luare-aminte, cu feţişoarele lor mici concentrate în efortul de a înţelege. în mintea lor crudă, amintirea acelei zile se va fi întipărit pentru toată viaţa. îşi vor aminti totdeauna de chipurile acelea dezumanizate, de asasinii care-şi aleseseră drept victimă partizanii păcii.

Cînd s-a citit sentinţa, toată asistenţa era în picioare.

Printre cei înghesuiţi în boxa acuzaţilor, împuţinaţi şi aproape striviţi de masa celor care se înălţau în loji şi în balcoane, se aflau acum patru condamnaţi la moarte.

Procurorul a strigat :

— Trăiască Republica !

Sala a răsunat ca un ecou :

— Trăiască Republica ! Moarte duşmanilor !

în clipa aceea, ca împinşi de un resort nevăzut şi irezistibil, cu privirile pierdute, cîţiva condamnaţi s-au ridicat şi au salutat maşinal.

înainte de a părăsi Irakul am făcut o călătorie la cetatea moartă a Babilonului. Am ascultat îndepărtatul mesaj al lumii antice.

...în jur era o tăcere adîncă. Păşeam încet, ferindu-mă instinctiv să tulbur somnul greu al istoriei.

Babilonul dormea de cîteva milenii.

Pulberea de aur a soarelui îi încălzea, neauzită, zidurile ostenite, ca pe ciolanele unui bătrîn uitat de ani.

Totul era încremenit. Parcă şi pădurea de curmali de la marginea oraşului dezgropat îşi oprise respiraţia. Un arab bătrîn, singura fiinţă vie în oraşul mort, parcă însărcinat de însuşi regele Nabucodono- sor să fie călăuza cetăţii în posteritate, ridica din cînd în cînd toiagul şi atingea zidurile.

— „Marea Poartă Iştar" spunea arar, aşa cum poate, cu patruzeci de secole în urmă, un străjer babilonean rostea în zorii zilei cînd se deschideau porţile de fier ale oraşului.

Păşeam prin „Marea Poartă Iştar", ridicată spre veneraţia zeiţei dragostei şi fertilităţii. în imnurile adresate zeiţei Iştar, iubita lui Tammuz -— zeul care simboliza vegetaţia ce moare şi reînvie – Babilonul antic îşi făurea primii germeni ai liricii.

—• Aici a fost stîlpul legilor lui Hammurapi !

Pe vestitul stîlp de bazalt negru al lui Hammurapi (expus la Luvru), a fost scris primul cod de legi cunoscut în istorie. El reprezintă unul dintre cele mai importante monumente ale concepţiilor juridice şi politice ale societăţii antice orientale. Unul din marile acte consacrat apărării şi consolidării bazei orînduirii sclavagiste.

Codul lui Hammurapi oglindeşte marea civilizaţie babiloneană care şi-a exercitat influenţa asupra întregii culturi a antichităţii. Cu 4000 de ani în urmă, în Babilon erau cunoscute şi folosite legile compoziţiei şi reacţiilor chimice, algebra şi

matematica, astronomia. Multe din elementele civilizaţiei Greciei antice au fost împrumutate din cultura Babilonului.

Păşeam prin oraşul mort, creierul unei lumi apuse de 4000 de ani. „Drumul Procesiunilor” străbate oraşul de la un capăt la altul. Pe aici, peste pavajul alb-trandafiriu din piatră de jad, treceau, cu întregul lor cortegiu, regii Babilonului. De-o parte şi de alta a „drumului”, zidurile au rămas intacte. Peste ele s-au scurs secole, milenii, fără să le poată spulbera. Geniul omului antic a înfrînt timpul. Ruinele Babilonului sfidează nepăsătoare veacurile. Zidurile drepte, trase parcă cu rigla, unghiurile clădirilor perfecte, aduc mesajul acestui misterios geniu, în faţa căruia simţi un adine respect.

Grădinile Semiramidei...

Tînăra prinţesă venită din grădinile înmiresmate ale Nordului nu putea trăi în mijlocul naturii austere a Babilonului.

Pe arcuri înalte de zid, pe bolţi largi, arhitecţii Babilonului au clădit un paradis de flori. Grădinile aeriene erau udate din fîntîni adînci în care sclavii aduceau apa Eufratului.

Nici o piedică nu putea stăvili dorinţele monarhilor atotputernici. Sclavii existau tocmai pentru a demonstra inexistenţa imposibilului, inepuizabila putere a omului de a crea, cu preţul propriei sale epuizări şi nimiciri. Şi atunci înţelegi cu ce zguduitoare risipă de vieţi omeneşti se împlinea misteriosul geniu antic.

Legile crude ale lumii vechi răzbat peste tot, din zeci de detalii. Pe un platou larg, odinioară probabil o piaţă, se află vestita statuie de piatră a „Leului din Babilon”. Pe lîngă uimitoarea simplitate a liniilor, te surprinde şi te înfioară tema sculpturii – un leu sfîşiind trupul gol al unei femei.

în micul muzeu din apropierea Babilonului se află un tablou intitulat „Moartea regelui Sardanapal”. în culori vii, intense, este zugrăvită o imagine cu nimic mai prejos de cruzimea

autodafeurilor medievale. Regele Sardanapal al Babilonului, care n-a putut su-

pravieţui durerii de a-şi vedea ţara cotropită de duşmani, şi-a aprins cu propria sa mină uriaşul rug în vîrful căruia, pe tronul regal, îşi aştepta groaznica moarte. La picioarele rugului se zvîrcolesc în flăcări – de neînţeles în fidelitatea lor fanatică – femeile regale.

Am părăsit străzile oraşului mort mergînd de-a lungul zidului care ducea în grădina templului marelui zeu Marduk. în mijlocul acestei grădini a fost clădit odinioară un uriaş turn în trepte, un zikkurat de 7 etaje, înalt de 90 de metri, care a fost botezat „Etemenanki". Acestuia i-au conferit legendele biblice numele de „Turn al lui Babei". Ruinele turnului au fost distruse de turci. Cîţiva geologi germani au făcut săpături şi, cu această ocazie, din pămînt a ţîşnit un izvor de apă sulfuroasă.

Balta urît mirositoare dospea în căldura asfixiantă a cîmpiei Eufratului. Mi-am amintit de puerila legendă biblică care spune că Dumnezeu i-a pedepsit pe oamenii care voiau să ridice un templu pînă la cer, încurcîndu-le limbile. în scopul demonstrării unor lucruri imposibil de demonstrat, religia a fost în stare să preia şi să „interpreteze" cele mai nostime combinaţii istorice. Triburile iudee ale antichităţii, invidiind civilizaţia babiloneană, combăteau atît construcţiile înalte realizate de aceasta, cît şi faptul că în Babilon se vorbeau mai multe limbi. în toate acestea, religia l-a introdus pe Dumnezeu şi biblia s-a împodobit cu încă o „minune".

La sfîrşitul călătoriei prin oraşul mort, bătrînul călăuz s-a îndepărtat fluturîndu-şi galabia albă printre ruinele Babikmului, ca o fantomă.

Şi tot ca nişte fantome – ale unui trecut mai apropiat însă – au apărut din spatele unui deal doi copii. O fetiţă înveşmîntată în negru, după portul arab, şi un băieţandru. Am vrut să fotografiez chipul trist şi palid al fetei, dar însoţitorul a strigat

ceva, cu o voce aspră, poruncitoare, şi fata s-a ascuns. Tînărul apărător al legilor vechi s-a apropiat apoi

umil, cu palma întinsă, repetînd rugător : „bacşişi sir, bacşişi”.

Străbătînd la întoarcerea spre Bagdad străvechile pămînturi ale Mesopotamiei, colorate în cafeniu, mi-am adus aminte de marile bogăţii care zac în străfundurile lor, de comorile de aur negru pe care le ascund. Călcînd peste ele, neputincioşi, copiii Irakului au fost nevoiţi să întindă palma, implorînd pe „sir” să le zvîrle o fărîmă din comorile ce le aparţin.

Dar toate au un sfîrşit.

CUBA

]\/lergeam spre Cuba. Mai aveam de străbătut mii de kilometri. Pe măsură ce avansam însă spre Occident, începeam să simt o ciudată încercuire. Un fel de baricadă, o nevăzută împletitură de sîrmă ghimpată.

La Bruxelles am fost oprit. Biletele de călătorie deveniseră caduce. Funcţionarii birourilor de voiaj au scos un imprimat nou şi, ridicînd din umeri cu făţarnica lor dezolare profesională, mi-au spus :

— Cuba ? Regretăm...

îşi plimbau degetele pe rubrici verticale şi orizontale care se întretăiau, şi monologau :

— Romînia—Cuba... Imposibil !

Imprimatele erau categorice. Aveam nevoie de vize speciale. Era prima linie a carantinei...

Am intrat la ambasada americană şi am cerut viza de trecere prin S.U.A. Funcţionarii îmi aruncau priviri fixe pe sub lentilele ochelarilor. Cînd îi surprindeam îşi plecau iute capul peste hîrtiile de pe birou. Era o curiozitate anxioasă cu care începi să te obişnuieşti abia după un contact mai îndelung cu Occidentul.

În sfîrşit, au urmat formularele, imprimatele, amprentele. Şi, după ce întregul material documentar solicitat a fost elaborat, consulul – făcînd uz de întreaga amabilitate diplomatică de care dispunea – s-a angajat ca în circa zece zile să-mi dea răspunsul...

Pînă la urmă însă „cordonul anticubanez" nu s-a dovedit inexpugnabil. Pentru compania aeriană spaniolă „Iberia", noile imprimate nu deveniseră un fetiş. Şi aceasta pentru că fetişul dolarului nu putuse fi subminat de instrucţiunile... „zeilor dolarului". Şi aici „vrăjitorii" yankei se dovedeau neputincioşi în faţa stihiilor pe care le-au dezlănţuit.

Astfel, graţie „Iberiei" am ajuns în Spania – de unde nu mă mai despărţea de Cuba decît apa oceanului, liberă de orice vămi şi de orice carantină.

întoarcerea avea să fie şi mai grea. La birourile de voiaj ale societăţilor aeriene occidentale din Havana aveam să aflu că cei ce apucaseră să „păcătuiască" venind în Cuba nu se mai puteau bucura nici măcar de... „purgatoriu", sau, cum se spune în limbaj de specialitate, de tranzit. Funcţionarii de aici aveau imprimate şi mai noi. Se cereau vize şi mai straşnice. De data aceasta am vizitat consulatul francez. Consulul era retras într-o vilă, la marginea Havanei, izolat de lume prin storuri groase, înconjurat de ziare vechi, de dosare vechi, de scaune şi de ziduri vechi. Te privea ca pe un om de hîrtie, ca pe un portret decupat dintr-o colecţie de ziare.

Prezenţa unui cetăţean al Republicii Populare Ro- mîne în biroul său, i s-a părut un lucru de neînţeles. Această întîmplare i-a tulburat pur şi simplu viaţa, i-a încîlcit ideile lui şi aşa vechi şi osificate, i-a provocat o adîncă supărare personală.

Era atît de încurcat, încît, de cîte ori îl vizitam, începea să completeze acelaşi formular, pe care, distrat, îl mototolea şi îl arunca la coş, chiar în faţa noastră. Pînă la urmă ne-a rugat stăruitor să punem capăt acestei „situaţii penibile", să-i redăm tihna, să-l lăsăm să-şi trăiască bătrîneţile în linişte.

în fine, consulul american – pe care vrîrDd-ne-vrînd a trebuit totuşi să-l abordăm —- ne-a cerut o nouă documentaţie personală cu complexe implicaţii biografice anatomo-sociale. Şi acelaşi răgaz de zece zile pentru reflecţii. De data aceasta, împrejurările ne-au permis să-i oferim acest răgaz, parcă dinadins, pentru a-l pune pe bietul om în încurcătură. Căci, după cum era de aşteptat, cele zece zile s-au dovedit cu totul neîndestulătoare. După cum neîndestulătoare s-au dovedit şi cele încă zece care au urmat...

Cît de mare era „păcatul" pe care-l săvîrşisem, cît de grav „greşisem" faţă de aceşti oameni venind în Cuba şi, mai ales, dorind să plecăm din Cuba ?

Toate drumurile erau închise. Şi totuşi, şi acum undeva o uşă s-a crăpat. De data aceasta cheiţa de aur a scîrţîit uşor chiar în uşa stăpînului. Dolarul este un odor pe care americanii nu suportă să-l vadă legănat în braţele altora. Ei şi-l redobîndesc chiar cu compromisuri, ca orice „părinte".

Să reluăm însă firul călătoriei spre Cuba...

...Sub aripile avionului dispăreau ultimele cuburi şi romburi colorate ale solului francez. Apăreau Pirineii, Spania ! După culorile vii ale Franţei, totul era acum auster. Faţa pămîntului – înăsprită, brăzdată de cute adînci. Şuvoaie de ape tulburi, roşietice, rătăcesc prin păduri, ies buimace pe platouri de piatră şi se încolăcesc pe loc, neştiind încotro s-o apuce.

De Ce te cuprinde tristeţea deasupra pămîntului Spaniei ? Oare din pricina acestui relief dur, sumbru, duşmănos, cu care oamenii de dedesubt trebuie să lupte ? Poate.

Sau poate e altceva.

Ţara aceasta pare învăluită în tăcere. Pare pustie. Oamenii, oraşele, parcă se ascund. Mulţi oameni stau cu adevărat ascunşi. Alţii zac în temniţe. Temniţele au împuţinat oamenii. Rîndurile acestui popor s-au rărit. Pe cîmpia de piatră s-au închegat şuvoaie ide sînge. Poate sângele acela nu s-a refăcut încă în vinele Spaniei.

în zare apare Madridul. Aterizăm după cîteva viraje largi pe deasupra rîpelor de la marginea oraşului. Turme de capre, care pasc iarba pipernicită şi rară, se sperie de zgomotul avionului şi fug ur- cînd pieptiş rîpele înalte. O herghelie de cai se împrăştie cu coamele în vînt.

Coborîm din avion. Pista de beton e măturată de un vînt aspru de stepă. în faţa unui hangar, stau cu braţele încrucişate cîţiva muncitori. Au pe cap nişte şepci de jocheu murdare, pline de pete de ulei. Sînt mătăhăloşi, cu umerii prăbuşiţi de poverile purtate şi de nemulţumire. Nicăieri n-am văzut pe aeroporturi oameni atît de prost îmbrăcaţi şi de ursuzi.

Aşteptăm într-o sală care aduce a ceainărie. Un fel de baracă de scînduri. Pe o bancă, două călugăriţe cu pălării scrobite, albe, mari, ca nişte păsări cu aripile întinse. Pe un perete, un afiş colorat. Deasupra imaginii clasice a toreadorului care fandează în faţa taurului străpuns de săbii, se anunţa – pentru o dată depăşită de aproape două luni – „cea mai mare corrida [6] a secolului". O vînzătoare tînără, cu ochi mari, negri şi strălucitori, ne îmbie să-i cercetăm galantarul cu suvenire. Toreadori în miniatură, cu veste de catifea neagră, micuţe Carmen cu fuste roşii, largi, măgăruşi din piele cenuşie, trubaduri —■ ne priveau din galantar, placid, cu ochii lor de mărgele.

6 Lupte cu tauri.

Havana —
„Capitolio"

Stalagmitele albe ale Havanei

Havana nouă, muncitorească

Ea irrani|a dintre capitala Cubei şi ocean

Sierra Maestra,,.

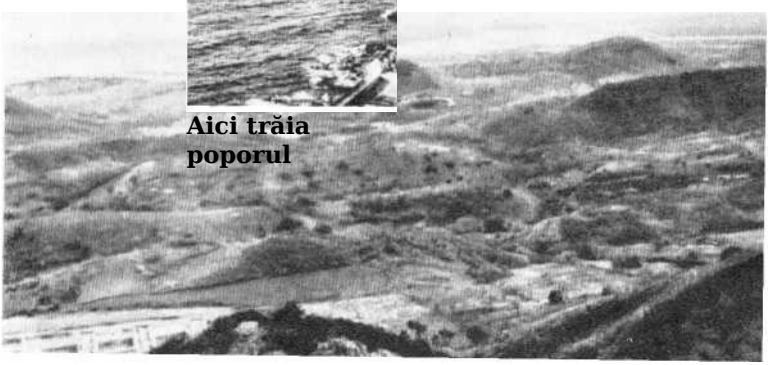

Aici trăia poporul

„Para defender la revolucion..."

Trist era aeroportul acesta dintre rîpele de la marginea Madridului, măturat de vîntul aspru de stepă. Părea o staţie într-un drum fără ţintă. O staţie uitată la marginea lumii, în care totul se mişca în tăcere, fantomatic, ca în locurile unde domnesc duhurile rele.

După decolare, dintr-un impuls turistic probabil, pilotul a înscris cîteva viraje deasupra Madridului. Mi-i închipuiam, pe străzile căzute în paragină, pe eroii filmelor lui Bardem, care, fără nici un ţel, fără nici o noimă, bat în neştire străzile. Şi mă străduiam să văd *Puerta del Sol* – simbolul eroismului nemuritor al Spaniei revoluţionare.

Spre seară, avionul a părăsit văzduhul iberic şi am început să zburăm spre Cuba. Rămîneau în urmă Sierrele. Păreau nişte diguri lungi ridicate în oceanul podişului. Sau nişte valuri largi de piatră ale unei misterioase mări încremenite. Umbrele norilor rătăceau peste acest peisaj – răzleţe, singuratice, ca umbra rătăcitorului cavaler al lui Cervantes.

Deasupra oceanului pluteau mormane de vată imaculată. Zburam spre apus, cu soarele în faţă. Urmăream acul ceasornicului ca la o experienţă de laborator. La ora aceea, la Bucureşti era noapte. Peste ocean stăruia însă o lumină orbitoare ca o pulbere de diamant. Avionul mergea în direcţia inversă mişcării de rotaţie a pămîntului. Părea remorcat de razele soarelui care-l trăgeau încet.

Niciodată nu am văzut soarele mişcîndu-se atît de greoi pe bolta cerului. Cobora atent, cu mii de precauţiuni, ca un bătrîn în cîrje. Oceanul liniştit, uşor încreţit, părea fundul unei căldări de aramă cu sclipiri roşiatice. în sfîrşit, norii aprinşi de lumina amurgului s-au stins, proiectîndu-se ca nişte cirezi cenuşii de bivoli peste un cîmp albastru nemărginit.

La apus, ca o inimă însîngerată, soarele se inmuia în ocean, pătîndu-i, colorîndu-i apele cu mari şuviţe de sînge.

Razele de care fusese legat avionul s-au rupt... Aparatul s-a încordat, alergînd să le prindă, dar în zadar. Seara triumfătoare începea să ne învăluie. Mergeam în calea regiunilor planetei unde noaptea de-abia căzuse. Luam noaptea mereu de la capăt.

Cerul se vedea mărit ca prin lupă. Stelele, ca boabele de porumb. Din cînd în cînd fulgera. Dar fulgerele nu veneau de sus. Deasupra noastră cerul era curat ca o apă liniştită. Fulgera dedesubt, sub noi. Fulgerele veneau dinspre pămînt.

Cu cinci secole în urmă, străbătînd acelaşi drum, pe apă, marinarii amiralului Columb vor fi strîns tulburaţi la piept crucifixul, privind spre cerul spart de sălbiile orbitoare ale fulgerelor. Pentru ei acesta va fi fost un semn neînţeles al lui Dumnezeu, cuvîntul plin de mînie al celui ce credeau că-şi are sălaşul dincolo de nori.

Noi treceam pe deasupra norilor şi vedeam că fulgerele se tîrau jos, aproape de pămînt, ţîşnind ca nişte şerpi de foc din mîlul negru al norilor încăr- caţi de electricitate.

în noaptea aceea fulgerele au fost despuiate de toată măreţia lor tulburătoare.

Avionul a străbătut noaptea trudnic, anevoios, parcă înfundîndu-se în cîlţi, împotmolindu-se în mlaştini ale cerului. Pasagerii se zvîrcoleau în fotoliile lor, răsturnaţi pe spate, chinuindu-se să adoarmă. Urechile înregistrau fără voie toate pulsaţiile uriaşei maşini care sfredelea văzduhul, urmăreau cu sensibilitatea unui aparat de control toate turaţiile motoarelor. Cine n-a traversat niciodată oceanul, noaptea, intr-un avion, o să înţeleagă greu această stare de surescitare.

Din cînd în cînd, una din numeroasele pasagere

septuagenare, care populează de obicei aceste transatlantice aeriene, se uita pe fereastră şi, buimăcită,

observînd lumina roşie a becurilor de semnalizare, îşi trezea brutal tovarăşul :

— Ce arde acolo ?

Călătoria are şi momente tragicomice.

înainte de a stinge luminile şi de a ura călătorilor noapte bună, un steward face o demonstraţie cu echipamentul pneumatic de salvare.

— Dar la ce foloseşte obiectul acesta ? întreabă o doamnă foarte bătrînă care călătoreşte pentru prima dată.

Cu un ton sec, profesional, stewardul o informează :

— Pentru cazurile de prăbuşire, doamnă !

Doamna bătrînă scoate un ţipăt şi se îngălbeneşte. Stewardul face un efort pentru a reda pasagerilor optimismul. Apasă pe un buton al costumului şi aprinde un bec roşu. Apoi, dintr-un buzunar de cauciuc, scoate un signal şi fluieră.

— O dată pentru ceai, de două ori pentru cafeaua cu lapte, doamnă, îşi debitează el – pentru a cîta oară ? – modesta sa glumă.

în clipa aceea însă oamenii nu prea se simt dispuşi să rîdă.

Şi noaptea nu se mai termină. Te uiţi la ceas din cinci în cinci minute. Te uiţi neîntrerupt, de şaisprezece ore. Abia într-un tîrziu, cînd după ceas ar fi trebuit să fie unsprezece ziua, un ochi obosit se întredeschide sub geana orizontului, undeva în spatele avionului. îşi roteşte încet privirea şi te vede.

— Ei, pare că spune. Voi sînteţi ? Cei deaseară ? Mai alergaţi după soare ? V-aţi cuminţit ?

Ochiul rămîne mult timp întredeschis, privind batjocoritor, printre pleoape.

Apoi, la marginea oceanului, apar limbi roşii de flăcări. Valuri de fum roşu se ridică în aer, plutesc un timp, şi răcindu-se, se întind albastre peste ocean. Ard cerul, oceanul. Norii plutesc ca nişte corăbii aprinse. După lunga noapte petrecută peste abisul deschis al oceanului saluţi soarele acesta ca pe un eliberator.

în zare se zărea o dungă subţire. Era prima limbă de pămînt a Americii —■ Cuba – perla Antilelor.

Călătoria de nouăsprezece ore peste ocean se terminase.

Cu cinci sute de ani în urmă, scrutînd oceanul cu ochii obosiţi de nesomn, sleit de aşteptare, cu flacăra speranţei murind în piept, Columb descoperise aici lumea nouă.

Punînd piciorul pe pămîntul nou, neodihnitul peregrin al mărilor descoperea un colţ de rai ce depăşea cu mult cutezătorul său vis.

„Este cel mai minunat ţinut din cîte au apărut vreodată în faţa privirilor omeneşti", a exclamat el beat de admiraţie.

în colierul de smaralde al Antilelor, Cuba e o uriaşă piatră verde plină de vrajă. Acesta e locul unde avea să fie legată prima verigă a lanţului cu care recrele Spaniei încătuşa noul pămînt sclav.

Sărman pămînt frumos ! Ecoul strigătului de bucurie al lui Columb a răsunat în veacurile ce au urmat ca un strigăt de nenorocire, ca un ţipăt de moarte.

Locuitorii insulei erau nişte bieţi copii mari. Aici trăiau triburi din marile familii indiene ale caraibilor şi arauacilor, tainii, siboneii şi guantanabeii. Erau puternici şi agili, dar forţa nu le servea decît pentru a răpune fiarele sălbatice şi pentru a smulge naturii fructele. Vînau şi arau pămîntul, iar bunurile şi le împărţeau fără părtinire. Nu cunoşteau nici exploatarea între oameni, nici asuprirea unui popor de către altul. „Nu refuză să dea nimic din ceea ce au, dacă li se cere, scria Columb. Dimpotrivă, poftesc pe oricine să împartă

cu ei avutul ce-l au.”

Blînzi şi naivi, ei i-au primit pe străinii albi ca pe nişte trimişi ai cerului. Dar „zeii albi” aveau sufletul negru. Indienii le-au întins braţele încărcate cu daruri, dar ei le-au smuls tot avutul şi i-au lăsat flămînzi.

Siboneii s-au retras în păduri şi s-au apărat. Spaniolii au venit pentru prima oară în Cuba în 1492. După aproape douăzeci de ani, în 1511, Diego Velasquez, guvernatorul regal, ducea încă lupte crîn- cene cu triburile siboneilor. Le-au trebuit ani de zile armatelor spaniole pentru a pătrunde în interiorul insulei, pînă la coasta de sud-est a oceanului unde a fost construită prima fortăreaţă – Santiago de Cuba.

O dată cu conquistadorii, pe pămîntul paşnic şi însorit al Cubei, s-a răspîndit şi fumul negru al rugurilor Inchiziţiei. în „sfînta” acţiune pentru „salvarea sufletelor” au căzut zeci de mii de indieni schingiuiţi şi exterminaţi de monştrii cu sutană.

Băştinaşii supravieţuitori au fost prinşi şi ferecaţi în lanţuri. „Sfintele” Ordine ale Inchiziţiei, care primiseră proprietăţi în lumea nouă, au vîndut sclavilor „blinda iertare a cerului” în schimbul sudoare! braţelor lor. Comuna primitivă a primit astfel, aici, botezul sclavajului, o dată cu botezul „sfîntului duh.”

A început apoi marea transhumanţă peste ocean a sclavilor negri. între Africa şi „Lumea nouă”' s-a întins un înfiorător pod al suspinelor. în trei secole, corăbiile cruzilor negustori de sclavi au descărcat în America Latină 15 000 000 de negri. Brazilia şi insulele Mării Caraibelor erau marile tîrguri de sclavi. Oamenii aduşi în fiare, în calele corăbiilor, luau locul băştinaşilor exterminaţi prin arme, prin foame şi prin muncă.

Cîtă suferinţă, cite gemete se adunau în această nefericită „Lume nouă”. Cu cîtă amărăciune, cu cît chin şi cu cît sînge a fost scrisă această istorie. în vinele cubanezilor de azi curge şi sîngele

siboneilor şi sîngele sclavilor negri. El a clocotit secol de se-

col, deceniu de deceniu, surd, răscolind inimile urmaşilor, făcîndu-i să nu-şi găsească odihna înainte de a împlini marele testament al străbunilor : eliberarea de sub jugul asupritorilor.

întreaga istorie a Cubei e un lanţ nesfîrşit de lupte, de răscoale, de războaie, de încercări disperate ale poporului de a se elibera. Istoricii spanioli au ţinut o contabilitate riguroasă a acestor lupte...

în 1533 izbucnesc primele răscoale. Urmează cele din 1537, din 1548. Sclavii reuşesc să ocupe cîte o *iazendas* \ dar apoi sînt prinşi şi nimiciţi. Alţii se refugiază în păduri şi în mlaştini, formînd comunităţi libere.

Răscoalele se înteţeau.

La începutul secolului al nouăsprezecelea ele capătă o amploare neobişnuită. în 1812, răscoala sclavilor condusă de Jose Antonio Afonte este atît de puternică, încît guvernatorul se vede nevoit să aducă de urgenţă întăriturі militare din Spania. Numai tirul vaselor de război o pot înăbuşi. în 1823 se descoperă un mare complot antispaniol. De data aceasta sînt angajate cercuri de cubanezi liberi. Spaniolii transformă fortăreţele în închisori şi le umplu cu patrioţi.

în 1868 Cuba începe marele război de zece ani împotriva Spaniei. Din Yara, de unde sclavii se eliberează, porneşte chemarea la luptă – *Grito de la Yara* – care răsună în toate colţurile ţării. Poporul era condus de marii săi generali Maximo Gomez şi Antonio Maceo – „titanul de bronz". Sîngele n-a curs în zadar. Războiul de zece ani se soldează cu desfiinţarea sclaviei.

Dar Spania rămîne stăpîna ţării. De aceea nici lupta nu încetează. *Grito de la Yara* răsună din nou.

[1] Moşia stăpînului de sclavi.

în fruntea luptătorilor pentru independenţă se ridică marele poet revoluţionar Jose Maria Marţi, în aprilie 1895 – anticipînd marele act din decembrie 1956 – Jose Marţi debarcă în Cuba cu o mînă de luptători. Insurecţia se întinde cuprinzînd întreaga insulă. Spania nu mai e în stare să înăbuşe răscoala. în aceste momente hotărîtoare intervin însă Statele Unite ale Americii. S.U.A. denunţă tratatul comercial cu Spania şi toată trestia de zahăr a Cubei rămîne nevîndută. Ţara e bîntuită de foame.

Era prima intervenţie a S.U.A. în destinele poporului cuban...

Cu un ultim efort, Spania îşi păstrează şi de această dată poziţiile.

Dar braţul care mînuise atîtea secole biciul, slăbea. Poporul cubanez continua să dea lovituri nimicitoare cotropitorilor spanioli. Ziua libertăţii se apropia.

Numai că, din umbră, o altă mînă hrăpăreaţă se întindea să apuce biciul scăpat.

Lucrurile s-au petrecut fulgerător. Agenţii yankeilor au înscenat o explozie pe un vas care se afla la Havana sub pavilionul S.U.A. Acesta a fost pretextul războiului. McKinley, secretarul de stat al S.U.A., declara în Congres : „Providenţa ne-a încredinţat apărarea Cubei". Şi în cîteva luni soldaţii yankei invadează ţara. Prin tratatul de pace de la Paris din 1898, Cuba trece sub dominaţia noului imperiu care apăruse în lume, cel mai hrăpăreţ, mai sălbatic şi mai neînduplecat dintre toate care se perindaseră pînă atunci în istorie.

Locul guvernatorului regal al Spaniei îl ia Ms. Wood, guvernatorul militar american. Amendamentul Platt, adus de noii stăpîni Constituţiei ţării, dă S.U.A. dreptul „intervenţiei", dreptul la baze militare pe teritoriul Cubei[7] şi dreptul de veto la încheierea oricăror tratate sau

7 În virtutea acestui amendament a fost construită baza de la Guantanamo.

acorduri internaţionale ale cubanezilor. S.U.A. nu ezită să se folosească re-

pede de prerogativele sale. în 1906 unităţile mían-teriei marine americane ocupă ţara pentru „pacificarea" poporului. Guvernatorul american dizolvă Parlamentul şi oferă administraţia ţării colonelului Crowder. Aceleaşi armate înăbuşe, în 1911, răscoala veteranilor războiului cubano-spaniol care-şî atacau acum noul duşman ; în 1912, revolta negrilor împotriva discriminării rasiale ¡ iar în 1917, marile manifestaţii împotriva mascaradei „alegerii" preşedintelui instalat de americani.

Prevalîndu-se de amendamentul Platt, guvernul american menţine ocupaţia militară a insulei pînă în 1922. în aceste condiţii, capitalul american pătrunde peste tot. Toate bogăţiile ţării trec în mîna trusturilor americane. „Yankee Bon and Share" şi „Beli Company" deţin monopolul electricităţii şi al telefoanelor. în mîna companiilor nord-americane se află căile ferate, zăcămintele minerale, băncile, comerţul exterior, industria bunurilor de consum şi chiar o mare parte din dughenele care vindeau cu amănuntul.

Ura clocotea puternic în pieptul poporului. Mişcarea revoluţionară intră pe făgaşuri noi. în Cuba răzbate rezonanţa marilor evenimente care zguduiau lumea. Oamenii aud de Marea Revoluţie Socialistă victorioasă. Ecoul salvelor „Aurorii" răsună şi în îndepărtata insulă a Atlanticului, face să bată mai puternic inima patrioţilor cubani. Din rîndurile tinerei şi firavei clase muncitoare şi ale intelectualităţii înaintate, se formează o promoţie de revoluţionari marxişti, care, în frunte cu Julio Antonio Mella, ¡dau naştere, la 16 august 1925, Partidului Comunist din Cuba.

Aşa cum arată Blas Roca, în cartea sa „Bazele socialismului în Cuba", tradusă şi în ţara noastră, doctrina marxistă începuse să pătrundă în ţară încă în jurul anului 1880. încă de pe atunci presa progresistă formula ideea creării unui partid socialist. „Clasa muncitoare nu se va emancipa atîta vreme cît nu va îmbrăţişa ideea socialismului revoluţionar" se declara în 1892 la

primul Congres al muncitorilor. în acelaşi an Jose Marţi creează Partidul Revoluţionar Cuban, iar în 1900 ia naştere primul partid al muncitorilor din Cuba – Partidul Popular – care, deşi nu era încă un partid socialist propriu-zis, cuprindea în rîndu- rile sale numeroase elemente marxiste. Supus persecuţiilor, Partidul Popular este nevoit să se dizolve curînd după înfiinţare, dar marxiştii cubanezi îşi ■continuă activitatea de propagare a ideilor lui Marx şi Engels, grupîndu-se în „E1 Club de Propaganda Socialista". Elementele revoluţionare reuşesc din nou, în 1904, să creeze Partidul Muncitoresc, pe care în 1905 îl intitulează deschis Partidul Muncitoresc Socialist.

încă de la început, marxiştii au de înfruntat prigoana dezlănţuită de clasele exploatatoare, opresiunea reacţiunii interne şi a asupritorilor străini.

Partidul Comunist Cuban a fost aruncat în afara legii chiar în ziua creării sale, trebuind să lupte în condiţii de adîncă ilegalitate timp de 13 ani. în acest răstimp, o parte din conducătorii săi sînt asasinaţi, numeroşi membri aruncaţi în închisori, supuşi celei mai crunte terori, executaţi. Comuniştii se situează însă cu consecvenţă şi eroism în fruntea luptei pentru libertate şi independenţă naţională, pentru drepturi democratice şi o viaţă mai bună.

în 1936, partidul prezintă un program politic care prevedea o Adunare Constituantă liberă şi suverană, amnistie pentru deţinuţi politici şi exilaţi, restabilirea drepturilor democratice. Aceste revendicări au avut adeziunea maselor largi a.le poporului care în anii 1938—1939 impune prin luptă înfăptuirea lor.

Partidul conduce lupta forţelor progresiste cabane pentru răsturnarea tiraniei lui Machado – unul din guvernele „forte" instalat de imperialiştii americani în vederea înăbuşirii mişcării democratice a poporului. Greva generală a muncitorilor, organizată de partidul cbmunist, se soldează cu o mare victorie : dictatorul este înlăturat. Ca urmare

a acestui fapt, la 13 septembrie 1938, Partidul Comunist Cuban iese din ilegalitate.

În Adunarea Constituantă sînt aleşi – pentru prima dată – şi deputaţi comunişti. Comuniştii sînt primiţi şi în organele de stat. Referindu-se la activitatea desfăşurată de membrii partidului în această perioadă de legalitate, Blas Roca spune : „Toţi s-au ţinut departe de politicianism şi de imoralitate administrativă ; de pe aceste poziţii ei au promovat o politică revoluţionară, respectînd linia partidului. Salariile pe care le cîştigau nu le încasau direct, ele intrau în casieria partidului spre a fi folosite pentru scopuri organizatorice, de propagandă, pentru acţiuni de mobilizare a maselor".

La 10 iulie 1952 americanii îl readuc în ţară pe Batista, o dată cu întreaga galerie sinistră de dictatori înscăunaţi în Marea Caraibelor : Jimenez, Pinilla, Magloire, Armas, Trujillo. Asupra Cubei coboară întunericul unei epoci cu care numai cea a sclavajului mai poate fi asemănată.

Călăii găsesc însă poporul cuban călit în luptele sale de secole. Tineretul, muncitorii, ţăranii, meseriaşii – toţi aşteptau doar un semn.

În aceste condiţii izbucneşte insurecţia armată care, la 31 decembrie 1958, avea să pună capăt pentru totdeauna domniei tiranilor şi imperialiştilor americani în Cuba.

Marele merit al lui Fidel Castro este acela de a fi sesizat şi indicat, la momentul oportun, metoda de luptă pentru răsturnarea vechiului regim şi de a fi trecut cu curaj şi tenacitate la acţiune. Castro mărturiseşte adesea cît de greu i-a fost la început, cît de neclare erau pe atunci ideile insurgenţilor cu privire la noua orînduire care trebuia instaurată în Cuba, cu privire la politică în general. „Noi, conducătorii insurgenţilor, partizanilor, deşi am citit opere marxiste, mai aveam multe prejudecăţi mic- burgheze şi tot felul de şovăieli. Nu aveam idei clare, deşi doream din

toată inima să lichidăm

tirania şi privilegiile.” [8] „Nimic nu este mai greu în lume – a spus el într-o discuţie cu un grup de ziarişti străini – decît de a te debarasa de propriile-ţi idei învechite. Ştiu acest lucru, ştiu.” [9]

Fidel Castro a vorbit cu adine respect şi simpatie de rolul jucat de Partidul Socialist Popular, de comuniştii cubanezi în lupta pentru eliberare. „Mulţi comunişti, spune el, şi-au vărsat sîngele şi au dat dovadă de mare eroism în luptă pentru cauza poporului cubanez.” Partidul Socialist Popular, aminteşte el, „este singurul partid cuban care a subliniat totdeauna, clar şi fără echivoc, necesitatea schimbării radicale a rînduielilor existente, a schimbării relaţiilor sociale.” [10]

Am avut prilejul să mă întîlnesc cu membri ai conducerii Partidului Socialist Popular Cuban. Comuniştii'sînt în primele rînduri ale luptei poporului pentru progres, pentru o viaţă nouă, pentru consolidarea şi dezvoltarea cuceririlor revoluţiei-Partidul militează pentru unitatea tuturor forţelor patriotice, pentru clarificarea ideologică a păturilor largi ale poporului. Lozinca sa de luptă era : *Defender e hacer avansat la revoluqion* [11] [12].

Iar revoluţia se dezvoltă.

Aparatul de stat burghez, birocraţia, poliţia şi vechea armată a mercenarilor au fost distruse. Privilegiile de clasă şi clasa latifundiarilor au fost lichidate. Monopolurile străine au fost alungate

8 Din interviul acordat corespondentului special al ziarului „Unita” •—■ Arminio Savieli.

9 Dintr-un reportaj al ziaristului american Cari Marzani.

10 Din interviul acordat corespondentului special al ziarului „Unita” – Arminio Savieli.

11 „Să apărăm şi să dezvoltăm revoluţia !”

12[6] În luna martie 1962 s-a anunţat constituirea conducerii naţionale a Organizaţiilor revoluţionare integrate din Cuba, în frunte cu Fidel Castro.

pentru totdeauna. Marile întreprinderi, centralele electrice, reţeaua telefonică, căile ferate, fabricile de zahăr, băncile, societăţile de asigurare, instalaţiile portuare şi întreprinderile comerciale au trecut, prin naţionalizare, în mîna poporului.

Revoluţia înfăptuieşte o reformă agrară radicală, dînd pămîntul celor care-l lucrează, în mod gratuit, şi un larg sprijin material pentru dezvoltarea agriculturii. Muncitorii lucrează acum pentru ei înşişi, pentru înflorirea ţării, iar micii producători au fost feriţi pentru totdeauna de jaful monopolurilor. în toată ţara se desfăşoară o amplă acţiune de culturalizare a maselor. Creionul a devenit o emblemă naţională.

întregul popor se bucură de largi drepturi şi libertăţi democratice, priveşte cu încredere viitorul, păşeşte cu rîvnă şi entuziasm pe calea fericirii şi prosperităţii.

în prezent, poporul cuban luptă „pentru lichidarea definitivă a exploatării omului de către om şi pentru construirea unei societăţi cu totul noi, în care să domine o clasă nouă" (Fidel Castro). Conducătorii ţării au arătat că în Cuba a început revoluţia socialistă. Şi, prin aceasta, aşa cum a răsunat de la tribuna Congresului al XXII-lea al P.C.U.S. prin glasul delegaţiei Partidului Socialist Popular Cuban, „Socialismul păşeşte în America",

...Întîi apar din ocean nişte colţi de stîncă, cu care spuma valurilor se joacă, acoperindu-i şi dezvăluindu-i ritmic. Apoi se iveşte o dîră lungă de picături de pămînt, scăpate parcă în apă dintr-un ghiveci uriaş în care cineva ar fi adus în vechime trupul Cubei, pentru a-l aşeza pe Marea Caraibelor.

Aşa începe Cuba. Ca nişte peticuţe de pămînt ale nimănui, ce răsar deodată dintre valuri. Pe aici, prin acest minuscul arhipelag de insuliţe –

născut dintr-un capriciu al oceanului pentru o lume de lili-

putani – a pierit Camilo Cienfuegos, unul dintre cei mai iubiţi conducători ai insurecţiei. A plecat într-o zi, într-un avion cu cîteva locuri, şi nu s-a mai întors. Pe ocean bîntuia furtuna. Poate s-a lovit de stînci. Poate l-a înghiţit oceanul înfuriat. N-a fost găsită însă nici o urmă. Poporul, îndurerat, l-a plîns, poeţii i-au dedicat poezii, cîntăreţii i-au evocat faptele, firea, sufletul. Am auzit o femeie la Santiago declamînd, într-un miting, un poem despre Camilo. Era o femeie tînără, îmbrăcată în negru. Auzindu-i glasul sugrumat de durere mi-a trecut o clipă prin minte că e văduva dispărutului. Dar nu era. Era o tînără femeie oarecare.

Cuba l-a iubit pe Cienfuegos cu patima cu care-i iubeşte pe toţi fiii săi buni.

La ieşirea de la acest miting, o doamnă în vîrstă m-a ajuns din urmă fugind. M-a rugat să primesc un dar, şi a scos grăbită din poşetă un fel de carneţel de piele. înăuntru, într-o rama ovală, surîdea, încadrat de o barbă stufoasă, chipul lui Camilo Cienfuegos.

Pentru toţi cubanezii moartea lui Cienfuegos a rămas o taină. Unii se întreabă : „Oare mormîntul lui este cu adevărat oceanul ?" Mulţi bănuiesc, în adîncul sufletului, că aici se ascunde o odioasă crimă încă nedovedită. încă una din acel lung şir de crime săvîrşite de mîinile înmănuşate ale imperialismului yankeu.

Cînd am trecut deasupra micilor petice de pămînt înşirate în ocean, locurile mi s-au întipărit în minte prin originalitatea lor. Nu le-aş fi amintit însă aici, dacă nu ar fi fost legate de această întîmplare, al cărei dramatism va zgudui poate cîndva lumea.

...Havana. E un oraş care poate fi privit din numeroase unghiuri şi care, în funcţie de locul de unde-l priveşti, îşi schimbă radical înfăţişarea. Vă-

zut din spate, dinspre uscat, din interiorul insulei, dinspre „Havana interior” – e un oraş de mici meseriaşi şi negustori. Pe străzile înguste şi întortocheate întîlneşti, la fiecare pas, ateliere de spălat, călcătorii, spălătorii chimice, frizerii. Pe uşile deschise ies valuri de aburi din încăperile înguste în care şirurile de pantaloni, de rochii şi de sacouri călcate, ocupă aproape tot spaţiul. Din cauza căldurii, frizerii îşi scot muşteriii pe trotuar şi-i săpunesc în văzul lumii. Ca oriunde pe glob, frizerii comentează, în gura mare, ultimul gest sau cuvînt al unei vedete sportive şi alungă muştele insolente de pe nasul clienţilor imobilizaţi în scutecele lor albe.

Apropiindu-te de zona de mijloc a oraşului, te afunzi în nesfîrşite străzi comerciale. Sectorul esenţial al magazinelor sînt vitrinele. Dacă în centru vitrinele expun savant cîteva obiecte selecţionate, pentru reliefarea cărora se sacrifică totul, creîndu-se în jurul lor un vid calculat, o ambianţă optică studiată ştiinţific, aici, vitrinele oferă tot ce posedă negustorii. Primele te sugestionează prin raritate. Celelalte, dimpotrivă, lucrează asupra minţii trecătorului prin cantitate, printr-o diversitate ameţitoare. în primele magazine, fascinat de aureola creată în jurul obiectului „unic”, clientul se hotărăşte de obicei să jertfească sume pe care le avea minuţios planificate, cu care trebuia să acopere numeroase cerinţe. în ultimele, clientul se simte tentat să cumpere obiecte ce nu-i sînt prea trebuincioase, dar care, pentru o clipă, i se par excepţional de ieftine, de convenabile.

Negustoria bazată pe proprietatea privată este, prin excelenţă, o operaţie egoistă, o îndeletnicire al cărei singur mobil este avantajul personal, un cîştig cît mai mare pentru tine cu preţul unei pierderi cît mai mari pentru partener. Cu atît mai surprinzătoare mi s-a părut, în primăvara anului 1960, la abia un an de la revoluţie, apariţia într-un

asemenea comerţ a unor criterii care nu aveau nimic comun cu cîştigul, sau mai mult chiar, oare puteau

determina periclitarea cîştigului. însă moravurile cele mai încarnate pot păli cînd spiritul revoluţionar însufleţeşte masele.

Ori de cîte ori voiam să cumpăr ţigări, lame sau orice alt obiect „Made în U.S.A.", observam că vînzătorul mă privea cu o vădită lipsă de simpatie. De altfel, pe piaţa cubană, produsele americane deveniseră din ce în ce mai rare, iar la unele sortimente chiar pe cale de dispariţie. Cumpărarea mărfii avea, mai mult sau mai puţin, o semnificaţie politică. Vreau să spun că putea căpăta, la un moment dat, caracterul unui act ostentativ, cu o nuanţă antipopulară.

Peste tot, chiar în magazinele care posedau încă produse de fabricaţie americană, erau expuse afişe ce îndemnau : „Cumpăraţi numai produse cubane. Astfel sprijiniţi dezvoltarea economiei naţionale, întăriţi patria".

Semiprohibiţia, aplicată spontan de populaţie la produsele americane, avea o semnificaţie dublă : era o manifestare a urii faţă de imperialismul american şi, totodată, expresia înţelegerii generale a comandamentului economic naţional.

Un străin, animat de sentimente de simpatie faţă de Cuba, dar neavizat, fiind surprins că fumează ţigări americane, era întrebat, cu o politeţe glumeaţă :

— încurajaţi imperialismul, compañero ? Şi, în acelaşi timp, mai multe mîini întindeau pachete cu ţigări autohtone.

Atitudinea preferenţială pentru ţigările naţionale nu era doar un act simbolic. Cuba este o mare producătoare de tabac. Ea este patria celebrelor havane care, de un secol deţin supremaţia calităţii pe piaţa mondială. Havanele – dintre care unele sînt cu adevărat savuroase —■ se vînd în cutii, al căror capac poartă, ca nişte glorioase trofee, însemnele medaliilor de aur cucerite la toate marile concursuri internaţionale. Havana este ţigara preferată a tuturor cubanezilor, chiar şi a tinerilor de vîrstă foarte fragedă.

Cuba este (poate tara în care numărul nefumătorilor este cel mai redus. Şi aceasta se referă şi la femei.

O acţiune patriotică impresionantă fusese iniţiată pentru apărarea şi dezvoltarea tezaurului valutar al ţării. Erau anumiţi cetăţeni care se prezentau politicos în faţa străinilor şi în numele statului cuban se ofereau să schimbe dolari în pesos. Circulaţia dolarului pe piaţă era liberă, oricine putînd plăti în magazine, pentru marfa achiziţionată, direct în dolari. Cetăţenii de care am vorbit urmăreau să convingă pe cei în cauză să schimbe banii în favoarea Băncii Naţionale a Cubei. într-o farmacie, neavînd suma trebuincioasă în pesos, am cerut să mi se schimbe o bancnotă de cincizeci de dolari. însoţitorul m-a apucat de mînă şi m-a scos grăbit în stradă unde m-a rugat, scuzîndu-şi gestul, să sprijin politica financiară a guvernului.

înainte de revoluţie, întreaga economie a Cubei fusese legată de imperialismul american pînă la înăbuşire. Producţia, comerţul, finanţele – totul trăia în umbra monopolurilor nord-americane, respira la comanda acestora, exista sau sucomba în măsura în care corespundea intereselor lor.

Nici chiar pătlăgele roşii nu puteau mînca cubanezii, aşa, singuri, de capul lor, fără epitropia americanilor. Cuba exporta Statelor Unite roşiile sale şi importa apoi suc de roşii. Poporul cuban n-avea dreptul nici să-şi stoarcă singur bulionul prin sită.

Revoluţia a tăiat ghearele imperialismului care se înfipseseră în solul ţării şi în beregata poporului, şi a astupat arterele prin care sîngele şi seva naţiunii se scurgeau în nord, în S.U.A.

Răsturnarea vechiului regim, scuturarea jugului dependenţei faţă de imperialişti, n-au cerut poporului numai curajul de a înfrunta gloanţele duşmanilor, ci şi pe acela de a înfrunta primejdia foamei. Pentru că monopoliştii yankei au vrut să înfrîngă voinţa Cubei prin foame. Piaţa tradiţională a za-

Crima imperialistă cunoscută sub numele

!)iu sute de mii de piepturi răsună: „Patria o muerte!“ „Venceremos!“

„Patria o muerte!“ spun şi copiii Cubei, înrolîndu-se în detaşamentele milităiei populare.

„La juventud"

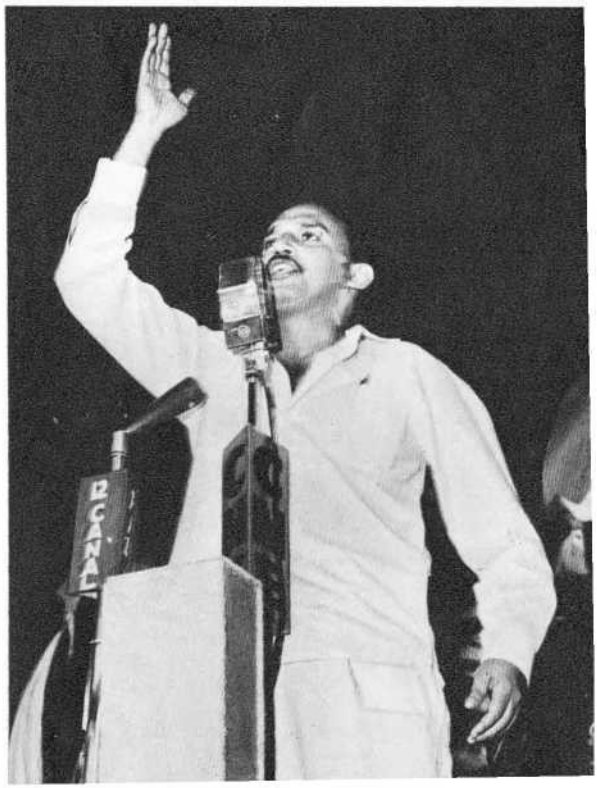

... Dacă Cuba va avea nevoie de braţele noastre, de viaţa noastră, ea va putea dispune oricînd de ele.

Zahărul a devenit dulce şi pentru cubani! Uriaşele păduri de cania au fost smulse din ghearele „monstrului verde“

Mîndri, campesinos străbat uliţele satelor din care l-au alungat pe latifundiar

hărului cuban – principala producţie a ţării, principala sursă a venitului naţional – a fost S.U.A. ; S.U.A. a contramandat însă toate contractele de cumpărare a zahărului. S.U.A. era furnizoarea de petrol a Cubei ; firmele americane au încetat brusc orice vînzare de petrol. Ţinînd seama de faptul că aproape întregul utilaj din industria Cubei era de provenienţă nord-americană, S.U.A. a oprit complet vînzarea pieselor de schimb.

Economia Cubei a fost şi este boicotată pe faţă şi în mod oficial de guvernul american.

Numai că piaţa capitalistă nu mai este unica. Imperialismul nu mai poate paraliza azi, la bunul plac economia unei ţări care nu i se supune.

Lumea a fost martora unui fapt istoric – care odinioară era de necrezut : cu o economie înapoiată, anemiată de'jaful îndelung al străinilor, mica Cuba a ieşit învingătoare în înfruntarea cu colosul din nord.

în clipele cele mai grele, Cuba a simţit întinzîndu-i-se mina popoarelor socialiste. Ţările socialiste au vîndut petrolul refuzat de S.U.A., au cumpărat zahărul refuzat de S.U.A., au aprovizionat economia cubană cu maşini, materii prime, piese de schimb, au pus la dispoziţia Cubei credite de 380 milioane de pesos – pe termen lung şi cu dobîndă mică – pentru a-şi construi oţelării, uzine producătoare de

motoare, şantiere navale, fabrici de instalaţii frigorifice, tractoare şi chiar uzine de automobile. Tot ceea ce se făureşte azi cu ajutorul ţărilor socialiste va aparţine Cubei, toate veniturile vor aparţine poporului.

Aceasta este deosebirea esenţială a relaţiilor sale de azi faţă de cele de ieri.

Sprijinul substanţial, frăţesc nu numai că a ajutat Cubei să supravieţuiască blocadei economice imperialiste, dar permite ţării să meargă înainte, să biruie toate dificultăţile.

...Văzută dinspre ocean, Havana pare un oraş de rentieri şi de vilegiaturişti. O autostradă lată pe care încap deodată, mişcîndu-se în ambele sensuri, şase maşini, tiveşte ţărmul de-a lungul întregului oraş. Maşinile rulează neîncetat, în şiruri nesfîrşite. A trece, într-un moment prielnic, pe trotuarul dinspre mare al autostrăzii, e un gest riscant. Pentru că, uneori, ca să traversezi înapoi, e nevoie să aştepţi ore întregi. Pentru a ieşi din încurcătură trebuie să joci un fel de şotron, să sari într-un picior de pe o bandă pe alta, să te refugiezi un minut pe o linie necirculată şi apoi să te avînţi din nou.

Altfel, bulevardul acesta e un loc liniştit, cu case vechi, uşor degradate, pătate şi cojite de umezeala mării, şi unde oamenii aproape nu se văd niciodată. Pietonii sînt foarte rari. Pe măsură însă ce înaintezi spre vest, decorul se schimbă. Apar pieţe largi, inundate de soare, în care pe orizontul albăstriu al oceanului se profilează siluetele statuilor şi monumentelor de marmură. Aici se află Jose Marţi, Antonio Maceo, vulturul victoriei, turnul feudal – vestigiu al veacurilor trecute... Peste tot semne, semne ale istoriei care a trecut pe aici cu steaguri de luptă, cu armate de infanterişti spanioli şi americani şi cu călăreţi sibonei, cu oratori de mase, cu mase agitate ridicate din cătunele micilor meseriaşi, cu luptători din docuri şi din satele ,.Havanei interior".

Apoi, ca nişte stalagmite albe închegate din spuma oceanului, se ridică marile clădiri, blocurile zvelte, elegante, dintre care unele se înalţă pînă la 30 de etaje. N-au nimic comun cu zgîrie-norii americani. Te izbeşte o gingăşie mediteraneană, expresia unei aspiraţii spre artă, spre poezie, străine urbanisticii new-yorkeze. Cu toată neorînduiala şi grotescul amestecului care domină cele mai multe cartiere, acest aer este prezent pretutindeni în oraş.

Capitolio, de pildă, cu colonadele lui suple, cu cupola sa splendidă care domină oraşul ca o fe-

ciorelnică coroană albă de marmură – este un indiciu a ceea ce ar fi putut realiza în Havana sti-

Iul arhitectonic naţional, dacă ar fi fost cultivat de regimurile trecute.

Prado, artera de promenadă a Havanei, cu trotuarele sale curate, largi, cu uriaşele sale felinare albe, de marmură, cu copacii bătrîni aplecaţi peste vaste planşeuri de beton, pe care, seara, în ritmurile picurate de chitară, evoluează languros perechile – Prado, este poate o stradă unică prin poezia ei.

Şi, în sfîrşit, afundîndu-se spre vest, autostrada intră în oaza Havanei, în cartierul luxului stilizat. Aici, casele sînt protejate de evantaie de palmieri şi chiparoşi tunşi şi selecţionaţi ca într-o seră, curţile sînt închise de garduri înalte din fier forjat. Aici şi căldura era mai potolită, şi răcoarea mai odihnitoare, iar în aer, împreună cu miresmele fructelor tropicale, plutea o linişte de sanatoriu, tulburată numai la începutul zilei de „băieţii" care aduceau „la domiciliu" comenzile de la marile magazine alimentare. Aici era cuibul burgheziei, al patronilor, al proprietarilor caselor de comerţ, al marilor latifundiari. Unele clădiri le-am găsit pustii, cu obloanele trase. Proprietarii lor nu se vor mai întoarce niciodată să le ridice. Lucrurile de preţ şi le-au îndesat în geamantane, grăbiţi să prindă ultimele avioane care transportau suita dictatorului. Alţii au plecat mai tîrziu şi se îndeletnicesc actualmente pe teritoriul Statelor Unite ale Americă cu organizarea aşa-ziselor batalioane de... „eliberatori".

într-o zi, în amiaza mare, plimbarea în acest cartier mi-a fost întreruptă de un incident caracteristic perioadei aceleia (la un an după revoluţie). De undeva, de aproape, au început să răsune, precipitat, focuri de revolver. Apoi, o replică tot atît de îndîrjită. Schimbul de focuri se apropia. Şi o dată cu el, fluierăturile poliţiei, ţipătul unei sirene de maşină şi vînzoleala trecătorilor atraşi de zgomot, sau alungaţi de zgomot.

Am aflat imediat că fuseseră încolţiţi şi prinşi într-o curte cîţiva indivizi care împrăştiau manifeste contrarevoluţionare.

Cartierul burghez al Havanei e dominat, de pe ţărmul oceanului, de clădirea ambasadei Statelor Unite ale Americii. împrejurările mi-au oferit ocazia să pătrund în această semeaţă citadelă. Uriaşele săli de aşteptare erau tixite cu o lume obeză, parfumată, încărcată cu inele de aur şi mari boabe de pietre scumpe. Erau strigate, de la ghişeu, nume spaniole lungi, complicate, sau nume comune de yankei. O lume gata de fugă, care-şi punea la punct paşapoartele. Era pleava contrarevoluţionară care-şi întovărăşea stăpînii. Erau cei ce plecau să îngroaşe rîndurile complotiştilor, la 150 de kilometri peste ocean, pe coasta atît de ospitalieră pentru trădători, a Floridei.

Aici erau ca acasă. Vorbeau, fumau, rîdeau. Se simţeau sub aripa ocrotitoare a stăpînului. Unii dintre ei veniseră pentru „instrucţiuni". Mai aveau de îndeplinit „misiuni" în Cuba. Poate de răspîndit manifeste contrarevoluţionare, de pus foc în plantaţiile de trestie de zahăr, de asasinat mişeleşte un reprezentant al poporului, de ridicat „moralul" celor în care-şi puneau speranţele agresorii de mai tîrziu. Tocmai auzisem, la Tribunalul revoluţionar din Camanguai, pe unul din incendiatorii culturilor de trestie de zahăr, plîngîndu-se că a fost ademenit şi plătit de americani. Săptăm'îni de-a rîndul s-a ridicat fumul negru, înecăcios, deasupra cîmpurilor carbonizate. Peste 300 000 de tone de trestie de zahăr au ars în Cuba pe cîmp, în urma incursiunilor aviaţiei americane şi a actelor de sabotaj săvîrşite de aceşti reacţionari „ademeniţi".

Cînd am fost în Cuba abia începuse şirul naţionalizărilor. Tocmai se anunţase naţionalizarea plantaţiilor de trestie de zahăr şi a rafinăriilor de zahăr deţinute de „United Fruits

Company”. La mitinguri, în sate, pe străzi, era o explozie de bucurie care avea să culmineze, mai tîrziu, cu pitoreştile proce-

Siuni satirice în urma sicrieîor cu numele trusturilor alungate din Cuba.

în acele zile mă aflam la Varadero – o splendidă staţiune *pe* coasta oceanului – de unde mari săgeţi colorate indicau : „50 de minute de zbor pînă la Miami". Zborurile de agrement spre Miami fuseseră întrerupte. în această ţară începuse agonia puterii brutale a trusturilor americane. Aici, la Varadero, am văzut din nou lumea aceea obeză, încărcată cu aur – pusă pe fugă. îşi trăiau ultimele zile în Cuba – cu geamantanele pregătite – directorii, administratorii şi consilierii care făcuseră milioane din vînzarea fructelor şi a zahărului cuban. împreună cu ei erau foştii latifundiari autohtoni. Aşa cum stăteau pînă după miezul nopţii în faţa barurilor, tăcuţi, preocupaţi sau, dimpotrivă, exaltaţi, crispaţi în dansurile lor lubrice, păreau cînd o haită de şobolani siimţinduşi culcuşul gata să se scufunde, cînd o masă de fanatici bîntuită de panica apocalipsului.

O senzaţie de acelaşi ordin am avut la Santiago de Cuba, pe somptuoasa faleză unde sînt etalate vilele aparţinînd pe atunci celor ce se pregăteau de plecare în barurile din Varadero. Iahturile americancelor atacate de spleen, îngrămădite dezordonat într-un colţ al golfului, păreau abandonate, uitate, aşa cum se întîmplă pe vreme rea. Deasupra, în- tr-una din vilele albe, fusese deschisă o şcoală pentru tinerii gradaţi din armată, în care profesorii predau istoria tuturor revoluţiilor.

La Santiago de Cuba sufla vint neprielnic pentru iahturile americane.

Manifestele zvîrlite la Havana de reacţionari, în locuri dosnice, promiteau că dacă s-ar reîntoarce vechiul regim, în Cuba s-ar reîntoarce raiul.

Am văzut urmele acestui rai pe care l-au lăsat.

Am văzut în Havana, pe bulevardul acela care duce spre clădirea ambasadei Statelor Unite ale Americii, oameni care niciodată în viaţa lor nu avuseseră de lucru...

...într-o noapte, pe ocean s-a dezlănţuit furtuna. În camera unde dormeam, la cîţiva paşi de ţărm, un urlet de animal flămînd mi-a răsunat toată noaptea în urechi. Vîntul zgîlţîia puternic ferestrele celui de-al paisprezecelea etaj. Valurile săreau peste dig, pulverizîndu-se în văzduh. Din cînd în cînd, oceanul azvîrlea în aer trombe de apă, ca un elefant înfuriat. Zbuciumul oceanului a continuat toată ziua. Peste autostradă se lăsa o ploaie fină de apă sărată, care stropea parbrizul maşinilor, se evapora şi făcea geamurile opace. Ştergătoarele automate ale turismelor nu mai făceau faţă. Mai rău mîzgă- leau sarea cristalizată pe geam.

Pentru şomerii de pe bulevard aceasta era însă o tradiţională zi fericită. Oceanul le oferea de lucru. Ei ştergeau de sare, cu cîrpe muiate în apă dulce, geamurile maşinilor, pentru cinci centavos, în fugă, sau în timp ce maşinile se aflau la un stop, sau într-o gîtuire de cîteva secunde a circulaţiei.

Ştergătorii aceştia improvizaţi, care căpătaseră pentru o clipă de lucru, erau cuprinşi de o adevărată frenezie a muncii. Se repezeau să şteargă tot ce le ieşea în cale – geamurile murdare, la un loc cu cele şterse, cu cele neatinse încă de stropii săraţi – să şteargă tot, nemaiţinînd socoteala nici dacă sînt sau nu plătiţi pentru osteneala lor.

Apoi, după ce furtuna s-a stins, după ce ploaia de sare s-a oprit, iar oceanul a reintrat în impasibila sa nemişcare, şomerii de pe autostradă şi-au reluat locurile pe piatra lată a digului. S-au întins la soare, cu ochii la apa nemărginită care îşi schimbă culorile ca un cameleon – în albastru, în verde, în negru, în sîngeriu, sau în culoarea aramei coclite Am întîlnit asemenea oameni, care o viaţă întreagă au tocit pur şi simplu cu trupurile

lor lespezile de piatră de la ţărmul oceanului, stînd răsturnaţi pe

spate şi privind spre cerul albastru, fără nici o speranţă.

Iată ce moştenire umană a lăsat defuncta societate !

O dată cu revoluţia a început procesul educării, reeducării, încadrării acestor oameni în viaţa utilă, activă a societăţii. Atunci, în anul 1960, cînd am fost în Cuba, te mai opreau pe stradă ofertanţii de servicii. Dacă te uitai puţin dezorientat pe o stradă, într-un parc, cineva se oferea imediat să-ţi dea informaţiile cele mai exacte, să te conducă la locurile cele mai interesante. Dacă privirile-ţi urmăreau, involuntar, una din minunatele apariţii feminine care adesea decorează strada, ca nişte miss-uri pe un podium de concurs, un „specialist" cu miraculoase relaţii se ivea ca din pămînt. Dacă întindea! m'îna să arăţi cuiva perspectiva de seară sau de dimineaţă a portului, a cartierului marilor clădiri, un şofer deschidea portiera maşinii şi te asigura că în clipa aceea temperatura e cea mai potrivită pentru plimbare, că lumina e cea mai indicată, că ora e ideală.

Lucrul cel mai dramatic mi s-a părut însă reacţia acestor oameni în faţa refuzului trecătorilor de a accepta bietele lor servicii.

— Ce înseamnă pentru dumneata senor cîţiva centavos ? îţi strigau, aproape, ochii lor. Numai din răutate, din egoism nu mă laşi să-ţi şterg pantofii de praf. Numai din duşmănie nu vrei să te duc eu într-un loc frumos din Havana. Pentru că nu ţi-e milă de un om nenorocit, nu vrei să-ţi prezint eu o femeie de o frumuseţe nemaivăzută.

Statisticile arată că în anumite perioade ale anului •—■ în special în sezonul mort de după culesul şi prelucrarea trestiei de zahăr – numărul şomerilor atingea cifra de 600 000. Pe toate drumurile ţării începea tristul exod al nomazilor flămînzi. Era desperarea mută şi neputincioasă a unui popor care se stingea de foame.

Ce puteau găsi oamenii aceştia prin satele

Cubei, unde peste 60 la sută din suprafaţa cultivabilă a

pămîntului era stăpînită de 1000 de proprietari ? Şomerii goniţi din oraşe se amestecau într-un unic şi tragic şuvoi, cu şirurile ţăranilor alungaţi de pe pămînturile lor, din casele lor incendiate, de lingă recoltele lor nimicite, hăituiţi de jandarmi cu biciul într-o mină şi cu cumplitul „Ordin 62” [13] în cealaltă.

Ce era să găsească ei prin satele Cubei ? 289 534 de case ţărăneşti (adică 75 la sută din locuinţele rurale) alcătuite din frunze de palmier ? O masă de oameni hămesiţi din care numai 3,36 la sută mîncau pîine, 4 la sută carne, şi numai 1 la sută gustau peştele cu care apele ce scaldă ţărmurile Cubei sînt atît de bogat înzestrate ?

Unor asemenea oameni li se vorbea în acele manifeste despre „rai” ! Ca şi cînd asemenea oameni mai pot fi înşelaţi cu cuvinte ! Ca şi cînd n-au trăit o viaţă întreagă în acest „rai” ! O viaţă cu care autorii manifestelor nu aveau pur şi simplu ce face, căreia nu-i găseau nici o întrebuinţare, pe care o lăsau să se zvârcolească în stradă pentru o nenorocită bucată de pîine otrăvită de umilinţă... Pentru cubanezi, „raiul” este un loc stabil de muncă, un acoperiş deasupra capului. Azi, pentru toţi a devenit limpede că raiul acesta numai revoluţia îl poate da. în Cuba nouă, în Cuba liberă şi independentă, se apropie clipa cînd tristul stigmat al şomajului va fi şters definitiv.

...La cealaltă extremitate a bulevardului, oraşul este încadrat simetric de o altă cetate semeaţă — ■ Castillo del Morro – simbolizînd o altă putere asupritoare detronată – Spania. înfipte pe o limbă ascuţită de pămînt ce pătrunde adînc în ocean, zidurile de piatră ale cetăţii spaniole, spălate secole

13 Este vorba de măsurile drastice impuse la sate de monopolurile americane pentru extinderea forţată a culturii trestiei de zahăr.

âe-a rîndul de valurile înspumate, se încăpăţînează să supravieţuiască parcă anume pentru a evoca suratei ei tinere de la celălalt capăt al ţărmului – ambasada S.U.A. – istoria. Iar de departe, din larg, cele două cetăţi, între care Havana străluceşte în soare, par două gherete ale unor santinele care şi-au propus cîndva ţelul absurd de a sili un popor să trăiască în lanţuri. Pe deasupra lor se învîrtesc, ţipînd, stoluri de pescăruşi, ca în jurul unor epave ce plutesc pustii pe întinderea apelor.

Pe lîngă cetatea spaniolă, căreia farul din turn i-a dat pînă la urmă o utilitate, alunecă plutind încet, obosite de drumurile lungi ale oceanului, trupurile greoaie ale vapoarelor ce intră în marele port al Havanei. Ele se strecoară pe canalul tăiat în coasta de est a oraşului, pe deasupra autostrăzii care sfredeleşte măruntaiele părdîntului, şi intră, anunţîndu-se răguşit, în radele internaţionale.

Pe aici a intrat în port vasul „Le Coubre". Marinarii vor fi ieşit pe punte, privind curioşi în jur, schimbînd cu vioiciune, în frumoasa lor limbă din Le Havre, din Marsilia sau Cherbourg, impresii despre acest nou oraş liber al lumii. Vor fi schimbat, prin semnele lor convenţionale, saluturi marinăreşti cu docherii oacheşi din port, şi se vor fi grăbit să arunce ancora pentru a coborî pe uscatul îmbietor.

În pîntecul larg al vaporului erau arme pentru Cuba. Ei, marinarii, nu erau decît cărăuşii, salariaţii unui mare armator din Le Havre, sau Marsilia, sau Cherbourg care transporta, pentru un preţ frumos, o încărcătură de marfă.

Dar marinarii Sînt oameni curajoşi, care iubesc curajul. Copii legănaţi pe tărîmurile slobode ale oceanelor, ei adoră libertatea. în inima lor cuvintele „arme pentru Cuba" aveau o altă rezonanţă

decît în urechile armatorului. Ei îi salutau pe docherii oacheşi, care se urcau pe puntea vaporului, cu gesturi ce ex,primau simpatie şi solidaritate. Iar docherii le strîngeau mîinile cu efuziune, mulţu- mindu-le simplu, bărbăteşte, invitîndu-i la un păhărel de rom ca pe nişte vechi prieteni.

într-una din clipele acelea, un spasm de moarte a cutremurat măruntaiele vaporului. Ca dintr-un vulcan în erupţie, o trombă uriaşă de foc şi de fum s-a ridicat spre cerul pur al Havanei. Braţele, capetele, picioarele oamenilor au fost zvîrlite în aer. Aerul încins purta valuri de miros greu de carne omenească arsă. Din cerul înnegrit de funingine, cădeau petice de haină la un loc cu cioburile păhăruţelor de rom încă nebăute.

Am văzut filmul care a înregistrat, clipă cu clipă, toate fazele crimei de pe „Le Coubre". Am văzut expoziţii ide panouri cu fotografii luate de la faţa locului, în clipele acelea, cînd peste portul Havanei se abătuse nenorocirea. Am văzut scheletul negru, carbonizat al vasului, legănîndusie ca un strigoi în rada în care marinarii aruncaseră ancora, salutîndu-i cu bucurie pe docherii măslinii.

„Le Coubre" nu reprezintă un simplu act de sabotaj al unei puteri imperialiste. „Le Coubre" este un capitol din lupta pentru libertate şi independenţă a popoarelor. Un capitol al secolului XX. Un document al crimei premeditate. Un certificat al monstruozităţii.

Priveşti filmul acesta... Prin valurile de fum, echipele de salvare aleargă cu tărgi pe care scot hălci de carne carbonizată. Oamenii pătrund cu măşti pe obraz în calele incendiate, pentru a salva ceea ce se mai poate salva.

Deodată, încă o detunătură. O nouă trombă de foc. Victime noi, proaspete, sar în aer. Din nou miros de carne omenească arsă.

Criminalii au calculat totul, au prevăzut totul. Nu numai arme au vrut să nimicească. Ci şi oa-

meni. Ceasornicul celei de-a doua bombe fusese

întors astfel ca să-i aştepte pe cei ce aveau să vină în ajutorul primelor victime.

Şi apoi a explodat încă o bombă. Cea de-a treia, pregătită să răpună pe cei ce veneau să-i salveze pe primii salvatori răpuşi.

Urmărind scenele acestea, parcă asistam la apariţia din afunduri necunoscute ale oceanelor, din peşteri glaciale, a unui monstru antediluvian, care ameninţă însăşi existenţa fiinţei umane, care pîndeşte din umbră şi sugrumă tot ce întîlneşte, scăldîndu-se cu un hohot lugubru într-o mare de sînge şi de cadavre.

...Havana a îmbrăcat doliu. Carele mortuare au fost purtate de adevărate fluvii omeneşti. Poporul a ieşit în stradă. Tot poporul a ieşit în stradă. în mulţimi era un freamăt ca o hulă în adîncul oceanului. Oamenii priveau spre cer. Parcă de-acolo aşteptau să vadă aripa monstrului. Un om cu o barbă frumoasă se urcă pe un piedestal şi vorbeşte. Braţul lui arată mereu undeva, în acelaşi loc, şi ameninţă cumplit. Mulţimea ridică braţele tot intr-acolo, şi ameninţă. Fidel Castro spune mulţimii cine a comis crima. Mulţimea ştie. Clocoteşte de ură şi strigă „Moarte imperialiştilor".

Aceiaşi imperialişti care au dezlănţuit, apoi, în primăvara anului 1961, agresiunea..,

în zilele acelea de primăvară, pe plaja liniştită a Cubei, o dată cu valurile înspumate ale oceanului, s-a revărsat deodată un val de lăcuste cu chipuri omeneşti, începînd să tragă în oameni, să incendieze, să sugrume.

De unde au venit şi cine le-a trimis ?

De unde a năvălit, cu cuţitele în dinţi şi cu revolverele în mîini peste poporul cuban, această bandă de asasini, această pleavă a fugarilor, a trădătorilor de ţară ? Dacă priveaţi fotografiile de la

taberele de „antrenament” din S.U.A., pe care luni de zile le-a publicat cinic presa americană, îi recunoşteaţi imediat. Sînt aceiaşi. Au fost „antrenaţi” şi înarmaţi pînă în dinţi de „patronii” yankei. O dată cu .ei, acoperindu-i şi încurajîndu-i, au venit avioane americane. în spatele lor s-au postat, pentru a-i ocroti, distrugătoare şi portavioane americane. în urechile lor a răsunat aţîţîndu-i, isteri- zîndu-î, comanda şi îndemnul american. La o sută cincizeci de kilometri, îngrămădită pe promontoriile Floridei, cu ochii injectaţi de sînge, stătea şi aştepta liota sinistră a „monstrului verde” [14] şi „Standard Oil”-ului, a Biroului Central de Spionaj şi Pentagonului.

Cubanezii îi cunosc pe toţi. Au mai avut de-a face cu ei. Mai mult de o jumătate de secol a dus acest popor pe grumazul său trupul burduhănos şi puhav al imperialismului din nord.

De-a lungul anilor, poporul cuban a creat o reprezentare fizionomică, aproape „clasică”, a imperialismului american. în vechile publicaţii şi tipărituri ilegale, pe afişe, ân paginile ziarelor, rînjeste schiţat cu o satiră clocotind de ură şi de mînie, un cap grotesc şi fioros de monstru, de animal preistoric, pe un trup diform şi umflat, cu picioare scurte şi strîmbe, cu labe mari, rapace. Imperialismul era în conştiinţa poporului un fel de dragon, un balaur care îşi cerea inexorabil şi nemilos tainul în vieţi şi în munţi de aur.

S-au auzit, în ultimii ani, în Occident, numeroase voci care, denunţînd o aşa-zisă „manie a persecuţiei” cubanezilor, se întrebau cu ipocrizie : „Unde văd aceşti oameni ameninţarea imperialistă ? Teama acestui popor e produsul unei fantezii bolnăvicioase”.

Cînd au fost încolţiţi de pretutindeni de rechizitoriul sever al popoarelor, agenţii „dragonului” au început să bîiguie acest răspuns de o lamentabilă inepţie :

14 „United Fruits Company”.

— Cubanezii... poporul cuban însuşi a dezlănţuit agresiunea împotriva Cubei. El a vrut să revină la viaţa de odinioară.

Deci, notaţi bine, de aproape trei ani de zile, cubanezii se ameninţă singuri. Se boicotează singuri, îşi violează singuri spaţiul aerian şi apele teritoriale, îşi bombardează şi îşi incendiază singuri plantaţiile de trestie de zahăr şi satele ! Singuri îşi aruncă bombe la mitinguri, uşi sabotează cu bună ştire propria muncă.

Dacă totul n-ar fi atît de tragic, ar părea o glumă proastă. Dar în realitate este o scandaloasă neruşinare, un cinism şi o iresponsabilitate împinse pînă la limita extremă.

Intr-adevăr, în rândul hoardelor care au fost debarcate, se aflau şi cubanezi : foşti comisari de poliţie cu mîinile mînjite de sîngele martirilor luptei de eliberare, echipele de tortură ale lui Batista, gardienii abrutizaţi ai vechilor închisori, progeniturile degenerate ale latifundiarilor, fabricanţilor şi generalilor de odinioară, avortonii poporului cuban. Toată scursoarea alungată din armată, de pe moşii, din consiliile de administraţie, din cabinetele ministerelor.

Pe aceştia i-au îmbarcat în vapoare şi în avioane imperialiştii din S.U.A., lor au vrut să le dea în mîini soarta poporului cuban, pe ei pretindeau aceştia că-i aşteaptă ca pe „mesia” cubanezii.

De ce ? Ca să smulgă din nou din mina ţăranilor pământurile dăruite de guvernul Castro, pe care cu lacrimi de fericire în ochi mi le arătau sute de familii de *campesinos ?* Ca să pătrundă din nou în centralele de zahăr, în compania de electricitate, în fabricile şi băncile naţionalizate în numele poporului ? Ca să închidă din nou şcolile deschise de guvern ? Ca să înlăture din conducerea ţării pe toţi patrioţii, să coboare din nou asupra Cubei flamura neagră a tiraniei ?

Iată faţă de cine afirma preşedintele Kennedy în primăvara anului 1961 că nu-şi pot ascunde admiraţia S.U.A. Iată pe cine desemnau imperialiştii americani – tăinuitorii şi oploşitorii celor mai răi contrarevoluţionari din lume – să „restabilească" revoluţia cabană „abandonată" de popor şi de guvernul său ! Ce pată neagră vor lăsa toate acestea în istoria S.U.A. ! Cît de greu vor apăsa aceste fapte în memoria oamenilor lucizi din S.U.A. !

Poporul cuban i-a aşteptat intr-adevăr pe aceşti nemernici. Dar cu arma la ochi. Mînia poporului e năpraznică şi neiertătoare. Ea i-a nimicit cu desăvîrşire pe asasinii care au pus piciorul pe pămîntul patriei.

Pe stampele populare este desenat întotdeauna şi un voinic, cu tradiţionala pălărie de paie lăsată pe ceafă, cu arma la spate, cu sabia de tăiat trestie în mina vînjoasă, care-i retează monstrului capul şi îl aruncă în ocean.

Voinicul acesta este astăzi mai puternic, mai neînfrînt ca oricînd. Acesta este poporul înarmat. Este eroica armată revoluţionară, *Ejercito Rebelele* [15], *care* s-a acoperit de glorie în lupta de eliberare. Este armata tinerei generaţii revoluţionare, *Jovenes Rebeldes* [16], care a jurat să apere Republica sau să moară. Este miliţia muncitorilor şi ţăranilor înarmaţi, a femeilor, a tuturor forţelor patriotice ale Cubei. Sínt milioanele de cubanezi, strîns uniţi în jurul guvernului lor revoluţionar, a neînfricatului conducător al revoluţiei —• Fidel Castro. Este întreaga Cubă care azi nu mai îngenunche în faţa nimănui, pentru că nu mai e singură şi părăsită, pentru că se bucură de sprijinul unor prieteni puternici şi de simpatia întregii omeniri progresiste.

Ea a auzit vocea popoarelor care striga : „Jos mîinile de pe Cuba, imperialişti yankei !" şi

15 Armata revoluţionară.
16 Tinerii revoluţionari.

aceasta a îmbărbătat-o în lupta ei dreaptă.

Acest popor v-aţi închipuit că o să-l răpuneţi, mercenari rătăciţi ? V-aţi frecat prea devreme mîinile, şi voi, şi stăpînii voştri.

Cuba revoluţionară v-a strivit !

...Am trecut prin portul Havanei. Pe aici ieşeau bogăţiile Cubei ascunse în saci pecetluiţi şi în lăzi bătute în cuie. Bogăţiile muncite de ţăranii şi proletarii Cubei şi cărate pe spinare de hamalii Cubei în calele cargoboturilor americane. Pe aici ieşeau...

Dacă ar putea vorbi cheiurile acestea, docurile şi antrepozitele ! Ca printr-un robinet ce nu se închidea niciodată, s-au scurs pe aici, sute de ani, sudoarea şi sîngele Cubei.

La ghişeele birourilor de administraţie, comisiile sindicale împărţeau tichete de lucru grupurilor de docheri ce aşteptau în stradă. Cei care primeau cartonaşele albe se strîngeau în echipe şi plecau. Ceilalţi, care pe atunci mai rămîneau fără lucru, se răspîndeau prin cîrciumile, barurile şi tavernele care împînzesc cartierul portului – o tipică moştenire a trecutului. Aceste încăperi înguste, murdare, totdeauna învăluite în fumul acru al tabacului ieftin, au fost decorate cu picturi senzuale, groteşti.

Acesta e decorul caracteristic în care capitaliştii au plasat, aproape pretutindeni, porturile. Exploatatorii ştiu că viaţa grea şi primejdioasă, nesiguranţa, lupta brutală pentru existenţă, trebuie să răbufnească undeva. Mai bine să se descarce între pereţii mîzgăliţi ai tavernei şi omul să-şi poată lua, <1 doua zi, abrutizat, existenţa de la capăt!

Cînd am vizitat Cuba trecuse prea puţin timp de

la eliberarea ţării, pentru ca asemenea urme să poată fi definitiv şterse.

Havana e aşa cum au lăsat-o veacurile trecute, cum au mulat-o oamenii şi regimurile ce s-au perindat. Frumoasă şi urîtă, luminoasă şi mohorâtă, generoasă şi vitregă.

Acum însă – ca o scoică pe a cărei carapace se lipesc şi cresc puii – Havana şi-a creat progenitura pe care se pregăteşte să o predea viitorului. Aceasta ieste Havana revoluţiei, Havana noului regim, „Havana de est" – complexul arhitectonic în care se construiesc blocuri de 4, 10 şi în viitor chiar de 30 de etaje. Ea inaugura, pentru prima oară în Cuba, construirea unui cartier destinat muncitorilor şi funcţionarilor, nou, strălucitor, modern. O parte a orăşelului fusese dată în folosinţă, iar cealaltă era expusă sub formă de machetă în sala unei expoziţii. Un bloc-mostră fusese amenajat şi mobilat complet. În camerele care, prin dimensiuni, amplasare şi unele accesorii, corespund tradiţiilor şi condiţiilor de climă ale Cubei, se realizează adevărate minuni de distribuţie a mobilierului. în ciuda senzaţiei de hotel modern, de „confort de o zi", aceste cămăruţe oferă un model admirabil de ceea ce se poate face într-un spaţiu redus, atunci cînd intervine calculul, fantezia şi bunul gust.

La ieşirea din Havana de est, aflată în plină construcţie, am văzut pe un panou cîteva portrete de muncitori, zidari, dulgheri, salahori. în clipa aceea m-a învăluit un aer familiar.

Era o imagine a muncii oamenilor pentru ei înşişi.

Ai adesea impresia că în zidurile Havanei se ascund două fiinţe. Una trăieşte la lumina zilei. E veselă şi prietenoasă. Te întîmpină în colţul străzii cu cărucioare şi panere de fructe tropicale, cu grătare de dimensiuni pantagruelice pe care se

Peisaj agricol

Locuinţe noi pentru *campesinos*

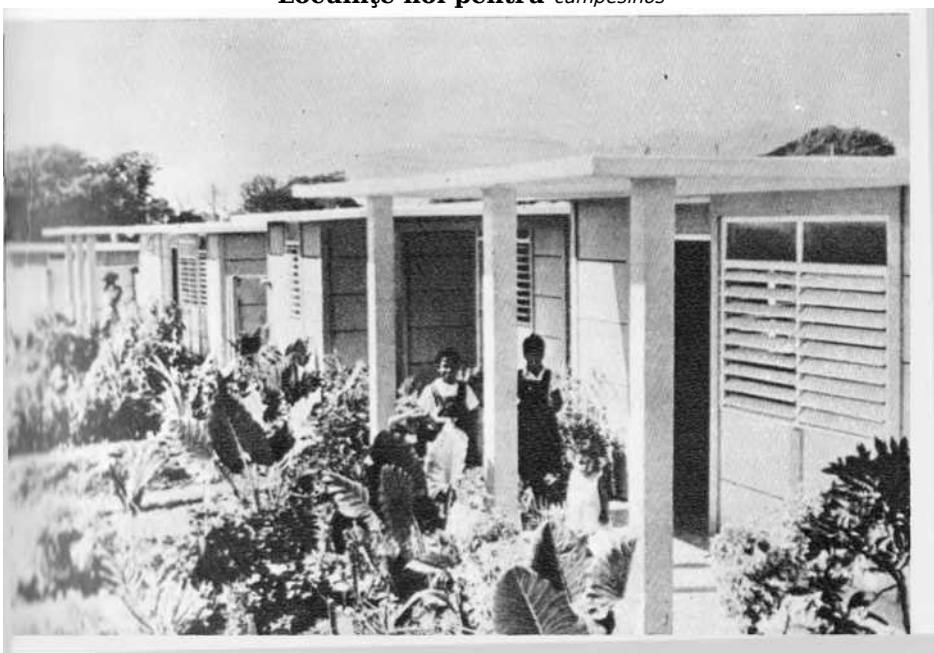

Îndemînaticii lasonieri de la ferma de stat din Turiguano

Cuba – teritoriu liber al Amcricii. O dată eu victoria revoluţiei cubane...
„socialismul
păşeşte în America“

'.ceasta <• tînăra generaţii- a tubei revoluţionare

Pe aici nu veţi trece'

frig, sfîrîind, jumătăţi de porc (mâncarea naţională a cubanezilor), cu automate nichelate din care curge, aburind paharele, sucul parfumat al trestiei de zahăr ; e oraşul parcurilor foşnitoare învăluite în umbra palmierilor şi chiparoşilor, al statuilor de marmură. Ziua, Havana e senină ca o adolescentă, uşoară şi neastâmpărată ca o căprioară. O acuarelă cu străzi, cu parcuri, cu oameni pictaţi în culori vii, pe pînza imaculată a cerului tropical.

Noaptea, în Havana se trezeşte la viaţă o altă fiinţă. Gravă, dramatică, răscolită de o sensibilitate adesea dureroasă. Noaptea, Havana pare un oraş scufundat într-o văgăună a oceanului. Tot timpul te stăpîneşte pe ţărm ciudata impresie că oraşul se află sub nivelul oceanului. în faţa întunericului imens, îngrămădit peste ocean, luminile oraşului par nişte palide făclii de ceară. Niciodată electricitatea nu mi-a părut atît de neputincioasă ca pe cheiul nocturn al Havanei. Aici, oraşul pare a fi de fapt sub puterea stelelor care se leagănă pe bolta cerului ca nişte becuri de argint. Pe cheiul acesta cu umbre lungi, luminat de ciudatele reflexe ale astrelor, depărtările capătă relief. Din negurile nepătrunse ale oceanului parcă se desprinde, clipind arar, ca o stea îndepărtată, pămîn- tul natal, aflat la celălalt capăt al lumii. în clipa aceea te încearcă, pentru o clipă, dorinţa de a-ţi odihni iar capul pe perna caldă a căminului tău.

Noaptea, în Havana bate parcă mai intens pulsul vieţii politice. Noaptea se strîng mulţimile în pieţele vaste ale oraşului. Fiecare piaţă are acum istoria ei nocturnă. Aici, un milion de cubanezi – întruniţi în Adunarea generală naţională a po- porului – au aclamat „Declaraţia de la Havana”... Dincolo, cinci sute de mii de havanezi au ascultat cuvântarea lui Fidel Castro în noaptea sărbătorii naţionale. Aici a fost mitingul studenţilor. Dincolo, băieţii şi fetele Havanei au încheiat solemn Con- gresul Tineretului Socialist. Aici, pe ţărm, oamenii se strîngeau în nopţile cînd torpiloarele americane

clădeau tîrcoale prin apropierea insulei. Işi agitau torţele, ameninţător, spre larg.

Dar nu numai atît. La Havana, viaţa socială nu încetează noaptea. Ferestrele multor instituţii centrale rămîn luminate pînă dimineaţa. Foştii insurgenţi, luptătorii din Sierra Maestra, conspiratorii cărora tirania le-a ucis somnul odihnitor al nopţii, se culcă şi acum în zori. Ei dorm cîteva ore – pînă cînd soarele amiezii încinge acoperişurile cu focul său tropical – şi îşi reîncep munca pe care nu o mai întrerup derft în dimineaţa zilei următoare.

într-o zi am primit o invitaţie. Eram chemat la o masă intimă, prietenească. Masa era fixată pentru ora... trei noaptea.

Altă dată ne-am propus să mergem la teatru. Tocmai se juca o piesă a lui Sartre, pusă în scenă cu ocazia vizitei acestuia în Cuba. Uitasem să întrebăm de ora începerii spectacolului. Din obiş-jJ nuinţă însă pe la opt seara am coborît în holul hotelului. Gazdele au venit intr-adevăr repede, dar ne-au condus în sala de mese. Am crezut că programul cultural fusese contramandat şi n-am mai insistat. Pe la ora zece, după sfîrşitul mesei, gazdele ne-au invitat la o mică plimbare. Am coborît pe faleză şi ne-am lăsat îndelung mîngîiaţi de briza răcoroasă a oceanului. Deodată, pe la douăsprezece noaptea, cineva a strigat :

— în maşină. Este timpul să plecăm spre teatru.

Nu mai adaug decît că organizatorul nostru se dovedise şi aşa exagerat de prudent. Pînă la începerea spectacolului a trebuit să mai aşteptăm pe puţin o jumătate de oră.

într-o noapte am avut o surprinzătoare întîlnire cu o veche... cunoştinţă. Vizitam „Ron Club''-ul – crama Havanei. Instalat într-o clădire veche de tip spaniol – cu curte interioară, cu fîntînă cu lanţ, cu balcoane de lemn – „Ron Club”-ul e de-

parte de a fi un simplu bar. El este un fel de instituţie de degustare a băuturii naţionale a Cubei – romul. Produs al melasei de trestie de zahăr, romul este un tradiţional articol al exportului cuban. în sălile acestui club care-i poartă numele, romul este conservat în butoaie mari de lemn, cu nimic deosebite de cele în care podgorenii noştri păstrează vinul. Pentru degustare, licoarea aromată ţi se oferă în cupe de cristal, colorată după dorinţă, diluată cu sucuri de citrice şi acoperită cu un strat gros de gheaţă pisată.

Pe pereţii sălii principale este expusă cronica clubului. Acolo sînt imortalizaţi toţi vizitatorii săi celebri, printre care şi Errol Flynn – una din vedetele cinematografiei americane dinaintea celui de-al doilea război mondial. Prezenţa portretului lui Errol Flynn în această sală nu se datora însă numai trecerii fugitive printre butoaiele cu rom ale clubului.

Cel mai mare rol al său, actorul american a vrut să şi-l joace departe de Hollywood, în tabăra „bărboşilor", prin văgăunile Sierrei Maestra, pentru o cauză pe care în patria sa filmele nu o pot servi. În ce priveşte mobilul înrolării lui Flynn în trupele lui Fidel Castro, părerile sînt împărţite – unii nevăzînd în aceasta decît gestul unui june prim îmbătrînit, în goană după glorie de afiş. Oricum ar fi, nu este însă lipsit de semnificaţie că acest actor bătrîn, ce a lăsat la moartea sa 17' milioane de dolari, n-a mai găsit o altă ieşire pentru popularitatea sa apusă decît revoluţia antiimperialistă a Cubei.

De altfel, insurecţia lui Fidel Castro a atras şi spirite cu adevărat generoase. Am asistat la Havana, într-o sală de spectacol de 5 000 de locuri, la un recital de poezie. Pe scenă s-au urcat Ni-

colas Guillen jâ poetul spaniol Rafael Alberti. Primul a recitat versuri despre luptătorii din Sierra Maestra, a cîntat libertatea Cubei. Cel de-al doilea plîngea inima însîngerată a‘Spaniei, reamintea auditoriului cu vocea sa înaltă, tremurătoare, cu capul său ileonin, albit, răsturnat pe spate, tragica istorie a Spaniei revoluţionare. Primul îi întindea mîna, oferindu-i ospitalitate. Cel de-al doilea o strîngea cu recunoştinţă, preamărind libertatea patriei adoptive.

în faţa acestei înfrăţiri, prin poezie, a celor doi mari cîntăreţi ai revoluţiei, sala aclama.

Mă gîndeam înfiorat la semnificaţia istorică a acestei scene. Cuba, fostul pămînt sclav, trecut prin foc şi sabie de regii Spaniei, micuţa Cubă, care împodobea ca un inel degetul cel mic al granzilor de Spania, oferea azi azil celui mai mare poet revoluţionar al Spaniei contemporane. Cuba, căreia conquistadorii spanioli îi dădeau cu secole în urmă lecţii de civilizaţie şi de cultură, oferea în seara aceea o adîncă lecţie celor care au alungat poezia de pe pămîntul Spaniei.

Cuba este o ţară a poeziei şi muzicii. Muzica mai ales, pare a fi o necesitate vitală. Pentru cubanezi, cîntecele sînt tot atît de indispensabile şi de fireşti ca şi masa de prînz. De aceea audiţia muzicală s-a organizat pe scară naţională, în mod industrial. Aşa cum în unele ţări dominate de bigotism de pildă, sînt oameni care îşi întrerup treburile pentru a intra zece minute în biserică ; cum în alte ţări mulţi se abat din drum, oricît de grăbiţi ar fi, pentru plăcerea unui ceai sau a unei halbe de bere – în oraşele Cubei fiecare om are o oră a sa cînd se opreşte, pe stradă sau oriunde se află, pentru a asculta un cîntec. Cîntecul se vinde la fiecare colţ de stradă, ca orice marfă, ca

o cafea, ca un ceai, ca o halbă de bere. Trecătorul se opreşte la unul din barurile instalate la colţ de stradă – care nu sînt altceva decît nişte acoperişuri deasupra caldarîmului – şi, introducînd o monedă de cinci centavos în cutia tonomatului, îşi savurează pe îndelete cînteoul preferat.

De. dimineaţă pînă seara, pe toate străzile Havanei, răsună vocea caldă a tenorilor şi sopranelor de la societatea de discuri, care lansează ultimele bolerouri, rumbe, guaracha, tangouri şi cha- chauri la modă. în Cuba a existat – şi mai există încă – o concurenţă surdă între cha-cha şi bolero. Cu ajutorul barurilor de noapte şi al tavernelor, chacha-ul a cîştigat mult teren. Cînteoului acesta însă mulţi cubanezi nu-i recunosc paternitatea naţională. Pentru uşurinţa desfacerii, companiile de muzică uşoară nord-americane au avut nevoie de un antet exotic. Un simplu şiretlic comercial. Cîntecul s-a răspîndit însă cu iuţeala fulgerului şi în barurile cubaneze. Burghezia – aceeaşi pretutindeni, snoabă, lipsită de gust, stăpînită de spiritul imitaţiei – l-a îmbrăţişat.

Azi însă boleroul a început să fie repus în drepturile sale. Toţi tinerii mai înaintaţi cu care am vorbit m-au sfătuit să judec muzica cubană în special după melodiile – cu adevărat pline de vrajă – ale bolerourilor. Bolerourile au ceva solemn şi grav, pasional ca însăşi sufletul poporului cuban. Cu cîtă simţire cîntă ei melodiile acestea, cu cîtă convingere pronunţă cuvintele acestor cîn- tece ! Aproape întotdeauna eşti tentat să crezi că melodia şi textul sînt o improvizaţie spontană, care exprimă o stare de spirit strict personală a cîntă- reţului.

Niciodată, în nici o ţară, nu am văzut pe altcineva care să accepte să cînte cu atîta simplitate, plăcere şi docilitate, aş spune, ca un cubanez. De obicei oamenii ezită să cînte. O anumită pudoare îi inhibă pe cei mai mulţi, ca atunci cînd cineva

le cere o destăinuire. Cînteoul este în felul său un act de confesiune sufletească. Un cubanez cîntă însă oriunde şi oricum. E de ajuns să-l inciţi puţin şi cîntă de nu se mai opreşte.

Am străbătut prin Cuba mii de kilometri, cu maşina, cu autobuzul, pe jos. Toate drumurile acestea mi-au rămas legate în memorie de cîntece, de sute de cîntece repetate la nesfîrşit de tinerii care ne-au întovărăşit.

în ultima vreme cîntecul capătă o destinaţie nouă. Au apărut cooperative de cântăreţi, care frecventează adunările populare, mitingurile, serbările ţăranilor şi ale muncitorilor. Ei cîntă despre Fidel, despre reforma agrară, despre naţionalizare. Pe străzi sînt afişe care invită la recitaluri populare de muzică. Am fost la un asemenea recital, dat într-o sală a sindicatelor muncitoreşti. Auditoriul e de o receptivitate capabilă să încînte pe cel mai pretenţios artist. Atunci cînd o strofă, un vers, o melodie i-a ajuns la inimă, publicul se ridică în picioare de zeci de ori şi aclamă minute în şir. Sala fredonează împreună cu interpreţii. Ceea ce nu-i împiedică pe spectatori să fumeze, să bea răcoritoare, să se înfrupte din gustările calde cu care zeci de vânzătoare se plimbă printre rânduri.

Ca toate popoarele, poporul cuban are un puternic simţ al umorului. Este ştiut că orice revoluţie dă un puternic impuls satirei. în Cuba au început să apară forme mai complexe ale artei muzicale populare. Ceva asemănător cu brigăzile artistice de agitaţie – artă militantă pusă în slujba revoluţiei. Am asistat la spectacolul unei asemenea formaţii care interpreta o scenetă cu trei personaje, sorisă de un tînăr poet revoluţionar.

Pe scenă intra un ţăran, apoi un feudal. Feudalul se silea din răsputeri să-l convingă pe ţăran că revoluţia aceasta a Cubei ar fi infinit mai măreaţă dacă s-ar face după sfatul „dezinteresat” şi „înţelept” al yankeilor. Replicile ţăranului, calme, mucalite, smulgeau sălii hohote de rîs. Era un rîs nu pur şi simplu estetic, ci aprobativ, manifest, l'JH

plin de expresivitate. La un moment dat, pe scenă apare un personaj ridicol, un fel de clovn cu joben şi cu frac încărcat de stele, în care recunoşteai imediat businessman-ul american. Feudalul, deznădăjduit, se aruncă plin de speranţă la pieptul lui. Dar, cu un brînci puternic, ţăranul îi zvîrle pe amîndoi în culise.

în sală izbucneşte un rîs care exprimă solidaritate. Aşa ! Un asemenea brînci trebuie să le dăm ! Să se ducă de-a berbeleacul, ţinîndu-se de gît...

Şi sîngele se aprinde din nou, şi ochii scapără. Şi sala începe să tune : „Patria o muerte !", „Patria o muerte !" [17]

Natura a înzestrat această ţară cu generozitate ; cu fructe, cu soare, cu un cer albastru pur în care se reflectă profunzimea oceanului, cu pămînturi bogate, încărcate de sevă dulce şi de minerale.

Soarele tropical o stropeşte cu o pulbere fină de aur. Oceanul Atlantic îi spală neodihnit coastele. Ici, valurile se sparg de stînci, zvîrlind în bătaia soarelui evantaie de stropi. Dincolo, pe plaja întinsă ca o palmă, valurile vin la mal încetişor, docil, ca nişte păsărele de casă ce aleargă să le arunci de mîncare. De pe ţărm, de oriunde priveşti în larg, petele de spumă albă ale oceanului par cîrduri de lebede.

Cubei i se spune „zaharniţa lumii". Mica insulă din Marea Caraibelor – prirna producătoare de zahăr pe glob – este veşnic învăluită într-un miros dulceag, aromat, propriu laboratoarelor de cofetărie. Se coc în soare pădurile de *cartia* – trestia de zahăr – marea bogăţie a Cubei. Frunzele largi unduiesc ca o mare verde. Ici-colo, grupuri de *campesinos* se afundă printre tulpine, străfulgerînd

17 „Patria sau moartea !"

în aer paloşele lor late. Trestia tăiată musteşte, umplînd aerul de arome. Sombrerourile largi dispar înghiţite de valurile verzi. în jurul rafinăriilor de zahăr se ridică adevăraţi munţi de pulbere galben-cafenie. Pe cîmpurile de trestie de zahăr, în jurul rafinăriilor, în apropierea bazinelor de melasă şi a grămezilor de reziduri, pluteşte un parfum de cozonac şi buzele ţi se îndulcesc numai de aerul pe care-l respiri. Treci prin plantaţiile de trestie ca prin nişte păduri şi însoţitorii îţi oferă bucăţi de miezuri zemoase.

Din pămîntul roşu şi gras ţăranii scot *papa* – cartoful dulce ca mierea al Americii de sud.

Pe coamele dealurilor se profilează, ca nişte vestigii vegetale ale erelor trecute, uriaşii arbori ciupercă – *alcarobo.* De departe par nişte imense umbrele deschise pentru a feri pămîntul de soarele arzător. Pădurile de portocali şi de cocotieri se întind pînă la marginea şoselelor.

Dar cită amărăciune i-a fost dat să înghită poporului dăruit cu o asemenea ţară. Toate fuseseră supte, secate, de acea cumplită „mala suerte” [18] cum au botezat oamenii din popor, cu un puternic accent fatalist, nedreptatea socială. „Mala suerte” erau ofiţerii cruzi ai Spaniei de odinioară, era Batista şi toată liota de moşieri şi colonei ai vechiului regim. „Mala suerte” a fost „monstrul verde”.

Peste tot – pe pereţii de lemn ai caselor ţărăneşti, în brazdele săpate în pămîntul roşu, în liniile care brăzdează chipul oamenilor – am citit urmele tragicei istorii a zahărului, semnele amărăciunii aduse acestei ţări de monopolurile din Statele Unite ale Americii.

În jurul marilor plantaţii erau împrăştiate „locuinţele” muncitorilor agricoli. Construite exclusiv din scînduri vopsite cu var, scorojite, ridicate în cîmp gol, fără un pom, fără o floare, fără o pată de umbră, ele ofereau o tristă goliciune interioară. În prag stătea – istovit de o viaţă care i-a stors

18 „Soarta rea”.

toată vigoarea, slab, ars de soare, cu paloşul de-a lungul şoldului – tăietorul de trestie. Simbolul uman al marii bogăţii şi, în acelaşi timp, al marii sărăcii care a domnit în Cuba. Simbolul a ceea ce ajunsese acest popor peste care a trecut umbra neagră a imperialismului.

în câmpie, satul era împrăştiat. Casele rare. Fermierul – ţăranul care avea un petic de pămînt – trăia izolat, ducîndu-şi viaţa lui săracă între pereţii văruiţi ai căsuţei de lemn. Numai duminica, înveşmântată în haine de sărbătoare şi îngrămădită într-o haraba, familia fermierului pleca să-şi viziteze vecinii. în asemenea duminici, rochiile albe şi largi ale fetelor şi sombrerourile negre ale bărbaţilor încercau să învioreze festiv cenuşiul mohorît al drumurilor. Solemnitatea cu care unele familii răzleţe de ţărani îşi mai ceremoniază şi acum acest divertisment săptămânal subliniază şi mai pregnant progresul pe care-l semnifică cooperativizarea în viaţa satului cuban.

Muncind laolaltă, oamenii şi trăiesc acum laolaltă.

...în munţi, sierrele închid văi ample acoperite cu vegetaţie sălbatică. Pe versante se întind păduri de *palma.* Frunzele şi coaja palmierului sălbatic erau singurul material de construcţie al ţăranilor munteni. La munte se pot vledea şi acum sate cu case din frunze de palmier, atît de şubrede, atît de expuse intemperiilor, încît, la fiecare/ trei luni, oamenii trebuie să le reclădească din temelie.

Cu toată sărăcia lor, ţăranii cubanezi şi-au transmis, din generaţie în generaţie, o anumită distincţie şi nobleţe a portului, care face într-adevăr pitoresc tabloul oricărui grup de *campesinos.*

Ei poartă pe cap pălării de paie cu boruri largi,

prototipul acelor elegante sombrerouri cu care îşi

tradiţiei, neinfluenţaţi nici de cel mai palid subiectivism, vedeau fotbalul în înfăţişarea sa nudă. O pantomimă bufă, în care 22 de vlăjgani îşi pun mintea cu o bucată de cauciuc şi de piele...

în agricultura Cubei se petrec transformări adînci. Reforma agrară – cea mai profundă din categoria statelor recent eliberate de sub colonialism – şi procesul de cooperativizare, au operat în viaţa ţăranilor, într-un timp record, schimbări simţitoare. Apar, efectiv ca din pămînt, sate noi. Se construieşte cu o viteză şi în proporţii uimitoare. Locul scîndurii îl iau cărămida şi betonul, locul colibei – apartamentul. Arhitecţii au găsit – favorizaţi desigur de climă – soluţii de construcţie extraordinar de facile. Se îmbină pur şi simplu cîteva plăci de beton. în locul ferestrelor şi uşilor de la intrare – jaluzele mobile alcătuite din stinghii late de lemn. între camere – nimic, sau cel mult o draperie de pînză. în locul tavanului – o tablă groasă de tinichea ondulată. Undeva, am avut cinstea de a inaugura un asemenea apartament, oferindu-ni-ise privilegiul... primei nopţi, în aerul curat, răcoros, am dormit admirabil.

Un străin, care necunoscînd limba, asculta sonoritatea cuvintelor şi se îndeletnicea cu statistica frecvenţei expresiilor, a făcut afirmaţia că cel mai des cuvînt folosit în vorbirea ţăranilor este I.N.R.A. [19]. Casele sínt construite de I.N.R.A. Maşinile agricole, tractoarele sínt trimise de I.N.R.A. Seminţele de asemenea. I.N.R.A. avansează ţăranilor aconturi din valoarea recoltei viitoare. Magazinele care au pus capăt speculei negustorilor de la sate sínt tot ale I.N.R.A.-ei. I.N.R.A. este în general o instituţie omniprezentă în Cuba. La ieşirea

19 Institutul Naţional pentru Reforma Agrară.

din Havana, iniţialele I.N.R.A. opresc pe toţi conducătorii vehiculelor care circulă pe şoseaua naţională şi îi invită să lase într-o casetă, în schimbul unei chitanţe, modestul lor obol la opera de refacere şi dezvoltare a agriculturii naţionale. Pe toate drumurile circulă maşini cu aceeaşi inscripţie. La toate cinematografele, spectacolul se deschide cu un documentar de actualitate al aceleaşi instituţii.

Agricultura este o cauză a întregului popor. în stadiul în care se găseşte deocamdată, industria trăieşte încă prin agricultură. Cuba fabrică în principal conserve, textile şi zahăr. Iar proletariatul, care în majoritatea sa este concentrat în rafinăriile de zahăr, timp de trei pătrimi din an munceşte tot în agricultură. Aceasta este şi cauza unor serioase greutăţi pe care le mai aveau de înfruntat oamenii muncii din industrie. După încheierea sezonului de activitate a industriei zahărului, a cărui durată nu depăşeşte trei luni ale anului, mii de muncitori rămîneau practic fără lucru.

Am vizitat cîteva „centrale”, cum sînt numite aceste întreprinderi în Cuba, în perioada sezonului activ. Muncitorii – mă refer la cei din întreprinderi care mai erau atunci în proprietate particulară – erau mulţumiţi de măsurile luate de guvern pentru îngrădirea exploatării patronale. încă de pe atunci ei nu mai erau la discreţia stăpînului. Sindicatul îşi spunea cuvîntul cu fermitate în apărarea intereselor muncitorilor. Organizaţiile Partidului Socialist Popular de ajutau să se orienteze bine în chestiunile luptei de clasă, ţineau mereu treze în conştiinţa muncitorilor idealurile proletare. De altfel, patronii nu mai îndrăzneau să ducă

pe faţă lupta împotriva salariaţilor săi. Cei mai

reacţionari îşi încercau norocul în tentative de sabotaj. Dar muncitorii erau foarte vigilenţi.

Am pătruns într-o asemenea centrală, seara, tîrziu. De jur împrejur, erau posturi de santinele. La diferite intrări erau muncitori înarmaţi. Am fost împărţiţi în grupuri mici şi, orbecăind printre mormanele de reziduri dulci-acrişoare, am fost conduşi, după ce am fost număraţi pentru ultima oară, în halele înalte. Stivele de saci cu zahăr se ridicau pînă la tavan.

Muncitorii se gîndeau însă cu îndreptăţită îngrijorare la clipa cînd porţile fabricii urmau să se închidă. Mulţi dintre ei aveau să ia drumul satelor, să caute de lucru cu ziua, să-şi consume micile lor economii, să trăiască din expediente, pînă ce, prin aceeaşi perioadă a anului următor, rafinăriile aveau să-i reprimească.

Desigur, între timp s-au schimbat multe. întreprinderile de stat —- în care s-au statornicit noi relaţii de producţie – s-au înmulţit şi s-au dezvoltat, lărgind rîndurile muncitorimii eliberată de exploatarea patronală. Peste 1600 de întreprinderi se află sub controlul statului, o mare parte dintre ele fiind naţionalizate. Campania construcţiilor a absorbit noi braţe de muncă. O serie de proiecte noi industriale au intrat în lucru.

încă în cursul acestui an vor fi puse în funcţiune 23 de fabrici noi. Anul trecut numărul sala- riaţilor din industrie (făcînd abstracţie de cei din rafinăriile de zahăr) a crescut cu 35 la sută iar 200 000 de oameni ai muncii de la sate, care pînă acum erau în afara producţiei, au primit de lucru.

Proiectele de industrializare a Cubei deschid perspectiva unei' vieţi din ce în ce mai bune pentru populaţia muncitoare. Cuba este o ţară cu mari resurse minerale. Zăcămintele sale de fier se evaluează la 3 500 000 000 tone, ceea ce reprezintă 26 la sută din totalul zăcămintelor de fier din America Latină. Zăcămintele de mineireu de nichel sînt evaluate la 400 000 000 tone. Cuba posedă importante cantităţi de cupru, crom,

cobalt etc. Cu aju-

torul tehnicienilor şi utilajului furnizat de Uniunea Sovietică, s-au făcut, în ultima vreme, prospecţiuni care au arătat existenţa unor zăcăminte petrolifere.

Iată ce bogăţii sînt îngrămădite în sînul pămîntului cuban ! Ele nu aşteaptă decît mîna harnică a poporului pentru a fi puse în valoare. Planurile de dezvoltare a industriei, alcătuite de guvern, prevăd crearea în cîţiva ani a unei puternice industrii metalurgice, construirea unor uzine cu o capacitate de un sfert de milion tone de metal, începerea exploatării şi prelucrării zăcămintelor de nichel şi cobalt, producerea mijloacelor de transport de toate tipurile, înfiinţarea unei industrii chimice. Principalele obiective imediate ale acţiunii de industrializare sînt : producerea articolelor care se importau, crearea de noi posibilităţi pentru folosirea completă a braţelor de muncă, completarea şi dezvoltarea ramurilor de bază ale industriei în scopul valorificării bogatelor resurse naţionale ale ţării.

Totul se măsoară prin comparaţie. Binele se reliefează pe de-a întregul pe fondul răului pe care l-a înlocuit. Trebuie să ştii ce-a fost înainte, de unde au pornit aceşti oameni, să ai reprezentarea trecutului lor, pentru a-i înţelege de deplin. Am întîlnit undeva, într-o cooperativă agricolă, un om care şi-a dat seama că tocmai ilucrul acesta trebuia să mă facă să-l înţeleg.

— Vezi dumneata pămîntul acesta ? îmi spunea el, arătîndu-mi cu mîna de jur împrejur. Pînă de curînd, peste tot ceea ce vezi aici domneau raporturile şi legile evului mediu. De jur împrejur păzeau soldaţii. Armata cubană era împărţită moşierilor, iar soldatul era o slugă moşierească ca oricare alta. Nici un ţăran nu avea voie să intre pe

aceste plantaţii. Nimeni nu putea trage un fir de apă din acest rîu spre cocioaba sa. Nimeni nu îndrăznea să calce pe pămîntul acesta muncit -cu sudoarea frunţii atîtor generaţii de ţărani. Alături de noi se legănau în vînt pădurile noastre de zahăr, dar guira uscată şi amară a ţăranilor nu putea muşca din miezul zemos. Nimeni nu îndrăznea să frîngă o tulpină de trestie.

Omul care-mi vorbea aşa se numea Estaban Angular şi era administratorul cooperativei. Avea pantofii şi hainele acoperite de praful roşu al cîmpului şi părea foarte obosit. El nu era ţăran, în tinereţe studiase pedagogia. Sub praful şi oboseala întipărită pe obraz i se citea acum o satisfacţie stăpînită. Tocmai se terminase construcţia drumului nou la care, pefltru prima dată în viaţa lor, ţăranii văzuseră lucrînd un tractor.

— Drumul acesta va dăinui, spunea el. Se vor bucura de el multe generaţii de ţărani. Este primul lucru durabil pe care-l fac în viaţă. Este împrejurarea în care pedagogia mi-a fost, în sfîrşit, cu adevărat de folos.

Ne întorceam în oraş pe drumul nou, construit sub îndrumarea lui Estaban Augular. De-a lungul drumului foşnea, în vîntul uşor al înserării, pădurea verde de zahăr. Poate răspunzînd unui gînd care-l preocupa, poate ca o concluzie la tot ceea ce discutasem pînă atunci, a întins mîna spre plantaţiile şi oamenii care rămîneau în urma maşinii, şi a spus încet :

— Pentru noi abia acum zahărul devine dulce.

Pentru cubanezi zahărul devine dulce 1

Dar trusturile americane şi chiar conducătorii statului american pretind că lucrul acesta e nedrept. Că aceasta nu poate fi decît rezultatul „unui complot al comunismului internaţional”. Că lucrul acesta „nu poate fi tolerat” în America Latină, unde trusturile nord-americane s-au învăţat să smulgă popoarelor bogăţiile lor naturale înainte ca acestea să le cunoască gustul.

„Ejercito de alfabetizadares“... „Cuba a devenit prima ţară a Ainericii complet alfabetizată“

Bucuria vieţii vibrează în cîntecelc şi jocurile noi ale Cubei

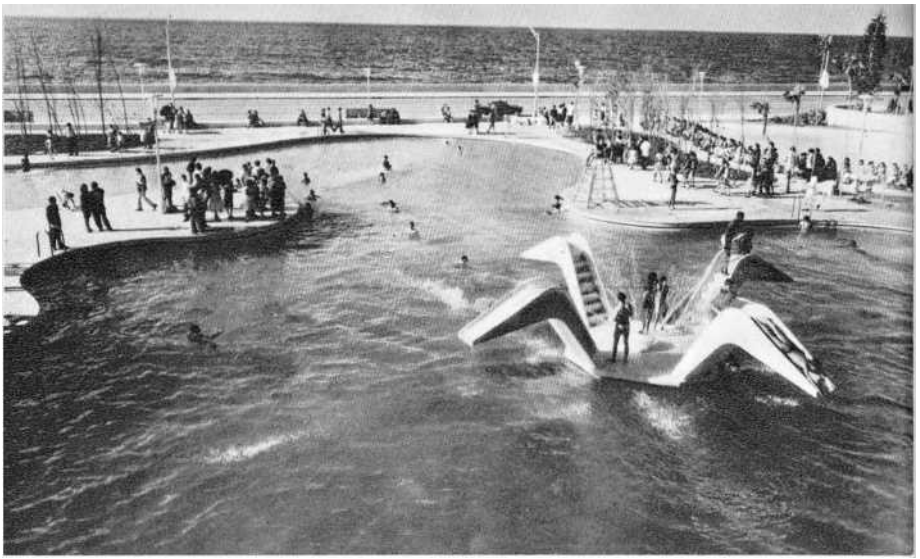

O „plasa pentru copii la ţărmul mării

**În sputnik în Marea Caraibelor! Copiii se irrăbesc să cer-
ceteze nava cosmică aterizată în... parcul de distracţii!**

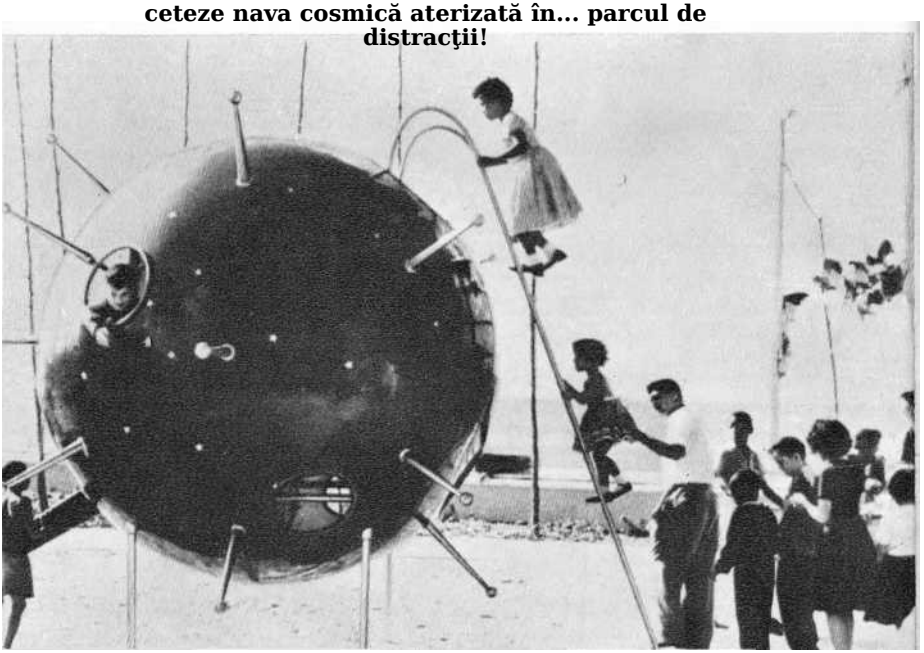

La promenadă duminicală, printre uriași arbori alcarobo

Noaptea, pe o stradă din Santiago

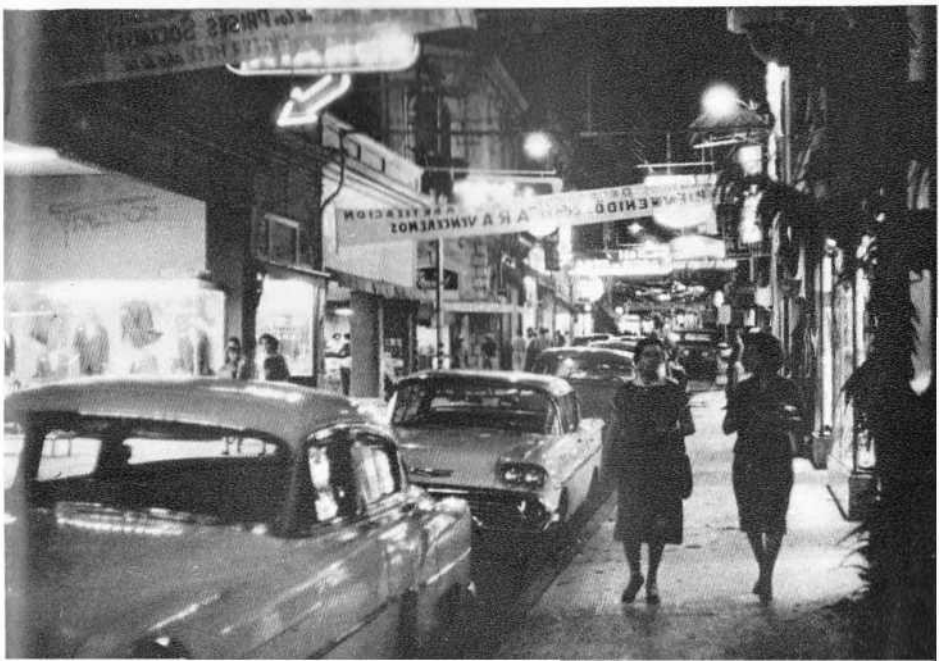

Havana

Rămas bun trecutului. Salut viitorului.

Washingtonul a descoperit şi el, pentru prima dată, că dulceaţa zahărului e relativă. Zahărul cuban a căpătat pentru el acum un gust amar.

Multă vreme ţăranii au ridicat din umeri, resemnaţi, neputincioşi, oftînd : „mala suerte”. Acum au văzut că „mala suerte” poate fi înfrîntă, că mizeria, sărăcia şi exploatarea nu sînt veşnice, că stăpînirea Cubei de către străini nu e o fatalitate.

Am luat parte la o serbare a ţăranilor din munţi. O serbare de seară la cooperativa agricolă „Emilio Barcio” din provincia Oriente. în fostul *ranch* al moşierului e un staul solid, aproape nou, construit din bârne groase de lemn vopsit. Fetele îl împodobiseră cu ghirlande de foiţă colorată. în colţuri erau agăţate lămpi cu petrol, aprinse, care luminau staulul cu o lumină roşie... Pe un podium cu balustradă cînta o orchestră ţărănească. Mu*chachos* şi *muchachas* gătiţi cu toţii în haine de sărbătoare, dansau graţios, fără grabă, după melodii ţărăneşti languroase.

în apropiere, caii înşeuaţi, legaţi la gardul staulului se auzeau sforăind. Ţăranii stăteau de vorbă afară, în noaptea extraordinar de amplă în care parcă toate stelele universului ieşiseră în relief.

Săvârşeau cu toţii, cu simplitate, un act patriotic.

Era o serbare revoluţionară consacrată colectării fondurilor pentru arme şi avioane.

Oraşele de provincie au o înfăţişare ciudată. Străzile, casele, par improvizate pentru decorul unui film. Pereţii clădirilor, atît de subţiri încît fac impresia că sînt din placaj, sînt vopsiţi cochet în culori pastel şi sînt plini de ornamentaţii uşoare. Casele au formă de vagon şi, uneori, prin uşa din stradă, vezi pînă în fundul ultimei încăperi. Femeile

[1] Băefii şi fetele.

se piaptănă nepăsător, îndelung, în faţa oglinzilor, cu gesturi studiate anume parcă pentru trecătorii care le privesc.

în general femeile cubaneze par foarte preocupate de trecător – această zeitate necunoscută a străzii. Oare nu lui îi sînt adresate privirile lor mîndre, provocatoare şi în acelaşi timp pline de un uşor dispreţ ? Oare nu pentru el îşi strîng trupul în rochiile ca nişte corsete ? Oare nu privirilor lui sînt destinate umbrele şi cearcănele acelea desenate în jurul ochilor lor negri, care văzute de aproape te fac să bănuieşti că abia au părăsit cabina unui teatru, dar care pe stradă le dau nu ştiu ce aer tulburător, plin de taine ?

Străbătînd Cuba de la un capăt la altul, trecînd prin oraşele sale, am fost adesea întîmpinaţi de *muchachas* cu buchete de flori, de señoras cu tăvi pe care se aflau pahare pline cu băuturi răcoritoare. Iată momente cînd plăcerea călătoriei este dublă, cînd oboseala drumului devine mai uşor de suportat.

În Las Villas, femeile din miliţia populară ne-au întîmpinat la sosire, seara tîrziu. Cuvinte de bun venit, flori, pocnetul sticlelor de şampanie, recitări. Nici n-am ştiut cînd au trecut orele din noapte, în timpul cărora amicii din Havana cutreierau disperaţi hotelurile în speranţa unei... minuni. Căci într-adevăr, o minune a fost ca spre trei dimineaţa, să ne putem trînti totuşi trupurile amorţite de oboseală pe cîte un pat de hotel. Aici am simţit pentru prima dată, în mod nemijlocit, că în Cuba nu aveam numai prieteni. După cum ni s-a relatat, încurcătura cu hotelul era rezultatul unui meschin boicot pus la cale de cîteva elemente reacţionare din oraş.

La Santiago de Cuba am ajuns dimpotrivă prea de dimineaţă. La Clubul „Frank Paese”, fetele venite să ne întîmpine avuseseră totuşi timp să culeagă flori proaspete.

în preocuparea femeilor cubaneze de a face oficiul de primire a străinilor, este o nobilă pornire

mi se părea mai slabă, mai mică, împuţinată de durere. Erau portretele fiilor ei împuşcaţi pe stradă în vremea tiraniei.

Cel de-al treilea fiu se afla în faţa ei. Era în viaţă şi toată fiinţa ei trăia pentru el, se încălzea la prezenţa lui ca o floare mică de cîmp la căldura soarelui, Orice ar fi făcut, cu oricare ar fi vorbit, privirile i se îndreptau spre el, umezite de duioşie, de dragoste maternă. Ea nu mai putea să fie altfel, aşa cum nu mai poate fi altfel floarea-soarelui care-şi întoarce, fără odihnă, obrazul spre soare.

Dar nu ştiu cum, la un moment dat, în timpul discuţiei, i s-a părut că fiul ei pune la îndoială fermitatea cu care poporul cuban ar răspunde unei agresiuni. Mama cubaneză s-a ridicat jignită, cu o răceală de gheaţă :

— Dar tu, Râul, nu vei lupta ?

Vocea i-a sunat dură, plină de o asprime ce ieşise la iveală din necunoscute adîncimi sufleteşti, şi pe care, privind obrazul ei cald, nu aş fi putut-o bănui niciodată.

în clipa aceea mi s-a părut că şi o sută de fii să fi avut, pe toţi i-ar fi trimis în focul cel mai năprasnic dacă Cuba i-ar fi cerut-o.

Nobilă mamă cubană, îndurerată şi sfîntă femeie- martiră a Cubei ! în faţa ta se vor pleca adînc toate generaţiile viitoare ale ţării tale. Cuvintele tale simple, gestul tău, a cărui măreţie nici nu o bănu- ieşti, vor copleşi de emoţie pe toţi cei ce vor citi în veacuri istoria atît de frămîntată şi glorioasă a patriei tale.

Eu, călător străin pe pămîntul udat de sîngele fiilor tăi, oaspete întîmplător al casei tale ospitaliere, te-am privit în noaptea aceea, ore întregi, mut de pioasă veneraţie, ca pe o icoană a celei mai sfinte dintre sfinţi.

CUPRINS

Egipt 83

Irak 151

Redactor responsabil : SUFRIN ARMAND
Tehnoredactor : ILEANA CEALȘU

Dat ia Cules 17.02.1962. Bun de tipar 11,04.1962. Apărut 1962. Comanda nr. 5366. Tiraj 20.160. Broșate 19.100 + Legale 1060. Hîrtie semivelină de 65 g/m², 840X1080/32. Coli editoriale 13,5. Coli de tipar 15. Planșe 16 tiefdruck. A. 01250. C.Z. pentru bibliotecile mici 8 (R).

Tiparul executat sub comanda nr. 20.203 la
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii*
București – R.P.R.